

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 427
Παρασκευή
26 Ιανουαρίου
1990
Δρχ. 150

Η ΕΚΡΗΞΗ ΣΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟ
ΕΘΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ
ΚΑΙ ΤΩΡΑ, ΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΕΣ ΤΩΝ Κ.Κ.
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΜΙΡΤΣΕΑ ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΚΟΥΠΙΔΟΤΕΝΕΚΕ

- ΚΟΣΚΩΤΑΣ Ή ΡΑΣΙΝΤ; • Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ
- ΠΟΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ;
- ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3, τηλ. 36.02.007

Σοφία Ζαραμπούκα

ομήρου ιλιάδα
σοφία ζαραμπούκα

ομήρου ιλιάδα
σοφία ζαραμπούκα

Η

μόλις κυκλοφόρησε

Ομήρου Ιλιάδα

- Σε σχήμα ίδιο σαν της Οδύσσειας (24×33) που κυκλοφόρησε πριν δύο χρόνια η Ιλιάδα συμπληρώνει το Ομηρικό έπος στην παιδική βιβλιοθήκη.
- Περιέχει είκοσι έξη ολοσέλιδες πολύχρωμες εικόνες με στοιχεία παρμένα από αρχαία ελληνικά αγγεία και σύμπτυξη όλου του κειμένου και της κάθε ραψωδίας χωριστά. Με αυτό τον τρόπο το παιδί παίρνει μια γεύση της δομής του μεγάλου αυτού έργου.
- Είναι μια εξαιρετικά επιμελημένη έκδοση που μπορεί να ενδιαφέρει και τους μεγάλους.

Γ

ομήρου οδύσσεια
σοφία ζαραμπούκα

ομήρου οδύσσεια
σοφία ζαραμπούκα

Ομήρου Οδύσσεια

- Η Οδύσσεια του Ομήρου για τα παιδιά είναι ένα βιβλίο με πολύ ενδιαφέρον και για μεγάλους.
- Η διήγηση καλύπτει και τις 24 ραψωδίες μέσα σε ογδόντα σελίδες, με πολλές έγχρωμες εικόνες.
- Μ' έμφαση στο ταξίδι, που έχει τοποθετηθεί στη Μεσόγειο, η εικονογράφηση παρακολουθεί βήμα προς βήμα τις περιπέτειες του Οδυσσέα, σαν να τις βλέπει κανείς από ψηλά πετώντας με αεροπλάνο και η πορεία σημειώνεται σε χάρτες.
- Πολλά απ' τα στοιχεία της εικονογράφησης είναι παρμένα από αρχαία ελληνικά αγγεία, με παραστάσεις απ' την Οδύσσεια. Το βιβλίο περιέχει και τα σχέδια από τις πηγές αυτές.

ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΘΡΥΨΑΛΑ

Η ΔΥΣΤΥΧΗΣ αυτή χώρα πορεύεται από το κακό στο χειρότερο. Αγωνιά πλέον από μήνα σε μήνα να εξεύρει χρηματικούς πόρους για την πληρωμή μισθών και συντάξεων του δημοσίου. Πνίγεται στα σκουπίδια και σε απεργίες ρουτίνας. Κοινωνικές ομάδες, μεγάλες ή μικρές, είναι ανίκανες να σταθμίσουν τα μερικά και τα γενικά συμφέροντα του κράτους και της κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν, αναπτύσσονται και αντιπαλεύουν.

ΑΥΤΗ Η κοινωνία έχει χάσει το έρμα της. Και χάνει ταυτόχρονα την εμπιστοσύνη της στην πολιτική σαν πολιτισμένη μέθοδο διευθέτησης των διαφορών, επίλυσης των συγκρούσεων, διατήρησης και διεύρυνσης της ελευθερίας, απόδοσης κοινωνικής δικαιοσύνης. Δεν υπάρχουν σαφείς προσανατολισμοί, στόχοι, χάραξη πορείας, ηθικο-πολιτικές δυνάμεις που θα ηγηθούν για να τη βγάλουν από το τέλμα της. Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ κυβέρνηση αποτέλεσε μεν προϊόν ανάγκης αλλά θα μπορούσε ταυτόχρονα να αποτελέσει κι ένα νέο ξεκίνημα όχι μόνο για να δρομολογηθούν λύσεις προς το συμφέρον της χώρας αλλά και για αλλαγή νοοτροπίας, στάσης απέναντι στα κρίσιμα και σοβαρά προβλήματα της χώρας. Απαρχή συναινετικών διαδικασιών, κυβερνήσεων συνεργασίας με πρόγραμμα και συγκεκριμένους στόχους. Βέβαια τα συμπεφωνημένα μεταξύ των τριών κομμάτων που την στηρίζουν τυπικά τηρούνται. Αλλά οι όλες διαδικασίες με τις οποίες επιτυγχάνεται η κοινή συνισταμένη, ο έσχατος και ανεπαρκής κοινός παρανομαστής συνοδεύονται στη συνέχεια από έξωθεν επιθέσεις και ανοιχτή υπονόμευση.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ η αξιοπιστία αυτής της κυβέρνησης που ξεκίνησε με καλούς οίονους αλλά καθώς φαίνεται με κακές προθέσεις έχει τρωθεί ανεπανόρθωτα. Και υπεύθυνα γι' αυτό είναι τα κόμματα που την στηρίζουν.

ΕΧΕΙ κυριαρχήσει πέρα για πέρα —στην κοινωνία και τα κόμματα— ο άκρατος λαϊκισμός της Πασοκικής οκταετίας. Συναγωνίζονται τα κόμματα σε εκδηλώσεις λαϊκισμού και θωπείας των μικρο-μεσαίων στρωμάτων και των οργανωμένων συντεχνιακών συμφερόντων τα οποία ουδείς ακόμα έχει αγγίξει ή θίξει παρά τα αντιθέτως λεγόμενα.

ΕΙΣΠΡΑΤΤΕΙ έτσι ολόκληρη η χώρα τώρα τις συνέπειες του Πασοκικού αυταρχισμού, της κρατικοδίαιτης οικονομίας της ηθικής κατάρρευσης και ισοπέδωσης όλων των αξιών. Το τέρας αυτό που δημιουργήθηκε απειλεί πλέον να καταβροχθίσει τους ίδιους τους δημιουργούς του. Ένας πολιτικός Φρανκεστάιν που δεν εξορκίζεται και δεν δαμάζεται εύκολα.

ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ η ουσία του σημερινού προβλήματος. Θα ήταν αφελές να πιστέψει κανείς ότι πάνω στα ερείπια και τα σκουπίδια που συσσωρεύονται γύρω μας θα μπορούσε να οικοδομηθεί μια νέα πορεία.

ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ πολιτικές δυνάμεις της χώρας φάνηκαν ανίκανες να προσφέρουν στη χώρα κυβέρνηση και ηγεσία για να δέσουν και να αναστυλώσουν ηθικά μια κατακερματισμένη, ανεργμίστη, παραδέρνουσα και αρπακτική κοινωνία.

ΣΤΙΣ επερχόμενες εκλογές το κάθε κόμμα θα διεκδικήσει άλλοθι, δικαιολογίες και τη σωτηρία των ψυχών ημών στην υπερψήφισή του.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ όμως αυτής της χώρας ζητούν σαφή προοπτική, γενναίες αποφάσεις, ποιοτική ηθική και πολιτική αναβάθμιση. Ποιος θα τα προσφέρει;

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 17ος
• Τεύχος 427
Παρασκευή 27 Ιανουαρίου 1990
δρχ. 150

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
Η αθέατη πλευρά των σκουπιδιών	12
ΣΤΕΛΙΟΣ Π. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ	
Η ένταξη της Ελλάδας στον κόσμο	13
ΚΩΣΤΑΣ ΤΣΑΛΟΓΛΟΥ	
Μοντέλα, μύθοι και προβλήματα	14
ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Ο κύκλος των «νεκρών» αρχηγών	17
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
ΣΥΝ: Αντιπολίτευση μέσα στη συμπολίτευση;	18
ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΛΩΡΟΣ	
ΣΥΝ: Μια διακήρυξη ισορροπιών...	19
ΧΡ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ	
Η νομιμοποίηση του Α. Παπανδρέου και η καθεστωτική συνοχή	20
ΡΕΠΟΡΤΕΡ	
Ποιος δεν θέλει τον Κοσκωτά;	22
ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Τριγμοί στην πολυεθνική αυτοκρατορία	24
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ	
Ανταρσία στον Καύκασο	26
Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	

«Διεθνισμός και πολυεθνικές συναλλαγές»	28
Μ. ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ	
Όλα μας καλούν στην πολιτική	30
Μ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ	
Δύο μήνες μετά 40 χρόνια αληθείας	33
Ν.Ι. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ	
Συνεχίζεται ο διαφημιστικός πακτωλός στα μέσα ενημέρωσης	34
Η καταστολή δεν είναι λύση	39
ΛΗΔΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ	
Το περιφερόμενο πρόβλημα	40
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ	
Η τέχνη της πρόκλησης ή η πρόκληση της τέχνης	46
ΧΑΡΛΑΝΤ ΚΡΕΤΣΜΑΡ	
«Οι νεοέλληνες με εμπνέουν»	50
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ	
Ένα μοντέλο για κρίσεις	52

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Σκουπίδια, Κοσκωτάς και βάσεις	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	9
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	10
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
ΒΙΒΛΙΟ	54
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Η ένθετη φωτογραφία στο εξώφυλλο είναι από διαδήλωση παντουρκιστών στο Μπακού τον προηγούμενο μήνα.

αντί

Σκουπίδια, Κοσκωτάς και βάσεις...

ΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ, οι απεργίες, οι καταλήψεις, οι προβληματικές, αλλά και η γενικότερη πορεία της οικονομίας, ήσαν τα κύρια θέματα που απασχόλησαν (τη Δευτέρα) τη συνάντηση του πρωθυπουργού Κ. Ζολώτα με τους τρεις αρχηγούς. Και τα ερωτήματα πολλά: Πού πάμε; Τι θα γίνει με τη «μάχη των σκουπιδιών»; Πώς θα προστατευθεί η δημόσια υγεία; Και πώς αντιμετωπίζεις 100 ή 200 διαδηλωτές που, για την προώθηση ενός αιτήματός τους, παρατάσσονται έξω από τη Βουλή, προκαλώντας πραγματικό συγκοινωνιακό χάος; Οι απόψεις του πρωθυπουργού ήσαν γνωστές: Για να γίνουν επενδύσεις στη χώρα αυτή και να ανέβει το εθνικό προϊόν, χρειαζόμαστε ηρεμία, ασφάλεια, αξιοπιστία, σταθερότητα... Και τις απόψεις του αυτές επανέλαβε στη συνάντησή του με τους αρχηγούς.

ΤΟ ΜΕΓΑ θέμα, όμως, ήταν τα σκουπίδια. Και, καθώς από την Κυριακή το βράδυ, Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ είχαν συμφωνήσει στη «λύση» της επιστράτευσης, ο «καλός» Τύπος των δυο αυτών κομμάτων κυκλοφορούσε τη Δευτέρα με τίτλους που δοξολογούσε τη συμφωνία αυτή: «ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ!»! Η επιστράτευση, όμως, χάρις στην παρέμβαση του Συνασπισμού και της ΓΣΕΕ, τελικά δεν προωθήθηκε. (Κι ας είχε υπογράψει το σχετικό διάταγμα ο Θ. Κατριβάνος, υπουργός του Συνασπισμού...). Άλλωστε, η ίδια η ομοσπονδία των απεργών δημοτικών υπαλλήλων, κάτω από την πίεση και των πολιτικών κομμάτων που συνιστούσαν τη μη συνέχιση της απεργίας (αλλά την αναζήτηση διεξόδου μέσω διαλόγου) αποφάσισε την αναστολή του απεργιακού αγώνα. Την ώρα εκείνη, στους δρόμους της Αθήνας, ανέμειναν την αποκομιδή τους 110.000 τόνοι σκουπίδια.

Η ΑΝΑΣΤΟΛΗ της απεργίας δεν εμπόδιζε, όμως, τα δημοσιογραφικά όργανα της Νέας Δημοκρατίας να εμφανισθούν, την άλλη μέρα, με θηριώδεις ολοσέλιδους τίτλους, του τύπου: «Κράτος υπό διάλυση» - «Διάλυση του κράτους» - «Δυναμική απάντηση στις συντεχνίες», κ.ά. Όσο για τις εφημερίδες που πρόσκεινται φιλικά στο ΠΑΣΟΚ, οι μεν (του συγκροτήματος του Ταύρου) προτίμησαν να

«αποδείξουν» ότι υπό διάλυση βρίσκεται όχι το κράτος, αλλά ο ...Συνασπισμός (!), οι δε για να προβάλλουν τη «σοφή» παρέμβαση του Ανδρέα Παπανδρέου, χάρις στην οποία τακτοποιήθηκαν τα πάντα! Σαφέστερη η «Επικαιρότητα», στην προσπάθειά της να υπονομεύσει την Οικουμενική, έγραψε ότι το μόνο που πέτυχε η κυβέρνηση αυτή, στο δίμηνο της ύπαρξής της, ήταν «να προσδιορίσει την ημερομηνία των εκλογών, χωρίς την... άδεια της εκκλησίας»!

ΑΛΛΑ ΑΝ τη Δευτέρα, συνεδρίασε εκτακτως ο πρωθυπουργός με τους αρχηγούς, την Τρίτη συνεδρίασε (επίσης εκτακτως) το υπουργικό συμβούλιο. Και την απόφαση —ομόφωνη, κατά δήλωση του πρωθυπουργού— ανέγνωσε στους πολιτικούς συντάκτες ο ίδιος ο κ. Ζολώτας. Το περιεχόμενό της είναι γνωστό: Η κυβέρνηση θα εφαρμόσει με συνέπεια το πλαίσιο αρχών, στο οποίο στηρίχθηκε ο σχηματισμός της... Η κυβέρνηση θα διασφαλίσει το εισόδημα των εργαζομένων, παρά τις δύσκολες στιγμές που περνάει η οικονομία. Από την άλλη, όμως, δεν μπορεί να ικανοποιήσει αιτήματα που ξεπερνούν κατά πολύ την εισοδηματική πολιτική. Πολύ περισσότερο όταν η διεκδίκηση αυτή παίρνει τη μορφή «άγριας κινητοποίησης, η οποία περιέχει στοιχεία αντικοινωνικής συμπεριφοράς και εγγίζει τα όρια της κατάλυσης των θεσμών».

Η ΦΡΑΣΕΟΛΟΓΙΑ, κατά κοινή παραδοχή, ήταν σκληρή. Και θύμιζε άλλες εποχές... Πώς ο Συνασπισμός «συναίνεσε» σε διατυπώσεις του είδους αυτού; Τελικά, αποδείχθηκε ότι οι υπουργοί του ΣΥΝ δεν είχαν υπόψη τους το τελικό κείμενο και ότι η συγκατάθεσή τους αφορούσε, γενικώς, τα σημεία που αναφέρονταν στην εισοδηματική πολιτική, στην προάσπιση του εισοδήματος των εργαζομένων και στην αδυναμία της Οικουμενικής να ικανοποιήσει αιτήματα που ξεπερνούν την οικονομική αντοχή της χώρας.

Ποιοι επιζητούν τη φθορά;

ΟΠΩΣ και αν έχει το πράγμα, μετά την ανάγνωση, από τον κ. Ζολώτα, της απόφασης του υπουργικού συμβουλίου, ο Συνασπισμός αισθάνθηκε την ανάγκη να επισημάνει μερικά πράγματα: Ότι καθυστερεί η πραγμάτωση βασικών πλευρών του κυβερνητικού έργου και, ειδικότερα, η ψήφιση του νέου φορολογικού νομοσχεδίου και η τροποποίηση του νόμου 3239 για τις συλλογικές... Ότι η καθυστέρηση αυτή δεν είναι τυχαία και ότι ΝΔ και ΠΑΣΟΚ επιδίδονται σε μια προσπάθεια φθοράς του κύρους της οικουμενικής... Ότι η κυβέρνηση πρέπει να τιμήσει τις επαγγελίες της και ότι η 24ωρη απεργία της ΓΣΕΕ (για χθες Πέμπτη) δικαιώνεται από το ότι φέρνει, στο επίκεντρο των ενδιαφερόντων μας, την άμεση κατάθεση και ψήφιση των παραπάνω νομοσχεδίων.

ΑΣΦΑΛΩΣ, η σοβαρότερη επισημάνση, από το κείμενο του Συνασπισμού, είναι η συγκεκριμένη κατηγορία ότι Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ επιχειρούν «να φθείρουν το κύρος» της σημερινής κυβέρνησης. Και σε ό,τι αφορά τη Νέα Δημοκρατία, τα πράγματα είναι ίσως πολύ καθαρά: Ο αρχηγός της, παρά τις συχνές «υπομνήσεις» του ότι η Νέα Δημοκρατία στηρίζει την κυβέρνηση Ζολώτα, κλπ., παθαίνεται να αποδείξει ότι μια συμμαχική κυβέρνηση δεν μπορεί να δώσει λύσεις. Και ότι το μόνο που απομένει, είναι να ψηφίσουμε «όλοι», στις προσεχείς εκλογές, Νέα Δημοκρατία, για να επιστρέψουμε πλησίον στην ωραία εποχή των μονοκομματικών κυβερνήσεων. (Μέσα στο «όλοι» ο Κ. Μητσοτάκης περιλαμβάνει και τους αριστερούς, επειδή —έτσι λέει— «δεν υπάρχουν αμετακίνητοι ψηφοφόροι» και διότι «μετά την αποτυχία του διεθνούς κομμουνισμού» η Νέα Δημοκρατία προβάλλει ως μια πολύ ελκυστική επιλογή!).

ΑΛΛΑ ΚΑΙ το ΠΑΣΟΚ, άλλο τόσο επιδιώκει τη φθορά της οικουμενικής, παρά το

ότι ο Α. Παπανδρέου δηλώνει ότι την στηρίζει —ακριβέστερα ότι είναι ο μόνος που την στηρίζει με συνέπεια και θάρρος... Στην πραγματικότητα, επιθυμεί να φορτώσει στην κυβέρνηση Ζολώτα —όπως έκανε και με την κυβέρνηση Τζαννετάκη— την ευθύνη της δικής του διακυβέρνησης και, αν αυτό δεν είναι δυνατόν, να επιτύχει, τουλάχιστον την διάχυση των ευθυνών του ΠΑΣΟΚ!

ΚΑΤΩ από αυτό το σκεπτικό, δεν εκπλησσεται κανείς όταν Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ δίνουν την αίσθηση ότι ό,τι συμβαίνει γύρω μας, τις μέρες αυτές (απεργίες, καταλήψεις, νέφος, σκουπίδια, ακόμα και η ετήσια —σχεδόν «εθιμική»— 24ωρη κινητοποίηση της ΓΣΕΕ) είναι πράγματα «πρωτοφανήματα» τα οποία ουδέποτε άλλοτε γνωρίσαμε επί κυβερνήσεων ΝΔ ή ΠΑΣΟΚ! Η αίσθηση αυτή, όμως, καλλιεργείται επίμονα, συστηματικά, ακριβώς για να πιστέψει η κοινή γνώμη ότι βιώνουμε τη «διάλυση του κράτους», η οποία οφείλεται στο γεγονός ότι έπαυσαν να μας κυβερνούν αυτοδύναμες μονοκομματικές κυβερνήσεις. Αλλά το εκλογικό σώμα —μία και όλοι αγωνιούν για το τι θα δώσουν οι κάλπες— συγκρατεί όλες τις διαστάσεις του μεταπολιτευτικού συστήματος εξουσίας —ενός συστήματος όπου η δικομματική εναλλαγή έδινε χέρι στην πόλωση, την αλαζονεία, τη δημαγωγία, τον αυταρχισμό, τη φυγή στο παρελθόν, τη βαθύτατη κρίση.

ΑΝ Νέα Δημοκρατία και ΠΑΣΟΚ ήθελαν να στηρίξουν πραγματικά την Οικουμενική, θα μπορούσαν να είχαν παρατείνει τη διάρκεια ζωής της. Να είχαν ήδη βοηθή-

σει για να ψηφισθεί το νέο φορολογικό νομοσχέδιο και να είχαν περάσει —με κοινή συναίνεση— νομοσχέδια τα οποία καμιά άλλη (μονοκομματική) κυβέρνηση δεν θα τολμούσε να τα φέρει προς ψήφιση, αναλογιζόμενη το πολιτικό τους κόστος!

Ο Κοσκωτάς ξανάρχεται...

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε, το Στایش Ντηπάρτμεντ σκέφθηκε να ανταποδώσει την «αβρότητα» των Κ. Μητσοτάκη και Α. Παπανδρέου, ύστερα από την κοινή απόφασή τους να καταθέσουν στη Βουλή νομοσχέδιο για την παράταση (επί ένα εξάμηνο...) της παραμονής των βάσεων στο ελληνικό έδαφος: «*Μας δίνετε βάσεις, σας δίνουμε Κοσκωτά!* Σας δίνουμε Κοσκωτά, μας δίνετε Ρασίντ». Και ο χορός καλά κρατεί. Κάπου, βέβαια, οι Αμερικανοί καμώνονται ότι το παίζουν ολίγον «αφελείς». Συγκρατούν τις «απειλές» του (τότε πρωθυπουργού ακόμα) Α. Παπανδρέου «αν δεν μας εκδώσετε τον Κοσκωτά, θα διώξουμε τις βάσεις σας» και είπαν να διευκολύνουν την κατάσταση...

ΕΛΑ, όμως που το ενδεχόμενο παρουσίας του Κοσκωτά στην Ελλάδα, πριν από τις εκλογές, έχει αρχίσει να ανησυχεί την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ... Κάπου, βέβαια, η «Αυριανή» επιχείρησε να θολώσει τα νερά, γράφοντας ότι όλη αυτή η ιστορία έχει σχέση με «*δάκτυλο φιλοβασιλικών εκβιαστών*», κλπ. Στο τέλος, όμως, δεν βάσταξε και έγραψε ότι το χαρτί Κοσκωτά ξεθάβεται, για να κατηγορηθούν και πάλι «*ψευδώς, άνθρωποι του ΠΑΣΟΚ*»!

ΑΛΛΑ η «Κουριάς» έχει και άλλο στοιχείο, για να αποδείξει τη «*σκευωρία*» των Αμερικανών κατά του Ανδρέα Παπανδρέου. Ενώ, λέει, οι Αμερικανοί μας «*πιέζουν*» για παράταση της συμφωνίας για τις βάσεις (αλλά γιατί μας «*πιέζουν*», αφού καταθέσαμε ήδη το σχετικό νομοσχέδιο;) «*διαρρέουν φήμες*» ότι, μετά τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη, «*η Αμερική δήθεν δεν χρειάζεται πολλές βάσεις στη Μεσόγειο και ενδέχεται να τις αποσύρουν από την Ελλάδα*». Η «Κουριάς» έθεσε τις πληροφορίες αυτές υπόψη του προέδρου του ΠΑΣΟΚ, για να τις σχολιάσει. Αλλά εκείνος —«*έκπληκτος και σα να μη πιστεύει τις πληροφορίες αυτές*»— απέφυγε να τις σχολιάσει. Είπε μόνο: «*Αν δεν χρειάζονται τις βάσεις, τότε να τις πάρουν*». Σωστά!

ΑΛΛΑ ΟΙ Αμερικανοί φαίνεται ότι —μεταξύ άλλων— παίζουν «*το παιχνίδι των δελφίνων*» και «*πολύ κακές υπηρεσίες προσφέρει ο Σωτήρχος* (ο εδώ Αμερικανός πρέσβης), *αν με δική του πρόταση μας φέρνουν τον Κοσκωτά*». Το γράφει και αυτό η «Αυριανή» και όσοι ξέρουν το πώς διοχετεύονται απόψεις στην Κουριάδα, από ηγετικούς κύκλους του ΠΑΣΟΚ, απλώς βγάζουν συμπεράσματα για τον πανικό που τους συνέχει...

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, η χώρα μπήκε σε προεκλογική περίοδο και το ερώτημα είναι ποια εισηγητική δύναμη διαθέτει ο κ. Σεραφείμ για να μετακινήσει την ημερομηνία της 8ης Απριλίου, Κυριακή των Βαΐων. «*Πήρε βάγια*» λένε, και εννοούν...τρελάθηκε!

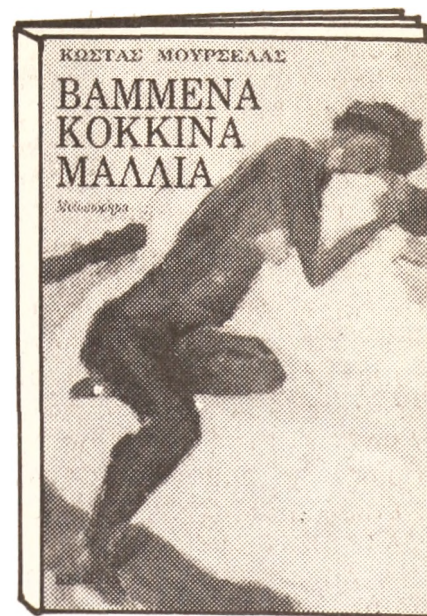
ΑΝΤΗΝΩΡ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

Βαμμένα κόκκινα μαλλιά

Ένα μυθιστόρημα που προκαλεί ερεθίζει, εξοργίζει. Ερωτικό, αισθησιακό, χυδαίο, αποτρόπαιο, δοσμένο απλά, με χιούμορ, ειρωνεία και καυστική διάθεση.

— Σύγχρονοι Άμλετ, σύγχρονοι Ζορμπάδες, αγιοποιημένα κοπρόσκυλα, πόρνες, μπορντέλα, γειτονιές, παράγκες, νυμφομανείς, ανάνες, παπατζήδες, μικροαστοί, πρώην προλετάριοι, πρώην ιδεολόγοι και νυν «επιτυχημένοι» καριερίστες, κάλπηδες, ξεφτίλες, άνθρωποι που ερωτεύονται πρόσωπα μέσ' από καθρέπτες και όχι τα ίδια τα πρόσωπα, μια τοιχογραφία εποχής και ανθρώπων, διηγημένα ασθματικά, παράφορα, ωμά μ' ένα φρενήρη ρεαλισμό που τα κάνει όλα να διαστέλλονται, να μεγενθύνονται και να γίνονται ωκεανός, θάλασσα, χρώμα, μουσική αλμύρα, έρωτας.

εκδόσεις

ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ημερο δνηκτής

ΤΕΤΑΡΤΗ 10.1.90 ΤΡΙΤΗ 23.1.90

ΤΕΤΑΡΤΗ, 10.1.90

Η γρίπη της Σαγκάης κάνει θραύση στη γειτονική Ιταλία, αλλά εμείς εδώ στην επαρχία μόνο από το κρύο υποφέρουμε. Η συνεργασία της ελιάς στο τζάκι με τον ήλιο που εισβάλλει από τα παράθυρα και με το ηλεκτρικό καλοριφέρ που καίει ασταμάτητα μόλις που κάνουν τη θερμοκρασία υποφερτή.

Ραδιόφωνα, τηλεόραση, τέλεξ, φαξ, εφημερίδες, τηλέφωνο, τηλεγράφος, ταχυδρομείο συνεργάζονται κι αυτά αρμονικά βομβαρδίζοντας με ειδήσεις το σπινθηροβόλο και ηλιόλουστο δωμάτιό μου:

- καλά πήγε η κατά Τετάρτην σύσκεψη πρωθυπουργού και αρχηγών κομμάτων. Γλιτώσαμε λοιπόν την επίσπευση των πρόωρων εκλογών —ευτυχώς για μας αλλά δυστυχώς για τα παρδαλά κατσίκια που θα πρέπει ν' αναζητούν άλλες αφορμές γέλιου.

- καλά πήγε και το ματς Ολυμπιακού - ΠΑΟΚ: οι φίλαθλοι τα έκαναν όλα καλοκαιρινά κι έστειλαν 36 Μεατζήδες στο νοσοκομείο. Προς μεγίστην ανακούφιση των Γράψα - Κάππου, στο ποδόσφαιρο οι συναινέσεις δεν περνάνε.

- καλά πήγε και η ΑΤΑ: 5,8% θα μας δώσουν και δεν θα βάλουν νέους φόρους. Καλά να τους έχει ο θεός τους πολυχρονεμένους αφεντάδες μας, να τους κόβει χρόνια, να μας δίνει ημέρες.

- άσχημα νέα από τα δικαστήρια: δεν προσήλθε ο Κουτσόγιωργας και τη γλίτωσαν ο Παπουτσάκης και η συμμορία του ΑΝΤΙ που τον δυσφήμισαν.

- καλά νέα και για τον κ. Ανδρουλάκη που απευθύνθηκε στο Σπόρτιγκ στους «νέους κομμουνιστές της δεκαετίας του '90» και υποστήριξε πως ο

κ. Γκορμπατσώφ είναι δημοφιλέστερος της κ. Θάτσερ: Πράγματι έτσι είναι —διότι προσπαθεί να μεταβάλλει τη Σοβιετία σε Αγγλία.

ΠΕΜΠΤΗ, 11.1.90

Μακριά πάντα από την Αθήνα όπου, σα να μην έφταναν όλα τ' άλλα κακά της μοίρας της, άρχισαν απεργία οι σκουπιδιάρηδες. Ο κομπιούτερ μου αγκομαχά μπροστά στο τζάκι αλλά φαίνεται πως ο καθαρός αέρας έκανε και σ' αυτόν καλό: Προσέξατε πως τις τελευταίες ημέρες συνεχώς ανεβαίνουν οι μετοχές στο χρηματιστήριο; Είναι επειδή ο 80386 κάνει καλά τη δουλειά του εδώ στο εύανδρο και ευήλιο Νεροχώρι.

Ως πρόεδρος της ΕΡΤ-2 ο κ. Αποστολόπουλος κατέβαζε τον διακόπτη όταν το έργο δεν του άρεσε. Ως πρόεδρος της ΙΤΚΟ έκανε λαθρεμπόριο καλαμποκιού. Με τόσα ταλέντα πως να μην προφυλακιστεί;

Πάντως αν ήμουν στην Αθήνα κι εγώ θα πήγαίνα στη διαδήλωση υπέρ των Βορειοηπειρωτών και κατά του καθεστώτος Αλίας. Καταλαβαίνω την ανάγκη να διατηρηθεί εν Ευρώπη και ένας «μαρξιστολενινιστικός δρυμός» για να οργανώνονται σοσιαλιστικά σαφάρι —αλλά όχι και διπλά στα σύνορά μας βρε αδερφέ...

Με αφορμή τις «προβληματικές επιχειρήσεις» επεσκέφθη στην Εκάλη τον Α. Παπανδρέου ο Γ. Γιάνναρος. Πολλούς προβλημάτισε η διολογία και περιμένουν να δουν επίσκεψη και στον Κ. Μητσοτάκη.

Πανσέληνος σήμερα. Κι εγώ μόνος σαν κούκος στο χωριό. Έχει και τα κακά της η επαρχία.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 12.1.90

Όχι, δεν ήρθε να με συναντήσει ο εγκαταλείψας την πολιτική παραιτηθείς από βουλευτής Στ. Ξαρχάκος. Θα πήγε μάλλον στο δικό του χωριό να μονάσει.

Ούτε μία, ούτε δύο αλλά 102 αιτήσεις για τη δημιουργία τηλεοπτικών καναλιών έχουν υποβληθεί ως τώρα. Ακόμα λοιπόν κι αν μας λείπει ο άρτος, όπως απειλεί συνεχώς ο κ. Ζολώτας, θα χορταίνουμε θέαμα.

«Παράνομο είναι το ΚΚ Ρουμανίας», δήλωσε ο πρόεδρος του Ιλιέσκου, πρώην κομμουνιστής. Αυτή είναι αυτοκριτική και όχι τα «κάναμε λάθος διότι δεν είχαμε πληροφόρηση» που ακούγονται ενταύθα.

«Μπορεί και να μη γίνουν εκλογές τον Απρίλιο», δήλωσε ο Α. Παπανδρέου, επικαλούμενος το «ένστικτό» του. Προφανώς της αυτοσυντήρησης, αλλά «προβληματίζει» η δήλωσή του.

Στα μπουζούκια πάλι σήμερα εμείς οι επαρχιώτες —όχι αυτά με τα βουλγαρικά μπαλέτα της περασμένης εβδομάδας, ήταν κλειστά. Προηγήθηκε νόστιμη ψαρόσουπα με βαρελίσιο κρασί σε παραλιακή ταβέρνα. Έφταιγε άραγε το κρασί, το ουίσκι-μπόμπα του σκυλάδικου ή το ψυχοπλάκωμα της χθεσινής Πανσελήνου που αρρωστήσαμε; Το γεγονός είναι πως με δυσκολία βρήκα το σπίτι μου και στο κρεβάτι δεν έφτασα ποτέ. Η φλοκάτη μπρος στο τζάκι είναι το καλύτερο καταφύγιο για έναν υεθυσμένο.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 13.1.90

Τέτοιο πονοκέφαλο και ναυτία είχα χρόνια να νοιώσω. Δεκατρείς ο μήνας σήμερα, τι περιμένεις. Νοσταλγώ τη Λαϊκή της Καλλιδρομίου για μια στιγμή —σκέφτομαι μετά το σκουπιδομάνι που θα έχει μαζευτεί και μακαρίζω τον χωριάτικο πονοκέφαλό μου.

Παρά τον πονοκέφαλο με «προβλημάτισε» η εισήγηση του Α. Κύρκου στην ΚΕ της ΕΑΡ για παράταση του βίου της Οικουμενικής και άρα όχι εκλογές τον Απρίλιο. Ξεχειλίζουν από ένστικτο όλοι πλέον...

ΚΥΡΙΑΚΗ, 14.1.90

Δεν είμαι πολύ δυνατός στην εθνολογία, αλλά φαίνεται πως γίνεται χαμός μεταξύ των φύλων και των φυλών που συναπαρτίζουν τη Σοβιετία —και τη νύφη πληρώνουν οι χριστιανοί Αρμένιοι που τους έχουν βάλει στη μέση. Μουσουλμάνοι Τούρκοι και Α-

ζέροι. Αν καταφέρει να τα βγάλει πάλι πέρα ο Γκορμπατσώφ, θα πει πως έχει πάνω του το κοκαλάκι της νυχτερίδας —μπορεί και τίμιο ξύλο.

Οι Κυριακές είναι δύσκολες ημέρες εδώ στην επαρχία.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 15.1.90

Όπως διαπιστώσατε καταπολεμώ όσο μπορώ την εσωστρεφή μου τάση, την προοπτική να γίνω Εγωδέκτης. Δεν μπορώ όμως ν' αποφύγω τον πειρασμό να σας αποκαλύψω με βαθιά μελαγχολία πως σήμερα συνεπλήρωσα 42 έτη παρουσίας στον μάταιο τούτο κόσμο. Συγχωρείστε μου λοιπόν την αμηχανία, την αναχώρηση, την κρίση —κι ευχηθείτε μου καλή ψυχή.

Τη δημοκρατία, τον πλουραλισμό, την ελευθερία θυμήθηκε ο Χαρ. Φλωράκης και κατήγγειλε το γεγονός ότι ετέθη εκτός νόμου το ΚΚ Ρουμανίας. Ουαί υμίν γενικοί γραμματείς και φαρισαίοι υποκριται: 45 χρόνια τώρα οι κομμουνιστές στη Ρουμανία είχαν θέσει εκτός νόμου όλα τα κόμματα —και δεν είπατε ποτέ λέξη...

Άρχισε, επιτέλους, η κατ' έφεσιν δίκη του αστυνομικού Μελίστα για το φόνο του άτυχου δεκαπεντάχρονου Μιχ. Καλτεζά.

Αντι να μας πληροφορεί για το χρώμα (πορτοκαλί) του τηλεφώνου με το οποίο επικοινωνούν Μητσοτάκης - Παπανδρέου, δεν μας ενημερώνει καλύτερα ο κ. Χυτήρης για το τι λένε;

Μόνο δύο παιδιά έχει η κ. Νίνα Τεμπλ και κατάφερε να εκλεγεί γ.γ. του ΚΚ Βρετανίας με 34 ψήφους υπέρ, 1 κατά, 3 αποχές. Μαρία με τα τριδύμα θαρσείν χρη.

ΤΡΙΤΗ, 16.1.90

Οι λόφοι των σκουπιδιών συνεχώς ψηλώνουν στην Αθήνα. Εμείς εδώ στην ύπαιθρο για άλλο ανησυχούμε: έχει μήνες να βρέξει κι όλες οι καλλιέργειες πάνε κατά διαόλου. Μόνο μια βροχή μας σώζει.

«Πέντε υπουργοί φταίνε», δηλώνει ο παραπεμφθής για το καλαμπόκι πρώην υφυπουργός κ. Αθανασόπουλος. Ξέρει πως δεν θ' αντέξει τη μοναξιά του Κορυδαλλού και ψάχνει για παρέα ο έρμος.

Τίποτα δεν έχει μείνει όρθιο. Το ένδοξο αλβανόφιλο και μαρξιστολενινιστικό ΣΑΚΕ που κάποτε αποκαλούσε Νότια Αλβανία την... Ήπειρο κατηγορεί τώρα την Αλβανία για «μικροαστικό εθνικισμό»

και «καπιταλιστική παλινόρθωση».

Μην ανησυχείτε **Αθηναίοι**: πέντε υπουργοί συνεδριάζουν για το νέφος και η κ. Δίζη παλεύει στη Βουλή για γνήσια ΑΤΑ. Ξέχασε πως είναι οικολογίστρια και θυμήθηκε πως ήταν τραπεζοϋπάλληλος.

Εκηρύχθη παράνομη η σφαγή **Αρμενίων-Αζέρων** και εστάλη ο **Κόκκινος Στρατός** να σφάξει με νόμιμο τρόπο.

«Ενώ υπάρχουν τα **ομόλογα με ρήτρα Εκιού, εσύ βλάκα παίζεις στο Χρηματιστήριο;**», μου έγραψε ο κομπιούτερ στην οθόνη. Αγοράζω λοιπόν κι εγώ **ομόλογα**, να μαζευτούν τα 100 δις που λείπουν, να ηρεμήσει ο **Ξενοφών**, να πάψει να μας συμβουλευεί: μας φθάνει ο **Σαρτζετάκης**. Κι ενώ περπατάω πια προς τα 43, η **μελαγχολία** μου όλο και μεγαλώνει.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 17.1.90

Οι **εκλογές** πριν από το **Πάσχα**, και συγκεκριμένα των **Βαϊτών** ομοφωνούν οι **αρχηγοί** που ξανασυναντήθηκαν. Φαίνεται ότι ο κ. **Παπανδρέου** κατέπνιξε τα ένστικτά του.

Φαίνεται πως διαθέτουν και στην **Ευρώπη** έξυπνους **κομπιούτερ** διότι σκοτώνονται όλοι οι ξένοι ν' αγοράσουν ομόλογα με **ρήτρα Εκιού**. Ευτυχώς που πρόλαβα.

ΠΑΣΟΚ - **ΝΔ** συμφώνησαν να παραταθεί για **έξι μήνες** η συμφωνία για τις **Βάσεις**. Ο **Συνασπισμός** διαφωνεί αλλά μένει στην κυβέρνηση. Εδώ δεν φεύγουν οι **βάσεις**, εμείς θα φύγουμε.

Δεν έφταναν τα **σκουπίδια**, να 'σου και το **νέφος**, λέει η **τηλεόραση**. Σαν τα **ποντίκια** θα σκάσετε καημένοι. Δεν ξαναγυρίζω πίσω. Μόνο για να δω τους **Ολυμπιακούς** θα πάω, το 1996.

Στα 81 του, βρέθηκε αιφνιδίως στο νοσοκομείο ο **Στ. Νιάρχος**. Όταν θα έχω τα χρόνια του και τα χρήματά του ευχαρίστως θα πάω κι εγώ.

ΠΕΜΠΤΗ, 18.1.90

Τα **έκτακτα μέτρα** για το **νέφος** συνεχίζονται, τα **σκουπίδια** συνεχώς σηκώνονται ψηλότερα. Η **πρωτεύουσα** σε λίγο θα πεθάνει κι εμείς οι **επαρχιώτες** θα έχουμε πάρει εκδίκηση για όλους τους **Καρυωτάκηδες** που μας έχουν κατά καιρούς προσβάλλει.

Στους **Αντώνηδες** και τις **Αντωνίες** πάντως οφείλουμε να ευχηθούμε χρόνια πολλά —και μακριά από την Αθήνα.

Μέσα σ' αυτή τη γενική

βρώμα και **δυσωδία** βρήκαν την ευκαιρία οι σπουδαστές των **ΤΕΙ** να καταλάβουν το **υπ. Παιδείας**. Θα έχουν την ευτυχία να πεθάνουν **εξεγερμένοι** για **λάθος υπόθεση**.

Ανακλήθηκε στη **Ρουμανία** η απόφαση να τεθεί εκτός νόμου το **ΚΚ**. Δεν πειράζει κι εμείς τους **χουντικούς** απλώς φυλακή τους βάλαμε.

«**Νέο Αριστερό ρεύμα**», ήτοι **ΝΕΑΡΕ**, ίδρυσαν οι 15 διαγραφέντες του **ΚΚΕ**. Μου δίνουν **κουράγιο** —πάνω κάτω **συνομήλικοί** μου είναι όλοι: νεαρός λοιπόν κι εγώ.

Κατά 25% αυξήθηκε εν Ελλάδι η κατανάλωση **τσιγάρων**. Σκεφθείτε να μην το είχα κόψει τι θα γινόταν.

Συνελήφθη ο **Ζιβκωφ** —αλλά ουδείς τον υπερασπίζεται.

Φυσικά και θα ευχηθούμε τους **Θανάσηδες** και τις **Αθανασίες** που εορτάζουν σήμερα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 19.1.90

Οι **έκτακτοι** των **Δήμων** μονιμοποιήθηκαν, όπως απαιτούσαν, αλλά εν τω μεταξύ είχαν κηρύξει **απεργία** οι **μόνιμοι** κι έτσι τώρα απεργούν ως **μόνιμοι**. Αποτέλεσμα τα **σκουπίδια** συνεχώς να αυξάνονται.

Καλώς να μας έρθει: αίρει τη δίωξη του κατά του **Κοσκωτά** το **Αμερικανικό Δημόσιο** και ο **μεγαλοπατεών** δεν θ' αργήσει να εκδοθεί. Να δούμε ποιοι θα κλαίνε και ποιοι θα γελάνε τότε.

Ο **Κόκκινος Στρατός** μπήκε στο **Μπακού**, οι **Αζέροι Σιίτες** περνούν στην **Περσία**, οι **Αρμένιοι** τρέχουν για να σωθούν. Κι είμαστε ακόμη στην αρχή.

Αστραπιαίως πήγαν κι ήρθαν στο **Βουκουρέστι** οι **υπουργοί Εξωτερικών Σαμα-**

ράς - Ποττάκης. Ζήτησαν να πάρουν πίσω τα **παράσημα** που η **Ελλάς** είχε απονείμει στο ζεύγος **Τσαουσέσκου** αλλά ατύχησαν: οι **Ρουμάνοι** τους έθαψαν μαζί μ' αυτά.

Φύσηξε **βοριαδάκι** κι αλάφρωσε το **νέφος**. Λίγη **βροχή** για μας εδώ δεν έριξε.

Η **δίκη του Μελίστα** συνεχίζεται, η κατάληψη στο **υπ. Παιδείας** το ίδιο. Μη βιάζεστε, κι αυτά θα περάσουν.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 20.1.90

Σήμερα τη ημέρα ήταν αφιερωμένη στο **κрасί**. Μια ακόμη **μετάγγιση** για να κλείσει ο χειμωνιάτικος κύκλος και **γέμισμα** μπουκαλιών για τους συγγενείς και τους φίλους στην Αθήνα. Διότι τελείωσαν τα **ψέμματα**: ήρθε η ώρα της επιστροφής στο κλεινόν και σκουπιδιασμένον **άστυ**. Δεν υπάρχει υποδομή για να με κρατήσει στο **Νεροχώρι**. **Δουλειά, παιδιά, σκυλιά, φίλοι** κι **απασχολήσεις, αυταπάτες** και **προσδοκίες, φιλοδοξίες** και **καταναγκασμοί**, όλα στην πρωτεύουσα βρίσκονται. Ανακατεμένα με τα **σκουπίδια** και το **νέφος** βέβαια. Εδώ είναι ο χώρος της **φυγής**, της **απομόνωσης**, της **εξωτικότητας** —με λίγη **τύχη** και της **αυτοσυγκέντρωσης**. Τούτα όμως είναι **φευγαλέα** — το **μόνιμο** και **διαρκές** είναι η **Αθήνα** που μας **κυνηγάει**. Μέχρι να καταφέρουμε να **ανατρέψουμε** την κατάσταση.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 21.1.90

Βαρυφορτωμένο το **Ντεσεβώ** πήρε το δρόμο του γυρισμού —**χωρίς** το μεσημέρι τούτη τη φορά γιατί δεν συναντάς πάντα **καλοκάγαθους νταλικέρηδες** έτοιμους να σε μεταφέρουν για να γλυτώσεις το **κρύο** της νύχτας. Από το **ραδιόφωνο** μαθαίνω πως θα επιστρατευθούν οι **σκουπιδιάρηδες**, πως από το **υπ. Παιδείας** φεύγουν οι **καταληψίες**. Δεν πρόλαβα να γυρίσω κι η **τάξη** αρχίζει να αποκαθίσταται.

Ίσως πρέπει να πεταχτώ κι ως το **Μπακού** όπου οι μάχες μαίνονται.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 22.1.90

«**Ευτυχώς που γύρισες**», είπε το **Αφεντικό**, και θα γλυτώσουμε από τις **επαρχιώτικες βλακείες σου**. Συγχωρείστε με, αγαπητοί αναγνώστες. Θα ξαναγίνω **κανονικός, παραγωγικός, Αθηναίος**. Έστω κι αν έχω 17 **ημερών γένια**. Θα τα κόψω —η **αλληλογραφία** που με περίμενε μου έφτιαξε το **κέφι**. Οφείλω να δηλώσω ευθύς εξ αρχής ότι **δεν σοκαρίστηκα** από το θέαμα των **σκουπιδιών**. Βρήκα πως ήταν απλώς περισσότερα από συνήθως —το θέμα είναι να **εξαλείψουμε** τη **συνήθη εικόνα** κι όχι να **καταπολεμήσουμε** τη **μεγέθυνσή** της.

Ανακρίθηκαν οι **υπουργοί** του **Συνασπισμού** από δημοσιογράφους και **παρατυχόντες συντρόφους**. Για την **παραπομπή σε δίκη**, δεν υπήρξε **ομοφωνία** **ανακριτού** και **εισαγγελέα**.

Έκτακτη **συνάντηση** **Πρωθυπουργού - Αρχηγών**: **πάλι** συμφώνησαν **σε όλα**. Μήπως εν τέλει μας αξίζει ένα **μονοκομματικό κράτος**;

Πριν τους **επιστρατεύσουν** πρόλαβαν και **σταμάτησαν** την **απεργία** οι **σκουπιδιάρηδες**. Έτσι τηρήθηκαν τα **προσχήματα** και είμαστε όλοι **ευχαριστημένοι**.

ΤΡΙΤΗ, 23.1.90

Μαζί κουβέντιαζαν, χωρίς **συνεννοήθηκαν** οι **υπουργοί** στο **υπ. Συμβούλιο** κι έτσι **κανείς** **δεν ξέρει** αν ήταν **ομόφωνη** ή όχι η **επίθεση** του κ. **Ζολώτα** κατά των **απεργών** γενικώς.

Θα **ανακυκλώσουν χαρτί, γυαλί, μέταλλα** και **αλουμίνιο** οι **Οικολόγοι-Εναλλακτικοί**. Καίρός να κάνουν κάτι. Έρ-

Αθήνα διαμαντοπετρα στις γης το δαχτυλίδι.

χονται εκλογές.

90 Βουλευτές του ΠΑΣΟΚ κι άλλοι τόσοι της ΝΔ ζητούν την επαναφορά της λίστας. Ο αυτοευνουχισμός υπήρξε παλαιόθεν μέθοδος επιβίωσης δειλών ατόμων.

Όλοι εμείς που τρώμε παντεσπάνι και σουηδικά «κρίσπς» δεν καταλαβαίνουμε τίποτα από όλη αυτή την φασαρία για το σύμμικτο-χωριάτικο ψωμί και την τιμή του.

«Ξεπερασμένο» χαρακτηρίσε το πολυκομματικό σύστημα ο «πρώην» κομμουνιστής κ. Ιλιέσκου στη Ρουμανία. Εν τέλει όσο κι αν γερνά ο λύκος...

Σήμερα απεργεί η συμπαθής τάξη των ταξιτζήδων. Πάντα τέτοια παιδιά: όσο λιγότερο σας βλέπουμε, τόσο περισσότερο σας συμπαθούμε.

Ο ΕΠΑΝΑΚΑΜΨΑΣ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γρ. Παπαστ., Binghamton, ΗΠΑ: Ελπίζω να σας διέγραψαν ήδη από συνδρομητή γιατί αλλιώς θα υποστείτε κι άλλες «προσβλητικές ηλιθιότητες» από αυτές τις σελίδες. Κι απ' ό,τι φαίνεται η νοημοσύνη σας δεν τις αντέχει.

Π. Μαυριά, Χολαργό: Έχετε άδικο διότι οι ημερολογιακές δεκαετίες αρχίζουν από το 1 και όχι από το 0. Δηλαδή, δεν υπάρχει έτος 0: πάμε από το 1 μ.Χ. κατ' ευθείαν στο 1 π.Χ. —κι επομένως οι δεκαετίες είναι 1-10, 11-21, ..., 1991-2000. Το επιχείρημά σας ισχύει μόνο για τις ηλικίες και τους αιώνες — οπότε περιλαμβάνουμε στους «φυσικούς αριθμούς» και το 0. Κάτι ξέρουν οι ημεροδίκτες από ημερολόγια.

Αλ. Τσιλ., Στοκχόλμη, Σουηδία: Ευχαριστώ για τα άνθη και τη Γιαπωνέζα. Συμφωνώ να ειρηνεύσουμε — θα είναι μια καλή αρχή και ό,τι ήθελε προκύψει.

Μαρ. Πουλ., Πάτρα: Σας περιμένω με αγωνία. Υπενθυμίζω όμως ότι η φωτογραφία μου στο τεύχος 424 δεν είναι και τόσο πρόσφατη.

Γαβ. Στυλ., Λευκωσία, Κύπρος: Εκτός από μένα απηλλάγησαν από την νικοτινή και την πίσσα η Λήδα και ο Γιώργος. Γι' αυτό και το ΑΝΤΙ έχει γίνει τόσο ερωτικό και λιμπιντινούχο τώρα τελευταία.

ΕΝΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ

Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ ΞΑΡΧΑΚΟΣ

Αγαπητοί γονείς του Έθνους λυπάμαι αλλά χάσατε το παιχνίδι. Κάποιοι, λέει, ανάμεσά σας πήραν την πρωτοβουλία και συγκεντρώνουν υπογραφές για να καθιερωθεί ξανά η λίστα. Κι εσείς ομοθυμαδόν υπογράφετε με αποτέλεσμα ήδη να υπάρχουν πάνω από 150 υπογραφές — η απόλυτη δηλαδή πλειοψηφία της Βουλής. Είναι βέβαιο πως οι αρχηγοί σας θα στερήσουν να εκπληρώσουν την επιθυμία σας με πολλή μεγάλη προθυμία: μπορεί να πάσχουν από πολλά και διάφορα, τρελοί όμως δεν είναι να αρνηθούν την εθελοντική υποδούλωσή σας.

Δεν αμφιβάλλω πως είναι η μεγάλη επαγγελματική ανασφάλεια, ο φόβος της μη, επανεκλογής, που σας ωθεί να δώσετε ξανά όρκο υποταγής στους μεγάλους φεουδάρχες: αν οι εκλεγέντες τοποθετηθείτε σε εκλόγιμες θέσεις στη λίστα, 9-10 το πολύ να μείνετε εκτός νυμφώνος, κανείς δεν περιμένει δραστικότερες αλλαγές στη δύναμη των κομμάτων. Αν όμως υπάρχει σταυρός, τίποτα δεν αποκλείει οι αποτυχόντες του 1989 να γίνουν οι νικητές του 1990.

Έχει νόημα όμως η, έναντι οποιουδήποτε τιμήματος, επανεκλογή σας; Επαναφορά της λίστας σημαίνει να περάσει ξανά στην απόλυτη αρμοδιότητα των αρχηγών το ποιοι θα εκλεγούν βουλευτές. Σε αυτήν την περίπτωση όμως δεν θα βούλεσθε δεν θα βουλευέσθε —θα υπακούτε, κι είναι καλύτερο να αλλάξετε όνομα τόσο εσείς όσο και η Βουλή. Και εν πάση περιπτώσει υπάρχουν πλήθος επαγγέλματα που μπορούν να σας προσφέρουν τις ίδιες και καλύτερες απολαβές: τι νόημα θα έχει να ταλαιπωρείσθε αφού θα έχετε εκχωρήσει στους αρχηγούς όλη την εξουσία που θα μπορούσαν να σας δώσουν οι ψηφοφόροι;

Αγαπητοί Γονείς του Έθνους καλός ο επαγγελματισμός αλλά καμιά φορά είναι οι ερασιτέχνες, όπως ο Σταύρος Ξαρχάκος που τιμούν το επάγγελμα. Είναι κρίμα που τόσο λίγη σημασία δόθηκε στην παραιτήσή του και στην επιστολή που την συνόδευε. Είναι κρίμα κι άδικο που ερμηνεύθηκαν μέσα από το στενό πρίσμα της εσωκομματικής πάλης —την στιγμή που αποτελεί μια μοναδική κραυγή αγωνίας για το πού βρισκόμαστε και πού πάμε.

Βουλευτές που, όπως ο Ξαρχάκος, καταγγέλλουν ότι «κάθε κόμμα αποτελεί σφαγείο ιδεών, ψυχοπνευματικών εξάρσεων, ανθρωπίνης και πολιτικής ελευθερίας» που πιστεύουν ότι «η Δημοκρατία έχει ανάγκη από διαρκή εγρήγορση των λειτουργιών της και

όχι από χρησιμοποίησή της από τους επαγγελματίες της πολιτικής» — τέτοιοι βουλευτές δεν εκλέγονται όταν υπάρχει λίστα. Γιατί οι αρχηγοί δεν θέλουν να ανθίζουν τέτοια άνθη του κακού στους κομματικούς τους κήπους.

Ως «απροσάρμοστος στα "κόλπα" και στους σκοτεινούς ρεαλισμούς της πολιτικής πράξης», ως «αιθεροβάμων καλλιτέχνης» ο Ξαρχάκος διαπίστωσε ότι «το υφιστάμενο σύστημα της πολιτικής λειτουργίας και έκφρασης είναι βαθύτατα αντιπνευματικό, αντιηθικό και τελικά αντιανθρώπινο» με αποτέλεσμα η Ελλάδα «να βουλιάζει σε ένα τέλμα... να αποξενώνεται από τα πολιτιστικά της πρότυπα, να εξαρτάται από ξένα κέντρα, να ξεπουλιέται σαν γη και σαν παραγωγή, να χάνει τις δυνατότητες να υπάρξει σαν ζωντανή, αυτοδύναμη και ουσιαστικά, ανεξάρτητη χώρα στον καινούριο αιώνα».

Αγαπητοί Γονείς του Έθνους πως μπορείτε να κοιμάστε ήσυχοι μετά από αυτές τις καταγγελίες του συναδέλφου σας που παραιτήθηκε; Πώς, αντί να ξεσηκωθείτε μαζί του, προτείνετε οικειοθελώς χέρια και πόδια για να σας αλυσοδέσουν; Δεν είναι επαγγελματισμός αυτό: η δουλειά δεν ήταν επάγγελμα, ήταν κατάσταση. Επαγγελματίας πολιτικός είναι εν τέλει ο ερασιτέχνης Ξαρχάκος. Μπράβο του — κρίμα όπως που είναι τόσο μόνος.

Όσο για μένα, αναρωτιέμαι πια αν αξίζει τον κόπο να σας δίνει κανείς εντολές.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Τα κουρέλια ψηφίζουν ακόμα

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΚΩΛΟΧΑΡΤΑ, ΣΕΡΒΙΕΤΕΣ, ΑΠΟΦΑΓΙΑ,
ΚΟΝΣΕΡΒΟΚΟΥΤΙΑ, ΛΕΜΟΝΟΚΟΥΠΕΣ...

...ΣΑΠΙΑ ΚΡΕΑΤΑ, ΨΟΦΙΕΣ ΓΑΤΕΣ,
ΧΑΛΑΣΜΕΝΟΙ ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΕΣ,...

...ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΚΑΡΕΚΛΕΣ ΚΙ ΟΥΤΕ
ΕΝΑΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΚΟΜΜΑΤΟΣ.

ΜΑΤΑΙΑ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΨΑΧΝΕ ΜΕ
ΑΓΩΝΙΑ ΜΕΣ' ΣΤΟΥΣ ΣΩΡΟΥΣ.

ΤΙΠΟΤΑ. ΠΟΥ ΣΤΟ ΔΙΑΒΟΛΟ ΤΟΥΣ
ΕΪΧΑΝ ΠΕΤΑΜΕΝΟΥΣ;

ΣΤΙΣ ΤΡΕΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ ΕΠΙΑΣΕ
Η ΜΠΟΧΑ. ΗΤΑΝ ΑΝΥΠΟΦΟΡΗ.

ΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΤΗ ΒΡΩΜΑ
ΤΟΥΣ ΒΡΗΚΑΜΕ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ.

ΗΤΑΝ ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ
ΣΕ ΣΤΑΣΗ ΚΡΙΣΙΜΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ.

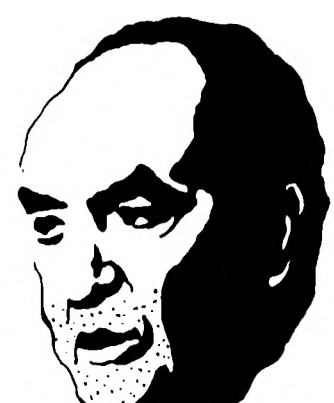
ΤΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΥΜΕ;
ΟΙ ΧΩΜΑΤΕΡΕΣ ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΠΑΙΡΝΑΝ.

ΤΕΛΙΚΑ ΤΟΥΣ ΠΗΓΑΜΕ ΣΕ ΕΚΛΟΓΕΣ.
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΑΛΑΜΕ ΣΤΙΣ ΚΑΛΠΕΣ.

ΓΡΑΨΑΜΕ ΜΑΛΙΣΤΑ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ
ΤΟΥΣ ΕΚΛΟΓΙΚΟΥΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥΣ...

«ΕΙΔΙΚΑ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΚΑΛΠΕΣ ΔΕΝ
ΘΕΛΟΥΝ ΑΝΟΙΓΜΑ, ΘΑΨΙΜΟ ΘΕΛΟΥΝ»

ΔΗΜ.Χ.

Απίστευτο...

Το διαβάσαμε στην «Καθημερινή» (21-1). Στην απονομή του βραβείου Ζαχάρωφ από το Ευρωκοινοβούλιο στον πρόεδρο της Βουλής της Τσεχοσλοβακίας Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ όταν μπήκε στην αίθουσα όλοι οι ευρωβουλευτές σηκώθηκαν και τον χειροκρότησαν πλην 3. Των κ. Α. Αλαβάνου, Β. Εφραιμίδη του ΚΚΕ και του κ. Δεσύλλα, διαφωνούντος και αποχωρήσαντος. Οι 3 παρέμειναν σιωπηλοί και καθιστοί.

Η είδηση απ' όσα διαβάσαμε δεν διαψεύστηκε. Άραγε αυτή η κίνηση τι να σημαίνει; Σιωπηλή αποδοκιμασία του Ντούμπτσεκ; Διαφωνία γενικότερη για τις τωρινές αλλαγές στην Τσεχοσλοβακία; Έμπρακτη αναίρεση της «αναγνώρισης του λάθους» του '68 από το ΚΚΕ; Σιωπηλή διαμαρτυρία για την απόφαση βράβευσής του;

Μοιάζει απίστευτο. Αν όμως είναι γεγονός τότε και οι τρεις οφείλουν να εξηγήσουν τη στάση τους, το δε ΚΚΕ και ο Συνασπισμός να σεβαστούν τις πρόσφατες θέσεις ή αποφάσεις τους σχετικά με τα τεκταινόμενα στην Α. Ευρώπη. Καλά, ο κ. Δεσύλλας τουλάχιστον εμφανίζεται με σχετική δυσπεψία για το «ρεφορμισμό» στην Α. Ευρώπη. Οι κ. Αλαβάνος και Εφραιμίδης;

1968: Η «βοήθεια» στην Τσεχοσλοβακία

Το εγκώλιον του ΚΚΕ και της ΚΝΕ για τα σχέδια του «ιμπεριαλισμού» στην Τσεχοσλοβακία του 1968· εκδόθηκε επανειλημμένα στα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης, τότε που «δενόταν» ο μηχανισμός. Συνιστούμε να ζητηθεί «μαζικά» από τη «Σύγχρονη Εποχή». Δεν έχει μόνον ιστορική αξία.

Για τις προμήθειες

Σε πρόσφατες δηλώσεις του ο κ. Τζαννετάκης τόνισε μεταξύ άλλων ότι: οι προμήθειες του υπουργείου Αμύνης είναι καιρός να ξεπαγώσουν και ότι είναι καιρός να σταματήσει η «παρελθοντολογία» επί του θέματος. Εάν οι δηλώσεις του αποδώθηκαν σωστά δημιουργούν σειρά εύλογων ερωτημάτων

- Έχουν αρθεί με θεσμικά μέτρα ορισμένες «δυσλειτουργίες» στις προμήθειες που αφορούν στην υπερκοστολόγηση κλπ.;

- Έχει ληφθεί κανένα μέτρο ώστε ν' αποφευχθεί ο κίνδυνος διόγκωσης των πιστώσεων FMS σε βαθμό που η εξυπηρέτηση του χρέους ν' απορροφά σε λίγα χρόνια όλον τον προϋπολογισμό του υπουργείου; Μήπως δρομολογούνται ανεξέλεγκτες και παράνομες προμήθειες μέσω του συστήματος αυτού τη στιγμή που θα πρέπει να υπάρχουν και αξιόπιστοι εγχώριοι κατασκευαστές; Εκδηλώνεται καμιά προτίμηση σε εγχώριους φορείς για ορισμένα είδη εφάμιλλης ποιότητας με αυτά που αφειδώς εξαγονται;

- Έγινε καμιά σκέψη για την αναπροσαρμογή του πολυετούς προγράμματος εξοπλισμών τη στιγμή που σ' όλες τις χώρες μειώνονται οι αμυντικές δαπάνες;
- Είναι αλήθεια ότι 5-6 μεγάλοι αντιπρόσωποι «λυμαίνονται» τις προμήθειες και συχνά επιβάλλουν ανάγκες προτεραιότητας και τιμές; Δεν θα μπορούσαν ελληνικοί ιδιωτικοί φορείς και κρατικές επιχειρήσεις να προσφέρουν ανταγωνιστικές τιμές προς όφελος της εθνικής οικονομίας; Σε ποιο βαθμό έχει γίνει διερεύνηση προς την κατεύθυνση αυτή;

Τελικά δε, όσον αφορά την παρελθοντολογία, να μην έγιναν τάχατες ποτέ υπερκοστολογήσεις σε προμήθειες ή άσχετες και άχρηστες αγορές; Ποιος ευθύνεται γι' αυτό; Τι εισηγήσεις δέχεται ο κ. υπουργός από τους κλαδάρχες που παραμένουν οι ίδιοι στα πόστα τους; Πολύ θα θέλαμε κάποια απάντηση στα ερωτήματα αυτά, μολονότι θίγουν τεράστια θέματα.

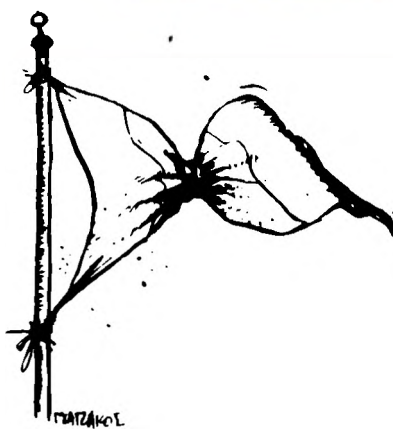
Ο κ. Τζαννετάκης διακρίνεται για το ήθος του. Ας τολμήσει μερικά πράγματα όσο θα βρίσκεται στη θέση αυτή.

Το συνέδριο της ΚΝΕ

Το έκτακτο συνέδριο της ΚΝΕ που άρχισε χθες και ολοκληρώνεται αύριο Σάββατο γίνεται μετά από τις συγκλονιστικές εξελίξεις στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και την κρίση στη νεολαία του ΚΚΕ πριν μερικούς μήνες με την αποχώρηση της πλειοψηφίας του ΚΣ της ΚΝΕ (Γράφας), τη μεγαλύτερη κρίση που γνώρισε το, μετά το '68, ΚΚΕ.

Και τα δύο αυτά γεγονότα, οι εξελίξεις δηλαδή στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και η κρίση στην ΚΝΕ, κρίση που επεκτάθηκε και αφορά πλέον το ΚΚΕ, διαφοροποιούν το έκτακτο συνέδριο της ΚΝΕ από όλα όσα έγιναν στην 22χρονη ιστορία της. (Η ΚΝΕ ιδρύθηκε το 1968).

Έτσι εκτός από την αναζήτηση και διαμόρφωση της νέας ταυτότητας της ΚΝΕ (που απασχόλησε σε μεγάλο βαθμό

ΠΑΤΖΑΚΕΣ

τον προσυνεδριακό διάλογο αν κρίνουμε από τα 73 άρθρα που δημοσιεύτηκαν στον «Οδηγητή» και τα 61 στον «ΡΙζοσπάστη») και την «αποκατάσταση» των ρωγμών που επέφερε η αποχώρηση της πλειοψηφίας του ΚΣ στην οργάνωση, η ΚΝΕ μέσα από το συνέδριο αναμένεται να δώσει και στοιχεία της πολιτικής που διαμορφώνεται τώρα από το ΚΚΕ μετά τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά και τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις.

Απ' αυτή την άποψη το έκτακτο συνέδριο της ΚΝΕ αποτελεί «πρόκριμα» για το τι θα γίνει και στο επόμενο συνέδριο του ΚΚΕ. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη και την σημασία που είχε και έχει η ΚΝΕ για την τροφοδότηση του ΚΚΕ αυτή η διάσταση είναι εξαιρετικά σημαντική. Το ίδιο σημαντικό είναι και ο προσανατολισμός που θα διαμορφωθεί στο συνέδριο για τη νεολαία και την παρέμβαση της ΚΝΕ στους κοινωνικούς χώρους της νεολαίας γιατί εκεί θα κριθεί και η μετέπειτα πορεία της.

Ύψος 1.70: το ανάστημα του ΠΑΣΟΚ

«Ψάχνουμε για πρόεδρο πάνω από 1.70»: Κάπως έτσι προσδιόρισε ο Κ. Λαλιώτης τους προβληματισμούς —και τα κριτήρια ασφαλώς— του «Κινήματός» του για τον υποψήφιο πρόεδρο της Δημοκρατίας. Φράση ευθέως ανάλογη του αναστήματος πολιτικής σκέψης που διακρίνει όλο το μικρομεσαίο δυναμικό του «Κινήματος»: ούτε πολύ ψηλό ούτε πολύ κοντό με δυνατότητες σμίκρυνσης ή επιμήκυνσης, ανάλογα με το τι θα εντείλει ο σχετικά υψηλός πρόεδρος. Φράση ευθέως δηλωτική του ότι η έλλειψη χιούμορ οφείλεται σε μια θεμελιώδη και οριακότητα έλλειψη ευφυίας...

ΑΚΡΙΒΑΙΝΟΥΜΕ

Όπως αναγγείλαμε στο προηγούμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ» αναγκαζόμαστε να αναπροσαρμόσουμε την τιμή του περιοδικού. Το «ΑΝΤΙ» παρέμεινε σταθερά στις 150 δραχμές από το τεύχος 372 της 6ης Μαΐου 1988 μέχρι σήμερα.

Από το τεύχος 429 της 23ης Φεβρουαρίου 1990, το «ΑΝΤΙ» θα πωλείται αντί του αντιτίμου των 200 δραχμών.

Ανάλογα θα αναπροσαρμόσουν και οι συνδρομές εσωτερικού και εξωτερικού. Γι' αυτό επωφεληθείτε από τις ισχύουσες τιμές. Και όσοι είσαστε συνδρομητές φροντίστε εγκαίρως να ανανεώσετε τις συνδρομές σας.

**ΠΡΟΣ ΓΟΥΣΤΑΡΩ
ΝΑ ΣΠΑΩ ΤΡΑΠΕΖΕΣ!..**

**ΠΑΕΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ!..
ΔΕ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ
ΤΙΠΟΤΑ ΟΡΘΙΟ!..**

**ΠΛΑΚΑ-ΠΛΑΚΑ ΜΑΓΚΕΣ
ΞΑΝΑΝΙΩΣΑ ΜΑΖΙ ΣΑΣ!..**

Εκλογές - πολιτική στην Ελλάδα του '89

Ένα ενδιαφέρον επιστημονικό συνέδριο με θέμα «Εκλογές '89». Πολιτική και κόμματα στις αρχές της νέας δεκαετίας» διοργανώνει η Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Επιστήμης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο από την Τετάρτη 31 Ιανουαρίου μέχρι και την Παρασκευή 2 Φεβρουαρίου.

Τα θέματα του συνεδρίου είναι «Η πολιτική σκηνή στη δεκαετία του '80», «Εκλογές και εξωτερική πολιτική», «Προεκλογικές Δημοσκοπήσεις και πολιτική ανάλυση», «Προεκλογική εκστρατεία και εκλογικά αποτελέσματα», «Θεσμοί και κόμματα: Διαπιστώ-

σεις και προοπτικές».

Εισηγητές μεταξύ άλλων είναι οι: Π. Κιτρομηλίδης, Π. Καζάκος, Χρ. Λυριντζής, Μάρω Παντελίδου - Μαλούτα, Ν. Δεμερτζής, Χρ. Ροζάκης, Μ. Τσινισιζέλης, Θ. Κουλουμπής, Ηλ. Νικολάκοπουλος, Γ. Αναστασάκος, Κλ. Μαυρίδης, Μαρία Κομνηνού, Γ. Παπαδημητρίου, Ν. Αλιβιζάτος, Γ. Μαυρογορδάτος και Ηλ. Κατσούλης.

Οι ώρες του συνεδρίου είναι: Τετάρτη, Πέμπτη 17.30-21 και Παρασκευή 10.30-14 και 17.30-21. Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Δώστα όλα για πάντα

Ο πολύς Δημήτρης Τσοβόλας, αρχιερέυς του αυριανικού λαϊκισμού σε συνέντευξή του προς την εφημερίδα της ιδιαιτέρας του πατρίδας «Πρωινή», οργιάζει.

Για πρώτη φορά, λέει, μετά δεκαετίες ολόκληρες διευρύνθη το έλλειμμα του δημόσιου τομέα και υπάρχει ταμειακό πρόβλημα. Για όλα αυτά φταίει η κυβέρνηση Τζαννετάκη. Αυτός ουδέν γνωρίζει για το έγκλημα, ούτε βέβαια για τους 120.000 εκτάκτους υπαλλήλους που διόρισε μέσα σε έξη μήνες. Άξιος ο μισθός του αμετανόητου Τσοβόλα. Τους μισθούς των υπαλλήλων όμως ποιος θα τους πληρώσει;

Το Συμπόσιο του ANTI για την Α. Ευρώπη

Όπως γράφτηκε και στο προηγούμενο τεύχος το ANTI οργανώνει, σε συνεργασία με την Πάντειο ένα διεθνές Συμπόσιο και τα προβλήματα και τις προοπτικές οι οποίες διαγράφονται ως προς το μέλλον της Α. Ευρώπης. Εισηγητές θα είναι διανοούμενοι και πολιτικές προσωπικότητες από τις χώρες της Ανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, τα ονόματα και οι ιδιότητες των οποίων δημοσιεύθηκαν στο προηγούμενο τεύχος.

Ήδη έχει εκδηλωθεί έντονο ενδιαφέρον συμμετοχής του κοινού στο Συμπόσιο, οι εργασίες του οποίου θα πραγματοποιηθούν στις 8,9,10 και 11 Μαρτίου, καταναμεμμένες σε πρωινές και απογευματινές συνεδρίες, με ξεχωριστή θεματική η κάθε μία.

Τα θέματα τα οποία θα προσεγγισθούν από τους εισηγητές διαμορφώνονται πλέον στις εξής ενότητες οι οποίες είναι αρκετά ευρείες, ακριβώς γιατί έχουν ενδεικτικό χαρακτήρα:

1. Κράτος και οικονομία.

(Σχέση κράτους - οικονομίας στα προηγούμενα καθεστώτα· οικονομικές μεταρρυθμίσεις και πολιτικός πλουραλισμός· προβλήματα μετάβασης σε νέα οικονομικά συστήματα· οικονομική ανάπτυξη, αναδιανομή πόρων και εισοδημάτων· εξωτερικός δανεισμός και επενδύσεις· ανισότητες και κράτος πρόνοιας, κλπ.).

2. Πολιτικό σύστημα και κοινωνία

(Τέλος του μονοκομματικού συστήματος· πολιτική παράδοση και οικοδόμηση νέων πολιτικών θεσμών· προβλήματα μετάβασης σε πλουραλιστικά, κοινοβουλευτικά και δημοκρατικά καθεστώτα· πολιτικό καθεστώς και κοινωνικές δομές· διαμόρφωση και ρόλος των πολιτικών κομμάτων καθώς και η σχέση τους με την κοινωνική βάση, κλπ.).

3. Ο ρόλος των ιδεολογιών

(Ο ρόλος της κρατικής ιδεολογίας στα προηγούμενα καθεστώτα, προϋποθέσεις και προοπτικές μιας σύγχρονης πλουραλιστικής κουλτούρας, οι μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία, τα Μέσα Ενημέρωσης, την Τέχνη και ο ρόλος των διανοούμενων, κλπ.).

4. Οικολογία

(Οικολογικά προβλήματα, οικολογική διάσταση της οικονομικής ανάπτυξης, οικολογία και επίπεδο ζωής και κατανάλωσης, διεθνής συνεργασία και αλληλεγγύη, κλπ.).

5. Η νέα ισορροπία στην Ευρώπη

(Νέα γεωπολιτική ισορροπία· Ευρωπαϊκή συνεργασία· «το κοινό Ευρωπαϊκό σπίτι»· το πρόβλημα των εθνοτήτων και των μειονοτήτων· εθνικές κουλτούρες· αφύπνιση του εθνικισμού, κλπ.).

Η τριμελής Επιτροπή του Συμποσίου απαρτίζεται από τον καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Α. Μάνεση, τον καθηγητή Κοινωνιολογίας Κ. Τσουκαλά και τον καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης και Πρύτανη της Παντείου Γ. Κοντογιώργη.

Η ΑΘΕΑΤΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΩΝ ΣΚΟΥΠΙΔΙΩΝ

ή οι πολιτικές του σκουπιδοτενεκέ

Ευτυχώς για τη Δημόσια Υγεία η απεργία των υπαλλήλων των Δήμων έληξε, όπως έληξε. Δεν είναι όμως αυτή η μόνη απεργία, ούτε η τελευταία. Νέες γίνονται, και ετοιμάζονται άλλες. Οι κοινωνικές αντιπαραθέσεις, μικρές ή μεγάλες, «συντεχνιακές» ή μη δεν σβύνονται, ούτε υποτάσσονται σε κάποιο σχεδιασμό «σωτηρίας» από το χάος ή ανασυγκρότησης του «διαλυθέντος» κράτους.

του Γιάννη Φλώρου

Ποιος είναι αυτός ο «δράκος» των συντεχνιών που απειλεί την «έννομη τάξη»; Και αν υπάρχει ποιοι είναι αυτοί που τόσο καιρό τον τάζαν για να εμφανισθεί ξαφνικά πίσω από τους λόφους των σκουπιδιών; Είναι υπεύθυνοι μόνον οι απεργγοί για το «χάος» ή πίσω από τις πανομοιότυπες δηλώσεις περί «διάλυσης» του κράτους, που ακούσαμε τις τελευταίες ημέρες, υπάρχουν και πολιτικές που εφαρμόστηκαν με διάφορους τρόπους τα τελευταία χρόνια και που οδήγησαν στα σημερινά αδιέξοδα;

Δυστυχώς, το σύνολο σχεδόν των κομμάτων με «αρχιεράρχες» τους αρχηγούς των δυο μεγαλύτερων έρριξαν το ανάθεμα στους απεργούς, σε αυτές τις «απαράδεκτες ακρότητες» (Κ. Μητσοτάκης), σ' αυτές «τις πολύ μικρές και ανεύθυνες ομάδες», που «δημιουργούν αίσθημα κατάρυσης του κράτους» και «κλονίζουν, είτε το θέλουμε, είτε όχι, τους δημοκρατικούς θεσμούς» (Α. Παπανδρέου).

Για όλα λοιπόν φταίνει... οι συντεχνίες. Δεν μένει παρά να εξαφανισθούν για το καλό του κοινωνικού συνόλου και του εθνικού συμφέροντος και όλα στο «αποκαθαρθέν» κράτος θα πάνε καλά. Αυτή είναι η κοινή συνισταμένη της πολιτικής που επιχειρεί να περάσει με τέτοιου τύπου τοποθετήσεις.

Όμως το «κράτος», αυτό που υπάρχει και λειτουργεί —όπως λειτουργεί— δεν δημιουργήθηκε από τους απεργούς ούτε από τις «συντεχνίες». Κάποιοι πριν την συσσώρευση χιλιάδων τόνων σκουπιδιών στους δρόμους της Αθήνας και των μεγάλων πόλεων της χώρας διαμόρφωσαν μια πολιτική που «έλυne» προβλήματα, υποτίθεται καλύτερης λειτουργίας του κράτους, με προσλήψεις εκτάκτων αορίστου ή όχι χρόνου με μέτρα, με παρεμβάσεις κλπ.

Είχαν κάποια πολιτική που στο όνομα της βελτίωσης των υπηρεσιών του Δημοσίου τομέα δημιουργούσε σε επιμέρους τομείς την αίσθηση καλύτερευσης, ενίσχυε κλάδους εργαζόμενων, διαχωρίζε

τεχνίτες, διοικητικούς, βοηθητικούς, διευθυντικά στελέχη και έκανε πολιτική. Τι πολιτική; Πολιτική ισορροπιών κοινωνικής υποτίθεται δικαιοσύνης, διαμόρφωνε αξίες, έφτιαχνε διευθύνσεις, καταργούσε ή εκσυγχρόνιζε τομείς κλπ. Και μέσα από όλα αυτά από ό,τι λένε οι ίδιοι οι εμπνευστές τώρα αυτής της πολιτικής επήλθε το «χάος». Όλα δηλαδή γίνονταν με απλά λόγια για να διατηρηθεί ο «ιστός» της εξουσίας αδιατάραχτος.

Κάποιοι δηλαδή είτε ως συμπολίτευση, είτε ως αντιπολίτευση, καλλιέργησαν σε όλους τους τομείς του Δημοσίου τη «συντεχνία» όχι για να επουλώσουν βαθιές πληγές της κακοδιοίκησης, ούτε για να εκσυγχρονίσουν το Δημόσιο Τομέα αλλά για να πετύχουν συγκυριακές «συναινέσεις» που θα επέτρεπαν «καλύτερους» όρους διαιώνισης της εξουσίας τους ή θα «κέρδιζαν» καλύτερες θέσεις για τη μελλοντική εξουσία τους.

Κλασικό παράδειγμα η στάση των κομμάτων για το σύνολο των εκτάκτων. Οι 90.000 έκτακτοι του Δημοσίου μπήκαν υπό την προστασία του ΠΑΣΟΚ, ενώ οι των ΟΤΑ υπό την «προστασία» των άλλων δυο κομμάτων. Η «κόντρα» άρχισε πολύ πριν τις εκλογές του Νοεμβρίου, συνεχίστηκε μετά και χρειάστηκαν ένα 15νήμερο περίπου δημιουργίας «σκουπιδομαχαλάδων» στους δρόμους για να

«λυθεί» το θέμα των εκτάκτων των ΟΤΑ. Φυσικό ήταν οι δημοτικοί υπάλληλοι να αδράξουν τη «χρυσή» ευκαιρία για να πετύχουν τους δικούς τους στόχους. Και φθάσαμε εκεί που φθάσαμε χωρίς κανείς να σκεφθεί τι γίνεται π.χ. με τις χωματερές, ποιες είναι οι συνθήκες που δουλεύουν οι εργαζόμενοι στους Δήμους, ποια υποδομή υπάρχει στην Αθήνα ή τη Θεσσαλονίκη για την αποκομιδή των σκουπιδιών κλπ. Για να μην αναφέρουμε την ευαισθησία του νεοέλληνα ο οποίος, όπως ακριβώς κατεβαίνει με το Ι.Χ. του στο κέντρο της πόλης με ένα τόνο νέφος, έτσι έβγαζε καθημερινά έξω από την πόρτα του τόνους σκουπιδιών.

Παρεμφερείς είναι και οι πολιτικές σε άλλες κατηγορίες. Αδιόριστοι τεχνολόγοι Δασοπονίας καταλαμβάνουν το υπουργείο Γεωργίας. Επιτυγχόντες και μη προσληφθέντες στις σχολές Αστυνομίας και Πυροσβεστικής «καταλαμβάνουν» το δρόμο μπροστά στο υπουργείο Προεδρίας. Ποιοι όμως δημιούργησαν τις κενές οργανικές θέσεις που ζητούν να καταλάβουν οι τεχνολόγοι Δασοπονίας στο υπουργείο Γεωργίας; Είναι απαραίτητες για την προστασία των Δασών και αν ναι γιατί μένουν κενές; Ποιοι έκαναν το διαγωνισμό για τις σχολές της ΕΛ.ΑΣ. και της Π.Υ. και άφησαν απ' έξω 150; Γιατί ο διαγωνισμός έγινε για υπεράριθμους ή γιατί

αν έγινε κανονικά, οι 150 θεωρούνται «επιτυγχόντες»; Ποιος τους υποσχέθηκε ότι θα προσληφθούν;

Άλλης κατηγορίας αλλά ίδιας αντίληψης είναι και η πολιτική που ακολουθείται στην παιδεία. Δημιουργούνται νέα τμήματα στα πανεπιστήμια ενώ υπάρχουν και παρεμφερή στα ΤΕΙ. Ποιος τα δημιουργεί, ποιοι τα εγκρίνουν, ποιοι αποφασίζουν την επάνδρωσή τους; Ποιος υπόσχεται «αναβάθμιση» των καθηγητών των ΤΕΙ μέσω της «αναβάθμισης» τμημάτων;

Το κράτος λοιπόν και οι πολιτικές δυνάμεις που διαχειρίζονται τις «υποθέσεις» του έχουν κάποια πολιτική, αυτήν εφαρμόζουν και απλώς αυτή δημιουργεί, καλλιεργεί και διαιωνίζει σειρά αντιφατικών προβλημάτων τα οποία κάθε άλλο παρά δίνουν λύσεις σε λειτουργικές ανάγκες.

Από την άλλη οι γραφειοκρατικές συνδικαλιστικές ηγεσίες με ευθύνη και των κομμάτων της Αριστεράς αποδέχονται αυτό το πεδίο της σύγκρουσης και εκεί οργανώνουν και τη δική τους πολιτική «αντιπαράθεση». Γι' αυτό π.χ. οι σπουδαστές των ΤΕΙ καταλαμβάνουν το υπουργείο Παιδείας χωρίς καν η ΕΦΕΕ ή η ΕΣΕΕ να σκεφθούν ότι μια τέτοια αντιπαράθεση δεν αγγίζει καν παλιές συγκρούσεις του τύπου π.χ. υπομηχανικών-μηχανικών αλλά απαιτείται να διαμορφωθεί μια πολιτική μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού συστήματος, η οποία δεν θα στηρίζεται στην καλλιέργεια τέτοιας μορφής αντιπαράθεσεων που ο κορπορατισμός τους τις οδηγεί στο κενό.

Γι' αυτό οι κάθε κατηγορίας έκτακτοι του Δημοσίου προκαλούν κατά καιρούς «εκρήξεις» χωρίς να διαμορφώνεται από την πλευρά του συνδικαλιστικού κινήματος ουδέν πέραν της «άμυνας» απέναντι στους διωγμούς ή την υπεράσπιση των «δικαιών αιτημάτων» των εργαζομένων. Μόνη κερδισμένη φυσικά η συνδικαλιστική γραφειοκρατία που ένας απαραίτητος όρος για την αναπαραγωγή της είναι η ύπαρξη και αυτών των «συντεχνιών».

Αυτό που αποκαλύπτεται πίσω από τους λόφους των σκουπιδιών και τις «εκρήξεις» σειράς κατηγοριών εργαζομένων και το οποίο τα κόμματα επιθυμούν να κρύψουν επιμελώς είναι η πολιτική που ακολούθησαν ή πρόκειται να ακολουθήσουν για τα μικρά και μεγάλα προβλήματα. Πολιτική που υπάρχει, εφαρμόστηκε και οδήγησε σε όσα τα ίδια τώρα αποκαλούν «χάος», «διάλυση του κράτους», «χρεωκοπία» κλπ.

Αν λοιπόν πρέπει να αποδοθούν ευθύνες στις «συντεχνίες» —και φυσικά έχουν— αυτές, όταν τις αποδίδουν οι αρχιτέκτονες των σημερινών αδιεξόδων στο σύνολο του Δημόσιου Τομέα, οφείλουν πρώτα απ' όλα να μιλήσουν για τις δικές τους ευθύνες και τη δική τους πολιτική για την άρση των αδιεξόδων. Τα του Καίσαρος τω Καίσαρι. Διαφορετικά το επόμενο βήμα τους φυσιολογικά θα πρέπει να είναι, μπροστά στο πραγματικό χάος που υπάρχει, η επιστράτευση όλης της κοινωνίας. Ίσως αυτό να μην διαλύσει τις «συντεχνίες» αλλά σίγουρα θα κάνει ολοκληρωτική τη χρεωκοπία...

Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Το πρόβλημα της ταξινόμησης της Ελλάδας σε έναν από τους «κόσμους» είναι όσο παλιό και το πρόβλημα της ίδιας της ανάπτυξης της χώρας. Έχουν καταπιαστεί πολυάριθμοι μελετητές από τον Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου έως τον Μάριο Νικολινάκο.

Τελευταία το πρόβλημα του νέφους και των σκουπιδιών οδήγησε τον ημερήσιο Τύπο —που καιροφυλακτεί να αναβιβάσει τα ευτελή σε επιστημονικές ανακοινώσεις— να χαρακτηρίσει τη χώρα προχειρώς ως τριτοκοσμική. Επιβάλλεται λοιπόν κάποια λεπτομερέστερη τοποθέτηση γιατί τα ακέραια πρώτος - δεύτερος - τρίτος υπηρετούν πτωχά την ταξινόμηση π.χ. ο δεύτερος έχει ήδη περιοριστεί στην Αλβανία και σε θύλακες μέσα στη Σοβιετική Ένωση.

Καθώς οι θεωρίες διαφεύγουν, προτείνεται για μια φορά ακόμα η εμπειρική προσέγγιση, με στοιχεία κατ' ανάγκην μερικά και ειδικά αλλά πάντως που βρίσκονται μέσα στο σύνολο των λύσεων του συστήματος «Ελλάς». Ο συγκεκρισμός αυτών των στοιχείων θα μπορούσε να οδηγήσει κατά κάποιον τρόπο στον προσδιορισμό του συστήματος. Απαριθμούνται λοιπόν πρόχειρα, σχεδόν τυχαία, συμβάματα του τελευταίου δεκαήμερου:

1. Η εναλλαγή στην απεργία μεταξύ εκτάτων και μονίμων αλλά και η ρυθμικότητα των απαιτήσεων:

μονιμότης των εκτάκτων	— έκτακτοι
συμπαραστάση στους έκτακτους	— μόνιμοι
«επ' ευκαιρία» αιτήματα	— μόνιμοι
συμπαραστάση στους μόνιμους	— έκτακτοι

αλλά και πολίτες που δεν μπορούν να αντισταθούν στη φυσική τάση του Ανθρώπου για δημιουργία και έκθεση των σκουπιδιών του —παρόλες τις επικλήσεις του ΠΑΣΟΚ και του σκουπιδόφοβου προέδρου του.

2. Η άλωση των χειμερινών ανακτόρων της οικουμενικής Παιδείας από καθαρούς επαναστάτες που διεκδικούν το ελάχιστο: Το δικαίωμα στην εργασία χωρίς το πρόσκομμα της ποιότητας ή έστω της προσπάθειας που απαιτεί ο συναγωνισμός. Η δυναμικότητα που επέδειξαν κατά τη διεκπεραίωση της επανάστασης θα πρέπει να προβληματίσει κάθε αρμόδιο σχεδιαστή επαγγελματικού προσανατολισμού.

3. Η επανάσταση των χειμαζομένων Ελλήνων φοιτητών της Ιατρικής Βουκουρεστίου. Ακολουθώντας αντίθετη πορεία α-

πό εκείνη του Αλέξανδρου Υψηλάντη διεκδικούν και αυτοί να αφιερώσουν τις προλεταριακές αλυσίδες στο Καποδιστριακό. Είναι διπλάσιοι αλλά είναι βολικοί. Είναι διατεθειμένοι να υποστούν έστω και απεναντιοποίηση των σπουδών τους προκειμένου να επιστρέψουν στη Ρουμανία χωρίς τον Τσαουσέσκου.

4. Η πρόνοια του κράτους για τους μαϊμουλάδες αυτοκινήτων. Ταχέως μεταβιβάσιμο —εντός έτους— 2.000 κυβικών με πόντιο φορέα. Ακαριαία ανταπόκριση των τρις-μυρίων.

5. Παράλληλη αλλά καθόλου συσχετισμένη έλλειψη πινακίδων αυτοκινήτων. Όχι των υπερποντίων αλλά των κοινών που αγοράζουν οι μισθωτοί για διασφάλιση των εγχωρίων αποταμιεύσεων των. «Έφαγαν και τα σίδερα» λένε πικροί συμπολιτευόμενοι.

*

Οι ανωτέρω πέντε παράμετροι οδηγούν μοιραία στην εύρεση του «κοσμικού» της χώρας. Η Ελλάδα δεν είναι ούτε του πρώτου ούτε του τρίτου αλλά του κόσμου του υπερβατικού $\Pi = 3,14$ κτλ. κτλ., που δεν μπορεί ποτέ να έχει καμία ρητή λύση.

Στέλιος Π. Καφαντάρης

Books and comics from USA

at very cheap prices

Fiction and non-fiction books

We have thousand titles of books: Novels, scientific books (computer, economy, psychology, biology, history, geography etc.).

Movie classics, rare art books and magazines for collectors.

Rare Comics (Marvel, DC etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151, ΤΗΛ. 7015292

Τέρμα Τρόλεϋ Αγ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ No 4

ΜΟΝΤΕΛΑ, ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟ

Μαζί με πολλούς άλλους μύθους κατέρρευσε αυτό τον καιρό και ο μύθος περί των πλεονεκτημάτων των συμμαχικών κυβερνήσεων για την σωστή αντιμετώπιση, με τη συμπαράσταση της κοινής γνώμης, των πιο δύσκολων εθνικών προβλημάτων. Οι Έλληνες εργαζόμενοι, καθοδηγούμενοι από τα κόμματα-υποστηρικτές των συμμαχικών κυβερνήσεων, όχι μόνον αδιαφόρησαν, για το αν η «οικουμενική» κυβέρνηση του κ. Ξεν. Ζολώτα θα εκπληρώσει τις πολύ λίγες νομοθετικές υποχρεώσεις που δικαιολόγησαν το σχηματισμό της, αλλά, επιπλέον, εξαπέλυσαν κύμα διεκδικήσεων, με απεργιακές κινητοποιήσεις που κονιορτοποιήσαν, ό,τι απέμενε ως λόγος ύπαρξης αυτής της κυβέρνησης.

Η συμπεριφορά των εργαζομένων —του δημοσίου ή του «κοινωνικοποιημένου» τομέα, κατά κύριο λόγο— δεν μπορεί να εξηγηθεί παρά μόνο με την προθυμία τους να χρησιμοποιηθούν ως μέσο προώθησης κομματικών επιδιώξεων. Κομματικών επιδιώξεων, ωστόσο, που στρέφονται, τελικά, εναντίον των ιδίων των ενδιαφερομένων κομμάτων, αφού αποδεικνύονται εντελώς ανίκανα να ασκήσουν ωφέλιμη για τα εθνικά συμφέροντα εξουσία, εξαιτίας της επιμονής τους να ψηφοθηρούν με την επίδειξη προθυμίας για ικανοποίηση κάθε συνδικαλιστικού αιτήματος που θα τους «επιδοθεί». Τίποτε καλύτερο, φυσικά, δεν ευχόταν η Ν. Δημοκρατία για να επαληθεύσει την πρότασή της ότι μόνο με τη δική της αυτοδύναμη κυβέρνηση είναι δυνατό να ξεπεράσουμε την πολύμορφη σημερινή κρίση και να βελτιώσουμε τη θέση μας ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Γιατί, όμως, τα λεγόμενα «προοδευτικά» κόμματα της ποικιλόχρωμης αριστεράς που μετέχουν στην κυβέρνηση του κ. Ζολώτα ενθαρρύνουν εισοδηματικές ενισχύσεις όταν δεν υπάρχουν πια δυνατότητες σεβασμού, εκ μέρους του Δημοσίου, ούτε των θεσμοθετημένων ήδη οικονομικών του υποχρεώσεων; Γιατί, το ΠΑΣΟΚ και ο «Συνασπισμός της αριστεράς και της προόδου», που φιλοδοξούν να συγκυβερνήσουν μετεκλογικά, καλλιεργούν στους εργαζόμενους την εντύπωση ότι η οικονομία έχει περιθώρια βελτίωσης των εισοδημάτων τους, και ότι για να υπάρξουν αυτά τα περιθώρια αρκεί να φορολογηθούν όσοι σήμερα φοροδιαφεύγουν; Γιατί δεν είπαν ποτέ προς τους εργαζόμενους οι ηγέτες των «προοδευτικών» δυνάμεων ότι για να βελτιωθεί το υλικό και πολιτιστικό επίπεδο του λαού πρέπει να προηγηθεί ανάπτυξη της παραγωγής, και ότι για την επιτυχία τούτης της επιδίωξης πρωταρχικό ρόλο πρέπει να παίξουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι; Τις ψευδείς εντυπώσεις για τις δυνατότητες της οικονομίας, και τη σιωπή για το αντικίνητρο κάθε προσπάθειας ανάπτυξης που συνιστούν οι κακές εργασιακές σχέσεις θα τις βρούνε εν-

τούτοις με βαρειές συνέπειες μπροστά τους οι «σοσιαλιστές» αν πρόκειται να κυβερνήσουν. Γιατί, λοιπόν συμπεριφέρονται, όπως συμπεριφέρονται;

Γιατί, απλούστατα, δεν ξέρουν, και δεν μπορούν, τίποτε άλλο να προτείνουν. Εδώ, ακριβώς, βρίσκεται η επίπτωση στα εσωτερικά πολιτικά και κοινωνικά μας πράγματα των ιστορικών αλλαγών που συντελούνται στην ανατολική Ευρώπη: αλλαγές, οι οποίες δεν εξαντλούνται με την απλή αναγνώριση της αποτυχίας του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά θα εκβιάσουν, ειδικά εδώ σε εμάς, την εκτεταμένη αναμόρφωση του πολιτικού χάρτη της χώρας. Για να συντελεστεί, όμως, η αναμόρφωση τούτη η κοινωνία μας θα βυθιστεί σε επικίνδυνη, παραλυτική αμηχανία, για πολύ καιρό, και με αναμφισβήτητα δυσμενείς αντικτύπους στην εθνική μας πορεία.

Διαβάζοντας τις κομματικές «αναλύσεις» και τις «διακηρύξεις» του «Συνασπισμού» σχετικά με τις επαναστατικές μεταβολές στα εσωτερικά των καθεστώτων των πρώην σοσιαλιστικών χωρών, δεν είναι δυνατόν να μην εντυπωσιαστεί ο αναγνώστης από την προσπάθεια των συντακτών αυτών των κειμένων να πείσουν ότι οι περί ου ο λόγος μεταβολές δεν είναι τίποτε περισσότερο παρά η απόφαση των ιδίων των σοσιαλιστικών καθεστώτων να αλλάξουν τρόπο διακυβέρνησης και μέθοδο εθνικής οικονομικής διαχείρισης. Μπορούν, συνεπώς, να αναφωνήσουν: «Ο σταλινισμός απέθανε, ζήτω ο σοσιαλισμός», και να συνεχίσουν διεκδικώντας, όπως ως τώρα, τη διεύρυνση του ρεύματος όσων πιστεύουν ότι το μυστικό της γρήγορης και ασφαλούς εξέλιξης προς την πιο δίκαιη και ευτυχισμένη κοινωνία το διαθέτει μόνον η μαρξιστική-λενινιστική αριστερά και κανείς άλλος.

Εσκεμμένο το λάθος, αλλά δεν παύει να είναι λάθος.

Η ιστορική δικαίωση των κομμουνιστικών κομμάτων για το λόγο ύπαρξής τους δεν αναζητιόνταν, από τότε που ιδρύθηκαν, σε μόνο τον ισχυρισμό ότι το ενδιαφέρον τους εξαντλείται στον αγώνα για την απόκτηση από τους εργαζόμενους όλων των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Κυρίως, το ε-

πιχειρηματολογούσε η διαβεβαίωση ότι διέθεταν το ιδανικό «μοντέλο» παραγωγικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Ήταν το μοντέλο που «εισήγαγε» με τον Στάλιν η Οκτωβριανή επανάσταση. Που «εξήχθη» χάρη στα διεθνή μεταπολεμικά παζαρέματα, στις γειτονικές της ΕΣΣΔ χώρες. Που με πάθος το υπερασπιζόταν για τις «πραγματικές» δημοκρατικές του αξίες και την αποτελεσματικότητά του το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα. Οι οπαδοί αυτών των κομμουνιστικών κομμάτων —και, φυσικά, και του ΚΚΕ— δεν ήταν ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων που, όπως συμβαίνει σε όλο τον κόσμο, σε όλες τις εποχές, διεκδικούν καλύτερους όρους ζωής, δικαιότερη κατανομή του πλούτου που παράγουν. Ήταν εκείνοι που πίστεψαν στην αποτελεσματικότητα της μεθόδου την οποία υπερασπίζονταν τα κομμουνιστικά κόμματα για να δούνε τα όνειρά τους να πραγματοποιούνται.

Πώς θα συγκρατήσουν, τώρα, αυτούς του οπαδούς κάτω από τις κομματικές σημαίες αν δεχθούν ότι το «μοντέλο» που διαφήμιζαν δούλευε εναντίον των συμφερόντων των εργαζομένων και όχι υπέρ αυτών; Με ποιο άλλο «μοντέλο» να αντικαταστήσουν το ιστορικά αποδοκιμασμένο, ώστε τα κομμουνιστικά κόμματα, να συνεχίσουν το λόγο ύπαρξής τους, διεκδικώντας μάλιστα την εξουσία; Η γκορμπατσοφική «περεστρόικα» στην ΕΣΣΔ μπορεί να είναι προϊόν κομματικής επιλογής. Δεν σημαίνει, όμως, ότι δεν είναι επιλογή που επεβλήθη από τα πράγματα. Τα ίδια ακριβώς «πράγματα», τον μονοκομματικό αυταρχισμό δηλαδή, και τα φοβερά αδιέξοδα στα οποία οδήγησε ο «υπαρκτός σοσιαλισμός», που ανάγκασαν σε εξεγέρσεις εναντίον του κομμουνισμού τους λαούς των δορυφόρων σοσιαλιστικών κρατών. Δεν πρόκειται επομένως για «απαλλαγή» του σοσιαλισμού από τα μειονεκτήματα μιας συγκεντρωτικής, πολιτικής και οικονομικής, εξουσίας, όπως ισχυρίζεται η προχθεσινή διακήρυξη του «Συνασπισμού». Πρόκειται για έμπρακτη καταδίκη αυτού που ως σήμερα αποτελούσε τη λογική της ύπαρξης και δράσης του τριτοδιεθνιστικού κομμουνισμού.

ΒΛΗΜΑΤΑ

του Κ. Τσαλόγλου

Οι ηγεσίες των αριστερών κομμάτων πιστεύουν ότι ...αν μετοικήσουν στη δεύτερη σοσιαλιστική διεθνή, κουβαλώντας όμως, μαζί τους και ό,τι απέμεινε από την πολιτικο-ιδεολογική «οικοσκευή» του λενινισμού, θα «αποσβέσουν» το φοβερό «σοκ» από την κατακρήμνιση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και θα επανεμφανισθούν στην πολιτική κόνιστρα με ανανεωμένο, δημοκρατικό πρόσωπο, χωρίς διόλου να μειωθεί η επιρροή τους. Κατανοητή πολιτική φιλοδοξία. Εξωπραγματική, εντούτοις.

Αν πραγματικά επιθυμούν να μετεξελιχθούν σε σοσιαλιστικά κόμματα, όπως αυτά που δρουν στις ευρωπαϊκές χώρες, τα κόμματα της ελληνικής παραδοσιακής αριστεράς, θα πρέπει να εγκαταλείψουν την λενινιστική τους «οικοσκευή». Τα σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά ευρωπαϊκά κόμματα είναι κόμματα οργανικά εντεταγμένα στο καπιταλιστικό σύστημα παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων, και ουδέποτε διανοήθηκαν να το ανατρέψουν. Υποστηρίζουν, βέβαια, ότι η νομισματική πολιτική για την εξουδετέρωση αντικινήτρων στην αναπτυξιακή προσπάθεια επιβάλλεται να παίρνει σοβαρότερα υπόψη της τα κοινωνικά συμφέροντα κατά το σχεδιασμό της. Δεν εισηγούνται τίποτε, όμως, που θα δυσκολέψει την ανταγωνιστικότητα της ιδιωτικής παραγωγικής και εμπορικής δράσης, στην οποία στηρίζουν το μέγιστο των προσδοκιών για βελτίωση της θέσης της εθνικής τους οικονομίας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας. Σε απόλυτη συμφωνία με αυτή την οικονομική λογική είναι και η στάση των εν λόγω κομμάτων σχετικά με τις εργασιακές σχέσεις και τα καθήκοντα των εργαζομένων έναντι των αναγκών της οικονομίας. Θα ήταν αδιανόητο να ενθαρρύνουν, για λόγους αποκλειστικά ψηφοθηρικούς, την υπονόμευση της εθνικο-παραγωγικής δραστηριότητας από υπερβολικά — αδύνατο να ικανοποιηθούν ατιμωρητί — αιτήματα, όταν η επιτυχής διεκδίκηση εκ μέρους των της εξουσίας εξαρτάται από την πρόοδο που θα εξασφαλίσουν κατά την περίοδο της προηγούμενης διακυβέρνησής τους.

Εδώ, τα λεγόμενα σοσιαλιστικά κόμματα και «κινήματα» που σπεύδουν να φορέσουν το σκούφο της σοσιαλδημοκρατίας για να επιζήσουν, μετέχοντας στην οικουμενική κυβέρνηση πασχίζουν να πείσουν τους εργαζομένους ότι πρέπει να γίνουν εξουσία για να ικανοποιούνται όλα τους τα αιτήματα. Και ότι για να ξεπεραστεί η οικονομική και πολιτική κρίση, πρέπει να μην κάνει κυβέρνηση η «Δεξιά». Πρέπει να εμποδιστεί, δηλαδή, το εκλογικό αποτέλεσμα που θα έχει ως συνέπεια την άνοδο στην εξουσία των δυνάμεων που υποστηρίζουν την ιδιωτική πρωτοβουλία και θέλουν να περιορίσουν το ρόλο του δημόσιου τομέα.

Στο όνομα αυτής, ακριβώς, της κομματικής εκλογικής λογικής, ο «Συνασπισμός», την ώρα που ζητάει την «ανάτρη-

ξη» του μέσα στο αντι-λενινιστικό «διάλυμα» της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, επιμένει ότι τον χωρίζει ιδεολογική άβυσσος από τη Ν. Δημοκρατία, υπάρχουν, όμως, πολλά στοιχεία «συμπλησιματός» του με το ΠΑΣΟΚ. Ποια είναι αυτά τα στοιχεία; Ο ρόλος του κράτους και του δημόσιου τομέα, ο περιορισμός, όσος γίνεται περισσότερο του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Τίποτε άλλο! Αυτό εξηγεί και γιατί ο «Συνασπισμός» επιτίθεται συνεχώς εναντίον της Ν. Δημοκρατίας ως υπεύθυνης της άρνησης της «οικουμενικής» κυβέρνησης να ικανοποιήσει τα αιτήματα των απεργών, ενώ δεν καταλογίζει καμιά παρόμοια «αρνητική» στάση του ΠΑΣΟΚ.

Δεν εννοεί η ηγεσία του «Συνασπισμού» — παρά τις αντίθετες εσωκομματικές γνώμες — να συνθηκολογήσει με την ανάγκη κλεισίματος των «προβληματικών», περιορισμού του πλεονάζοντος προσωπικού στο κράτος και τους οργανισμούς του Δημοσίου, λήψης οποιονδήποτε άλλων μέτρων για την υπερπήδηση της κρίσης, πλην της κατάρτισης και εφαρμογής φορολογικού συστήματος που θα συλλάβει τη φοροδιαφυγή. Δεν λέει λέξη — ούτε το ΠΑΣΟΚ βεβαίως ακολουθεί διαφορετική στάση — για μέτρα που θα ενθαρρύνουν τις ιδιωτικές παραγωγικές επενδύσεις, που θα καταστήσουν πρόσφορο το εσωτερικό εργασιακό κλίμα για την ανάληψη μακροπρόθεσμων επενδυτικών κινδύνων, που θα αναβαθμίσουν παραγωγικά την ελληνική οικονομία σε σχέση με τις οικονομίες των άλλων εταίρων της Κοινότητας.

Την ώρα που καταρρέει το καθεστώς της κρατικοποιημένης παραγωγής, μαζί φυσικά με όλους τους θεσμούς που επιβλήθηκαν για να αντιμετωπιστούν οι κοινωνικές συνέπειες της αναποτελεσματικότητάς του (αν ο υπαρκτός σοσιαλισμός ήταν κεθεστώς παραγωγικά πετυχημένο δεν θα υπήρχε κανένας απολύτως λόγος προσφυγής στην αστυνομική καταπίεση), οι δυνάμεις της ελληνικής αριστεράς εξακολουθούν να υπερασπίζονται τα κύρια χαρακτηριστικά αυτού του καθεστώτος να επιμένουν στην αντίθεση προς την ιδιωτική οικονομία, στην εξύμνηση του ρόλου του κράτους ως παραγωγού και εμπόρου.

Αλλά τι είδους κυβερνητικό έργο είναι δυνατό να παραγει πολιτική παράταξη που δεν έχει άλλη ικανότητα παρά να αναμνησκάει πολτοποιημένα συνθήματα: Που δεν αισθάνεται ικανή (και ελεύθερη;) να εκσυγχρονίσει πραγματικά τον πολιτικό της λόγο, ώστε να τον ευθυγραμμίσει με τις αρχές που υποστηρίζει η ευρύτερη ευρωπαϊκή αριστερά προς την οποία μετακομίζει; Πώς είναι δυνατόν, αυτή η αριστερά, να προτείνει «συνομιλίες» με την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ η οποία απέδειξε με ποικίλους τρόπους και σε πάμπολλες περιπτώσεις τον πολιτικό της τυχοδιωκτισμό, που τον βάφτισε «κίνημα σο-

ΚΑΡΛΟ ΣΓΚΟΡΑΛΟΝ
Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΚΟΙΛΑΔΑ

Ένα βιβλίο γραμμένο με αναμφισβήτητη ποίηση. Μας μιλάει για την υποχρεωτική μεταμόρφωση, τη βία την αυταπάτη της προόδου. Ο συγγραφέας διακηρύσσει την οικολογική του ιδεολογία, μας καλεί να σεβαστούμε τη φύση και καθώς σκύβει πάνω από τους χωρικούς της αφανισμένης κοιλάδας μας διηγείται περιστατικά πόνου και αγάπης αποτέλεσμα της υπερβολικής βιομηχανοποίησης.

ANNET LEBI-BILAP
ΕΓΩ, ΤΖΕΗΝ,
ΖΗΤΩ ΤΑΡΖΑΝ

Ένα εικονοκλαστικό και πρωτότυπο μυθιστόρημα γραμμένο με χιούμορ και φαντασία. Όλες οι εμπειρίες που θα χρειαστεί μια νέα κοπέλα ώσπου να ανακαλύψει τον Ταρζάν της και να προσβληθεί από τον ιό της μητρότητας.

ΠΕΤΕΡ ΧΑΝΤΚΕ
Η ΑΠΟΥΣΙΑ

Ένα ρεαλιστικό παραμύθι, ένα παραμύθι της πραγματικότητας, μια ερμηνεία της πραγματικότητας με μορφή παραμυθιού. Η διαδικασία της αποκρυπτογράφησης και της γνώσης, είναι ο δρόμος, που μέσα στο κόσμο της ερημιάς, το κόσμο των απειλών γίνεται δρόμος σωτηρίας.

ΔΩΡΙΚΟΣ Μαυρομιχάλη 64
τηλ. 3629.675 ΑΘΗΝΑ

σιαλιστικής αλλαγής» και ταυτόχρονα διεκδικεί την εμπιστοσύνη των μη δεξιών πολιτών για τη σοβαρότητα των προθέσεών της, για τα «εθνικά κριτήρια» δήθεν που καθοδηγούν, κατ' αποκλειστικότητα, τις πρωτοβουλίες της; Το Κ.Κ. και η υπόλοιπη κομμουνιστογενής Αριστερά έχουν ίσως κάποιο δικαιολογητικό στη στάση τους; Πώς να ξεγράψουμε με μιας όλα εκείνα, στο όνομα των οποίων αγωνίστηκαν και προσφέρθηκε άφθονο το αίμα των μελών της! Εύκολο είναι; Το ΠΑΣΟΚ όμως; Ο κ. Α. Παπανδρέου, ο οποίος όταν ίδρυσε το κόμμα του και το προίκισε με την πολιτική του, ούτε μνήμες ταξικών αγώνων εκαλείτο να σεβαστεί, ούτε απληροφόρητος ήταν για τα συμβαίνοντα στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού. περιλαμβανομένης της ΕΣΣΔ. Για

τί, λοιπόν, διάλεξε το τριτοκοσμικό μοντέλο του «σοσιαλιστικού μετασχηματισμού»; Τι εμπιστοσύνη μπορεί να έχει κανείς από κει και ύστερα για φερέγγυα και εθνικά συμφέρουσα άσκηση εξουσίας σε πολιτική παράταξη, που λίγα χρόνια μόνο πρωτύτερα επέλεγε τις ιστορικά καταδικασμένες μεθόδους διακυβέρνησης ως το ιδανικό πρότυπο για τη διαχείριση των εθνικών συμφερόντων; Θα αλλάξει, μήπως συμπεριφορά, από δω και πέρα ο παπανδρεϊσμός; Μόνον ως ευφυσολόγημα μπορεί να διατυπωθεί καταφατική απάντηση στο ερώτημα.

Αγγίζουμε, έτσι το κομβικό σημείο του εθνικού προβλήματος: Πέρα από τη Ν. Δημοκρατία, που έχει ξεκαθαρίσει ποια πολιτική θα ακολουθήσει αν σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση, ο πολιτικός

χάρτης της χώρας δεν καταγράφει άλλες πολιτικές δυνάμεις με εξίσου καθαρό πολιτικό πρόγραμμα. Αντί για τέτοιες δυνάμεις εξαπλώνεται ένα εκτεταμένο κενό πειστικού πολιτικού λόγου, που προκαλεί σύγχυση στους λεγόμενους, ως τώρα «προοδευτικούς» πολίτες. Δεν ξέρουν ποιον, πλέον να υποστηρίξουν. Δεν εξοικειώθηκαν ακόμα με την ιδέα ότι και η «Δεξιά» έχει δικαίωμα να κυβερνήσει. Ένώ δεν βλέπουν μπροστά τους εναλλακτική λύση.

Αυτό το κενό, πόσος καιρός, άραγε, θα χρειαστεί για να γεφυρωθεί; Ποια γεγονότα θα σηματοδέψουν τη διάρκειά του; Είναι, τούτη, η σκληρότερη επίπτωση στα εσωτερικά μας πράγματα, των ιστορικών αλλαγών που συντελούνται στο παγκόσμιο κομμουνιστικό σύστημα.

EUROPEAN LANGUAGE INSTITUTE

μαθαίνετε ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ με ΚΟΜΙΚΣ

Σε όλο τον κόσμο και στην Ελλάδα

ΑΓΓΛΙΚΑ	5 Βαθμίδες
ΓΑΛΛΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΙΣΠΑΝΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΙΤΑΛΙΚΑ	4 Βαθμίδες
ΛΑΤΙΝΙΚΑ	2 Βαθμίδες
ΡΩΣΙΚΑ	1 Βαθμίδα

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

Σύγχρονα βιβλία με σεβασμό στην υπεύθυνη γνώση
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ 36 23 190

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Κόψτε εδώ και ταχυδρομήστε το κουπόνι στη διεύθυνση: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ, Νικητάρ 3, 106 78 Αθήνα

ΚΟΥΠΟΝΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Παρακαλώ, στείλτε μου δωρεάν

τεύχη - δείγματα - για τη(ν)

γλώσσα(ες)

ΟΝΟΜΑ

ΕΠΩΝΥΜΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Τ.Κ. - ΠΟΛΗ

Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ «ΝΕΚΡΩΝ» ΑΡΧΗΓΩΝ

Όπως... υποσχεθήκαμε στο περασμένο τεύχος, η κυβέρνηση Ζολώτα συνεχίζει και... υπάρχει. Κλονίστηκε βεβαίως από τις δύο σοβαρές ενδοκυβερνητικές κρίσεις που μεσολάβησαν στο δεκαπενθήμερο που πέρασε, με αφορμή: α) την ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών και κυρίως β) την αντιμετώπιση των απεργιακών κινητοποιήσεων (διάβαζε περισυλλογή σκουπιδιών) αλλά στο τέλος κατόρθωσε να αποφύγει το μοιραίο.

Το ερώτημα είναι βεβαίως «σε ποιον και γιατί χρησιμεύει η κυβέρνηση Ζολώτα», εφόσον τα ελλείμματα αυξάνουν αντί να μειώνονται, η οικονομική ανάκαμψη αποδεικνύεται αυταπάτη, οι ξένες επενδύσεις δεν έρχονται, κανένα συγκεκριμένο μέτρο δεν εφαρμόζεται και με δυο λόγια κανείς δεν αντιλαμβάνεται ότι ο τόπος αυτός διαθέτει κυβέρνηση.

Η απάντηση έχει δοθεί έγκαιρα από τις στήλες μας. Η κυβέρνησή Ζολώτα συγκροτήθηκε πρώτον για να αποκαταστήσει τη διαρρηγμένη από τα σκάνδαλα και τη διαφθορά του ΠΑΣΟΚ *καθεστωτική συνοχή* —για να νομιμοποιήσει δηλαδή εκ νέου τον Ανδρέα Παπανδρέου και δεύτερον για το ΠΑΣΟΚ (λόγω φυσικά του 40%)— και να προετοιμάσει το έδαφος για την επιβολή των «συναινετικών» λύσεων του μέλλοντος.

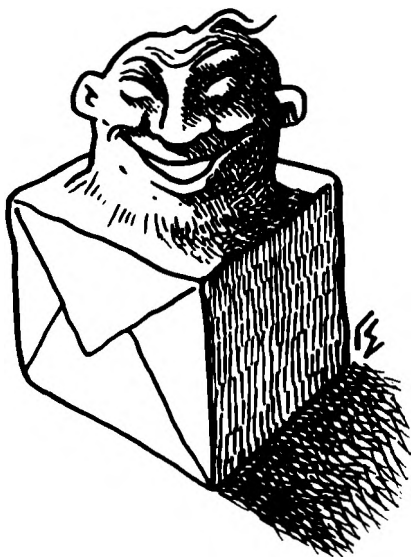
Ο πρώτος στόχος της «οικουμενικής» διακυβέρνησης έχει ήδη εκπληρωθεί. Η κάθαρση έχει παραπεμφθεί στις καλές της δικαιοσύνης και στον κ. Ανδρέα Παπανδρέου έχουν απονεμηθεί εκ νέου τα εύσημα του «εντίμου».

Απομένει η εκπλήρωση του δεύτερου στόχου, η εμπέδωση της «συναινετικής» λύσης που πρέπει να προκύψει από τις προσεχείς εκλογές. Η κυβέρνηση Ζολώτα εξακολουθεί και «κυβερνά» τον τόπο όχι επειδή η οικουμενική κατάσταση είναι κρίσιμη, ούτε επειδή μπορεί να εγγυηθεί την ανάκαμψη. Αλλά μόνο και μόνο για να εμπεδώσει στην κοινή συνείδηση το μελλοντικό «μοντέλο» διακυβέρνησης του τόπου. Το οποίο θα είναι «συναινετικό» ως προς τη φύση του, αλλά μόνο «κεντροδεξιό» ως προς την έκταση.

Άλλωστε, το έδαφος έχει ήδη προετοιμαστεί όπως εξηγήσαμε και στο προηγούμενο τεύχος. Η «δυναμική» των πραγμάτων καθορίζεται από τη συγκατοίκηση στους υπουργικούς θώκους του κ. Τζαννετάκη με τον κ. Παπούλια και του κ. Σημίτη με τον κ. Κοντογιαννόπουλο και όχι από τη συγκατοίκηση του κ. Γεννηματά με τον κ. Δραγασάκη. Η τελευταία συμβολίζει μόνο την άνευ όρων παράδοση της Αριστεράς στα κελεύσματα του «εκσυγχρονισμού», υπό το πρόσχημα της εκπλήρωσης των «εθνικών υποχρεώσεων» της.

Η «κεντροδεξιά» προοπτική στηρίζεται φυσικά στην εκτίμηση ότι «η ΝΔ αποκλείεται να εξασφαλίσει πάλι την αυτοδυναμία»: Μια εκτίμηση που μέχρι στιγμής φαίνεται να την αποδέχεται και ο κ. Μητσοτάκης αν συνεκτιμήσουμε τη διστακτικότητα με την οποία εγκαινίασε

του Βασίλη Ζήση

την προεκλογική περίοδο του κόμματός του και την απαισιοδοξία που επικρατεί στη Ρηγίλλης.

Αντιστρόφως, στο ΠΑΣΟΚ και τη «Δημοκρατική Συμπράταξη», είναι αισιόδοξοι, στο βαθμό που εκτιμούν ότι «είναι πιο εύκολο να «σπάσει» η ΝΔ και να σχηματιστεί μια κυβέρνηση μαζί μας, παρά το αντίθετο».

Αλλά η επιβολή των κεντροδεξιών λύσεων προϋποθέτει φυσικά και την αποδοχή τους από τους δυο άμεσα ενδιαφερόμενους, τους κ. Μητσοτάκη και Παπανδρέου.

Εκ πρώτης όψεως οι δυο μονομάχοι δίνουν την εντύπωση ότι «τα έχουν βρει» και όπως αποκάλυψε και ο κ. Χυτήρης επικοινωνούν καθημερινά με το «πορτοκαλί» τηλέφωνο.

Στην πραγματικότητα, όμως, δεν στάματησαν στιγμή να υπονομεύουν ο ένας τον άλλο, ο κ. Παπανδρέου επειδή ο πολιτικός τυχודωκτισμός του έγινε «δευτερη φύση», ο κ. Μητσοτάκης επειδή σε κανέναν δεν είναι εύκολο να εγκαταλείψει την πρωθυπουργία «στο παρά πέντε».

Ο κ. Μητσοτάκης, παραδείγματος χάριν, υπερηφανεύεται ότι χάρις σε αυτόν έγινε δυνατή η οικουμενική διακυβέρνηση της χώρας, χρησιμοποιεί όμως την κυβέρνηση Ζολώτα για να περάσει στο εκλογικό σώμα το μήνυμα ότι η χώρα δεν μπορεί να κυβερνηθεί από «κυβερνήσεις συνεργασίας». Προσφέρει λοιπόν στον κ. Ζολώτα την «αμέριστη εμπιστοσύνη» του, αλλά παράλληλα του τραβάει σιγά σιγά την καρέκλα, απαιτώντας τη λήψη σκληρότερων μέτρων, απειλώντας με άμεση προσφυγή στις εκλογές και προβάλλοντας, δια του φιλικού του Τύπου, την εικόνα του χάους και της ακυβερνησίας.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου, αντίθετα, χρησιμοποιεί την κυβέρνηση Ζολώτα όχι βεβαίως επειδή πιστεύει ότι υπάρχει και η παραμικρή δυνατότητα ανάκαμψης της οικονομίας μέσω της οικουμενικής διακυβέρνησης. Η εφαρμογή μιας σταθεροποιητικής πολιτικής προϋποθέτει πρώτα απ' όλα τον «...κατ' οίκον (επί της Χαριλάου Τρικούπη) περιορισμό» των συνδικα-

λιστικών στελεχών και συνεπώς την υπονόμευση της ίδιας της εκλογικής του βάσης.

Πρωτίστως ο κ. Παπανδρέου επιδιώκει την παράταση του βίου της για να εδραιώσει την επανένταξή του στην πολιτική νομιμότητα και να απομακρύνει την απειλή που αντιπροσωπεύει γι' αυτόν το Ειδικό Δικαστήριο. Δευτερευόντως θέλει να κερδίσει χρόνο για να ανανεώσει τον πολιτικό λόγο του ίδιου και του ΠΑΣΟΚ, να υλοποιήσει τα «ανοίγματα» που σχεδιάζει από καιρό προς τον κεντροδεξιό χώρο και να φθείρει τον «αιώνιο αντίπαλό» του, ο οποίος αντιμετωπίζει τελευταία σφοδρές επιθέσεις εκ μέρους των «δελφίνων».

Ο μόνος που δεν αποκομίζει κάποιο συγκεκριμένο όφελος από τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση Ζολώτα είναι ο Συνασπισμός, επειδή «η προστασία του λαϊκού εισοδήματος», το χάπι που χρύσωσε τη συμμετοχή του, θα μπορούσε να επιδιωχθεί καλύτερα από τις θέσεις της αντιπολίτευσης. Αλλά, ελλείψει άλλης επαρκέστερης πολιτικής, η συμμετοχή του Συνασπισμού ως φτωχού συγγενή στην εξουσία αποτελεί σήμερα για την ηγεσία του το μοναδικό μέσο συγκράτησης των αριστερών ψηφοφόρων.

Αλλά όλα αυτά δεν σημαίνουν μόνο ότι ως αποτέλεσμα της ανεπάρκειας των πολιτικών κομμάτων χάνονται το ένα μετά το άλλο τα τραίνα, των διεθνών και εσωτερικών γραμμών και εμείς υφιστάμεθα την κυβέρνηση Ζολώτα. Σημαίνουν και ότι ως αποτέλεσμα των συμβιβασμών της κορυφής, αντικείμενο των οποίων είναι κυρίως η κάθαρση, η λαϊκή βάση αρχίζει και χάνει την εμπιστοσύνη της στις ηγεσίες και απειλείται η δημιουργία μιας γενικότερης και μονιμότερης κρίσης στο ελληνικό πολιτικό σύστημα.

Η καθημερινή διάψευση των ελπίδων και «οραμάτων» που ενέπνεαν κάποτε τους οπαδούς και των τριών κομμάτων, σε συνδυασμό με την απειλή που θέτει για την ισχύ και το κύρος των θεσμών η ματαιωθείσα κάθαρση, μπορεί να σημαίνει ότι όσες προσπάθειες και να καταβάλλουν οι κ. Μητσοτάκης και Παπανδρέου, η κάθαρση δεν μπορεί να παραγραφεί, χωρίς βαρύτατες συνέπειες για την αξιοπιστία του ίδιου του πολιτικού συστήματος. Αν δεν αποδοθεί δικαιοσύνη, τα σκάνδαλα θα απειλούν ανά πάσα στιγμή να τινάξουν στον αέρα τα όποια συναινετικά οικοδομήματα.

Πώς θα κατορθώσει άραγε ο κ. Μητσοτάκης να πείσει τον «μέσο οπαδό» του κόμματός του για την παραγραφή, χωρίς να απωλέσει, μονίμως κατά πάσα πιθανότητα, την πολιτική αξιοπιστία του; Και πόση αξιοπιστία και «υστεροφημία» θα έχει απομείνει στον κ. Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ όταν όλοι θα έχουν αντιληφθεί ότι αποδόθηκαν «λευκοί» στην κοινωνία, όχι επειδή ήταν αθώοι, αλλά επειδή η κάθαρση απειλούσε με κατάρρευση το σύστημα και ότι ο «Νέστωρ» κ. Καραμανλής διαφώνουσε μαζί της;

ΣΥΝ: ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

Η κομμουνιστογενής Αριστερά έχει δυο ευαισθησίες, εκ γενετής, και καταστατικά: την αποστροφή της για τη «μηχανή του αστικού κράτους», η οποία θα πρέπει να αλλάξει προκειμένου να μπορέσουν να υλοποιηθούν τα προγραμματικά προτάγματα περί σοσιαλισμού· και τη μεγάλη της αδυναμία με τις εγγελιανά υποστασιοποιημένες «σχέσεις παραγωγής». Αυτά ακριβώς τα δυο προκρίματα είναι που τη συγκρότησαν ανέκαθεν σε μια πολιτική δύναμη εκτός και εναντίον της υφισταμένης κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης του αστισμού —σε μια σχέση διαρκούς μετωπικής ρήξης μαζί της— και βάσει αυτών ορίζει την εκάστοτε πολιτική της και διαμορφώνει τις περίφημες «συμμαχίες» της.

Τι συμβαίνει όμως, όταν αυτή η Αριστερά έρχεται σε συνάφεια με το υπάρχον Κράτος και την οικονομία «του»; Χωρίς να μπορεί να τα αλλάξει επί το σοσιαλιστικότερον; Τι συμβαίνει, δηλαδή, όταν η Αριστερά πιεσθεί από λόγους «εθνικούς» ή άλλους, να γίνει «ρεαλιστική» και να συμμετάσχει στη διακυβέρνηση της χώρας με όλους τους άλλους μαζί, ή με ορισμένους εξ αυτών; Όπως έγινε, καλή ώρα, με την κυβέρνηση Τζαννετάκη και Ζολώτα; Το μόνο πεδίο όπου η Αριστερά μπορεί να συναιρέσει το μετασχηματιστικό της σύνδρομο με την έως και διαχειριστική λογική της συμμετοχής της στον κρατικό μηχανισμό —και δεδομένου ότι η «φιλοσοφία» της δεν έχει περιθώριο να αναγνωριστεί η όποια ενδιάμεση, μεταβατική φάση— είναι ο «εκσυγχρονισμός». Αυτό το πεδίο μάλιστα επιβάλλεται εκ των πραγμάτων, με συνέπεια, μεταξύ άλλων, να μην υπάρχει κατάλληλη προεργασία προγραμματικής αντιμετώπισης του πανταχόθεν προβαλλόμενου εκσυγχρονιστικού αιτήματος (μόνον που οι άλλοι που το προβάλλουν έχουν μακρά θητεία στην day-to-day εκδοχή περί άσκησης της πολιτικής και κουτσά-στραβά πορεύονται).

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Συνασπισμός πρόβαλε με αρκετά μεγάλη σαφήνεια έναν δικό του εκσυγχρονισμένο πολιτικό λόγο, κατά το τρίμηνο της κυβέρνησης Τζαννετάκη· δεν είναι τυχαίο, βεβαίως, ότι οι κ. Κωνσταντόπουλος και Κουβέλης δεν προέρχονται από και ελάχιστη συγγένεια έχουν με την ισχυρότερη πολιτική οικογένεια του Συνασπισμού. Η τελευταία αρθρώνει μεν κάποιες προτάσεις περί εκσυγχρονισμού αλλά κυριαρχείται ακόμα από ιδεολογικά στερεότυπα των προηγούμενων δεκαετιών

του Ρεπόρτερ

της· και όχι αναίτια, βεβαίως: αυτά τα στερεότυπα εξασφαλίζουν στο ΚΚΕ τη νομιμότητα και κοινωνική του συνέχεια στο κλειστό εκλογικό του ακροατήριο, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν τους κύριους αρμούς ισορροπίας και συνοχής της γραφειοκρατικής του μηχανής. Αυτή η παραδοσιακότητα στην κουλτούρα του ΚΚΕ προβάλλεται σε μια δογματική του παράδοση, με αποτέλεσμα τα όποια δειλά νεωτερικά διαβήματα που επιχειρούν ομάδες του στελεχιακού του δυναμικού να ακυρώνονται ή να αγκυλώνονται στη λογική της ενδοκομματικής συνοχής.

Η εμπειρία από την καλοκαιρινή συμμετοχή της Αριστεράς στη διακυβέρνηση μπορεί να χαρακτηριστεί μεν θετική, αλλά με δυο διευκρινίσεις: ότι η πολιτική της συντελέστηκε στο επίπεδο των θεσμών —όπου η Αριστερά έχει μηδενική θητεία ακόμα και σαν αντιπολίτευση αφού οι θεσμοί είναι «εποικοδόμημα», πεδίο «ρεφορμιστικών» ασκήσεων και πρωτίστη σημασία έχει η «βάση»— και ότι αυτή η πολιτική έγινε δυνατή μέσα από μια ιδιότυπη αυτονομία των δυο υπουργών της έναντι του κομματικού τους φορέα.

Τα προβλήματα από την εξουσιαστική συμμετοχή της Αριστεράς άρχισαν να αναφέρονται με ιδιαίτερη ένταση όταν ο Συνασπισμός ενέινε το οικουμενικό άλλοθι στην κατ' ουσίαν τρικομματική κυβέρνηση Ζολώτα. Και αυτό διότι, τώρα, η φιλοσοφία περί ανάγκης εκσυγχρονιστικών συγκλίσεων καλείται να εφαρμοσθεί στο σκληρό έδαφος της οικονομίας πρωτίστως —δηλαδή στην, κατά την Αριστερά, ουσία του «συστήματος»— και όχι να υπηρετήσει την εν πολλοίς αυτονόητη και εξαιρετικά αδρή και νόμιμη ηθική της καθάρσης όπως ήταν η περίπτωση της συμμετοχής της στην κυβέρνηση Τζαννετάκη.

Ήδη οι πρώτοι κλυδωνισμοί στο εσωτερικό του Συνασπισμού που προέρχονται από την δύσκολη έως ανέφικτη ενότητα μεταξύ αντιπολιτευόμενης και συμπολιτευόμενης δράσης, είναι ορατοί. Έχουν δημοσιοποιηθεί η περίπτωση της σύγκρουσης μεταξύ των κ. Γιάνναρου-Κωστόπουλου στο ζήτημα των προβληματικών επιχειρήσεων και πρόσφατα η προσυπογραφή της επιστράτευσης των απεργών από τον κ. Κατριβάνο. Αυτά τα φαινόμενα δεν μπορούν να ερμηνευθούν απλώς με βάση την τομή παραδοσιακότητας - νεωτερικότητας: η επιστράτευση κάθε άλλο είναι εκτός από σύγχρονη πρακτική, ενώ το κλείσιμο των προβληματικών μπορεί και να υπακούει σε μια συγκυριακή έως και ταμειακή αντίληψη περί προϋπολογισμού, δημόσιου χρήματος, ανάπτυξης κτλ. Οι τριβές και εντάσεις που παρατηρούνται στην Αριστερά από τη συμμετοχή της στην άσκηση της διακυβέρνησης θέτουν έμμεσα το συνολικότερο πρόβλημα της αλλαγής της πολιτικής της στρατηγικής με βάση τα νέα και μη αντιστρέψιμα δεδομένα της εσωτερικής και διεθνούς πολιτικής σκηνής. Διότι προφανώς δεν αρκεί η πρόταξη της ανάγκης συμμετοχής στο «κεντρικό πολιτικό παιχνίδι», όταν αυτή η συμμετοχή απειλεί να διαλύσει πρώτον απ' όλους και απ' όλα εσένα τον ίδιο. Ούτε, αντίθετα, η αντίφαση μεταξύ συμμετοχής στο «αστικό» κράτος και αντιπολιτευτικής στάσης του «κόμματος αντικοινωνία», μπορεί να λυθεί με την απόσυρση της Αριστεράς από το όποιο συγκυβερνητικό σχήμα με το κλισέ: «καλύτερα αντιπολίτευση παρά συγκατοίκηση με τους αστούς».

Μέχρι την πλήρη αναδιάταξη των κεντρικών αξόνων πολιτικής στρατηγικής τόσο της «ανανεωτικής» όσο και της «δογματικής» αριστεράς οι τριβές στο Συνασπισμό θα αυξάνονται.

ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΥΣΗ;

ΣΥΝ: ΜΙΑ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΩΝ...

Η Διακήρυξη του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου με τίτλο «Η Αριστερά στη δεκαετία του '90» είναι το πρώτο σημαντικό ντοκουμέντο του Συνασπισμού στον ένα χρόνο της πολιτικής παρουσίας του, που επιχειρεί να δώσει τα προγραμματικά και πολιτικά στοιχεία της φυσιογνωμίας του.

Πρόκειται για ένα κείμενο που έρχεται ύστερα από τα συγκλονιστικά γεγονότα στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», αλλά και τις εσωτερικές εξελίξεις που σηματοδοτήθηκαν από τη συμμετοχή της Αριστεράς πρώτα στην κυβέρνηση Τζαννετάκη και στη συνέχεια στην κυβέρνηση Ζολώτα.

του Γιάννη Φλώρου

Ακριβώς γι' αυτό το λόγο το ντοκουμέντο αυτό έχει τεράστια σημασία για το Συνασπισμό. Τόσο γιατί είναι ένα κείμενο που οι τοποθετήσεις του δίνουν το στίγμα του Συνασπισμού σε σχέση με τα γεγονότα στις Ανατολικές χώρες, όσο και γιατί καταγράφει μια συνολική αποτίμηση των επιλογών του στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις στον ένα χρόνο παρουσίας του.

Η Διακήρυξη —απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής που θα συζητηθεί πλατιά σε εκδηλώσεις, που θα γίνουν σε όλη τη χώρα, όπως σημειώνεται στο κείμενο— δίνει την εντύπωση στο θέμα των εξελίξεων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης ότι προέρχεται από έναν πολιτικό οργανισμό που δημιουργήθηκε μετά τα γεγονότα, άρα δεν έχει την ευθύνη τοποθέτησης σε σχέση με αυτά όπως το ΚΚΕ ή η ΕΑΡ ή το ΚΚΕ εσ. Α.Α. Γι' αυτό η διακήρυξη περιέχει απλώς συμπεράσματα από την καταγραφή των ραγδαίων αλλαγών στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» τα οποία θα μπορούσαν να περιέχονται και στο κείμενο ενός αναλυτή αλλά όχι ενός πολιτικού οργανισμού ο οποίος δεν «παρθενογεννήθηκε» μετά την κοινή διακήρυξη ΚΚΕ-ΕΑΡ, αλλά έχει βαθύτατες ρίζες στο παρελθόν και φιλοδοξεί ως πολιτικός οργανισμός να αποτελέσει εγχείρημα ιστορικής τομής στο χώρο της ελληνικής Αριστεράς.

Οι διατυπώσεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται στο κεφάλαιο που αναφέρεται στην «αυγή μιας νέας εποχής» χαρακτηρίζονται περισσότερο από την τάση ενός «ισοζυγίου» μεταξύ των ντοκουμέντων ΚΚΕ και ΕΑΡ για τις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», διατηρώντας ισορροπίες και το μέσο όρο, παρά από την τάση υπέρβασης αυτών των δυο ντοκουμέντων, η οποία να μην εξαντλείται στην καταγραφή συμπερασμάτων αλλά

και να επιχειρεί μια ερμηνεία των αιτιών που προκάλεσαν τη γέννηση αυτών των καθεστώτων και την κατάρρευσή τους.

Μέσα από αυτό το «πνεύμα» ισορροπιών και «συγκατοίκησης» απόψεων είναι φυσικό η Διακήρυξη να εξαντλείται σε μια γενική καταγραφή η οποία διαπιστώνει κοινά έως και τετριμμένα θέματα τα οποία άλλωστε αποτελούν ή αποτελούσαν για τμήματα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς αυτονόητα και δεδομένα πολύ πριν τα γεγονότα και τις εξελίξεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Η ίδια όμως λογική του μέσου όρου διαπνέει και το υπόλοιπο κείμενο της διακήρυξης που αναφέρεται στην Ελλάδα, τις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις και τις προοπτικές του Συνασπισμού μπροστά στο 2.000.

Επιχειρείται κι εδώ μια καταγραφή της θετικής παρουσίας και παρέμβασης του Συνασπισμού, στην οποία επαναλαμβάνονται οι θέσεις για το τέλος των τεχνητών διαχωριστικών γραμμών, το δικομματισμό, τη σημερινή κρίση κλπ. Παράλληλα διατυπώνονται οι προγραμματικοί άξονες για τις αλλαγές που ο Συνασπισμός θεωρεί ως απαραίτητες για να ακολουθήσει η χώρα νέους αναπτυξιακούς δρόμους, που θα σηματοδοτούν την εισοδό της στην εποχή της σύγχρονης παραγωγής και των νέων τεχνολογιών, την κατοχύρωση της απασχόλησης, τη διατήρηση και ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων και τη διεύρυνση των δημοκρατικών και κοινωνικών τους κατακτήσεων.

Οι προγραμματικές θέσεις που περιέχονται σε αντίστοιχα κεφάλαια για μια σειρά προβλήματα έχουν αφετηρία τις κατευθυντήριες γραμμές του προγράμματος του Συνασπισμού και διατυπώνουν τις βασικές αρχές ενός δημοκρατικού μεταρρυθμιστικού προγράμματος το οποίο περιέχει τα στοιχεία που θεωρεί αναγκαία ο Συνασπισμός για το θεσμικό εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό της κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Αναμφισβήτητα οι θέσεις αυτές αποτελούν τομή σε σχέση με τις αντιλήψεις του παρελθόντος στο χώρο της Αριστεράς για την προγραμματική της ανανέωση.

Όμως η διατύπωση αυτών των θέσεων δεν συνδέεται με την προοπτική του Συνασπισμού, το χαρακτήρα και τη φυσιογνωμία του.

Η ερμηνεία αυτού του κενού θα πρέπει να αναζητηθεί στην «αδυναμία» τόσο του ΚΚΕ όσο και της ΕΑΡ να αποσαφηνίσουν τις θέσεις τους για το ποια μορφή και φυσιογνωμία θα έχει ο Συνασπισμός ως πολιτικός οργανισμός. Αυτό το θέμα, που έ-

χει τεθεί και από ανένταχτες δυνάμεις στο Συνασπισμό, φαίνεται να μετατίθεται για την περίοδο μετά τα συνέδρια του ΚΚΕ και της ΕΑΡ. Έτσι το κείμενο αρκείται να διατυπώσει τους άξονες του προγράμματος της Αριστεράς χωρίς να αναφέρεται στη συγκρότηση του Συνασπισμού ο οποίος αποτελεί μια προς το παρόν «ιδιότυπη» ομοσπονδία του ΚΚΕ, της ΕΑΡ και των οργανωμένων ή μη ομάδων των ανεντάχτων. Ακριβώς αυτό το «κενό» σε ό,τι αφορά το χαρακτήρα του Συνασπισμού οδηγεί και στην «ισορροπιστική» λογική και το μέσο όρο στη διατύπωση συνολικά της διακήρυξης.

Φυσικά δεν πρέπει να περάσουν απαρατήρητες οι θέσεις που διατυπώνονται για τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό το κεφάλαιο που αναφέρεται στο δρόμο για το σοσιαλισμό, αλλά και οι —αν μη τι άλλο αντιφατικές— θέσεις για τις αλλαγές στις χώρες της Αν. Ευρώπης που «χρεώνονται» στην αποτυχία και στην κρίση ενός «μοντέλου», η οποία όπως είναι αυτονόητο παραπέμπει στη διαστρέβλωση και την μη ορθότητα του και συνεπώς στη δυνατότητα ανανέωσής του.

Από μια πρώτη ματιά οι θέσεις αυτές θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν «αντιφατικές». Όμως τόσο η «γραφή» τους, όσο και το ίδιο το κείμενο δείχνουν ότι η «αντίφαση» δεν προέρχεται από ελλείψεις των συντακτών της Διακήρυξης, αλλά προέρχεται από την αφαίρεση εκείνων των σημείων που θα έκαναν επίμαχη ακόμα και τη διατύπωσή της. Γι' αυτό και στην τοποθέτηση απέναντι στην κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» κυριαρχεί η «ουδέτερη» πολιτική θέση. Η φύση και ο χαρακτήρας των καθεστώτων που κατέρρευσαν, οι λαϊκές κινητοποιήσεις, οι εξεγέρσεις, τα στοιχεία που διαμόρφωσαν τα καθεστώτα των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού» μένουν στην άκρη και επιλέγεται ο εύκολος δρόμος της καταγραφής των συμπερασμάτων και της «ισόρροπης» δόσης μεταξύ ΚΚΕ και ΕΑΡ σε ό,τι αφορά τις μέχρι τώρα τοποθετήσεις τους.

Η ατολμία αυτή αν μη τι άλλο αφαιρεί από τη Διακήρυξη σειρά στοιχείων και την κάνει να μοιάζει περισσότερο με ένα κείμενο ενός γραφειοκρατικού μηχανισμού χωρίς πνοή, τόλμη, αναζήτηση και δυναμική. Άραγε ο Συνασπισμός γιατί επέλεξε την ουδετερότητα ή και τη σιωπή για γεγονότα και εξελίξεις για τα οποία το ΚΚΕ και η ΕΑΡ μίλησαν όπως μίλησαν; Είναι μόνο ο «κεντρισμός» που οδήγησε σε αυτήν την επιλογή ή και ο ίδιος ο χαρακτήρας του Συνασπισμού, ο οποίος του επιτρέπει να προχωρά ως εκεί που του «επιτρέπεται»;

Η ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Α.ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΓΙΝΕΤΑΙ ολοένα και σαφέστερο τους τελευταίους δύο μήνες, ότι αποκαθίσταται σταδιακά η συνοχή του πολιτικού συστήματος, η οποία είχε σημαντικά διακυβευθεί επί ένα τουλάχιστον χρόνο: η κατά συμβατικότατη προσωνομία «υπόθεση Κοσκωτά» επισώρευσε διαιρέσεις (έως και διχαστικές συμπεριφορές και πρακτικές) πλάι ή /και ανεξάρτητα από τις ιστορικά δεδομένες, οι οποίες είχαν την αναφορά τους κυρίως στο πεδίο και τις αξίες της ηθικής και σε αυτές τούτες τις ιδεολογικές προϋποθέσεις νομιμότητας του ίδιου του καθεστώτος· άμεση αρνητική συνέπεια ως προς την συνοχή του πολιτικού «εποικοδομήματος» δεν ήταν κάποια δραστική κρίση αντιπροσώπευσης στο χώρο του «κατηγορούμενου ΠΑΣΟΚ» (οι εκλογές του Ιουνίου και, κυρίως, του Νοεμβρίου κάθε άλλο παρά έδειξαν κάτι τέτοιο...), όσο η πολιτική περιθωριοποίηση του 1/3 του εκλογικού σώματος (ψηφοφόροι ΠΑΣΟΚ), όπως ορθότατα έχει επισημάνει ο κ. Μητσοτάκης.

ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΑ το περιθωριοποιούμενο αυτό ακροατήριο παρουσίαζε ολοένα και περισσότερο οξυμένα συμπτώματα μιας ήδη υπάρχουσας παραταξιακής και συγχρόνως αντιθεσμικής συμπεριφοράς, συγκροτώντας, με την κατάλληλη «αυριανική» χειραγώγηση και κινητοποίησή του, ένα ξεχωριστό από τους άλλους πολίτες «σώμα οπαδών».

Τα μετανοεμβριανά

ΕΚΤΟΣ ΟΜΩΣ των ρηγμάτων αυτών στο επίπεδο της πολιτικής ενσωμάτωσης, η καθεστωτική κρίση και η απίσχναση της συνοχής του πολιτικού συστήματος προέρχονταν κατά κύριο λόγο — αν λάβουμε υπόψη, τώρα, το κριτήριο της νομιμότητας, άρα του κοινωνικά απρόσκοπτου, στην άσκηση της εξουσίας — από το ότι ο αρχηγός του μαζικότερου πολιτικού κόμματος και πρωθυπουργός της χώρας αντιμετώπιζε από τον ηγέτη του δεύτερου μεγάλου και «καθεστωτικού» κόμματος σωρεία κατηγοριών για παραβίαση βασικών αρχών ήθους και κυβερνητικών πρακτικών που ορίζουν τα πλαίσια του Κράτους δικαίου. Αυτά συντελούσαν στο έδαφος μιας τραυματικής ιστορικής εμπειρίας διχαστικών περιπετειών και, παράλληλα, προβάλλονταν πάνω σε έντονα μανιχαϊστικούς τύπους συλλογικών νοοτροπιών και κουλτούρας. Και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο έμπειρος και διορατικός κ. Καραμανλής είχε εξ αρχής εκφέρει τις αντιρρήσεις του για τη σκοπιμότητα παραπομπής του Α. Παπανδρέου, διαμορφώνοντας τη συλλογιστική του με βάση το κριτήριο του «εθνικού συμφέροντος», το οποίο, όπου «δει», οφείλει να πρυτανεύει έναντι των επιταγών ενός, ούτως ή άλλως ατελούς καθ' ημάς, κράτους δικαίου.

ΟΤΑΝ, δυόμισι μήνες μετά τις εκλογές της 5ης Νοεμβρίου 1989, ο κ. Μητσοτάκης χαρακτηρίζει «έντιμο» τον ηγέτη του ΠΑΣΟΚ, γνωρίζει πολύ καλά ότι η εντιμότης δεν τεμαχίζεται, αφού αποτελεί την

πρώτιστη συνεκτική ύλη για το ακέραιο του προσώπου: ο πρόεδρος της ΝΔ δεν εννοούσε απλώς ότι ο κ. Παπανδρέου είναι «τώρα» (δηλ. στην «οικουμενική» πολιτική φάση του δημόσιου βίου της χώρας) έντιμος, ούτε βεβαίως είναι ειλικρινής όταν διαβεβαιώνει ότι ουδέποτε εγκάλεσε ως «απατεώνα» τον κ. Παπανδρέου — αν μη τι άλλο είναι ηθικός αυτουργός του νεοδημοκρατικού συνθήματος «έξω ο κλέφτης του ΠΑΣΟΚ»... Ο κ. Μητσοτάκης, κατ' ανάγκην σοβαρότερος άλλων ως ηγέτης μεγάλου πολιτικού σχηματισμού, διατυπώνει αλλιώς την καθεστωτικά υπαγορευμένη αυτοκριτική του για την στρατηγική που είχε υιοθετήσει στην «κάθαρση» και δεν φθάνει στο βαθμό αυτοϋπονόμευσης ενός Α. Κύρκου, ο οποίος δηλώνει ανενδοίαστα, ως προς την πολιτική την οποία μόλις προολίγων μηνών είχε διαμορφώσει, ότι «δεν είναι έτοιμος να πει κατά πόσο ήταν πολιτικά σωστή η παραπομπή του Α. Παπανδρέου» (και να σκεφθεί κανείς ότι, η Αριστερά το μόνο που μπορεί να οικειοποιηθεί από το περίφημο κράτος δικαίου είναι η έστω και φαντασιακή μοραλιστική διάστασή του...).

ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ πολιτικοί ηγέτες των «άκρων» του πολιτικού φάσματος δεν κάνουν άλλο από το να πιστώνουν τη ρήση αυτού ο οποίος κατέχει εδραία τον κρίσιμο χώρο του «μέσου», του κέντρου: ο κ. Παπανδρέου στη 1 τα ξημερώματα της 5ης Νοεμβρίου σήμαινε το εκλογικό αποτέλεσμα ως μεγάλη «ηθική νίκη του ΠΑΣΟΚ». Γνωρίζει βεβαίως ότι το 41%, όπως και κάθε εκλογικό ποσοστό, έχει και ηθικές αναφορές, όμως συγκροτείται πρωτίστως στο γυμνό χώρο του πολιτικού και της πολιτικής, της ιδεολογίας περί δέοντος και συμφέροντος και της κοινωνικής σύγκρουσης. Όπως γνωρίζουν ο κ. Μητσοτάκης και ο κ. Φλωράκης ότι το ποσοστό του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να αναχθεί σε ψυχασθενικές τάσεις ενός σημαντικότητας όγκου του εκλογικού σώματος.

Οικουμενική αποκατάσταση

Η ΚΡΙΣΗ ήταν πολιτική και στο πεδίο της πολιτικής μπορεί και έχει ήδη αρχίσει να επιλύεται. Ήταν αυτό που δήλωσε με περισσή σαφήνεια ο ηγέτης του ΠΑΣΟΚ (το καλοκαίρι ήδη) ότι ο ελληνικός λαός έδωσε την απάντησή του στη σκευωρία που ήταν, κατ' αυτόν, η διαδικασία επιμερισμού ευθυνών σε ορισμένες από τις περιπτώσεις κυβερνητικής διαφθοράς, όταν το «Κίνημα» ασκούσε την εξουσία. Ένας από τους πλέον τελέσφορους διαύλους επίλυσης της πολιτικής κρίσης ήταν η τρικομματική εκδοχή της οικουμενικής διακυβέρνησης, στο σχήμα του κ. Ζολώτα: μέσω αυτού άρχισε να αποκαθίσταται η διακυβευθείσα κοινωνική και πολιτική συνοχή, μια αποκατάσταση που πραγματώνεται πλέον στο επίπεδο των κορυφών των πολιτικών οικογενειών, οι οποίες εξασφαλίζουν τη συνέχεια και α-

ναπαραγωγή του κοινωνικού ιστού στα πλαίσια των πολιτειακά τεθειμένων κανόνων του παιχνιδιού.

ΟΤΑΝ ο κ. Παπανδρέου συμμετέχει στο κεντρικό επίπεδο σχεδιασμού της κρατικής πολιτικής (: τακτική σύσκεψη των «4») δεν έχει μόνον την ιδιότητα του αναγνωριζόμενου και επιβαλλόμενου (από το εκλογικό αποτέλεσμα της 5ης Νοεμβρίου) πολιτικού ηγέτη, αλλά και εκείνην του τύποις και ουσία αποκαθιστάμενου ηθικά και εκ νέου νομιμοποιούμενου πολιτικά δημοσίου ανδρός.

ΚΑΙ ΠΡΙΝ ακόμα τον τυπικό σχηματισμό της κυβέρνησης του κ. Ζολώτα, ο κ. Μητσοτάκης, σε ερώτηση που του ετέθη κατά τη συνέντευξη Τύπου όπου οι τρεις αρχηγοί γνωστοποίησαν τη συμφωνία τους, διαβεβαίωσε με αρκετά έντονο ύφος ότι «όχι το θέμα της κάθαρσης δεν συζητήθηκε... η υπόθεση έχει πλ έ ο ν περιέλθει στη δικαιοδοσία της δικαιοσύνης... το πολιτικό μέρος της στη Βουλή περατώθηκε». Ήδη δε, τη Δευτέρα 6η Νοεμβρίου, μερίδα του μη συντηρητικού Τύπου, που μέχρι και το Σάββατο 4 Νοεμβρίου συνέχιζε ακόμα την αδιάλειπτη επί ένα χρόνο τακτική οριακής αμφισβήτησης του Α. Παπανδρέου αλλά και του ίδιου του ΠΑΣΟΚ, επέλεξε την «ψυχραιμη ανάγνωση» της λαϊκής ετυμολογίας και τη λογική του «ρεαλισμού των γεγονότων». Άμεση συνέπεια αυτής της μεταστροφής υπήρξε η αναδιάταξη του μέχρι τότε εις βάρος του ΠΑΣΟΚ συσχετισμού των δυνάμεων στο επίπεδο των δυσμενών εικόνων και αντιλήψεων που είχε διαμορφώσει ένα δυναμικό τμήμα του μη συντηρητικού εκλογικού σώματος για το «Κίνημα». Πρόσφατα, τέλος, ηγετικές χειρονομίες στο χώρο της Αριστεράς έθεσαν εκ νέου το θέμα της «συνάντησης των προοδευτικών δυνάμεων», σηματοδοτώντας έτσι την επαναφορά του πολιτικού εκκρεμούς στην παλαιότερη σταθερή και ευδιάκριτη τροχιά του...

Το «κέντρο» του φάσματος

Ο ΠΑΡΑΓΩΝ που καθόρισε κατά τρόπο κυριαρχικό την αλλαγή στρατηγικής των φορέων και θεσμών του πολιτικού συστήματος απέναντι στο ΠΑΣΟΚ μετά την 5η Νοεμβρίου 1989, είναι η πολιτική ικανότητα του «Κινήματος» να αναπαράγεται και να νομιμοποιείται σταθερότατα (επί μια δεκαετία τουλάχιστον) στο κέντρο, το «μέσον» του πολιτικού διανύσματος. Η «δημοκρατική παράταξη», ο «δημοκρατικός λαός», η αντι-δεξιά συσπείρωση, αντιπροσωπεύεται μονοσήμαντα από το ΠΑΣΟΚ, αποδεικνύεται εξαιρετικά ανθεκτική ιδεολογικά και ανελαστική κοινωνικά στη συρρίκνωσή της, συγκεντρώνει μια ευρύτατη όσο και επαρκέστατα διαφοροποιημένη διαστρωμάτωση του εκλογικού σώματος και είναι ο κληρονόμος της μιας από τις δυο πλευρές ενός κρίσιμου ιστορικού σχίσματος, το οποίο αναπαράγεται σε ποικίλλα μορφώματα μέχρι σήμερα. Προ πάντων, όμως, αυτό

ΑΙ Η ΚΑΘΕΣΤΩΤΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

του Χρ. Κυριαζή

το «κέντρο» του πολιτικού διανύσματος δίνει τη δυνατότητα στον κομματικό του αντιπρόσωπο, να σχεδιάζει ένα ευέλικτο και πολυδιάστατο σύστημα συμμαχιών και προς τα «αριστερά» και προς τα «δεξιά» του.

ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ αυτού του συστήματος, το «μεσαίο ρεύμα» μπορεί να διεκδικήσει την επικυριαρχία έναντι των άκρων του, χωρίς να υπόκειται στην ιδεολογική δουλειά της «αριστεράς» και στην ταξική οριοθέτηση των επιλογών της «δεξιάς» που αποκλείουν αμοιβαία τη μεταξύ τους μεσοπρόθεσμη, έστω, σύγκλιση. Αυτό μπορεί να ερμηνεύσει και το φαινόμενο της διάρκειας του ΠΑΣΟΚ και της μη κατάλυσής του, όπως υπέθετε η κεντρική αντιπολιτευτική προβληματική της Αριστεράς — που επέκρινε το ΠΑΣΟΚ για αριστερή ρητορική και συντηρητική πρακτική — και της ΝΔ, της οποίας οι αντιστροφές ανάλογες της Αριστεράς επικρίσεις προς το ΠΑΣΟΚ περιέκλειαν την ιδέα της δύναμει «απορρόφησης» του ΠΑΣΟΚ, «το οποίο στην ουσία ακολουθεί την πολιτική μας».

ΟΠΩΣ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ σε πολλές — και πλην των καθ' ημάς — περιπτώσεις κρίσης του πολιτικού συστήματος με καθεστωτικές συνέπειες, το «κέντρο», το «μέσον» που ενσαρκώνει το 41%, επέβαλε τους όρους του, ήτοι το δικό του τύπο και εκδοχή περί νομιμότητας, η οποία ορίζει και την οργανική, μακροπρόθεσμη υφή της συνολικότερης καθεστωτικής νομιμοποίησης· διότι το φαινόμενο παραγωγής της πολιτικής του χρήματος, π.χ. που συμπυκνώνεται εμφανέστατα στο αποκληθέν «σκάνδαλο Κοσκωτά», συνιστά μεταξύ άλλων βασικότατο πλέον όρο λειτουργίας των παντοίου είδους πολιτικών μηχανών, μέσω των οποίων αρθρώνεται το καθεστώς· και η λογική του ψηφοφόρου του ΠΑΣΟΚ δεν κάνει άλλο από το να συστοιχείται προς τα φαινόμενα αυτά, όταν λαϊκιστικά και αμοραλιστικά δηλώνει, «όλοι κλέβουν». Και από την άποψη αυτή ακριβώς, ας συνυπολογιστεί και η απείρως ευρύτερη και ισχυρότερη πολιτική σημασία που έχει η πελατειακή ενσωμάτωση του «μεσαίου» εκλογικού σώματος στο Κράτος, από όσο η αντίστοιχη των «δεξιών» ψηφοφόρων.

ΟΙ ΚΟΡΥΦΕΣ των πολιτικών σχηματισμών συντάχθηκαν προς το «μήνυμα των 41%» και έχουν πλέον να αντιμετωπίσουν μια κρίση εμπιστοσύνης που μπορεί να μετασχηματιστεί σε έρπουσα αμφισβήτηση της αντιπροσωπευτικής επαρκείας και νομιμότητάς τους. Αν οι μέχρι τώρα συλλογιστική αναπτυχθεί in extremis, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η πολιτική πρακτική την οποία οι ηγεσίες του «αριστερού» και του «δεξιού» χώρου ακολουθούν έναντι του ΠΑΣΟΚ έχει ως οιοιδήποτε ακροατήριο το εκλογικό σώμα του «κέντρου», αφού η «κάθαρση» — ένα θέμα, δηλαδή που αποτέλεσε το βασικό συνεκτικό ιστό των ψηφοφόρων της δεξιάς και της αριστεράς επί ένα χρόνο και το «σκληρότερο» σημείο διαιρετικής τομής

τους ως προς το ακροατήριο του ΠΑΣΟΚ — έχει πλέον εξοριστεί της πολιτικής και του πολιτικού, αναγόμενο ex post στην σφαίρα δικαιοδοσίας της υποτιθέμενα ανεξάρτητης «τρίτης εξουσίας».

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΣ, αυτή η παράδοση — όσο και αν εκπορεύεται από οριακό συλλογισμό — αντιστροφή και αντιμετάθεση των αξόνων αντιπροσωπευτικής αναφοράς της δεξιάς και της αριστεράς — και το συνεπαγόμενο «κενό λόγου και αιτίας» στα ακροατήριά τους — επιφέρει ένα ρήγμα στην κοινωνική νομιμοποίηση του καθεστώτος, το οποίο, αντίστροφα, ενοποιείται εκ νέου σε επίπεδο κορυφών: η «ανησυχία» των οπαδών της ΝΔ και η, πέραν των εκλογικών τραυμάτων του Νοεμβρίου, πολιτική α-πορία οπαδών της Αριστεράς ως προς τη διαφανόμενη τακτική κατάτμησης της «υπόθεσης Κοσκωτά» μέσω ενός νομικιστικού «επιμερισμού ευθυνών», αν δεν καταλήγουν στο «και τι μας έλεγαν τόσους μήνες οι δικοί μας για τον Ανδρέα;», οδηγούν σε μια στάση παθητικής αντιμετώπισης του δημόσιου χώρου και των «κοινών», με έκδηλη δυσπιστία απέναντι στους συναφείς θεσμούς, αξίες και φορείς.

ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ, ειδικά σε ό,τι αφορά τη συνοχή και την ισχύ της ΝΔ και του Συνασπισμού, αυτή η ανησυχία και α-πορία των εκλογικών ακολουθιών τους δεν μπορεί να αντιρροπισθεί από διαδικασίες συσπείρωσης, όπως συνέβη με τους «μεσαίους» ψηφοφόρους - οπαδούς του ΠΑΣΟΚ κατά την περίοδο Νοεμβρίου 1988 / Νοεμβρίου 1989, όταν οι τελευταίοι λειτουργούσαν με έννοιες και παραστάσεις προσίδεις στο «δίκαιο του διωκόμενου». Σε τελική ανάλυση, είναι αυτό το «δίκαιο» που επικράτησε των κατ' ανάγκην δογματικά και άκαμπτα τεθειμένων αρχών του κράτους δικαίου και οδήγησε στην αποκατάσταση της συνοχής στις κορυφές της καθεστωτικής τάξης...

ΑΥΤΟ, βεβαίως, δεν μπορεί να σημαίνει ότι η αντίφαση μεταξύ της πολιτικής λογικής που διέπει τη συνέχεια του καθεστώτος και της ιδεολογίας που συνέχει τα δεοντολογικά στερεότυπα ενός κράτους δικαίου έχει επιλυθεί. Απόδειξη γι' αυτό υπάρχει, όχι μόνο στην «ανησυχία» που προξένησε το ενδεχόμενο της έκδοσης του Κοσκωτά (ο οποίος, εκδιδόμενος, θα μπορούσε, τελικά, να λειτουργήσει προς όφελος της πολιτικής επιρροής και των δύο μεγάλων), αλλά και στις εντάσεις οι οποίες εμφιλοχωρούν στις σχέσεις των «3» παρά την και πέραν της συναίνεσής τους στα πλαίσια της κυβέρνησης του κ. Ζολώτα· εντάσεις ανά πάσα στιγμή αναγώγιμες και αιτιολογήσιμες από το «σκάνδαλο Κοσκωτά».

ΓΙΑΤΙ οι εσωτερικοί μετανάστες - έποικοι των μεγάλων πόλεων μαζί με τους υπηκόους της ενδοχώρας διαπνέονται μεν από το ήθος του μικρομεσαίου κοπέτου που εδραίωσε τον όποιον Κοσκωτά, όμως έχουν αντιληφθεί, ηθικιστικά βεβαίως, τι σημαίνει «κράτος δικαίου» — έστω στην Ελλάδα.

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Lewis Wolpert

και

Alison Richards

ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΥΡΜΗΓΚΙΑ ΚΑΙ Τ' ΑΣΤΕΡΙΑ

Επιφανείς επιστήμονες και νομπελίστες παρουσιάζουν την αγνοημένη πλευρά της επιστήμης. Με ευχάριστες μη τεχνικές περιγραφές, δίνουν στον καθένα τη δυνατότητα να γνωρίσει το αθέατο αλλά γοητευτικό τοπίο των θετικών επιστημών, που θα διασκεδάσει και θα καταπλήξει.

275 σελ., 1700 δρχ.

Εκδόσεις ΚΑΤΟΠΤΡΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)

106 80 Αθήνα τηλ. 3646426

ΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΚΩΤΑ;

Εκ πρώτης όψεως, η εκδήλωση της πρόθεσης των ΗΠΑ να εκδώσουν τον Γιώργο Κοσκωτά, παραμονές εκλογών, αποτελεί μια χειρονομία «καλής θέλησης» προς τη Νέα Δημοκρατία και τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη προσωπικά.

Αλλά μόνον «εκ πρώτης όψεως». Επειδή σύμφωνα με πληροφορίες του ΑΝΤΙ στην απόφαση της Ουάσιγκτον να εκδώσει τον Κοσκωτά δεν πρυτάνευσε η πρόθεσή τους να αναμιχθούν στα εσωτερικά της χώρας μας, προς όφελος μάλιστα μιας συγκεκριμένης παράταξης, αλλά αντίθετα πρυτάνευσαν τα συμφέροντα της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Δεν μπορούσε άλλωστε να συμβαίνει αλλιώς.

Σύμφωνα πάντα με τις ίδιες έγκυρες πληροφορίες, προηγήθηκαν διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ουάσιγκτον και της ηγεσίας της ΝΔ, στο τέλος των οποίων οι Αμερικανοί απέσπασαν την υπόσχεση ότι αν το κόμμα του κ. Μητσοτάκη κατακτήσει στις επόμενες εκλογές την αυτοδυναμία, ο Ρασίντ θα εκδοθεί.

Οι πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνονται και από άλλες, προερχόμενες από την Ουάσιγκτον αυτές, οι οποίες βεβαιώνουν ότι σήμερα, όπως και στο παρελθόν, στόχος άμεσης προτεραιότητας για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ είναι η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Γεγονός που σημαίνει ότι η Ουάσιγκτον χρησιμοποίησε τον Κοσκωτά για να τον «ανταλλάξει» με τον ταλαίπωρο Ρασίντ.

Βεβαίως, κανείς δεν μπορεί να διαβεβαιώσει την Ουάσιγκτον, ούτε και τον κ. Μητσοτάκη, ότι η ΝΔ θα σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση μετά τις εκλογές. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι η έκδοση του Κοσκωτά δεν αποτελεί μια «καλή επένδυση» για τις ΗΠΑ. Ας μην ξεχνάμε ότι και η Μόσχα άρχισε τελευταία να συνεργάζεται με τη Δύση στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ενώ η στάση του ΠΑΣΟΚ στο θέμα του Ρασίντ ως κυβέρνηση προδικάζει ότι δεν θα εκφέρει έντονες

αντιρρήσεις για την έκδοσή του και στο μέλλον.

Θεωρείται εξάλλου βέβαιο ότι η υπόθεση Κοσκωτά συνδυάστηκε και με το θέμα των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Δεν θεωρείται, για παράδειγμα τυχαίο, το γεγονός ότι την ίδια ημέρα που έγινε γνωστή η είδηση ότι οι αμερικανικές αρχές αποσύρουν τις κατηγορίες εναντίον του Κοσκωτά, ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών Αντώνης Σαμαράς δήλωνε στο Βουκουρέστι ότι «τη Δευτέρα θα γίνει γνωστή η ακριβής χρονική διάρκεια της παράτασης της συμφωνίας για τις βάσεις», ένα θέμα που ως γνωστόν χειρίζονται αποκλειστικά οι τρεις αρχηγοί.

Ανεξάρτητα όμως από το αντιτρομοκρατικό μένος τους, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορεί παρά να γνώριζαν ότι η γνωστοποίηση των προθέσεών τους για τον Κοσκωτά αυτήν ακριβώς τη χρονική στιγμή, δεν μπορεί παρά να επικρίνονταν — πράγμα που άλλωστε έγινε — ως *παρέμβαση* στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας.

Σε μια στιγμή κατά την οποία ο κ. Μητσοτάκης επιχειρεί να ανεμίσει εκ νέου τη σημαία της αυτοδυναμίας, σε μια τελευταία κατά τα φαινόμενα προσπάθειά του να αντιστρέψει το ευνοϊκό τόσο για το ΠΑΣΟΚ όσο και τους δελφίνους της ΝΔ «οικουμενικό» κλίμα, η επάνοδος του «συμπαθητικού χοντρούλη» στις πρώτες σελίδες των εφημερίδων επαναφέρει στο προσκήνιο την ξεχασμένη «κάθαρση» και απειλεί να τινάξει στον αέρα τις «συναινετικές» διαδικασίες, μια εξέλιξη που λογικά ενισχύει τη ΝΔ.

Αλλά, μόνον, «εκ πρώτης όψεως». Επειδή, μέχρι την ώρα τουλάχιστον που γράφονταν αυτές οι γραμμές, όχι μόνον η «επίσημη» ΝΔ αντιμετώπιζε επιφυλακτικά την επάνοδο του Κοσκωτά, αλλά επιπλέον γνωστά στελέχη της επέκριναν, εμμέσως, πλην σαφώς, την απόφαση των ΗΠΑ.

Για παράδειγμα ο εκ των εμπιστών του κ. Μητσοτάκη, βουλευτής κ. Θ. Κασσίμης δήλωσε ότι «θα προτιμούσε ο Κοσκωτάς να εκδοθεί μετά τις εκλογές», επειδή «*τυχόν έκδοση παραμονές των εκλογών μόνο σύγχυση ή αποπροσανατολισμό μπορεί να φέρει στον ελληνικό λαό*»!

Η επιφυλακτικότητα της ΝΔ στο θέμα Κοσκωτά συνδυάζεται με την εδραιωμένη πλέον εκτίμηση «ηγετικών κύκλων» της, ότι «*ήταν λάθος η παραπομπή προς πικρά του Ανδρέα*», εφόσον η προηγούμενη εκλογική μάχη απέδειξε ότι «*συσπείρωσε γύρω από το πρόσωπό του τους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ*». Είναι φυσικό λοιπόν η ΝΔ να φοβάται ότι μια αναζωπύρωση της «σκανδαλολογίας» θα λειτουργήσει τελικά προς όφελος του Ανδρέα Παπανδρέου.

Η αντιφατικότητα του προβλήματος επιτείνεται αν υπενθυμίσουμε ότι στο πρόσφατο παρελθόν και οι δικηγόροι του Κοσκωτά — ο κ. Αλ. Λυκουρέζος για

παράδειγμα — δήλωναν ότι «*ο πελάτης μας επιθυμεί να επιστρέψει στην Ελλάδα*».

Ούτε η επιθυμία αυτή του Κοσκωτά είναι παράλογη, από τη στιγμή που «*έγκυροι νομικοί κύκλοι*» (βλ. «*Έθνος*» της 21 Ιανουαρίου) υποστηρίζουν ότι «*αν παραγραφούν τα αδικήματα των πολιτικών που έχουν παραπεμφθεί για το σκάνδαλο Κοσκωτά, παραγράφεται και κάθε αδίκημα του μεγαλοαπατεώνα*», επειδή «*ο νόμος περί ευθύνης υπουργών υπερισχύει των διατάξεων του Κανονισμού της Βουλής και ο Κοσκωτάς και οι άλλοι συμμετοχοί δεν μπορούν να δικάστούν χωριστά*».

Αν ο Κοσκωτάς πρέπει να δικάσθει μαζί με τον Ανδρέα Παπανδρέου, τον «μπάρμπα» και τους υπόλοιπους και εφόσον οι δικηγόροι του εκτιμούν ότι σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις «*έχει επέλθει η παραγραφή*» (βλ. διαφωνίες για τα κλητήρια θεσπίσματα), τότε ο μεγαλοαπατεώνας έχει κάθε λόγο να επιδιώξει την έκδοσή του στον τόπο του εγκλήματος. Επειδή εκτός των άλλων, με τη διαδικασία της έκδοσης θα έχει προηγουμένως εξασφαλίσει και την απαλλαγή του από κάθε δίωξη για τις απάτες που διέπραξε στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Βέβαια στα φύλλα της Δευτέρας «*καλά πληροφορημένοι νομικοί κύκλοι*» απέκλειαν το ενδεχόμενο «*να μην δικαστεί ο Κοσκωτάς, μετά την αναμενόμενη έκδοσή του, για τα κυρίως αδικήματα για τα οποία κατηγορείται, τα οποία είναι υπεξαίρεση (των 35 δις) και πλαστογραφία (των εγγράφων της Μέρυλ Λήντς για τις δωροδοκίες) σε βαθμό κακούργηματος*». Σύμφωνα με τους ίδιους κύκλους «*η παραπομπή των συμμετόχων στο Ειδικό Δικαστήριο μαζί με τα πολιτικά πρόσωπα είναι δυνητική και όχι υποχρεωτική*».

Άλλες απόψεις, όπως εκείνη του συνήγορου του Μαντζουράνη, κ. Φίλιππου Δαμόφλη υποστηρίζουν ότι «*σύμφωνα με τη σύμβαση εκδόσεως μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδος, ο Κοσκωτάς θα δικάσθει μόνο για τα αδικήματα για τα οποία η Ελλάδα ζήτησε την έκδοσή του*», τα οποία είναι η υπεξαίρεση και η πλαστογραφία. Εκτίμηση που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο μεγαλοαπατεώνας θα δικάσθει ούτως ή άλλως.

Αντίθετα, άλλοι «*νομικοί κύκλοι*» επιμένουν ότι μετά την άφιξη του Κοσκωτά στην Αθήνα, οι ελληνικές δικαστικές αρχές έχουν δικαίωμα να συμπληρώσουν την αίτηση για την έκδοσή του και με τα άλλα αδικήματα — της δωροδοκίας π.χ. — έτσι ώστε να δικάσθει ως *συμμέτοχος*. Αλλά αυτό θα οδηγήσει, σύμφωνα με όσα αναφέραμε προηγουμένως, στην απαλλαγή του κ.ο.κ.

Το «*παζλ Κοσκωτάς*» καθίσταται πιο δυσεπίλυτο αν υπενθυμίσουμε ότι και ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου έχει ζητήσει στο παρελθόν την έκδοσή του μεγαλοαπατεώνα. Όχι βεβαίως επειδή ο αρ-

του Ρεπόρτερ

χηγός του ΠΑΣΟΚ είναι «έντιμος», όπως τον αποκάλεσε εσχάτως μέχρι και ο κ. Κ. Μητσοτάκης, αλλά επειδή γνωρίζει φαίνεται πολύ καλά ότι ο Κοσκωτάς «δεν έχει να πει τίποτα άλλο και ό,τι είχε να πει το είπε».

Αν η εκτίμηση αυτή του Ανδρέα ανταποκρίνεται και στην πραγματικότητα τότε η άποψη ότι «η επάνοδος του Κοσκωτά θα αποβεί τελικά προς όφελος του ΠΑΣΟΚ» δεν ακούγεται παράλογη. Ποια θα είναι άραγε η αντίδραση των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ, αν στις παραμονές των νέων εκλογών ακούσουν τον Κοσκωτά να επαναλαμβάνει «τα ίδια και τα ίδια»; Αφήνουμε στους αναγνώστες του ΑΝΤΙ να μαντεύσουν.

Στα προηγούμενα δεν μπορούμε παρά να προσθέσουμε και την πρώτη σελίδα της «Επικαιρότητας» της Δευτέρας, σύμφωνα με την οποία «ο Κοσκωτάς είναι απεσταλμένος των ΗΠΑ, που σχεδιάζουν αλλαγές στις ηγεσίες των κομμάτων και θα πυροβολήσει Μητσοτάκη, Παπανδρέου, Φλωράκη, Κύρκο για να προωθηθούν έμπιστοι της Αμερικής».

Δεν έχουμε κανένα λόγο να θεωρήσουμε έγκυρη την πληροφορία (ή εκτίμηση, αν θέλουμε) της «Επικαιρότητας», δεν μπορούμε όμως να αγνοήσουμε το γεγονός ότι, όπως έχουμε αναφέρει και σε προηγούμενα τεύχη, σήμερα οι κ. Μητσοτάκης και Παπανδρέου από τη μια μεριά ανταγωνίζονται για την εξουσία και από την άλλη είναι αναγκασμένοι να συμπλέουν, επειδή απειλούνται από τους «μικρούς» των κομμάτων τους. Είναι φυσικό λοιπόν να αντιμετωπίζουν και οι δυο τους με επιφυλάξεις το αποτέλεσμα της χειρονομίας των ΗΠΑ.

Άλλωστε, για ποιο λόγο να θεωρούμε ως βέβαιο ότι ο Κοσκωτάς θα «μιλήσει» μόνο για το ΠΑΣΟΚ και δεν θα αποκαλύψει άγνωστα ακόμα στοιχεία για τις σχέσεις του και με το υπόλοιπο πολιτικό φάσμα, οι οποίες και διαπιστωμένες είναι αλλά και καλά καλυμμένες;

Δεν θα επιμείνουμε στην παράθεση των αντιτιθέμενων πληροφοριών, απόψεων και εκτιμήσεων για την απόφαση των ΗΠΑ να εκδώσουν τον Κοσκωτά. Το μέλλον θα δείξει.

Επισημαίνουμε ωστόσο για μια ακόμα φορά ότι ανεξάρτητα από τις πραγματικές επιδιώξεις των Ηνωμένων Πολιτειών, οι μέχρι στιγμής αντιδράσεις των ενδιαφερομένων για την «κάθαρση» κομμάτων, δηλαδή της ΝΔ και του Συνασπισμού, ήταν επιφυλακτικές και διστακτικές. Κανείς από τους δυο εταίρους της αλήστου μνήμης κυβέρνησης Τζαννετάκη, της κυβέρνησης της κάθαρσης δηλαδή, δεν θέλησε μέχρι στιγμής να αξιοποιηθεί στο έπακρο το θέμα Κοσκωτά. Ήταν σαν κάποιος τρίτος, κάποιος «ξένος», να επιχειρούσε να επαναφέρει την κάθαρση στο προσκήνιο της πολιτικής επικαιρότητας κι αυτοί να μην ήθελαν.

Γιατί όμως τόσοσ δισταγμός και αναποφασιστικότητα;

ΠΟΙΟΣ ΤΟΝ ΘΕΛΕΙ ;

Στις διπλανές στήλες καταγράφονται οι λόγοι της ανακύκλωσης του σκανδάλου Κοσκωτά μετά την αναγγελθείσα έκδοση του από τις αμερικανικές αρχές. Πολύ συνοπτικά, θα καταγράψουμε εδώ τους λόγους που οδήγησαν σε αμηχανία το σύνολο του πολιτικού κόσμου και μεγάλου τμήματος της κοινωνίας μας. Αμηχανία που οδήγησε τελικά στην αποσιώπηση από τα Μέσα Ενημέρωσης της υπόθεσης Κοσκωτά:

Η λακωνική υπενθύμιση γεγονότων και λεπτομερειών κρίνεται από μας τουλάχιστον χρήσιμη.

Στο ΠΑΣΟΚ είναι το μεγάλο πρόβλημα. Ανδρέας Παπανδρέου, Μένιος Κουτσόγιωργας, Γ. Πέτσος, Δ. Τσοβόλας και Γ. Ρουμελιώτης επηρεάζονται από τη δικαστική κρίση. Ο τελευταίος αναμένει και κρίση του Ευρωπαϊκού βουλίου για άρση της ασυλίας του. Και άλλοι υπουργοί και στελέχη έχουν να δώσουν διάφορες εξηγήσεις: Γιώργος Παπανδρέου, Β. Ρώτης, Π. Βάλβης, Γ. Ματζουράνης, Π. Βακάλης, Γ. Παπακωνσταντίνου, Γ. Παπανικολάου, Γ. Ρουμπάτης, Θ. Καλούδης και άλλοι πολλοί.

Ο «κολλητός» του προέδρου Γ. Λούβαρης θα επανέλθει στο προσκήνιο. Ο της «Δημοκρατικής Συμπράταξης» Γ. Αρσένης θα ασχοληθεί το ενδιαφέρον μας. Επιχειρηματίες και νέα τζάκια του Κινήματος διαπλέκονται με το κύκλωμα: Καλκάνης, Αρφάνης - Χιώνης, Μαργέλος, Γ. Αποστολόπουλος κ.ά.

Νομικοί σύμβολοι όπως ο Γ. Σταμούλης ή ο Αλ. Λυκουρέζος (ο τελευταίος προς θεού δεν έχει σχέση με το Κίνημα) κ.ά.

Διοικητές των ΔΕΚΟ όπως οι Τόμπρας, Ακριβάκης, Μπριδμήρης, Βουρνάς κ.ά. Άνθρωποι του Τύπου που υπηρέτησαν —και υπηρετούν το ΠΑΣΟΚ— και περιλαμβάνουν ονόματα, εκτός προαναφερθέντων, και εκείνα του «Ξαδέρφου» Γ. Λιάνη, του Α. Δεληγιάννη κ.ά. Και βέβαια ο «κέρβερος» Κουρή πρέπει να ερμηνεύσει τις πολύμορφες μεταμορφώσεις του.

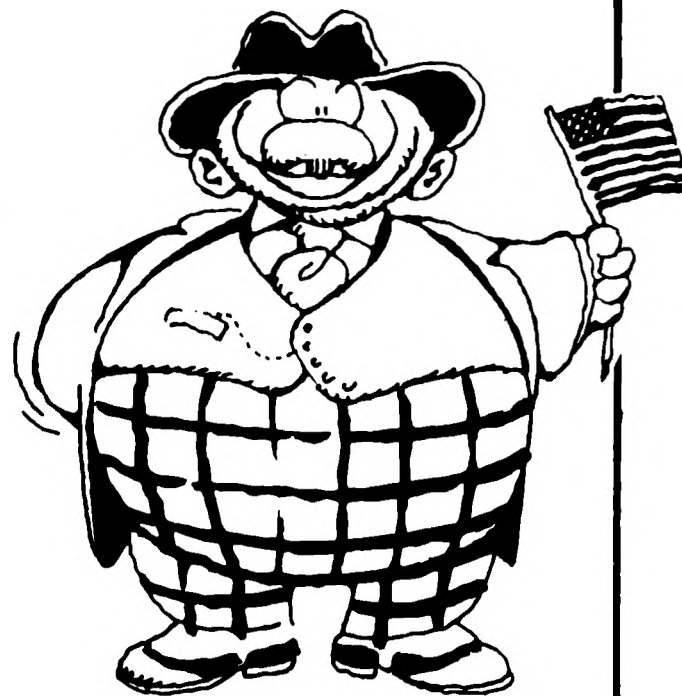
Πρέπει να δώσει εξηγήσεις το Κίνημα για τη συμπεριφορά του στην ενοχοποίηση του Π. Μπακογιάννη, για την αιδήμονα σιωπή τους τα «αγνά» στελέχη Γ. Γεννηματάς, Κ. Σημίτης, Α. Κακλαμάνης, Κ. Παπούλιας, Αντ. Λιβάνης, Στ. Τζουμάκας κ.ά. πολλοί. Πρέπει να εξηγήσουν τους μηχανισμούς που τους οδήγησαν να ψηφίσουν τον «Κουτσονόμο», την έγκριση για τις δραστηριότητες της «Εταιρείας Αιγαίου», την κάλυψη του Λούβαρη κ.ά. πολλά.

Πρέπει να εξηγήσουν τους λόγους των διατεταγμένων επαφών με τον Κοσκωτά —μετά τη σύλληψή του— νομικοί και επιχειρηματικοί κύκλοι, προσκείμενοι στο Κίνημα.

Πρέπει να ερευνηθεί ο ρόλος της δικαστικής εξουσίας που ανέχθηκε το σκάνδαλο η παρέβλεψε το καθήκον της λόγω κομματικών επιρροών όπως είναι η περίπτωση των Γαβριλή, Ρώτη κτλ. Αλλά και των διωκτικών αρχών (Ρουμελιώτης, Σεχιώτης κ.ά.).

Στην πορεία της ανίχνευσης του σκανδάλου θα βρεθούν αναμειγμένα πολλά μικρομεσαία στελέχη που αθέατα και «αθώα» έπαιξαν τους μικρούς ρολάκους που εξοικονομούσε η όλη σκηνοθεσία της υπόθεσης από το μεγάλο σκηνικό.

Από τη Νέα Δημοκρατία δεν θα νιωθούν αυ-

τή τη στιγμή πολλά στελέχη ευτυχώς: Με πρώτους τους Παλαιοκρασσά και Ανδριανόπουλο, θα ακολουθήσουν οι «ερμηνείες» των Έμπερτ, Κούβελα, Μάνου, Γούναρη και βέβαια του ίδιου του αρχηγού του κόμματος Κ. Μητσοτάκη.

Αλλά και άνθρωποι από την Αριστερά θα πρέπει να ομολογήσουν τουλάχιστον αφέλεια: Η ανοχή που επέδειξαν μπορεί να οφείλεται στη χοντροκοπιά της ανάλυσης «πόλεμος εκδοτών».

Όλο το κύκλωμα του ποδοσφαίρου αλλά και του μπάσκετ θα εμπλακεί και το μόνο επιχείρημα θα είναι: «Δεν ξέραμε»... Τώρα ο κ. Σαλιαρέλης θα έχει το λόγο. Το ίδιο και ο κ. Νταϊφάς και οι άλλοι νονοί της αθλητικής ιδέας. Και μαζί τους τα «παιδιά» των ομάδων: Ντέταρι, Σαραβάκος, Γιαννάκης κτλ...

Τέως αστέρες της κοινωνικής μας ζωής όπως η «παλαίμαχος» του Πολυτεχνείου διαβόητη κ. Τώνια Μωροπούλου, ο καθηγητής κ. Γ. Μεταξάς (ακόμα το Πανεπιστήμιο δεν «θυσιάσε» το εκλεκτό τέκνο του) κ.ά.

Στη διαχείριση της τραπεζικής δραστηριότητας ο κ. Παναγόπουλος, ο κ. Καλαμτσουδάκης, ο κ. Κορλίρας, ο κ. Σαλαβράκος και βέβαια και ο κ. Χαλικιάς. Αν ζούσε ο μακαρίτης πρώτος επίτροπος Παπαδάτος...

Πόσες όμως πτυχές της υπόθεσης έχουν παρασιωπηθεί;

Η μη δίωξη για το «απολεσθέν διαβατήριο». Το παρασκήνιο της δικής του «Έθνους». Οι παρεμβάσεις στον Τύπο και το παιχνίδι γάτας - ποντικίου που έπαιξε το Καστρί με τους εκδότες. Η διαμεσολάβηση Κουρή στον Ανδρέα και οι επαφές Λαμπράκη - Κουρή. Το ξεπλύμα των χρημάτων που διοχέτευσε ο Κοσκωτάς σε διάφορους χρεώστες μετά τη σύλληψή του μέσω νομικού - επιχειρηματικών κύκλων. Το παιχνίδι για τη μεταβίβαση των εγκαταστάσεων και των τίτλων της «Γραμμής» και της «Τράπεζας Κρήτης». Το εγχείρημα παραπληροφόρηση όπου τα πιο ετερόκλητα πρόσωπα (Γιωργακης, Αρσένης, Κουρή, Κωστόπουλος κτλ.) έχουν παίξει το καθένα το ρόλο του. Η σχέση της παρέας του Κοσκωτά με το εμπόριο οπλών. Αλλά ο καταλογος θα τραβήξει πολύ. Υποσχόμαστε να μην παρασιωπήσουμε εμείς την υπόθεση.

ΤΡΙΓΜΟΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΗ ΑΥ

Παρακολουθούμε —για άλλη μια φορά θεατές— την τραγωδία των εθνικών μειονοτήτων και τον καταστροφικό παραλογισμό του εθνικισμού. Αζέροι εναντίον Αρμενίων στους ρόλους, αντιστοίχως, του θύτη και του θύματος. Αποτέλεσμα; Σφαγές, λεηλασίες, εκπαραθυρώσεις. Για τους Αρμένιους ο 20ός αιώνας άρχισε με τη γενοκτονία και ολοκληρώνεται με διαδοχικά πογκρόμ. Σαν να μην έχει ουσιαστικά αλλάξει τίποτα...

Από τις 13 Ιανουαρίου στο Αζερμπαϊτζάν και ιδίως στην πρωτεύουσα Μπακού η κατάσταση είναι εντελώς ανεξέλεγκτη. Πρόκειται για τη σοβαρότερη και αιματηρότερη εθνικιστική κρίση που έχει αντιμετωπίσει η Μόσχα από το 1985. Η γκλαστνόστ, η περεστρόικα και ο ίδιος ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ δοκιμάζονται όσο ποτέ άλλοτε.

Αφορμή, χονδροειδές πρόσχημα καλύτερα, για τις αγριότητες των Αζέρων αποτέλεσε το Ναγκόρνο Καραμπάχ, επαρχία του Αζερμπαϊτζάν με αρμενικό πληθυσμό σε ποσοστό 82%. Οι Αζέροι θεωρούν τους Αρμένιους της επικρατείας τους... δούρειους ίππους της γειτονικής «Δημοκρατίας της Αρμενίας». Εκεί, στην πρωτεύουσα Ερεβάν, τα τελευταία δύο χρόνια πολλαπλασιάζονται οι διαδηλώσεις συμπαραστάσης «προς τους διωκόμενους αδελφούς μας στο Ναγκόρνο Καραμπάχ». Αρμένιοι βουλευτές καταγγέλλουν ότι οι ομοεθνείς τους στο Αζερμπαϊτζάν ζουν υπό το κράτος του τρόμου, χωρίς καμιά προστασία και γι' αυτό ζητούν να ενσωματωθεί το Ναγκόρνο Καραμπάχ στην Αρμενία.

Δεν είναι η πρώτη φορά που συγκρούονται οι δύο εθνότητες. Κάθε άλλο. Η αλήθεια είναι ότι οι Αζέροι και οι Αρμένιοι ουδέποτε κατόρθωσαν να συνεννοηθούν. Ανάμεσά τους υπάρχει «ιστορικό» χάος και άσβεστο μίσος. Η κουλτούρα τους είναι πολύ διαφορετική και, ιδίως, διαφορετική είναι η θρησκεία τους. Χριστιανοί οι Αρμένιοι. Μουσουλμάνοι οι Αζέροι. Και τι μουσουλμάνοι... Θαυμαστές σε μεγάλο βαθμό του χομεϊνικού Ιράν.

Όμως όσο μισούν οι Αζέροι τους Αρμένιους, άλλο τόσο μισούν και τους Ρώσους. Η νέα «κρίση» Αζέρων και Αρμενίων αποτέλεσε την καλύτερη ευκαιρία για την εξέγερση των Αζέρων εναντίον της Μόσχας. «Όχι στους Ρώσους», «Ανεξαρτησία», φωνάζουν έξαλλα τα πλήθη στο Μπακού όπου βρίσκεται η έδρα του Λαϊκού Μετώπου του Αζερμπαϊτζάν. Το μέγα δράμα είναι ότι οι Αζέροι θέλουν να ανεξαρτοποιηθούν από τη Μόσχα για να

Σκίτσο του TIM στη Monde.

πάνε να πέσουν στην αγκαλιά των μουλάδων του IPAN. Δηλαδή από το κακό στο χειρότερο. Στο μεταξύ ξεκαθαρίζουν το έδαφός τους από τους αλλόθρησκους Αρμένιους...

Η πρόβλεψη του Αντρέι Ζαχάρωφ

Οι σχέσεις Αζέρων - Αρμενίων - Ρώσων αποτελούν απλώς ενδεικτικό παράδειγμα για το τι πραγματικά συμβαίνει (και συνέβαινε) μεταξύ των εθνών και εθνότητων της Σοβιετικής Ένωσης. Η περιφημη και πολυδιατυμπανισθείσα «φιλία των λαών» είναι τόσο υπαρκτή όσο και ο υπαρκτός σοσιαλισμός.

Ο Αντρέι Ζαχάρωφ, όχι ο οποιοσδήποτε τυχόν, έγραφε πέρσι το καλοκαίρι, λίγους μήνες μόλις πριν από το θάνατό του, γι' αυτό το εκρηκτικό πρόβλημα: «Η Σοβιετική Ένωση είναι το τελευταίο αποικιοκρατικό βασίλειο στον κόσμο. Οι εθνικιστικές διαμάχες υπήρχαν πάντα, αλλά τις κατέπνιγε το κράτος. Αναμφισβήτητα οι δεκατέσσερις δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης καταπιέζονται από τη δέκατη πέμπτη (σ.σ. τη Ρωσική). Επίσης μέσα στις δημοκρατίες καταπιέζονται οι εθνικές μειονότητες. Οι ρίζες των εθνικιστικών προστριβών είναι πολύ βαθιές. Φοβάμαι πως όποιον δρόμο και αν ακολουθήσουμε θα αντιμετωπίσουμε, ούτως ή άλλως, τεράστιους κινδύνους και εξεγέρσεις. Επί δεκαετίες ολόκληρες δεν δώσαμε καμιά σημασία στην ιδέα της φιλίας μεταξύ των εθνών της Σοβιετικής Ένωσης. Κατ' ουσίαν τέτοια φιλία δεν υπήρξε ποτέ. Στο παρελθόν, με την καταστολή και την τρομοκρατία,

αποκρυβόταν η πραγματικότητα. Τώρα όμως όλα έρχονται στην επιφάνεια. Όλα αποκαλύπτονται». Αμείλικτος ο σοφός Ζαχάρωφ.

Πόσο κούφιο και τραγικά γελοίο είναι το σχετικό περιεχόμενο και εθνότητων άρθρο του συντάγματος της Σοβιετικής Ένωσης... Σύμφωνα με αυτό «έχει τεθεί τέλος μια για πάντα στις εχθρότητες των εθνών (...) ο σοβιετικός λαός αποτελεί μια νέα ιστορική πραγματικότητα που είναι αποτέλεσμα της προσέγγισης και της αδελφικής συνεργασίας όλων των κοινωνικών στρωμάτων όλων των εθνών και εθνότητων».

Η πολιτική του κνούτου

Αχανής και πολυεθνική η Σοβιετική Ένωση, όπως και η Αγία Ρωσική Αυτοκρατορία. Τις παραμονές του Οκτωβρίου 1917 ο τελευταίος τσάρος, Νικόλαος Β', γνώριζε καλά ότι μόνον οι τέσσερις στους δέκα υπηκόους του ήταν Ρώσοι. Οι υπόλοιποι ήταν Ουκρανοί, Λιθουανοί, Εσθονοί, Εβραίοι, Λευκορώσοι, Γεωργιανοί, Αρμένιοι, Κιργίσιοι, Ουζμπέκοι, Καζάκοι κτλ. κτλ. Στο βιβλίο της «Le grand défi» η Γαλλίδα ιστορικός, ρωσικής καταγωγής, Hélène Carrère D'Encausse αναφέρει επιγραμματικά ότι «τα πάντα χωρίζουν αυτούς τους λαούς: έχουν διαφορετικές θρησκείες, διαφορετικές γλώσσες, διαφορετικές αλφαβήτους και πάνω από όλα έχουν τεράστιες διαφορές στον τρόπο ζωής».

Η τσαρική εξουσία εξασφάλιζε την ενότητα της αυτοκρατορίας ακολουθώντας την «αποτελεσματική» πολιτική του κνούτου. Τι έγινε όμως μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση; Πώς αντιμετώπισαν

ΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

της Τέτας Παπαδοπούλου

οι μπολσεβίκοι το πρόβλημα των εθνοτήτων και μειονοτήτων; Συνέχισαν τις καλές τσαρικές παραδόσεις και τις προσάρμοσαν στο πνεύμα της νέας... σοσιαλιστικής εποχής. Η πολιτική του κνούτου διατηρήθηκε, όμως τώρα ονομαζόταν «πολιτική για την αυτονομία των εθνοτήτων».

Είναι ενδιαφέρον να θυμηθεί κανείς ότι ο Λένιν ήδη το Δεκέμβριο του 1917, όρισε υπεύθυνο κομμισάριο για το πρόβλημα των εθνοτήτων τον Γεωργιανό *Ιωσήφ Βισσαριόνοβιτς Ντζουγκασβίλι*, γνωστότερο ως Στάλιν. Ο εν λόγω ουμανιστής, πέντε μήνες αργότερα, έθετε σε εφαρμογή την καταπληκτική του σύλληψη σύμφωνα με την οποία «*Η σοβιετική εξουσία δεν αντιτίθεται στην αυτονομία των εθνοτήτων. Ίσα ίσα είναι υπέρ. Όμως είναι υπέρ μιας συγκεκριμένης αυτονομίας, όπου η εξουσία θα ασκείται μόνον από τους εργάτες και τους αγρότες, όπου οι αστοί κάθε εθνότητας δεν θα μπορούν με κανένα τρόπο να συμμετέχουν στην εξουσία ούτε καν να λαμβάνουν μέρος στις εκλογές για την ανάδειξη των ηγετικών οργάνων*».

Το μήνυμα προς τις εθνότητες ήταν περισσότερο από σαφές: «*δεν έχετε καμιά επιλογή*». Αυτά συμβαίνουν την άνοιξη του 1918, ζώντος του Λένιν. (Η παρατήρηση αυτή αφορά όσους θέλουν ακόμη να πιστεύουν ότι οι «*παρεκκλίσεις*» και οι «*παράμορφώσεις*» εμφανίστηκαν μετά το θάνατο του Λένιν).

Έτσι άρχισε ένα από τα μελανότερα κεφάλαια της ιστορίας της Σοβιετικής Ένωσης. Όσα έθνη ή εθνικές μειονότητες προέβαλλαν αντίσταση αντιμετώπισαν τα μύρια όσα. Η δεκαετία του '20, ιδίως, είναι περίοδος άγριας καταστολής των εξεγέρσεων στην Κεντρική Ασία. Σταλινική τρομοκρατία, εκτελέσεις, εκτοπίσεις. Στη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ολόκληρες εθνότητες ξεριζώνονται κυριολεκτικά από τις περιοχές τους και... μεταφέρονται στα βάθη της Ασίας — οι Τάταροι της Κριμαίας, οι Γερμανοί του Βόλγα, οι Οσσετοί του Καυκάσου. Διώξεις υφίστανται επίσης και οι θρησκευτικές μειονότητες κυρίως οι χριστιανικές — οι καθολικοί της Ουκρανίας και της Λιθουανίας. Οι διάδοχοι του Στάλιν ακολούθησαν σε γενικές γραμμές την ίδια πολιτική όμως χρησιμοποίησαν σχετικά ηπιότερες μεθόδους. Επί *Μπρέζνιεφ* μάλιστα υποστηρίχθηκαν με ζήλο οι τοπικές εθνικές μαφίες... Πάντως σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, το 1979 υπήρχαν στη Σοβιετική Ένωση 100 (!) εθνότητες. Λεπτομέρεια: το 1926 οι εθνότητες ήταν 194.

Οι μειονότητες στην εποχή του κράτους - έθνους

Το πρόβλημα των εθνοτήτων ασφαλώς δεν περιορίζεται στη Σοβιετική Ένωση. Δεν υπάρχει περιοχή σε όλο τον κόσμο που να μην έχει συγκλονισθεί, στον 20ό αιώνα, από βίαιες συγκρούσεις, αποτέλεσμα της αφύπνισης των καταπιεσμένων εθνοτήτων. Να θυμηθούμε την Μπιάφρα; Την Ερυθραία; Τους Κούρδους στο Ιράν, το Ιράκ και την Τουρκία; Τους Ταμούλ στη Σρι Λάνκα; Τους Βάσκους στην Ισπανία; Τους Αλβανούς στο Κοσσυφοπέδιο;

Στην Ευρώπη, και όχι μόνον, το πρόβλημα ανακύπτει μετά τη δημιουργία του κράτους - έθνους (τέλη 18ου, 19ος αι.). Μέχρι τότε οι μειονότητες εθνικές ή θρησκευτικές δεν αποτελούσαν καυτό θέμα. Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των ευρωπαϊκών λαών μπαίνει σε πρώτο πλάνο μετά από το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και τη διάλυση της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια ανασυγκροτούνται με βάση το μοντέλο του κράτους - έθνους. Καθώς όμως τα σύνορα είναι, κατά κανόνα, αποτέλεσμα συσχετισμού στρατιωτικών δυνάμεων και διπλωματικών παρασκηνίων, τα κράτη - έθνη «*απαρτίζονται*» συνήθως από πολλές εθνότητες.

Τον Ιούνιο του 1945 στο Σαν Φραντσκο εγκρίνεται ο καταστατικός χάρτης των Ηνωμένων Εθνών. Το άρθρο 55 αναφέρεται ρητά στο «*δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών*», στο σεβασμό, την προστασία «*των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών χωρίς διακρίσεις φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας*». Ωραιοι οι διακηρύξεις απέχουν όμως πολύ από την πραγματικότητα. Τελικά η τύχη των μειονοτήτων εξαρτάται κυρίως από το βαθμό δημοκρατικότητας της κοινωνίας στην οποία βρίσκονται. Αρκεί να σκεφθεί κανείς τι υφίσταντο πριν λίγες ακόμη εβδομάδες, οι ουγγρικής καταγωγής κάτοικοι της Τρανσυλβανίας...

Της γκλασνόστ βοηθούσης...

Όσο περισσότερο αυταρχικό είναι το καθεστώς μιας χώρας, τόσο περισσότερο καταπιεσμένες είναι οι εκεί μειονότητες. Κι όσο περισσότερο είναι καταπιεσμένες, τόσο βιαιότερες γίνονται όταν κάποτε εξεγείρονται. (Ως γνωστόν τα θύματα μεταβάλλονται, πολύ εύκολα, σε θύτες). Από την άποψη αυτή η κατάσταση στη Σοβιετική Ένωση δεν θα μπορούσε να είναι χειρότερη. Η τσαρική βία έ-

δωσε τη θέση της στη βία της δικτατορίας του προλεταριάτου. Επτά δεκαετίες ολοκληρωτισμού περιέπλεξαν ακόμη περισσότερο τα δραματικά προβλήματα των εθνοτήτων και δημιούργησαν νέα. Όλα αυτά έχουν συσσωρευθεί σε μια χώρα χωρίς παράδοση ελευθερίας, σε μια χώρα που δεν γνώρισε ποτέ οποιασδήποτε μορφής δημοκρατικό κίνημα.

Η παρουσία του *Μιχαήλ Γκορμπατσώφ*, η γκλασνόστ και η περεστρόικα επέτρεψαν να αναδυθεί το εκρηκτικό «*εθνικό πρόβλημα*». Τα πρώτα μηνύματα τα έλαβε ο ηγέτης του Κρεμλίνου το φθινόπωρο του '86. Στην πρωτεύουσα του Καζακστάν Άλμα Άτα ο πληθυσμός ξεσηκώθηκε διαμαρτυρόμενος για την αντικατάσταση του Καζάκου κομματικού γραμματέα, *Ντινμουχαμέντ Κουνάεφ*, με Ρώσο. Αποτέλεσμα: δυο νεκροί και εκατοντάδες τραυματίες. Τον Ιούλιο του '87 στο κέντρο της Μόσχας έγινε μια εντελώς απροσδόκητη διαδήλωση. Ομάδες Τατάρων ζητούσαν να επιτραπεί στους ομοεθνείς τους να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, την Κριμαία, μετά σαράντα δυο (!) χρόνια «*εξορίας στις στέπες της Ασίας*». Δηλαδή ζητούσαν να ανακληθεί μια από τις εγκληματικές αποφάσεις του Στάλιν.

Ακολούθησαν οι πρώτες συγκεντρώσεις στην Αρμενία, στο Ερεβάν, με αίτημα «*το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Αρμενίων που ζουν στο Αζερμπαϊτζάν*». Οι Αζέροι απάντησαν με σφοδρές επιθέσεις εναντίον των Αρμενίων. Το Νοέμβριο του '88 οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο οι σχέσεις Αζέρων - Αρμενίων. Στο μεταξύ η εθνικιστική έξαρση απλώθηκε και στη Γεωργία. Πέρσι τον Ιούνιο οι Ουζμπέκοι κατέσφαξαν την τουρκική μειονότητα της περιοχής τους. Και φθάνουμε τώρα, στη χειρότερη στιγμή. Σχεδόν όλος ο Καύκασος βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση: οι εθνότητες μεταξύ τους και οι Αζέροι με τους Ρώσους.

Ο εθνικιστικός αναβρασμός πλήττει τη Μόσχα και εκ Βορρά. Οι βαλτικές χώρες — Εσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, ιδίως η τελευταία — διεκδικούν την πλήρη ανεξαρτησία τους από τη Σοβιετική Ένωση. Στο πρόσφατο ταξίδι του, εκεί, ο *Μιχαήλ Γκορμπατσώφ* αντελήφθη πόσο πολύ αποφασισμένοι είναι οι Λιθουανοί.

Όμως δεν μπορεί παρά να παρατηρηθεί κανείς την ουσιώδη διαφορά Βορρά και Νότου. Στο Βορρά, στις βαλτικές χώρες: *λεπτοί πολιτικοί χειρισμοί, διάλογος, δυναμικές μεν αλλά ειρηνικές κινητοποιήσεις*. Στο Νότο, από τον Καύκασο ως το Ουζμπεκιστάν: *λυσσαλέες συγκρούσεις, λουτρό αίματος, πογκρόμ*.

ΑΝΤΑΡΣΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟ

Ο εκκωφαντικός θόρυβος που δημιούργησε το τελευταίο τρίμηνο η πτώση των ηγεσιών και των καθεστώτων των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, δεν επέτρεψε ίσως να φτάσει ως τ' αυτιά μας ο απόηχος των συγκλονιστικών εξελίξεων που διαδραματίζονται στη χώρα που θεωρείται ο ηθικός αυτουργός του τέλους της εποχής των Χόνεκερ, Ζίβκωφ, Τσαουσέσκου: στη Σοβιετική Ένωση.

του Πέτρου Βαλτινού

Στον πέμπτο χρόνο ζωής της περεστρόικα και της γκλάσνοστ η σοβιετική ηγεσία υπό τον Μ. Γκορμπατσώφ έχει ν' αντιμετωπίσει δύο σοβαρότατα εσωτερικά προβλήματα, που, ίσως τελικά κρίνουν, αν η περεστρόικα και η γκλάσνοστ έχουν μέλλον ή όχι. Το ένα είναι το επισιτιστικό, δηλαδή η εξασφάλιση στους πολίτες της χώρας των αναγκαίων ειδών διατροφής. Το δεύτερο, κι αυτή τη στιγμή πιο σοβαρό, αφορά την όξυνση των εθνικιστικών αντιθέσεων και την αντιπαράθεση της περιφέρειας με το κέντρο, αλλά και την εμφύλια πλέον σύρραξη στον Καύκασο.

Μια στο καρφί και μια στο πέταλο

Η απόφαση του ΚΚ Λιθουανίας για αυτόνομη λειτουργία έξω απ' το πλαίσιο του ΚΚΣΕ, δείχνει ότι ακόμα και οι κομμουνιστές της Λιθουανίας, κι όχι μόνο τα μέλη και οι οπαδοί του τοπικού κινήματος «Σαγιούντις», θεωρούν ότι η αυτόνομη οικονομική ανάπτυξη της Δημοκρατίας τους θα ξεπεράσει σε ρυθμούς την αντίστοιχη πανσοβιετική. Πάντως δεν είναι ακόμα οριστικό ότι το ΚΚ Λιθουανίας θ' αποκτήσει πλήρη ή σχετική αυτονομία ούτε μπορεί να προβλεφθεί πώς θα διαμορφωθούν τελικά οι σχέσεις του με τη Μόσχα. Αυτό μάλλον θα το αποφασίσουν τα ίδια τα μέλη του σε δημοψήφισμα που θα διεξαχθεί μέχρι τα τέλη του χρόνου.

Όσοι δημοσιογράφοι και πολιτικοί αναλυτές παρακολούθησαν από κοντά την πρόσφατη επίσκεψη του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ στη Λιθουανία, πείστηκαν για μια ακόμα φορά ότι ο Σοβιετικός ηγέτης κατέχει σχεδόν άριστα την τέχνη του διαλέγεσθαι κι έχει την ικανότητα να βγάζει το «φίδι απ' την τρύπα», ακόμα κι αν αυτό είναι δηλητηριώδες.

Με αρκετά λογικά επιχειρήματα ο Μ. Γκορμπατσώφ προσπάθησε να δείξει ότι η οικονομική ανάπτυξη μιας αγροτικής κατά κύριο λόγο περιοχής, κάθε άλλο παρά θ' ακολουθήσει ανοδική πορεία. Το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, το κάρβουνο και τα μεταλλεύματα, που τώρα ουσιαστικά δεν πληρώνονται αφού «εισάγονται» απ' τις υπόλοιπες Δημοκρατίες, αποτελούν έναν απ' τους παράγοντες που αντικειμενικά φρενάρουν την έξοδο της

Λιθουανίας απ' την Ομοσπονδία. Σε αντίθετη περίπτωση οι Λιθουανοί θα χρειάζονταν σκληρό συνάλλαγμα εκατομμυρίων για την αγορά πρώτων υλών.

Απ' την άλλη πλευρά ο Γκορμπατσώφ δεν προσπάθησε να κονιορτοποιήσει τελείως τα επιχειρήματα των οπαδών της απόσχισης, γιατί ίσως αυτό έφερνε αντίθετα αποτελέσματα, αφού θα έθιγε «την εθνική συνείδηση» των Λιθουανών. Η τακτική του θύμιζε περισσότερο το «μια στο καρφί και μια στο πέταλο». Από τη μια διαβεβαίωνε τους Λιθουανούς ότι «θα συζητούσε ακόμα και οριστική αποχώρηση της Λιθουανίας απ' την ΕΣΣΔ, καθώς και τον αυτοτελή φυσικό ρόλο του ΚΚ Λιθουανίας», κι απ' την άλλη προειδοποιούσε ότι «μόνο μέσα από μια ανανεωμένη Ομοσπονδία, μόνο μέσα από ένα ανανεωμένο ΚΚΣΕ είναι δυνατό να προωθηθούν πιο γρήγορα και αποτελεσματικά τα προβλήματα που μπαίνουν μπροστά στη Λιθουανία».

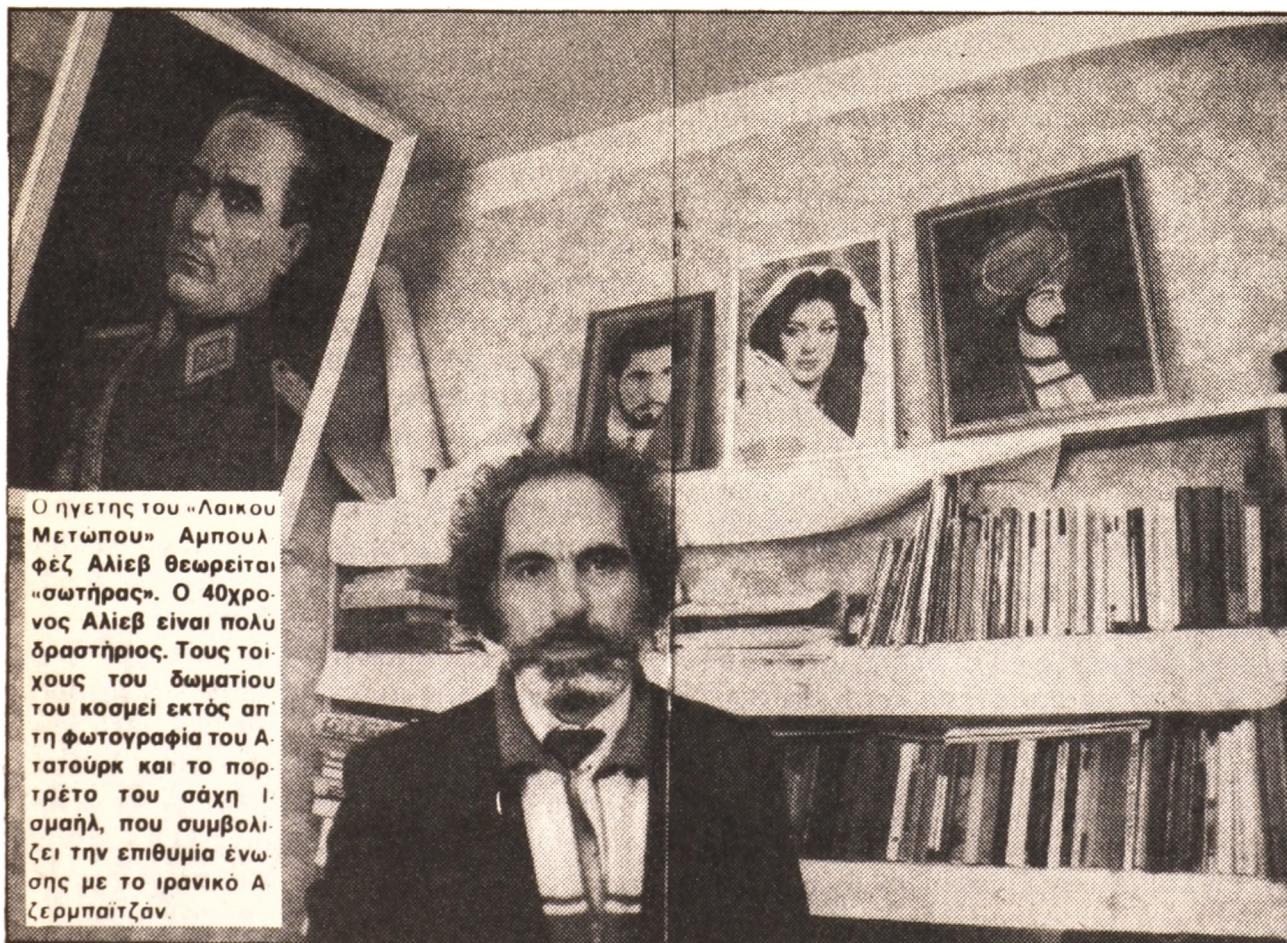
Η επίσκεψη του Γκορμπατσώφ στη Λιθουανία φαίνεται ότι εκτόνωσε ως ένα βαθμό την ένταση, εγκαινιάζοντας μια περίοδο διαλόγου με τη Μόσχα, που δύσκολα όμως θα μπορούσε κανείς να προδικάσει τα αποτελέσματά του.

Χαρακτηριστική είναι η τελευταία δήλωση του Σοβιετικού ηγέτη πριν αναχωρήσει από την πρωτεύουσα της Λιθουανίας, το Βίλνιους, όταν συνέστησε στους Λιθουανούς «να μην ετοιμαστούν για ταξίδι με μικρό ιστιοφόρο χωρίς μετεωρολογική πρόβλεψη και πυξίδα».

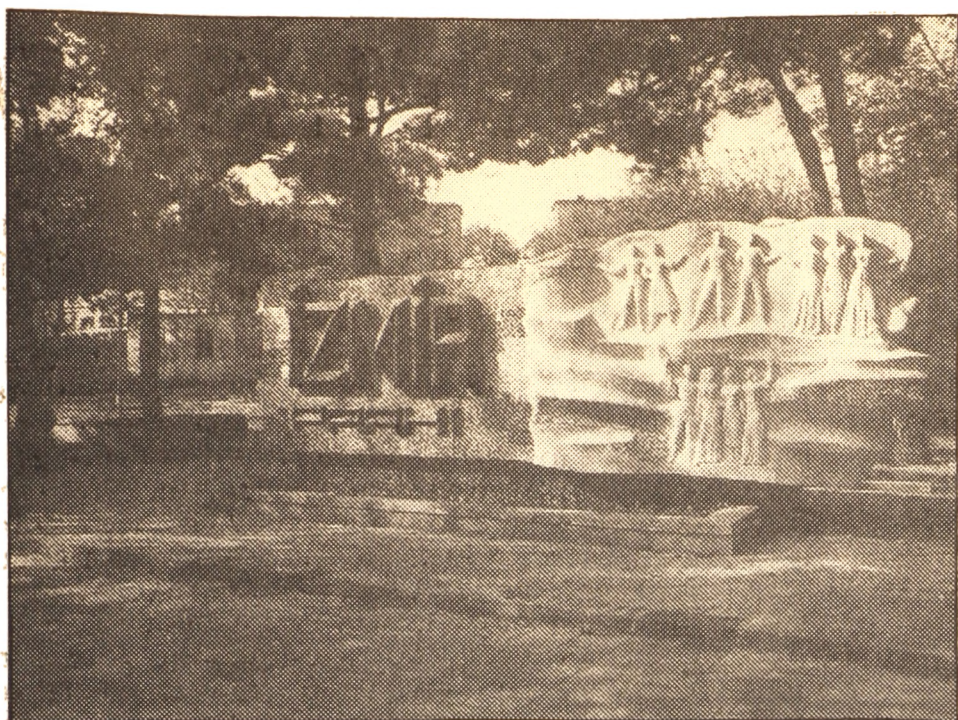
Η γλώσσα των μαχαιριών

Αν όμως ο διάλογος αποτελεί μέσο επίλυσης των διαφορών του κέντρου με τους λαούς της Βαλτικής, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο και με τους λαούς που κατοικούν στον Καύκασο και, αιώνες τώρα, λύνουν τις διαφορές τους με τα... μαχαίρια. Οι πρόσφατες σφαγές στο Αζερμπαϊτζάν μεταξύ Αζέρων και Αρμενίων ανάγκασαν τον πρωθυπουργό της Σοβιετικής Ένωσης Ν. Ρίζκωφ να κηρύξει πολλές πόλεις και χωριά της περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και, τελικά, προξένησαν την άμεση στρατιωτική παρέμβαση για να τεθεί υπό έλεγχο μια έκρυθμη κατάσταση και να αποφευχθεί η εξάπλωση ενός ακήρυκτου εμφυλίου πολέμου. Επέμβαση που κοστίζει πολλές ζωές. Και το αίμα διαιρεί και διχάζει.

Η αφορμή δόθηκε, όπως είναι γνωστό, τον Φεβρουάριο του 1988, όταν χιλιάδες αφιονισμένοι Αζερμπαϊτζανοί εξολόθρευσαν τους Αρμένιους κατοίκους του χωριού Ασκεράν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Από τότε μέχρι σήμερα κύλησε πολύ αίμα στο βωμό της εθνικιστικής εξαψης. Η Μόσχα δυσκολεύεται να δώσει κάποια λύση, αποδεκτή από τις αντιμαχόμενες πλευρές, αφού η πλειοψηφία του πληθυσμού του Ναγκόρνο Καραμπάχ είναι αρμενικής καταγωγής, αλλά διοικητικά υπαγόταν ανέκαθεν στο Αζερ-

Ο ηγέτης του «Λαϊκού Μετώπου» Αμπουλφέζ Αλιεβ θεωρείται «σωτήρας». Ο 40χρονος Αλιεβ είναι πολύ δραστήριος. Τους τοίχους του δωματίου του κοσμεί εκτός απ' τη φωτογραφία του Α. τατούρκ και το πορτρέτο του σάχη Ισμαήλ, που συμβολίζει την επιθυμία ένωσης με το ιρανικό Αζερμπαϊτζάν.

Οι Αζέροι δίνουν τουρκικά ονόματα σε δρόμους, πλατείες και παρκα. Να ένα απ' αυτά που είναι το «πάρκο της Σμύρνης» στο Μπακού.

Από τις διαδηλώσεις στο Μπακού τον Δεκέμβρη του '89, όταν ήταν ακόμα ειρηνικές.

μπαϊτζάν.

Στις 28 Νοεμβρίου 1989 το Ανώτατο Σοβιέτ, για να εξομαλύνει την κατάσταση, αποφάσισε να ανακηρύξει την περιοχή του Ναγκόρνο Καραμπάχ αυτόνομη, αλλά αυτό κάθε άλλο παρά καταλάγιασε το αμοιβαίο μίσος Αρμενίων και Αζερμπαϊτζανών.

Ας δούμε όπως πώς εκτιμά την κατάσταση ο Αρκάντι Βόλσκι, πρόεδρος της Ειδικής Επιτροπής Διοίκησης της αυτόνομης Περιφέρειας του Ναγκόρνο Καραμπάχ:

«Υποθέταμε ότι η απόφαση για αυτονομία του Ναγκόρνο Καραμπάχ δεν θα ικανοποιούσε πλήρως τις δυο πλευρές. Το πρόβλημα όμως είναι ότι ούτε οι Αρμένιοι ούτε οι Αζερμπαϊτζανοί επιθυμούν να ακούσουν ο ένας τον άλλο, δεν δείχνουν διατεθειμένοι να βρουν ένα δρόμο λογικής, ισορροπίας, αλλά η κάθε πλευρά θέλει μόνο τη "νίκη". Κι αν συνεχίσουν με τα ίδια μυαλά —και φοβάμαι ότι έτσι θα γίνει— οι συνέπειες θα είναι απρόβλεπτες. "Νίκη με οποιοδήποτε τίμημα" είναι το σύνθημα των τοπικών ηγεσιών των κινημάτων για "εθνική ελευθερία". Κι αυτοί οι ηγέτες είναι ικανοί να οδηγήσουν τους λαούς τους σε μια ανελέητη σφαγή».

Λόγια προφητικά.

Και οικονομικές οι αιτίες

Θα ήταν αφελές να υποστηριχθεί ότι η όξυνση των εθνικιστικών αντιθέσεων στις δημοκρατίες της Βαλτικής, τον Καύκασο, την Μολδαβία, τη Δυτική Ουκρανία κ.ά. είναι αποτέλεσμα μόνο μιας ξέφρενης εθνικιστικής προπαγάνδας. Αρκετοί Σοβιετικοί επιστήμονες - κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι οι οικονομικές αντιθέσεις έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Για παράδειγμα, οι Αρμένιοι του Ναγκόρνο Καραμπάχ διαμαρτύρονταν γιατί όσο υπάγονταν διοικητικά στο Αζερμπαϊτζάν δεν έπαιρναν την ανάλογη χρηματοδότηση από το Μπακού, με αποτέλεσμα την οικονομική καθυστέρηση της περιοχής. Αντίθετα οι Αζερμπαϊτζανοί ισχυρίζονται ότι οι Αρμένιοι, «λαός πονηρός», κρατούσαν το

εμπόριο στα χέρια τους σε όλο το Αζερμπαϊτζάν και κάθε άλλο παρά αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες.

Οι Λιθουανοί, οι Λεττονόι και οι Εσθονοί υποστηρίζουν ότι αν η κάθε Δημοκρατία λειτουργήσει ουσιαστικά ως αυτόνομο κράτος και οι εμπορικές ανταλλαγές με τις υπόλοιπες Δημοκρατίες γίνονται με «σκληρό συνάλλαγμα» κι όχι ανάλογα με τις ανάγκες της καθεμιάς και σύμφωνα με τον καταμερισμό της Μόσχας και της αμοιβαίας ανταλλαγής, θα επιτύχοναν οικονομικά θαύματα.

Όμως, τα επίσημα στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Επιτροπής της ΕΣΣΔ λένε ότι αν συνέβαινε κάτι τέτοιο, μόνο η Δημοκρατία της Ρωσίας θα είχε πλεόνα-

σμα στο εμπορικό ισοζύγιο για το 1987, ενώ οι υπόλοιπες 14 δημοκρατίες θα παρουσίαζαν έλλειμμα.

Ποιες λοιπόν θα είναι οι εξελίξεις στο εθνικιστικό πρόβλημα στην ΕΣΣΔ, στο 1990;

Η προσοχή είναι τώρα στραμμένη στο Αζερμπαϊτζάν όπου τα σοβιετικά στρατεύματα προσπαθούν να ελέγξουν την κατάσταση. Να ήταν η κίνηση αυτή της Μόσχας μόνο μια κίνηση ανάγκης ή μια σαφής προειδοποίηση προς άλλους επιδοξους αποσχιστές ότι, ενώ είναι διατεθειμένη να συζητήσει τα «εθνικιστικά αιτήματα», είναι ταυτόχρονα αποφασισμένη να μην επιτρέψει τη διάλυση της Ομοσπονδίας;

Η σημερινή εικόνα του Μπακού.

«ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ» ΚΑΙ ΠΟΛΥΕΘΝΙ

Στον ελάχιστο χρόνο που τους απομένει μέχρι τις πρώτες ελεύθερες εκλογές στις χώρες τους, τα πρώην κομμουνιστικά κόμματα της Ανατολικής Ευρώπης δεν προφταίνουν να «πείσουν» τις κοινωνίες που επαναστάτησαν εναντίον τους ότι απέβαλαν τα ολοκληρωτικά χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας τους. Γιατί; Διότι απλούστατα δεν τα έχουν αποβάλλει. Απόδειξη η άρνησή τους να επιστρέψουν στην κοινωνία τα περιουσιακά στοιχεία που είχαν συσσωρεύσει από το 1945. Η περιουσία και η δυνατότητα αυτών των κομμάτων να εξασφαλίσουν καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές στα μέλη τους ήταν οι δύο «παράγοντες» που «γέμιζαν» το κενό της ιδεολογίας τα τελευταία 25 χρόνια.

Πριν από 20 μέρες στο Ανατολικό Βερολίνο συνεδρίασε το προεδρείο του «Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Γερμανίας - Κόμματος του Δημοκρατικού Σοσιαλισμού» με ένα και μόνο θέμα: Το μέλλον της περιουσίας του κόμματος. Στη συνεδρίαση αυτή ο πρόεδρος του κόμματος (Γκρέγκορ Γκύντλιν), αποκάλυψε αυτό που γνώριζαν οι πάντες: το ΕΣΚΓ-ΚΔΣ είναι ο μεγαλύτερος εργοδότης, μετά το κράτος, στην Ανατολική Γερμανία.

«Ό,τι μας ανήκει»

Ένα μεγάλο μέρος του «αρχικού» του κεφαλαίου, το οφείλει στον παράνομο τρόπο με τον οποίο ιδιοποιήθηκε την περιουσία του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της χώρας μετά την καταναγκαστική ενοποίηση των δύο αυτών κομμάτων το 1948.

Στην εισήγησή του ο Γκύντλιν δεν άφησε περιθώρια για τη διατύπωση αντίθετης γνώμης: «... Κανένας μας δεν έχει το δικαίωμα να θεωρεί τον εαυτό του νομιμοποιημένο να αρνηθεί την περιουσία των 1.5 εκατομμυρίου μελών του κόμματος.

Την τελευταία φορά που αναγκαστήκαμε να την παραδώσουμε ήταν το 1933...».

Σε ένα άλλο σημείο της εισήγησής του ο μικροκαμωμένος πολιτικός θυμήθηκε τον παλιό του ρόλο του συνήγορου. «...Η προβολή παρόμοιων αιτημάτων (σ.σ. να παραδοθεί η περιουσία του κόμματος στην κοινωνία) θα έχει σαν αποτέλεσμα να υπονομεύσουμε το κλίμα εμπιστοσύνης των ξένων επενδυτών που τώρα προσπαθούμε να προσελκύσουμε... Δεν θα δώσουμε ό,τι μας ανήκει...».

Η επιχειρηματολογία αυτή δεν φαίνεται να έπεισε τα μέλη του προεδρείου του κόμματος. Μια μεγάλη ομάδα γραμματέων περιοχής αλλά και αρκετοί διανοούμενοι —όπως ο καθηγητής Μίκαελ Μπρι που επισκέφτηκε την περασμένη εβδομάδα τη χώρα μας— είπαν ότι στο βαθμό που η περιουσία αυτή είναι προϊόν της στρεβλής λειτουργίας του κράτους και της παράνομης ταύτισης κόμματος και κράτους, θα πρέπει να αρχίσει να επιστρέφεται. Τόσο ο Γκύντλιν όσο και ο πρωθυπουργός Χανς Μόντροου ξεκινώντας από την αδήριτη ανάγκη διατήρησης της κρατικής υπόστασης της χώρας τους μετά τις εκλογές, γνωρίζοντας πως «το κόμμα» δεν είναι παρά ένας μηχανισμός σε υποχώρηση δεν έδειχναν διατεθειμένοι να δώσουν «αυτό που τους ανήκει» πριν από τις εκλογές.

Με τη λογική αυτή διαφώνησε ο τρίτος ισχυρός του σημερινού ΕΣΚΓ δήμαρχος της Δρέσδης Μπερκχόφερ: Η χώρα θα διατηρηθεί στο βαθμό που επιτρέπει κάτι τέτοιο η νομιμότητα, είπε ο Μπερκχόφερ ζητώντας να αποφευχθεί κάθε μεθόδευση που θα ξανατόνωνε τα ολοκληρω-

τικά χαρακτηριστικά της «μεγάλης εταιρείας» που κυβέρνησε επί σαράντα χρόνια την Ανατολική Γερμανία.

Μεγάλη εταιρεία

Ο χαρακτηρισμός απέχει από το να είναι υπερβολικός. Το ΕΣΚΓ είναι ο μεγαλύτερος ιδιοκτήτης ακίνητης περιουσίας στη χώρα. Με την εταιρεία «FUNDAMENT AE» κατέχει χιλιάδες ακίνητα που στεγάζουν τοπικές και περιφερειακές οργανώσεις του κόμματος, οικόπεδα, κομματικές σχολές και ξενοδοχεία.

- Στην ιδιοκτησία του συμπεριλαμβάνεται το 75% των εκδοτικών οίκων της χώρας.

- Ελέγχοντας το 90% των τυπογραφιών φθάνει μέσω του κομματικού Τύπου —δεν υπάρχει ακόμα ελεύθερος Τύπος στη χώρα— σε 7,6 εκατομμύρια πολίτες της Δημοκρατίας.

- Χάρη στην εταιρεία ZENTRAG κατέχει το μονοπώλιο στο εμπόριο χαρτιού, στο εμπόριο δίσκων με τις εταιρείες ETERNA και AMIGA και καθόριζε πόσα φύλλα μπορούν να τυπώνουν καθημερινά οι εφημερίδες της παλιάς «επίσημης» αντιπολίτευσης, που έχουν συνολικό τираž 835.000 φύλλων.

- 20 πφένιχ σε κάθε μάρκο που διατίθεται από κάθε βιομηχανικό συγκρότημα για διαφήμιση πάει στα ταμεία του, μέσω της εταιρείας που έχει το μονοπώλιο στις κρατικές διαφημίσεις, την DEWAG.

- Σε αυτές τις δραστηριότητες πρέπει να προστεθούν εταιρείες χαρτοφυλακίου στη Δανία, το Λουξεμβούργο, το Λίχτενστάιν, εταιρείες κατασκευής επίπλων καθώς και η εταιρεία GENEX. Από

αυτήν περνούν όλα τα εμβάσματα σε σκληρό συνάλλαγμα επιστημόνων ή καλλιτεχνών που έχουν κερδίσει χρήματα σε συνάλλαγμα από πνευματικά δικαιώματα ή πατέντες στη Δύση.

Υπεύθυνοι για τον συντονισμό όλων αυτών των δραστηριοτήτων ήταν οι επικεφαλής της διεύθυνσης «Κυκλοφορία» στην Κεντρική Επιτροπή Γιόζεφ Στάιντλ («Γιοιπ») και Γιούλιους Τσιμπούλα («Τζώνυ»). Η διεύθυνση αυτή στην Κεντρική Επιτροπή συνεργαζόταν στενά με την διεύθυνση εμπορικού συντονισμού στο υπουργείο Εξωτερικού Εμπορίου που διηύθυνε ο θρυλικός Σαλκ Γκολντκόφски. Οι εταιρείες του Γκολντκόφски και του Τσιμπούλλα, που έκανε «κουμάντο» στις δραστηριότητες της «κυκλοφορίας» στο εξωτερικό, είχαν συνολικό μετοχικό κεφάλαιο 6,5 δισεκατομμυρίων μάρκων —πάνω από 650 δισεκατομμύρια δραχμές— με ένα καθαρό κέρδος 400 εκατομμύρια μάρκα το χρόνο· κάπου 40 δισεκατομμύρια δραχμές δηλαδή, σε σημερινές τιμές. Για να έχει κανείς ένα μέτρο σύγκρισης, το σύνολο των δηλωμένων καθαρών κερδών της ελληνικής βιομηχανίας για το 1987 ήταν περίπου 20 δισεκατομμύρια δραχμές.

Μέχρι το 1984 μαζί με τον Σαλκ και τον Τζώνυ δούλευε και ένας Έλληνας ο Κωνσταντίνος Ασημάκης που κατηύθυνε τη ροή των καταθέσεων και των τοποθετήσεων της διεύθυνσης Εμπορικού Συντονισμού και της «Κυκλοφορίας» στο εξωτερικό. Σύμφωνα με όσα είπε μέλος της κομματικής επιτροπής ελέγχου των περιπτώσεων καταχρήσεως εξουσίας στο ΑΝΤΙ, ο Ασημάκης έχει δημιουργήσει ένα τρομακτικό «αλλαλούμ» μπερδεύοντας προσωπικούς λογαριασμούς της προηγούμενης ηγεσίας της χώρας με λογαριασμούς εταιρειών γραμματοκιβωτίων μέσω των οποίων γινόταν η χρηματοδότηση πολιτικών δραστηριοτήτων (κομμουνιστικών κομμάτων και κινήσεων ειρήνης) στο εξωτερικό.

Μερικές από αυτές, «Γιαουερφούντ» στην Κοπεγχάγη και «Παλάτινους» στη Ζυρίχη καθώς και η εταιρεία για την προώθηση του Τύπου και των μέσων επικοινωνίας που είχε ιδρύσει το 1977 ο κομμουνιστής Καρλ Ράαμπ στο Λουξεμβούργο.

Η νέα ηγεσία του κόμματος αλλά και αρκετοί από τους υπαλλήλους των εταιρειών αυτών αγνοούν ποιος πραγματικά είναι ο εργοδότης τους όπως άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις μεγάλες εταιρείες της Δύσης. Σύμφωνα με δήλωση του ίδιου του νέου προεδρείου του κόμματος

τα μέλη του αγνοούσαν ότι η GENEX «δούλευε» για το ΕΣΚΓ.

Οι λέκτορες του μεγαλύτερου λογοτεχνικού εκδοτικού οίκου της χώρας AUFBAN VERLAG έμαθαν κατά τη διάρκεια διαπραγματεύσεων με το δυτικογερμανικό οίκο BERTELSMAN ότι η πλειοψηφία των μετοχών του εκδοτικού τους οίκου ανήκει σε εταιρεία του ΕΣΚΓ.

Δύο εβδομάδες μετά την πρώτη συνεδρίαση του προεδρείου του ΕΣΚΓ για την παρουσία του κόμματος σε νέα συνεδρίασή του το ανώτατο όργανο του ΕΣΚΓ αποφάσισε να παραχωρήσει 11 εκδοτικούς οίκους εφημερίδων και 21 τυπογραφεία στο κράτος. Το κράτος σύμφωνα με τη νέα απόφαση του ΕΣΚΓ που βρίσκεται σε αντιδιαμετρικά αντίθετη κατεύθυνση από την προηγούμενη, θα είναι στο εξής ιδιοκτήτης της εταιρείας διαφημίσεων DEWAG της GENEX καθώς και της εταιρείας που μονοπωλούσε της μεταφράσεις στη χώρα, της INTERTEXT GMBH. Η απόφαση του προεδρείου προβλέπει ωστόσο ότι οι μεταβολές αυτές στην ιδιοκτησία του κόμματος θα πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί μέχρι τις 30 Ιουνίου, 50 μέρες δηλαδή μετά τις εκλογές της 6ης Μαΐου. Μέχρι τότε το ΕΣΚΓ θα μπορεί να αξιοποιεί ανεμπόδιο το μονοπώλιο του Τύπου.

Αδελφές εταιρείες

Οι «αδελφές εταιρείες» του ΕΣΚΓ στην Ανατολική Ευρώπη έχουν σ' αυτή την φάση ανάλογους πονοκέφαλους. Λιγότερο πολύπλοκα είναι τα προβλήματα στην Ουγγαρία.

● Το ΟΥ.ΣΕΚ μετά τη μετονομασία του σε «Σοσιαλιστικό Κόμμα» τον Οκτώβρη προχώρησε σε ταχύτατη παραχώρηση των περιουσιακών του στοιχείων στο ουγγαρέζικο κράτος. Προβλήματα υπάρχουν με τα 8 κομματικά τυπογραφεία και κτίρια του κόμματος στη Βουδαπέστη και την επιρχία. Σοσιαλδημοκράτες και νεοσταλινικοί του Ουγγρικού Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος διεκδικούν αρχεία και τυπογραφεία. Αλλά η έλλειψη ουσιαστικών νομικών εγγυήσεων στο δικαίωμα των σημάτων και των εμπορικών επωνυμιών δίνει μικρές δυνατότητες στους «διεκδικητές». Το πρόβλημα πάντως θα περιπλακεί καθώς οι υπεύθυνοι του ΟΣΚ κατευθύνουν το ρευστό από εκποιήσεις αμφισβητούμενων ακινήτων στο χρηματιστήριο. Τι θα γίνει αν τα δικαστήρια αποφασίσουν ότι οι αξιώσεις των διεκδικητών έχουν βάση;

● Η ηγεσία του Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας

δεν αντιμετωπίζει παρόμοια προβλήματα. Η Τσεχοσλοβακία ήταν η χώρα της Ανατολικής Ευρώπης που το κομματικό θησαυροφυλάκιο ήταν στο μεγαλύτερο βαθμό χωρισμένο από τα κρατικά. Το κράτος μετά το Νοέμβρη πήρε απλώς πίσω τυπογραφεία, κτίρια, ξενοδοχεία. Το Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας θα μεταβεί με τα λιγότερα υλικά μέσα και σε σχέση με όλες τις άλλες «αδελφές εταιρείες» της Ανατολικής Ευρώπης στις εκλογές του Ιουνίου.

● Στη Βουλγαρία το θέμα της κομματικής περιουσίας δεν έχει καν τεθεί στα «θεσμοθετημένα» όργανα. Το Κ.Κ. Βουλγαρίας προσπαθεί να προλάβει δίνοντας στην αντιπολίτευση το δικαίωμα να εκδώσει δική της καθημερινή εφημερίδα.

● Στη Ρουμανία με το διάταγμα της 19ης Ιανουαρίου που υπέγραψε ο πρόεδρος Ιλιέσκου το κράτος κατάσχει ολόκληρη την περιουσία του Ρουμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η ρουμανική κυβέρνηση το ΡΚΚ κατείχε 60 βιομηχανικές επιχειρήσεις που εισέπρατταν σε σκληρό συνάλλαγμα 220 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο (σ.σ. 35 δις περίπου) και ένα αγροτοβιομηχανικό συγκρότημα του οποίου περίπου η δραστηριότητα απέφερε 230 εκατομμύρια δραχμές το χρόνο. Η ανεπάρκεια των κομματικών επιχειρήσεων ακολουθούσε τη γενική ανεπάρκεια της ρουμανικής οικονομίας.

● Στην Πολωνία η «απαλλοτρίωση» του κόμματος από την κοινωνία είναι μια πιο μακρόχρονη διαδικασία. Ορισμένες υποθέσεις έχουν φθάσει στα δικαστήρια με την πρωτοβουλία των εργαζομένων.

● Το πρόβλημα όσο και να φαίνεται παράξενο απασχολεί και τους σοβιετικούς όπου ολόκληρη η πολιτική ζωή περνάει μέσα από τις δραστηριότητες του ΚΚΣΕ. Το θέμα έχει τεθεί από τον Γκαβριήλ Ποπώφ και τον ιστορικό Γιούρι Αφανάσιεφ που έχουν συνδέσει την παραμονή τους στο ΚΚΣΕ από την πορεία του «χωρισμού» του από το κράτος και την οικονομία. Σε διαφορετική περίπτωση απειλούν να ιδρύσουν σοσιαλδημοκρατικό κόμμα.

Εδώ η διανομή των ιματίων του κόμματος στην κοινωνία θ' αργήσει να γίνει. Αλλά θα τεθεί στην ημερησία διάταξη μόλις διαγραφεί η ρήτρα «του καθοδηγητικού ρόλου» του από το Σύνταγμα. Στις βαλτικές χώρες ήδη αποτελεί σημαντικό θέμα αντιπαράθεσης ανάμεσα στα τοπικά ΚΚ και τα «Λαϊκά Κινήματα» των δημοκρατιών.

ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ: ΟΛΑ ΜΑΣ ΚΑΛΟ

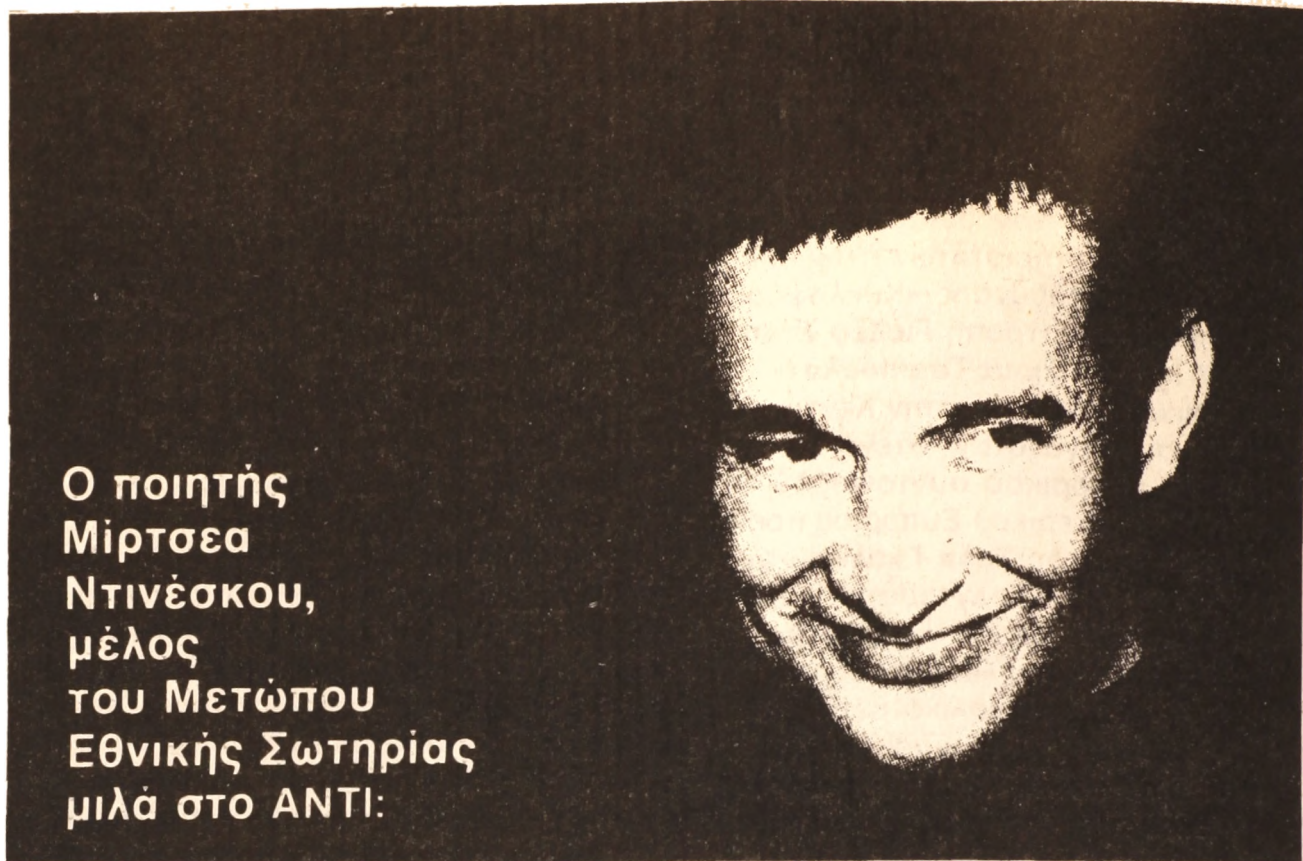
ΕΝΑ ΜΗΝΑ μετά την έκρηξη του περασμένου Δεκεμβρίου, το Βουκουρέστι αγκομαχεί να ξαναβρεί ένα κάποιο ρυθμό ζωής. Οι απλοί πολίτες συνεχίζουν να σχηματίζουν μεγάλες ουρές στα λιγοστά καταστήματα τροφίμων όπου η σχετική πληθώρα αγαθών των πρώτων ημερών της επανάστασης έχει μεν εκλείψει δεν συγκρίνεται όμως με την ένδεια της «χρυσής εποχής» Τσαουσέσκου.

ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ του Βουκουρεστίου, τα τανκς αραιώσαν και οι πεζοί πλήθυναν. Αλλά τα βράδια όταν μαζεύονται στα σπίτια τους, οι πολίτες ακόμα συνεχονται από το φόβο. Οι ψίθυροι —προσφιλής επίδοση του παρελθόντος— δίνουν και παίρνουν. Δυστυχώς κανείς δεν είναι πειστικός για να τους διαψεύσει: Τι έγιναν οι 7.000 κρατούμενοι των φυλακών της πρώτης ημέρας της επανάστασης; Τι απέγιναν οι χιλιάδες μισθοφόροι της Σεκιουριτάτε που δεν παραδόθηκαν; Τι μηχανεύονται οι δόλιοι που φόρεσαν τη χλαμύδα της επανάστασης ενώ μέχρι χτες ήταν υπηρέτες του Τσαουσέσκου;

«Έχουμε ελευθερία και δεν γνωρίζουμε το πρόσωπό της, έχουμε ελευθερία και δεν μιλάμε τη γλώσσα της», μας έλεγε μια Ρουμάνα χρησιμοποιώντας τα τόσα οικεία κλισέ του ιδιώματος της ιντελιγκέντζιας. «Η τηλεόραση έχει αρχίσει να γίνεται καθωσπρέπει αν και είναι πολύ πιο ειλικρινής από τη Φωνή της Ελευθέρης Ευρώπης που φαίνεται ότι εξυπηρετεί σκοπιμότητες και αποκρύπτει την αλήθεια», συνέχισε. Ακούγεται παράδοξα αλλά αυτή τη στιγμή οι Ρουμάνοι εμπιστεύονται τα δικά τους μέσα ενημέρωσης περισσότερο από εκείνα της Δύσης. Η «Φιγκαρό» δέχτηκε επίθεση όταν κατασκεύασε —ή πρόβαλε υπέρ το δέον— το σενάριο ενός «προετοιμασμένου πραξικοπήματος». «Ήταν μια δική μας γνήσια λαϊκή επανάσταση» απήντησε η «Romania Libera».

ΚΑΙ ΤΕΛΟΣΠΑΝΤΩΝ ποιοι είναι αυτοί οι κύριοι που βρίσκονται αυτή τη στιγμή στην κορυφή της εξουσίας; Ο αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Ντιμίτρου Μαζίλου —που δέχτηκε τον ημέτερο κ. Αντώνη Σαμαρά— έχει γίνει στόχος ανοιχτής αμφισβήτησης: Η εφημερίδα «Romania Libera» και πάλι, τον εγκалаί από ημέρες τώρα να παραιτηθεί επειδή ήταν ινστρούχτορας της Σεκιουριτάτε και οι Ρουμάνοι τον περιλούζουν με διάφορα επίθετα. Πώς αλήθεια μεταμφιέζονται οι καθεστωτικοί σε αντιστασιακούς και επαναστάτες;

Η ΧΩΡΑ βρίσκεται σε χάος. Η διαπίστω-

Ο ποιητής Μίρτσεα Ντινέσκου, μέλος του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας μιλά στο ΑΝΤΙ:

ση είναι γενική. Οι εργάτες αρνούνται να δουλέψουν σε εργοστάσια που παραμένουν οι ίδιοι διευθυντές και τους οποίους το Μέτωπο δεν αντικαθιστά γιατί δεν υπάρχουν άλλοι «τεχνοκράτες της παραγωγής». Οι δάσκαλοι στέλνουν τα παιδιά στο σπίτι επειδή δεν φορούν την ομοιόμορφη στολή που το προηγούμενο καθεστώς είχε επιβάλλει αλλά οι γονείς αρνούνται να το δεχτούν. Τα μηνύματα από την επαρχία λένουν ότι οι δυσκίνητοι χωρικοί δεν πιστεύουν τα μάτια τους και φυλλάν τα ρούχα τους. Η μόνη ελπίδα για όσους στηρίζουν την επανάσταση —και είναι βάσιμη η ελπίδα τους— είναι ότι οι κομμουνιστές έχουν «λουφάξει» και δεν εμφανίζονται πουθενά. Για σήμερα Παρασκευή έχουν οριστεί οι μεγάλες δίκες των στελεχών του κόμματος και των υπευθύνων της Σεκιουριτάτε. Πώς και πώς τις περιμέναν οι Ρουμάνοι για να μαζευτούν γύρω από την τηλεόραση.

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΑ τις λίγες ώρες που μείναμε στο Βουκουρέστι για να συναντήσω τον Μίρτσεα Ντινέσκου. Ο Ντινέσκου είναι ο μεγάλος ποιητής της Ρουμανίας και σύμβολο του αντιδικτατορικού αγώνα. Σαράντα χρονών, μίλησε ανοιχτά τώρα και ένα χρόνο εναντίον του Τσαουσέσκου και ήταν αυτός που ανήγγειλε από την τηλεόραση όταν την κατέβαλε μια ομάδα διανομένων ότι «έπεσε ο τύραννος». Με είχαν προειδοποιήσει ότι ήταν δυσπρόσιτος, δηλαδή πολυάσχολος. Τον ανακάλυψα στα γραφεία της Ένωσης Συγγραφέων όπου μια άλλη κατάληψη τον έχρισε εκ των πραγμάτων πρόεδρο

της Ένωσης.

Στον προθάλαμο, περιμένοντας κάμποση ώρα, παρακολούθησα την ουρά των προσερχομένων με αιτήματα. Κάποιος μου εξήγησε ότι λογοτέχνες που είχαν προσφέρει «γην και ύδωρ» στον Τσαουσέσκου έρχονταν τώρα να δηλώσουν «αντιστασιακοί». Διαπληκτισμοί και φωνές διαπερνούσαν τα αυτιά μας. Κάποια στιγμή άνοιξε και πάλι η πόρτα και ο Μίρτσεα Ντινέσκου με κάλεσε να περάσω μέσα. Ήταν αγχωμένος και από το χρόνο και από τα όσα δυσάρεστα γι' αυτόν έπρεπε να διεκπεραιώσει

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Αρχίσαμε αμέσως να τον ρωτάμε —σχεδόν του κλέβαμε τον πολύτιμο χρόνο του— και ο ίδιος άρχισε σαν ποταμός λες και συνέχιζε την προηγούμενη συζήτηση και τους διαπληκτισμούς του.

— Κύριε Ντινέσκου, τον ρωτώ. Πώς αισθάνεστε αλήθεια με όλα τούτα που κάνετε αυτή τη στιγμή; Δεν φέρεστε σαν ένας κλασικού τύπου εξουσιαστής; Αυτός ο τύπος του επαναστάτη δεν είναι και λίγο τύπος εξουσιαστή;

Ήταν μια αφορμή και ο Μίρτσεα Ντινέσκου άρχισε να μιλά:

ΜΙΡΤΣΕΑ ΝΤΙΝΕΣΚΟΥ: Αισθάνομαι, πολύ άσχημα σ' αυτή τη θέση. Αλλά δυστυχώς, σήμερα, στη Ρουμανία οι συγγραφείς πρέπει να κάνουν και πολιτική.

Στη χώρα μου επί σαράντα χρόνια δεν

Ν ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

έκανε κανείς πολιτική. Ζούσαμε όλοι παγιδευμένοι σ' ένα παγόβουνο που από τις 22 Δεκεμβρίου άρχισε να λιώνει. Αρχίσαμε να ξυπνάμε από τη χειμερία νάρκη και να βλέπουμε την πραγματικότητα.

Διαφωνώντας με το καθεστώς προσπάθησα και παλαιότερα να κάνω πολιτική τόσο με την ποίησή μου όσο και αρθρογραφώντας. Με διάφορους τρόπους έστελνα κείμενα στο εξωτερικό, στη Γαλλία, και τη Γερμανία. Την ώρα αυτή όμως —για να είμαι ειλικρινής θα προτιμούσα να γράφω ποιήματα για τον έρωτα και για το θεό.

Σχεδόν νοσταλγώ —όσο και αν ακούγεται παράδοξο— την περίοδο του «κατ' οίκον περιορισμού», όταν επί έντεκα μήνες δεν έβλεπα κανένα φίλο. Τότε έγραφα ποίηση κλεισμένος στο δωμάτιό μου, ενώ τώρα δεν μπορώ να γράψω ούτε ένα στίχο.

ΕΡ.: Όμως και η τωρινή περίοδος της ζωής σας δεν είναι πολύ σημαντική;

ΑΠ.: Βεβαίως. Αυτό ακριβώς θέλω να σας πω. Πρέπει να ξαναγίνουμε άνθρωποι. Αυτή είναι τώρα η προτεραιότητα. Να γίνουμε αυτό που δεν είμασταν μέχρι σήμερα. Εμείς οι συγγραφείς είμασταν απλοί θεατές. Θέλουμε να ξαναβρούμε το ρόλο που οι συγγραφείς και οι φιλόσοφοι είχαν στην Αρχαία Ελλάδα, ζώντας δηλαδή δίπλα σε κείνους που ασκούσαν την πολιτική και τους επηρέαζαν στη διαμόρφωση των πολιτικών αποφάσεων.

ΕΡ.: Πώς το φαντάζεστε αυτό;

ΑΠ.: Θα θέλαμε, στα πλαίσια της Ένωσης Συγγραφέων να δημιουργήσουμε έναν Ανεξάρτητο Εθνικό Οργανισμό και να δράσουμε χωρίς παρεμβάσεις κρατικών φορέων, όπως τα υπουργεία Πολιτισμού, Εργασίας, Οικονομικών κτλ. Μέσω αυτών επικοινωνούσαμε ως τώρα με τον έξω κόσμο. Πιστεύω ότι έτσι πολύ πιο εύκολα θα επανασυνδεθούμε με την Ευρώπη και θα δημιουργήσουμε άμεση επαφή με τις γειτονικές αλλά και τις πιο απομακρυσμένες κουλτούρες.

Έως τώρα εάν ένας Ρουμάνος συγγραφέας ήθελε να συναντηθεί μ' έναν ξένο συγγραφέα έπρεπε να έχει την έγκριση του υπουργείου Πολιτισμού και της Ασφαλείας. Έπρεπε να συνομιλούμε σ' έναν ειδικό χώρο στην είσοδο των γραφείων της Ένωσης —στο περίφημο «δωμάτιο Φίλιπς»— που ήταν εξοπλισμένο με μικρόφωνα. Η συνομιλία γινόταν πάντοτε τη παρουσία εκπροσώπου του υπουργείου Εξωτερικών.

Αυτή τη στιγμή η Ένωση Συγγραφέων έχει μεγάλες δυνατότητες για επαφές με

τις πολιτιστικές οργανώσεις όλων των χωρών συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, χωρίς τη διαμεσολάβηση του υπουργείου Εξωτερικών. Μπορούμε να καλέσουμε Έλληνες συγγραφείς και να υπογράψουμε διμερείς πολιτιστικές συμβάσεις. Έχουμε ειδικά ιδρύματα (τα «σπίτια των δημιουργών») όπου θα φιλοξενήσουμε τους καλεσμένους μας. Αυτό μπορεί να γίνει με αμοιβαία ανταλλαγή —λ.χ. οι Έλληνες συγγραφείς να περάσουν δύο βδομάδες στο βουνό στη Ρουμανία και οι Ρουμάνοι συγγραφείς δύο βδομάδες στη θάλασσα, στην Ελλάδα.

ΕΡ.: Συγγνώμη, κύριε Ντινέσκου. Αλλά αυτό μου θυμίζει όσα έκανε το παλιό καθεστώς... Δεν νομίζετε ότι είναι καλύτερα να τονώσουμε την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών;

ΑΠ.: Φυσικά, αυτό μας ενδιαφέρει κατ' αρχήν. Αυτό είναι το σημαντικό. Σκεπτόμαστε επίσης να δημιουργήσουμε δικό μας εκδοτικό οίκο, και να βγάλουμε δική μας πολιτική εφημερίδα.

ΕΡ.: Ναι, αλλά η αμεσότερη συμμετοχή σας στα πολιτικά πράγματα;

ΑΠ.: Ορισμένοι από εμάς είναι μέλη του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας. Μας έκαναν προτάσεις —στην κ. Άννα Βλαντιάν και σε μένα να δεχθούμε τη θέση αντιπροέδρου— αλλά δεν τις αποδεχτήκαμε.

Θέλουμε να παραμείνουμε ανεξάρτητοι, αποστασιοποιημένοι από το κίνημα ώστε να μπορούμε να ασκούμε εποικοδομητική κριτική ως αντιπολίτευση. Η γυναίκα μου μου είπε ότι αν υπήρχε ένα υπουργείο Αντιπολίτευσης έπρεπε να είμαι εκεί υπουργός! Μια και δεν υπάρχει όμως ακόμη κάτι τέτοιο, ασκώ αντιπολίτευση από το σπίτι μου...

ΕΡ.: Υπάρχουν όμως παντού διανοούμενοι που σκέπτονται εντελώς διαφορετικά από σας. Για παράδειγμα τι έχετε να πείτε για εκείνους τους συγγραφείς που πριν λίγο υμνολογούσαν τον Τσαουσέσκου. Πώς τους αντιμετωπίζετε τώρα;

ΑΠ.: Όσοι ήταν μέλη της διοίκησης της Ένωσης υποχρεώθηκαν να παραιτηθούν. Μερικοί απ' αυτούς είναι ταλαντούχοι συγγραφείς. Μπορούν ανεμπόδιστα να συνεχίζουν να γράφουν. Δεν το απογορεύουμε, δεν θα θέλαμε να εγκαθιδρύσουμε καθεστώς πολιτιστικού αυταρχισμού όπως ακριβώς είχαν κάνει εκείνοι σ' εμάς. Αλλά αποφασίσαμε ότι όσοι συγγραφείς είχαν συνεργαστεί με το προηγούμενο καθεστώς, ανεξάρτητα από το ταλέντο τους, ότι δεν θα πρέπει να κατέχουν καμιά θέση εξουσίας στο μέλλον. Βέβαια, ό,τι έπραξαν, είναι προσωπικό τους πρόβλημα στο κάτω κάτω αυτοί θα ζήσουν με τη συνείδησή τους και

τις ενοχές τους. Είναι πολλοί που δεν κατείχαν θέσεις εξουσίας αλλά υπηρέτησαν το καθεστώς για να αποκτήσουν χρήματα ή και για να έχουν άλλες παροχές. Έρχονται τώρα όλοι αυτοί και μας λένε ότι τα κείμενα δεν είχαν γραφεί από τους ίδιους, ότι είχαν απειληθεί... Είναι ένα πολύ θλιβερό θέαμα...

ΕΡ.: Εκτός, όμως από την ανοχή ή τη στήριξη στο εσωτερικό της χώρας σας, το καθεστώς Τσαουσέσκου απήλαυε τις επιδαψιλεύσεις ή την ανοχή και της Δύσης. Στη χώρα μου, λ.χ., έγιναν τελευταία πολλές συζητήσεις για την απαράδεκτη συμπεριφορά ανοχής και στήριξης που επέδειξε απέναντι στον Τσαουσέσκου, ο πολιτικός μας κόσμος και μερίδα των διανοουμένων...

ΑΠ.: Φυσικά και συνέβη αυτό. Αυτή ήταν η αντίληψη περί πολιτικής. Θεωρώ ότι η εξωτερική πολιτική των Δυτικών χωρών ήταν εντελώς λανθασμένη. Αγνόησαν τη φτώχεια και τη μιζέρια της Ρουμανίας παρασυρόμενοι από την εντύπωση ότι ο Τσαουσέσκου ασκούσε ανεξάρτητη πολιτική και αυτό δεν ήταν αλήθεια γιατί κατ' ουσίαν ο Τσαουσέσκου συνεννοείτο με τους Σοβιετικούς. Η Δυτική πολιτική απέναντι στη Ρουμανία ήταν λανθασμένη.

Τα πραγματικά γεγονότα ήταν διαφορετικά: Η Ρουμανία και οι άλλες «σοσιαλιστικές» χώρες ήταν θύματα της γεωγραφικής και ιστορικής συγκυρίας. Αν υποθέσουμε ότι η Σοβιετική Ένωση ήταν καπιταλιστική χώρα, τότε το 1945, στη Γιάλτα θα είχε συμφωνηθεί να παραμείνουν καπιταλιστικές, η Ρουμανία, η Τσεχοσλοβακία, η Ουγγαρία. Ενώ ίσως η Γαλλία, η Ιταλία, η Ελλάδα να είχαν διαφορετικά καθεστώτα. Αυτή η διαχωριστική γραμμή, που τελικά επεβλήθη, ήταν ένα τυχαίο ιστορικό γεγονός. Η χώρα μου μεταξύ των δύο πολέμων ήταν καπιταλιστική χώρα, όπως η Ελλάδα, με δημοκρατικό σύστημα. Όμως επειδή βρεθήκαμε δίπλα στη Ρωσία γίναμε «σοσιαλιστική» χώρα...

Οι Δυτικές χώρες όφειλαν λοιπόν να λάβουν υπόψη τους αυτό τον ιστορικό «φαταλισμό» και να μην μας αφήσουν έρμαιους στο σταλινισμό.

ΕΡ.: Όμως αυτές, οι δυτικές καπιταλιστικές χώρες ανέχθηκαν τον Τσαουσέσκου...

ΑΠ.: Και ο δυτικός Τύπος και οι κυβερνήσεις τους. Ακόμα και οι ΗΠΑ όρισαν ειδικές, ευνοϊκές εμπορικές ρήτρες για το καθεστώς Τσαουσέσκου. Αντίθετα τώρα δυσκολεύονται και διστάζουν να μεταχειριστούν με τον ίδιο τρόπο την επανάσταση. Ρώτησα έναν Αμερικανό γερο-σιαστή γιατί δεν βοηθούν την επανάστασή μας. Μου απάντησε ότι θα επιδιώξει ώστε το Κογκρέσο να εγκρίνει αμέσως βοήθεια. Νομίζω ότι τώρα η Δύση έχει χρέος να βοηθήσει σε όλα τα επίπεδα τη Ρουμανία και τις ανατολικές χώρες ώστε να αποτινάξουν τη σταλινική ταφόπλακα.

Οι Ρουμάνοι, ένας αναπτυγμένος ευ-

ΔΑΙΔΑΛΟΣ - Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η σειρά αυτή περιλαμβάνει 48 αὐτοτελείς τόμους, όπου ανθολογούνται καὶ αναλύονται τὰ πιά αντιπροσωπευτικά κείμενα τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας, ἀπὸ τῆ βυζαντινῆ ἐποχῇ ὡς τίς μέρες μας. Εἰδικοί ἐπιστήμονες παρουσιάζουν τὸν κάθε τόμο πού ἀποτελεῖ καὶ μιά θεματικὴ ἐνότητα.

Κυκλοφοροῦν μεταξύ ἄλλων:

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐπιμελητής: Διον. Ζακυθινός

Ο ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

Ἐπιμελητής: Κ.Θ. Δημαρᾶς

ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Ἐπιμελητής: Γ. Ζώρας

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἐπιμελητής: Ν. Τωμαδάκης

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ἐπιμελητής: Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος

Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ - Κ. ΚΑΒΑΦΗΣ
Α. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Ἐπιμελητής: Ἀνδρέας Καραντώνης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἐπιμελητής: Εὐάγγ. Παπανούτσος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἐπιμελητής: Γιάννης Σιδέρης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΗΤΟΡΕΙΑ

Ἐπιμελητής: Κων. Τσάτσος

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἐπιμελητής: Δ.Α. Πετρόπουλος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ
ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐπιμελητής: Δ. Λουκάτος

ΑΡΣΑΚΗ 6, 105 64 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3233271

ρωπαϊκός λαός, έγιναν μαριονέτες. Επί σαράντα χρόνια δεν υπήρχε κανενός είδους πολιτική. Οι άνθρωποι συνήθισαν να μιλούν διαφορετικά από ό,τι σκέπτονταν. Άλλα έλεγαν στο σπίτι τους και άλλα έξω από το σπίτι τους. Τα παιδιά άλλα άκουγαν στο σπίτι και άλλα στο σχολείο ή την τηλεόραση...

Καταστράφηκε το κύτταρο του έθνους, το κύτταρο των ανθρώπων. Παντού υπήρχε ο φόβος... φόβος μικροφώνων... Αντιλαμβάνεστε ότι είναι δύσκολο σ' ένα μήνα να συνέλθουμε. Θέλουμε να γίνουμε «φυσιολογικοί», να λέμε καθαρά ό,τι σκεπτόμαστε, γιατί σαράντα ολόκληρα χρόνια άλλα σκεπτόμασταν και άλλα λέγαμε...

ΕΡ.: Πιστεύετε ότι η πείρα της ιστορίας σας θα σας βοηθήσει στο μέλλον ώστε να λειτουργήσουν σωστά οι πολιτικοί θεσμοί μετά την επανάσταση; Χωρίς παρεκτροπές και χωρίς υπερβολές;

ΑΠ.: Πρέπει να γνωρίζουν όλοι ότι η δική μας επανάσταση είναι μια γνήσια επανάσταση. Και είναι η πρώτη επανάσταση που έγινε στη χώρα μου. Στη Ρουμανία δεν θα ξαναγίνει δικτατορία. Δεν μπορεί να ξαναυπάρξει τέτοιο καθεστώς. Αν ποτέ επιχειρηθεί μια νέα δικτατορία, στρατιωτική ή πολιτική —κάτι που δεν το πιστεύω—, η νεολαία θα βγει με γυμνά χέρια, χωρίς όπλα, για να την ανατρέψει. **ΕΡ.:** Δεν βλέπετε, λοιπόν, δυσκολίες...

ΑΠ.: Κάθε άλλο. Δεν είναι εύκολο, στις «σοσιαλιστικές» χώρες να αποβληθεί μονομιάς το σύστημα. Πώς είναι δυνατόν να μετατρέψεις 22 εκ. φτωχούς ανθρώπους σε 22 εκ. ευημερούντες σε καθεστώς ελεύθερης αγοράς; Είναι πολύ δύσκολο. Πρέπει να βρούμε μια νέα φόρμουλα. Δεν ξέρω πώς θα την ονομάσουμε, «τρυφερό σοσιαλισμό», ή κάτι άλλο.

Βεβαίως πρέπει να αφήσουμε το εμπόριο ελεύθερο, τις ιδέες ελεύθερες, τον ανθρώπινο νου να αποκτήσει και πάλι αξία. Αλλά σ' αυτά τα σαράντα χρόνια, μ' αυτό το σύστημα διαπαιδαγωγήθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες άτομα που εξουσίαζαν τα παιδιά σε όλα τα επίπεδα, όλους τους θεσμούς. Αυτοί οι άνθρωποι δεν θα αφήσουν εύκολα από τα χέρια τους την εξουσία. Έστω κι αν η κορυφή της πυραμίδας της εξουσίας απομακρύνθηκε, υπάρχει ακόμη ένα ολόκληρο δίκτυο ανθρώπων, στην πολιτική αλλά και στη βιομηχανία, στην επιστήμη, στα πολιτιστικά πράγματα. Δύσκολα θα βρεθούν οι αντικαταστάτες αμέσως.

Το δράμα είναι ότι στα ιστορικά πολιτικά κόμματα που ανασυγκροτήθηκαν μετά από σαράντα χρόνια (το Φιλελεύθερο, το Αγροτικό) θα προσπαθήσουν να εισχωρήσουν άνθρωποι που συνεργάστηκαν με το προηγούμενο καθεστώς, άνθρωποι της Σεκιουριτάτε. Είναι ο μόνος τρόπος για να εμπλακούν και πάλι στην πολιτική ζωή της χώρας. Θα έχουμε πολ-

λές εκπλήξεις τέτοιου είδους. Η μετάβαση δεν θα είναι εύκολη.

ΕΡ.: Ποιος είναι ο ρόλος του Μετώπου στο οποίο ανήκετε, απέναντι σ' αυτά τα προβλήματα;

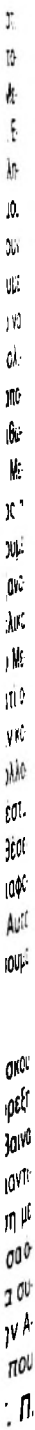
ΑΠ.: Ο ρόλος του Μετώπου Εθνικής Σωτηρίας είναι θετικός. Έχω εμπιστοσύνη στον Ίον Ιλιέσκου και στον πρωθυπουργό Πέτρε Ρόμαν. Είναι άνθρωποι καθαροί, με ξεκάθαρη σκέψη, άνθρωποι, που, έστω κι αν είχαν όπως ο Ιλιέσκου μέχρι τη δεκαετία του '70 κάποιο αξίωμα στο κόμμα, πάντως κράτησαν την αξιοπρέπεια τους. Ο Ιλιέσκου υπέφερε γιατί σκέφτηκε και είδε κατάματα τα πράγματα. Είναι ένας άνθρωπος που έζησε δέκα χρόνια ανάμεσα σε συγγραφείς και τυπογράφους —ήταν διευθυντής εκδοτικού οίκου— και τον γνωρίζουμε όλοι. Ήταν ο μόνος ικανός την ώρα αυτή να συσπειρώσει γύρω του όλες τις δυνάμεις —στρατό, εργάτες διανοούμενους—. Με μόνους τους διαφωνούντες δεν ήταν δυνατόν να σχηματιστεί στη Ρουμανία κυβέρνηση. Ο στρατός δεν θα εμπιστευόταν τους διαφωνούντες ποιητές και διανοούμενους και ούτε αυτοί το στρατό...

ΕΡ.: Λέγεται ότι οι κ.κ. Ρόμαν και Ιλιέσκου δεν θα συμμετάσχουν σε κόμμα...

ΑΠ.: Δεν ξέρω ακριβώς. Νομίζω όμως ότι αυτά είναι νάζια. Πρέπει να συμμετάσχουν. Ακόμη δεν είναι σαφές αν το Μέτωπο θα εξελιχθεί και θα γίνει κόμμα. Εκείνοι υποστηρίζουν ότι δεν θα ασχοληθούν με την πολιτική, αλλά εμένα μου φαίνεται δύσκολο. Πώς να μην κάνουν πολιτική; Όλοι καλούμαστε να κάνουμε πολιτική αυτή την ώρα. Και εγώ θέλω να λάβω μέρος στις υπό διαμόρφωση πολιτικές δομές. Θέλω να εκφράσω την αποψη μου, δεν θέλω να μείνω στο περιθώριο. Ίσως όχι, ως εκπρόσωπος του Μετώπου αλλά ως απλός συγγραφέας ή πρόεδρος της Ένωσης μας. Δεν έχουμε αποφασίσει ακόμα τον τρόπο. Θα ξανασυζητηθούν όλα αυτά. Θα βρούμε τελικά μια φόρμουλα για τη συμμετοχή του Μετώπου στην πολιτική διαδικασία γιατί όσα έκανε μέχρι τώρα το Μέτωπο ήταν καταπληκτικά πράγματα. Υπάρχουν πολλοί αξιόλογοι άνθρωποι στο Μέτωπο, έστω κι αν είναι ένα μίγμα διαφορετικών θέσεων και τάσεων. Είμαστε άνθρωποι διαφορετικών επαγγελματιών ή ηλικιών. Αυτό δεν είναι πρόβλημα. Θα προχωρήσουμε σωστά...

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΗΣΑ τον Μίρτσεα Ντινέσκου με μισή καρδιά. Μου είχε ανοίξει η όρεξη για μια μακριά συζήτηση. Καταλάβαινα όμως ότι είχε να διεκπεραιώσει σημαντικότερα πράγματα από μια συζήτηση με ένα δημοσιογράφο. Τον αποχαιρέτησα όταν απέσπασε την υπόσχεσή του να συναντηθούμε και πάλι το Μάρτιο, στην Αθήνα αυτή τη φορά, στο Συμπόσιο που οργανώνει το περιοδικό.

Χ. Γ. Π.

της Μάρως Γεωργίου

οργανώθηκε στις ομοσπονδιακές επιτροπές απεργίας.

Ο πολιτικός χώρος δεν υστερεί σε ζυμώσεις και ανακατατάξεις. Εκλογές αναμένεται να διεξαχθούν μέσα στο φετινό καλοκαίρι, όπως έχει επίσημα ανακοινωθεί. Κάπου 38 κόμματα έχουν δημιουργηθεί, διεξάγονται έντονες διαμάχες και προβληματισμοί για τα προγράμματά τους.

Τελικά, από την αρχή της τσεχοσλοβακικής επανάστασης μέχρι σήμερα επικράτησε ένα ήπιο κλίμα σε σύγκριση με τις «κοσμογονικές αλλαγές» που συντελούνται στη χώρα. Ταυτόχρονα οι εξελίξεις τρέχουν με ταχύ ρυθμό και επισφραγίζονται κάθε φορά που σημειώνονται δημοκρατικές νίκες με ένα εορταστικό πνεύμα. Μέσα σε διάστημα λιγότερο των δυο μηνών έπεσαν η κυβέρνηση και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας έχασε την απόλυτη κυριαρχία του το ΚΚ και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης πέρασαν στα χέρια του Forum.

Στο ίδιο διάστημα επιτράπηκε η επιστροφή στην Τσεχοσλοβακία χιλιάδων εξόριστων και η ελεύθερη έξοδος προς τις δυτικές χώρες. Η «ευρεία αμνηστία» απελευθέρωσε 20.000 από τούς 33.000 κρατούμενους.

Ταυτόχρονα ψηφίζονται νόμοι, δημιουργούνται 38 πολιτικά κόμματα, επιτροπές πολιτών, συνδικάτα, οργανισμοί. Πραγματικός πολιτικός οργανισμός. Η καθημερινότητα κατακλύζεται από έναν μεγάλο ρυθμό αλλαγών, παραιτήσεων, διορισμών αποφάσεων. Ο ελεύθερος λόγος από τα θέατρα και τους αυθόρμητους ομιλητές της πλατείας Vaclavske έφτασε ακατέργαστος και χωρίς περικοπές σε κάθε γωνιά της χώρας.

Το πνεῦμα των διαδηλώσεων των πρώτων ημερῶν διαδέχεται ο λιτός και ουσιαστικός πολιτικός λόγος, η ἔλλειψη εκδικητικότητας ἡ επιμονή στους στόχους, ἡ καθαρὴ καὶ σαφὴς διατύπωση των προτάσεων ἡ ἀπουσία ιδεολογισμῶν καὶ αφορισμῶν.

Αλήθεια πώς θα φαντάζει άραγε στους ειδικούς «της τηλεοπτικής εικόνας» η παρουσίαση από την μικρή οθόνη του προέδρου Havel «χωρίς μακιγιάζ» στυλ και προσποιητή σοβαρότητα;

Σίγουρα με τέτοιον πρόεδρο και τέτοια κυβέρνηση, με κόσμο συγκρατημένο και συγκροτημένο με μέσα μαζικής ενημέρωσης που δίνουν σημασία στο περιεχόμενο αδιαφορώντας συνήθως για τη μορφή δεν μπορεί να έχουν πέραση τυχοδιώκτες πολιτικοί.

Θα καταφέρουν άραγε οι προοδευτικές πολιτικές ομάδες και δυνάμεις να επωφεληθούν από αυτήν την κατάσταση κι αυτό το κλίμα για να θεσμοθετήσουν νέες μορφές ελέγχου της εξουσίας; [

***Ο Marion Calfa παραμένει πρωθυπουργός αλλά έχει αποχωρήσει ήδη από το κομμουνιστικό κόμμα.**

Μιλώντας στην εθνοσυνέλευση στις 29/12/89 ο —τότε— κομμουνιστής πρωθυπουργός Marion Calfa* απευθυνόμενος στους βουλευτές της Ομοσπονδιακής Βουλής είπε: «Σύμφωνα με τη θέληση του λαού και των αντιπροσωπειών των αποφασιστικών πολιτικών δυνάμεων της χώρας μας και βαθύτατα πεισμένος γι' αυτό, σας παρουσιάζω την πρόταση για εκλογή ως προέδρου της Τσεχοσλοβακικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας τον κ. Vaclav Havel».

Είναι σίγουρα πολύ δύσκολο να αντιληφθεί κανείς το ακουστικό εφέ μιας τέτοιας πρότασης από κομμουνιστή πρωθυπουργό στους, κατά 80%, κομμουνιστές βουλευτές. Είχε προηγηθεί μάλιστα εισήγηση που θεωρεί ότι η απάντηση στο ποιος είναι κατάλληλος για πρόεδρος της Δημοκρατίας αυτή τη στιγμή, πρέπει να συνεκτιμηθεί με την ανάγκη για το «πέρασμα στην Δημοκρατία».

«Εάν θέλουμε να προλάβουμε μια συνταγματική και κοινωνική κρίση, τα 3/5 από σας πρέπει να βρείτε μια κοινή γλώσσα» συνέχισε ο εισηγητής Calfa για τον οποίο ο Havel είναι επί του παρόντος αυτός που αντιπροσωπεύει περισσότερο από κάθε άλλον τον αγώνα των πολιτών για ηθική και πολιτική δημοκρατία.

Η ζωή του Havel είναι για τους Τσεχοσλοβάκους παράδειγμα ανθρώπου που διακρίνεται για τη σταθερότητα των απόψεών του και για το ήθος του. Συμμετείχε στα γεγονότα του '68 χωρίς να είναι μέλος πολιτικής οργάνωσης, ήταν εμπνευστής της «Χάρτας '77», και ένας από τους ιδρυτές του «Forum των Πολιτών». Έμεινε πάντα πιστός στις δημοκρατικές του αρχές προτιμώντας την φυλάκιση από τη μετανάστευση ή το πολιτικό άσυλο. Με τις ιδέες και τις πράξεις του θεωρείται σήμερα σαν ένας από τους αρχιτέκτονες των δημοκρατικών δομών και πρωτεργάτης των πολιτικών ζυμώσεων στην Τσεχοσλοβακία, με διεθνή εμβέλεια και φερεγγυότητα.

Στις 29/12 ο Havel έγινε πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο λαός γιόρτασε για άλλη μια φορά τη νίκη του. Την ίδια μέρα είχαμε άλλο ένα ιστορικό γεγονός. Ο Alexander Dupcek έγινε πρόεδρος της τσεχοσλοβακικής Βουλής.

Το ερώτημα στο οποίο όλοι περιμένουν απάντηση είναι: οι δύο αυτοί ηγέτες

Η πρωτοχρονιά καλωσορίστηκε στους δρόμους της πανέμορφης πρωτεύουσας με μια μεγάλη γιορτή. Στο πρωτοχρονιάτικο διάγγελμα του, ο πρόεδρος Havel ανήγγειλε «ευρεία αμνηστία».

Με το τέλος της γιορτής η Πράγα ξαναβρίσκει το ρυθμό ζωής των δυο τελευταίων μηνών. Στην ημερήσια διάταξη τα προβλήματα ομαλοποίησης: ο πρόεδρος της Βουλής Ντούμπσεκ δηλώνει ότι επιδίωξή του θα είναι «η δημιουργία προϋποθέσεων έκφρασης όλων των πολιτικών κομμάτων και συνδικαλιστικών φορέων και των γενικών και ειδικών συμφερόντων των πολιτών».

Στις 15/12/89 είχε ορκιστεί η νέα ομοσπονδιακή κυβέρνηση στην Πράγα την αποτελούν 21 υπουργοί εκ των οποίων οι 10 ήταν κομμουνιστές και 11 του Forum και ανεξάρτητοι. Σήμερα ο συσχετισμός αλλοιώθηκε. Δυο υπουργοί και ο ίδιος ο πρωθυπουργός δήλωσαν ότι δεν είναι πια μέλη του κομμουνιστικού κόμματος. Κύριο μέλημα σε κυβερνητικό επίπεδο είναι η συμφωνία στις απαιτούμενες πρακτικές και νομοθετικές ρυθμίσεις για το πέρασμα στη Δημοκρατία. Όσον αφορά τη θέση και το ρόλο της Τσεχοσλοβακίας στον ευρωπαϊκό χώρο διακρίνονται δυο κυρίαρχες τάσεις που είναι δεκτές τόσο από τους κομμουνιστές όσο και από το Forum. Η πρώτη περιλαμβάνει την ιδέα μιας ενωμένης Κεντρικής Ευρώπης (Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Αυστρία, Πολωνία και ανάπτυξη σχέσεων με τις δυο Γερμανίες). Η δεύτερη ενθαρρύνει την ένταξη της Τσεχοσλοβακίας στην ΕΟΚ. Παράλληλα και σταδιακά, την ίδια στιγμή, οι Τσέχοι εγκαταλείπουν την ιδέα της πολιτικής και οικονομικής βοήθειας προς τον Τρίτο κόσμο. Στον οικονομικό τομέα η αναδιάρθρωση στοχεύει στην ελεύθερη αγορά, τον εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας, το άνοιγμα σε ξένους επενδυτές μέσω μεικτών επιχειρήσεων και τη δημιουργία προϋποθέσεων για μετατρέψιμότητα του νομίσματος.

Στο συνδικαλιστικό χώρο, το Ενιαίο Συνδικάτο Τσεχοσλοβακίας που ιδρύθηκε το 1945 και είχε 8.000.000 μέλη, μετά την παραιτήση του Zavadil χωρίστηκε σε 17 συνδικάτα με ένα κεντρικό όργανο και ομοσπονδιακές επιτροπές δράσης. Αυτές οι ομοσπονδιακές επιτροπές δράσης έχουν προς το παρόν σαν στόχο να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη του κόσμου που μετά τα γεγονότα της 17 Νοεμβρίου

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ Ο ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΚΤΩ

Η μια χρυσή εικόνα διαδέχεται την άλλη στην εμπορική διαφήμιση. Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας έδωσε η εταιρεία MEDIA SERVICES S.A. στα τέσσερα βασικά μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, περιοδικά, εφημερίδες και ραδιοφωνία) η διαφημιστική δαπάνη ανέβηκε το 1989 σε σχέση με το 1988 κατά 36,4% και έφτασε από 39,7 δις δρχ. στο ύψος ρεκόρ των 54,2 δις (Δες Πίνακα 1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ					
Μέσον	1988	Ποσοστό	1989	Ποσοστό	Αύξηση 89/88
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	18.864.502	47,5%	23.035.119	42,5%	22,11%
ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ	10.671.096	26,9%	16.575.356	30,6%	55,33%
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ	6.892.667	17,4%	10.172.965	18,8%	47,59%
ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ	3.263.354	8,2%	4.366.200	8,1%	33,79%
ΣΥΝΟΛΟ	39.691.620	100,0%	54.149.640	100,0%	36,43%

Πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι από το ποσό αυτό λείπουν:

- Η «εξωτερική (outdoor) διαφήμιση» (αφίσες, τοιχοκολλήσεις, τρόλεϋ, κλπ.) που κατά τους υπολογισμούς της Nielsen («Καθημερινή» 21/1/1989) πήδηξε από 2,5 δις δρχ. το '88 σε 3,9 δις το '89 (+ 53,0%). Αν προσθέσουμε κι αυτό το ποσό στα στοιχεία της MEDIA, τότε η συνολική διαφήμιση φτάνει τα 58 δις δρχ.

- Η μη εμπορική διαφήμιση (μικρές αγγελίες, ισολογισμοί, προκηρύξεις, διαγωνισμών, κοινωνικά, κλπ.) που πρέπει να φτάνει σε πολλά δις δρχ. αλλά που κανείς δεν την έχει υπολογίσει.

Οι ρυθμοί της εμπορικής διαφήμισης είναι τόσο μεγάλοι, ώστε ο καθηγητής Μ. Χαιρετάκης υπολογίζει ότι τα τελευταία δυο χρόνια ανέβηκε κατά 90%. Στο διάστημα αυτό, βέβαια, είχαμε και έναν ετήσιο πληθωρισμό της τάξης του 15% — σαφώς πολύ κατώτερο από την αύξηση της διαφήμισης.

Πάντως, θα πρέπει να επαναλάβουμε εδώ, όπως και κάθε χρόνο, ότι τα ποσά που αναφέρει η MEDIA μας λένε πόσα πλήρωσε ο διαφημιζόμενος για να διαφημιστεί και ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης εισπράττουν για λογαριασμό τους μόνο τα δυο τρίτα, περίπου, του ποσού αυτού ενώ το υπόλοιπο τρίτο πάει στους διαφημιστές και σε φόρους.

Κατά το 1989 είχαμε και ορισμένες εντυπωσιακές εξελίξεις στη διανομή της διαφημιστικής δαπάνης. Έτσι:

- 1.— Η διαφήμιση στην τηλεόραση αυξήθηκε μόνο κατά 22,1% με συνέπεια, παρ' όλο ότι η TV πάντα κρατάει την πρώτη θέση, το ποσοστό της στην πίτα να πέσει στα 42,5% εκεί που χρόνια ήταν πάνω από 50%.
- 2.— Ο πιο κερδισμένος τομέας ήταν των περιοδικών με μια αύξηση 55,3% και άνοδο του μεριδίου τους από 26,9% σε 30,6%.
- 3.— Πολύ εντυπωσιακή ήταν και η άνοδος της εμπορικής διαφήμισης στις εφημερίδες (47,6%).
- 4.— Στη ραδιοφωνία έμεινε κάτω από την μέση αύξηση (33,8%) παρ' όλο ότι πλήθυναν τόσο πολύ οι ραδιοσταθμοί.

Αναδιανομή κατά ιδιοκτήτες

Το '89 ήταν η πρώτη χρονιά μετά τη διάλυση του συγκροτήματος Κοσκωτά που το 1988 είχε απορροφήσει το 25,2% της

διαφήμισης των περιοδικών και το 7,1% των εφημερίδων.

Από τη διάλυση αυτή — αλλά όχι μόνο από αυτή — κυριακέρδισμένος βγήκε ο Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη (Πίνακας 2) που πήρε πέρσι το 30,1% της διαφημιστικής δαπάνης των περιοδικών και τα 20,1% της διαφημιστικής δαπάνης των εφημερίδων. Το σύνολο της εμπορικής διαφήμισης (χωρίς τις μικρές αγγελίες των «Νέων», κλπ., κλπ.) που πήγε στο ΔΟΛ, έφτασε στο ύψος μαμούθ των 7,1 δις δρχ. — ένα ποσό κατά

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΤΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό	Ποσοστό 89/88
Φορέας			
Λαμπράκης εφ	2.122.139	20,9%	53%
Λαμπράκης πε	4.944.717	30,1%	86%
	7.116.856	28,6%	75%
Τερζόπουλος πε	3.801.254	22,9%	67%
Μπόμπολας εφ	1.081.501	10,6%	23%
Μπόμπολας πε	1.808.926	10,9%	52%
	2.890.427	10,8%	40%
Λεσιέρ πε	2.337.884	14,1%	91%
Βελλίδη εφ	1.056.405	10,3%	33%
Βελλίδη πε	515.484	3,1%	35%
	1.571.889	5,9%	34%
Τεγόπουλος εφ	1.276.377	12,5%	69%
Βουδούρης εφ	1.108.154	10,8%	128%
Απογευματινή εφ	704.069	6,9%	28%
Λυμπέρης πε	593.539	3,6%	67%
Καμβαθός πε	502.219	3,0%	45%
Μοάτσος πε	490.056	3,0%	- 61%
Πουρνάρας πε	441.481	2,7%	35%
Αλαφούζος εφ	415.516	4,1%	76%
Λιακουνάκος εφ	302.126	3,0%	50%
Λιακουνάκος πε	78.441	0,5%	42%
	380.567		48%
Κουρής εφ	344.978	3,4%	63%
Εξπρές εφ	322.702	3,2%	30%
Εξόρμηση εφ	241.814	2,4%	
Ριζοσπάστης εφ	237.838	2,3%	17%
Αθανασιάδη εφ	236.568	2,3%	30%
Καλογρίτσας εφ	141.365	1,4%	60%
Βαρδινογιάννης εφ	115.489	1,1%	20%
Σιαμαντάς εφ	94.583	0,9%	158%
Μάστορας εφ	60.888	0,6%	115%
Διάφοροι εφ	310.731	3,1%	- 42%
Διάφοροι πε	2.898.679	17,5%	65%
	3.209.410	12,0%	40%
Σύνολο εφ	10.172.843	38,0%	48%
Σύνολο πε	16.575.323	62,0%	55%
Σύνολο εφ και πε	26.748.166		52%

εφ = εφημερίδες
πε = περιοδικά

Όλα τα στοιχεία για την έρευνα αυτή μου τα έχει δώσει η Media Service S.A.

75% μεγαλύτερο από εκείνο που είχε πάρει το '88.

Στο σύνολο των έντυπων μαζικών μέσων ενημέρωσης (εφημερίδων και περιοδικών) τη δεύτερη θέση μετά τον Λαμπράκη, κρατάει το συγκρότημα Τερζόπουλου με τα περιοδικά του (3,8 δις), την τρίτη ο Μπόμπολας με τις δυο εφημερίδες και ένα περιοδικό (2,9 δις) και την τέταρτη κατέκτησε ο Λεσιέρ (Playboy) που πήρε το κερδοφόρο «Και» του Κοσκωτά και έβγαλε το επίσης πολύ κερδοφόρο και επιτυχημένο μηνιαίο ELLE (σύνολο 1,6 δις).

Την έκτη θέση κρατάει ο Τεγόπουλος με τις δυο εφημερίδες του (1,3 δις). Τη θέση αυτή, παρ' όλο ότι σημείωσε μια άνοδο 128%, δεν μπόρεσε να την πάρει ο Βουδούρης (1,1 δις) του οποίου οι δυο εφημερίδες έχουν μεγαλύτερη κυκλοφορία.

Θα πρέπει ακόμη να επισημάνουμε την άνοδο τους συγκροτήματος Λυμπέρη (STATUS, κλπ.) που κατόρθωσε να ξεπεράσει το τόσο πετυχημένο συγκρότημα του Καββαθά.

Γενικά σε εφημερίδες και περιοδικά το '89 πήγαν 26,8 δις της εμπορικής διαφήμισης δηλαδή 52% παραπάνω από το '88.

Η πίτα των εφημερίδων

Μεγάλες αλλαγές είχαμε στην κατανομή της πίτας της διαφημιστικής δαπάνης στις εφημερίδες (Πίνακας 3).

Πρώτος, βέβαια, έμεινε ο Οργανισμός Λαμπράκη με τις εντυ-

πωσιακές επιδόσεις του «Βήματος της Κυριακής» που εισπράττει με μια μόνο έκδοση την εβδομάδα περισσότερα από όσα άλλοι οργανισμοί που έχουν και καθημερινή και κυριακάτικη εφημερίδα (αύξηση 61%).

Από εδώ, όμως, και πέρα έχουμε πολλές αλλαγές. Έτσι:

- Το συγκρότημα Μπόμπολα έπεσε στην τέταρτη θέση.
- Το συγκρότημα Τεγόπουλου ανέβηκε από την τέταρτη στη δεύτερη θέση.
- Το συγκρότημα Βουδούρη, βγάζοντας και κυριακάτικη εφημερίδα, ανέβηκε από την έβδομη στην τρίτη θέση.

Δεν μπορούμε να μη σημειώσουμε την εντυπωσιακή άνοδο της «Καθημερινής» (Αλαφούζος) με 95% στο καθημερινό φύλλο και 136% στο κυριακάτικο.

Επίσης θα πρέπει να σημειώσουμε ότι ο Γ. Κουρής εμφανίζεται να έχει σήμερα εννέα εφημερίδες (ένα ραδιοσταθμό και έναν τηλεοπτικό σταθμό), κάτι που κανένα άλλο συγκρότημα δεν έχει.

Ο Πίνακας 4 μας δείχνει πώς διανέμεται η διαφήμιση σε πρωινές, απογευματινές, κυριακάτικες, οικονομικές και αθλητικές εφημερίδες.

Το 1989 τη μεγαλύτερη αύξηση είχαν οι κυριακάτικες (+ 63%) με αποτέλεσμα να φτάσει το ποσοστό τους στο 36,3% του συνόλου, ενώ όλων των άλλων εφημερίδων, ακόμη και των απογευματινών, έπεσε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Ομάδες	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (κατά ιδιοκτήτες)		Ομάδες	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (κατά ιδιοκτήτες)		Ομάδες	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (κατά ιδιοκτήτες)	
	Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό 89/88						
Λαμπράκης			Κουρής			Μάστορας		
ΒΗΜΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	1.218.103	61%	ΑΥΡΙΑΝΗ	142.653	10%	ΑΠΟΓ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ	55.453	201%
ΤΑ ΝΕΑ	904.036	45%	ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	44.718	87%	ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	5.435	35%
ΒΗΜΑ ΣΥΝ			ΑΥΡΙΑΝΗ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ	38.305				
			Η ΝΙΚΗ	29.027				
			ΔΗΜΟΚΡΑΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ	28.606	42%			
			ΦΙΛΑΘΛΟΣ	26.784	9%			
			ΚΥΡ. ΑΥΡΙΑΝΗ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔ.	18.708				
			ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	12.316	- 12%			
			ΝΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	3.883				
	2.122.139	53%		344.978	63%		60.888	115%
Τεγόπουλος			Εξπρές			Διάφοροι		
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	870.106	52%	ΕΞΠΡΕΣ	322.702	30%	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗ	48.513	26%
ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ	406.271	122%				ΑΥΓΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	32.843	41%
	1.276.377	69%				ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	29.893	
Βουδούρης			Λιακούνακος			ΗΜΕΡΗΣΙΑ	27.482	- 7%
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	861.354	90%	ΚΕΡΔΟΣ	280.077	47%	ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ	24.275	15%
ΤΥΠΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	246.800	626%	ΚΕΡΔΟΣ GENTLEMAN	16.112	219%	ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ	23.472	21%
	1.108.154	128%	ΚΕΡΔΟΣ ΕΝΘΕΤΟ	5.937	322%	ΑΥΓΗ	17.731	10%
Μπόμπολας			ΚΕΡΔΟΣ INDEX			ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	17.195	- 59%
ΕΘΝΟΣ	760.491	10%		302.126	50%	ΦΩΣ ΤΩΝ ΣΠΟΡ	13.058	41%
ΕΘΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	309.880	67%	Εξόρμηση			ΒΡΑΔΥΝΗ	13.056	- 87%
ΕΘΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔ.	6.322		ΕΞΟΡΜΗΣΗ	194.371		ΕΣΤΙΑ	12.476	
ΕΘΝΟΣ ΕΝΘΕΤΟ	4.808		ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΞΟΡΜΗΣΗ	47.243		ΑΛΗΘΕΙΑ	11.397	
	1.081.501	23%		241.614		ΦΩΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ	10.139	0%
Θελλίδης			Ριζοσπάστης			ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	9.818	- 9%
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	595.949	38%	ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	182.751	17%	ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ	7.831	
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	343.450	38%	ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ	51.058	8%	ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	7.106	
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	117.006	3%	ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΡΙΖΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	3.829		ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	2.872	
	1.056.405	33%		237.638	17%	ΒΡΑΔΥΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	1.774	- 95%
Απογευματινή			Αθανασιάδη			24 ΩΡΕΣ		
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	437.427	5%	ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ	236.568	30%	ΕΒΔΟΜΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ		
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	129.883	12%				ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ		
ΝΥΧΤΕΡΙΝΑ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	87.810		Καλογρίτσας					
ΙΔΕΕΣ & ΛΥΣΕΙΣ ΕΝΘΕΤ. ΑΠΟΓ.	34.713		ΠΡΩΤΗ	136.774	61%			
ΕΝΘΕΤΟ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ	34.436		ΠΡΩΤΗ ΕΝΘΕΤΟ ΑΥΤΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	4.591				
ΜΑΤΙΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ			ΠΡΩΤΗ ΕΝΘΕΤΟ					
	704.069	28%		141.385	60%			
Αλαφούζος			Βαρδινγιάννης					
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	327.659	95%	ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ	115.489	20%			
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	87.857	136%						
ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ			Σιαμαντάς					
	415.516	76%	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	77.480	1280%			
			ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	17.103				
				94.583	1585%			
						ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	10.172.843	48%

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Φορέας	ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ (κατά είδος)		Ποσοστό 89/88
	Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.		
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΕΣ	5.157.630	50,7%	41%
ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΕΣ	3.692.113	36,3%	63%
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ	888.878	8,7%	35%
ΠΡΩΪΝΕΣ	336.514	3,3%	47%
ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ	97.708	1,0%	16%
	10.172.843	100,0%	48%

Η πίτα των περιοδικών

Από τη μια μεριά η απουσία του Κοσκωτά που είχε το 25% της διαφημιστικής αγοράς και από την άλλη η αύξηση της διαφήμισης στα περιοδικά κατά 55%, έδωσε στα περιοδικά —παλιά ή νέα— μια εντελώς καινούρια σημασία.

Είναι φανερό ότι, έχοντας ένα τόσο σημαντικό ποσοστό της εμπορικής διαφήμισης, κανένα εκδοτικό συγκρότημα δεν μπορεί εύκολα να σταθεί και να προκόψει αν δεν εκδίδει και κάποιο ή κάποια περιοδικά.

Αξίζει, όμως, να εξετάσουμε το θέμα αυτό αναλυτικότερα (Πίνακας 6).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Φορέας	ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ (κατά είδος)	
	Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό 88/89
Ποικίλης υλης		
ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ	2.867.237	54%
ΕΙΚΟΝΕΣ	1.808.926	62%
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	515.484	35%
ΕΝΑ	490.056	- 61%
ΧΡΟΝΟΣ		
ΕΠΙΚΑΙΡΑ		
	5.681.703	20%
Γυναίκες		
ΓΥΝΑΙΚΑ	1.358.481	58%
ΠΑΝΘΕΟΝ	799.140	84%
ELLE	781.939	368%
MARIE CLAIRE	681.767	1002%
COSMOPOLITAN	336.327	9%
ΙΔΕΕΣ & ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ	226.031	
SEVENTEEN (MISS)	87.612	31%
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΥΝΑΙΚΑ	56.560	29%
ΕΣΤΡΑ ΠΑΝΘΕΟΝ ΣΠΙΤΙ	55.260	
ΕΚΕΙΝΗ	43.387	21%
ΜΙΑ		
	4.426.504	75%
Λαϊκά		
ΚΑΙ	1.197.924	52%
ΣΥΝ ΡΟΜΑΝΤΖΟ	286.041	
ΝΤΟΜΙΝΟ	38.389	
ΡΟΜΑΝΤΖΟ		
	1.522.354	60%
TV, Video, οδηγοί		
ΤΗΛΕΡΑΜΑ	441.491	43%
ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ	363.628	
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ VIDEO	198.405	- 2%
ΤΗΛΕΘΕΑΤΗΣ	114.744	
ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	70.564	- 8%
VIDEO INN	49.745	- 41%
ΜΙΚΡΗ ΟΘΟΝΗ	25.617	
TV3		
TV & VIDEO		
	1.264.194	68%
Οικονομικά και εμπορικά		
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ	234.919	41%
ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ	96.536	64%
SELF SERVICE	85.043	24%
ΑΓΟΡΑ	78.441	42%
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	49.113	
MARKET ZOOM	43.264	54%
ΕΠΙΛΟΓΗ	39.954	
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	34.413	
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΤΗΣΙΟ	32.588	
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	26.203	
MANAGER	25.619	
PLANT MANAGEMENT	18.930	
	765.023	103%

Φορέας	ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ (κατά είδος)	
	Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό 88/89
Ανδρικά		
STATUS	395.134	160%
PLAYBOY	358.021	33%
HI LIFE	35.807	- 10%
PENTHOUSE	26.744	
	815.706	77%
Αυτοκίνητο, Μοτό		
4 ΤΡΟΧΟΙ	306.631	58%
MOTO	78.111	
MOTOSPORT	72.224	
AUTO EXPRESS	69.133	26%
CAR & DRIVER	49.384	
2 ΤΡΟΧΟΙ	30.291	
4 ΤΡΟΧΟΙ TEST	12.975	
AUTO ΣΑΛΟΝΙ	12.176	
	630.925	154%
427.πιν.στ βδ.Αγγ. δ.28		
Κομπιούτερ		
COMPUTER & SOFTWARE	224.884	
COMPUTER ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ	191.879	14%
PIXEL	69.391	- 10%
RAM	54.867	
INFORMATION	52.787	
COMPUTER AGE	11.951	- 15%
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ & COMPUTER	11.233	
MICROMAD	2.235	
	619.227	139%
Νεανικά		
ΚΛΙΚ	429.492	287%
ΠΟΠ ΚΟΡΝ	60.805	31%
ΠΟΠ ΚΑΙ ΡΟΚ	55.465	98%
SUPER ΚΑΤΕΡΙΝΑ	10.786	67%
	556.548	190%
Διάφορα		
ΗΧΟΣ HI-FI	85.197	25%
ΜΙΚΥ ΜΑΟΥΣ	60.183	
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΓΟΝΕΙΣ	56.423	- 6%
ΓΟΝΕΙΣ	48.471	28%
ΓΕΥΣΗ	17.380	
ΔΙΑΚΟΠΕΣ	15.486	
ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	9.999	
ΔΥΟ		
ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ		
	293.139	64%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	16.575.323	55%

Περιοδικά ποικίλης ύλης: Ο «Ταχυδρόμος» (Λαμπράκης) είναι το έντυπο που τραβάει την περισσότερη εμπορική διαφήμιση (2,9 δις) από όλα τα ελληνικά έντυπα, (συμπεριλαμβανομένων και των εφημερίδων) παρ' όλη την εντυπωσιακή κυκλοφοριακή πτώση των τελευταίων ετών (περίπου 40%).

Οι «Εικόνες» (Μπόμπολας) πέτυχαν μίαν εντυπωσιακή αύξηση της τάξης του 62%, αν και κυκλοφοριακά δεν πάνε ιδιαίτερα καλά.

Το «Ένα» που το πήρε ο Μοάτσος δεν κατορθώνει να συγκεντρώσει αναλογικά τη διαφήμιση που συγκέντρωνε το περιοδικό όταν το είχε ο Κοσκωτάς και η κυκλοφορία του είναι σχεδόν οριακή.

Γενικά, τα τρία περιοδικά που έμειναν δεν μπόρεσαν να απορροφήσουν τη διαφήμιση που άφησε ο Κοσκωτάς και η πτώση της κυκλοφορίας τους ίσως έχει και συνέπειες στους προγραμματισμούς των διαφημιστών. Γενικά, μάλλον δεν είναι

παράδοξο ότι η διαφήμισή τους αυξήθηκε συνολικά μόνο κατά 20%.

Γυναικεία περιοδικά: Μεγάλη επιτυχία που υπερκάλυψε την απουσία της «Μίας» του Κοσκωτά έχουμε εδώ (γενική αύξηση 75%). Η «Γυναίκα» (Τερζόπουλος) πήγε πολύ καλά (+ 58%), όπως και το «Πάνθεον» (Λαμπράκης + 84%) παρά τη μικρή του κυκλοφορία.

Εντυπωσιακή και πολύ επιτυχημένη η εμφάνιση των δυο νέων μηνιαίων περιοδικών του ELLE (Λεσιέρ) και του MARIE CLAIRE (Λαμπράκης).

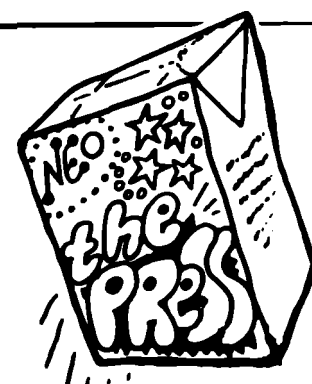
Λαϊκά περιοδικά: Το «Και» του Κοσκωτά που το πήρε ο Λεσιέρ εξακολουθεί να είναι το περιοδικό της επιτυχίας. Καλά αποτελέσματα έχει και το «Ρομάντσο» (+ 75%) παρ' όλο ότι κι αυτό πάσχει κυκλοφοριακά.

Περιοδικά TV, κλπ.: Έχουμε εδώ μια συνολική αύξηση της διαφήμισης κατά 68%, παρά το κλείσιμο του κοσκωτικού «TV3»,

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Φορέας	ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ (κατά ιδιοκτήτες) Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό 89/88
Λαμπράκης		
ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ	2.867.237	54%
ΠΑΝΘΕΟΝ	799.140	84%
MARIE CLAIRE	681.767	1002%
ΣΥΝ ΡΟΜΑΝΤΖΟ	286.041	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ	234.919	41%
ΕΣΤΡΑ ΠΑΝΘΕΟΝ ΣΠΙΤΙ	55.260	
RAM	54.867	
ΔΙΑΚΟΠΕΣ	15.486	
ΡΟΜΑΝΤΖΟ		
	4.994.717	86%
Τερζόπουλος		
ΓΥΝΑΙΚΑ	1.358.481	58%
ΚΛΙΚ	429.492	287%
SEVENTEEN	87.612	31%
MIKY MAOYΣ	60.183	
ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΥΝΑΙΚΑ	56.560	29%
	3.801.254	67%
Λεσιέρ		
ΚΑΙ	1.197.924	52%
ELLE	781.939	368%
PLAYBOY	358.021	33%
	2.337.884	91%
Μπόμπολας		
ΕΙΚΟΝΕΣ	1.808.926	62%
ΧΡΟΝΟΣ		
	1.808.926	52%
Λαμπέρης		
STATUS	395.134	160%
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ VIDEO	198.405	- 2%
	593.539	67%
Βελλίδη		
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΠΙΛΟΓΕΣ	515.484	35%
Καββαθός		
4 ΤΡΟΧΟΙ	306.631	58%
ΗΧΟΣ HI-FI	85.197	25%
VIDEO INN	49.745	- 41%
2 ΤΡΟΧΟΙ	30.291	
ΓΕΥΣΗ	17.380	
4 ΤΡΟΧΟΙ TEST	12.975	
	502.219	45%

Φορέας	ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ (κατά ιδιοκτήτες) Δαπάνη 1989 σε χιλ. δρχ.	Ποσοστό 89/88
Μοάτσος		
ΕΝΑ	490.056	- 61%
Πουρνάρας		
ΤΗΛΕΡΑΜΑ	441.491	43%
ΕΠΙΚΑΙΡΑ		
	441.491	35%
Λιακουνακός		
ΑΓΟΡΑ	78.441	42%
Διάφοροι		
ΑΘΗΝΟΡΑΜΑ	363.628	
COSMOPOLITAN	336.327	
ΙΔΕΕΣ & ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ	226.031	9%
COMPUTER & SOFTWARE	224.884	
COMPUTER ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ	191.879	14%
ΤΗΛΕΘΕΑΤΗΣ	114.744	
ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ	96.536	64%
SELF SERVICE	85.043	24%
MOTO	78.111	
MOTOSPORT	72.224	
ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	70.564	- 8%
PIXEL	69.391	- 10%
AUTO EXPRESS	69.133	26%
ΠΟΠ ΚΟΡΝ	60.805	31%
ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΝΕΟΙ ΓΟΝΕΙΣ	56.423	- 6%
ΠΟΠ ΚΑΙ ΡΟΚ	55.465	98%
INFORMATION	52.787	
CAR & DRIVER	49.384	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	49.113	
ΓΟΝΕΙΣ	48.471	28%
EKEINH	43.387	21%
MARKET ZOOM	43.264	54%
ΕΠΙΛΟΓΗ	39.954	
NTOMINO	38.389	
HI LIFE	35.807	- 10%
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	34.413	
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΤΗΣΙΟ	32.588	
RENTHOUSE	26.744	
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ & ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	26.203	
MANAGER	25.619	
ΜΙΚΡΗ ΟΘΟΝΗ	25.617	
PLANT MANAGEMENT	18.930	
AUTO ΣΑΛΟΝΙ	12.176	
COMPUTER AGE	11.951	- 15%
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ & COMPUTER	11.233	
SUPER KATERINA	10.786	67%
ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	9.999	
MICROMAD	2.235	
TV3		
ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ		
TV & VIDEO		
MIA		
ΔΥΟ		
	2.898.679	65%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	16.575.323	55%

με μια παράλληλη σημαντική αύξηση της κυκλοφορίας τους λόγω των εξελίξεων με τη δορυφορική και την ιδιωτική τηλεόραση. Βγήκε και ένα νέο περιοδικό με σημαντική κυκλοφορία, ο «Τηλεθεατής» (Δραγούνης).

Τα Οικονομικά και εμπορικά περιοδικά εμφάνισαν αύξηση +103%, τα Ανδρικά +77%, Αυτοκίνητο και Μοτό +154%, Κομπιούτερ +139%, Νεανικά +190%.

Ας δούμε, όμως, και τους ιδιοκτήτες των περιοδικών (Πίνακας 5).

- Το συγκρότημα Λαμπράκη είναι εδώ ο αναμφισβήτητος κυρίαρχος και, όπως είπαμε και πριν, εισπράττει 30 δρχ. από τις κάθε εκατό που δίνονται για διαφήμιση στα περιοδικά.

- Ο Τερζόπουλος πήρε τη δεύτερη θέση που είχε ο Κοσκωτάς.

- Ο Λεσιέρ ανέβηκε στην τρίτη θέση, ξεπερνώντας τον Μπόμπολα.

- Ο Λυμπέρης προχώρησε στην πέμπτη θέση.

Σιγά-σιγά αρχίζουν και δημιουργούνται και νέα συγκροτήματα με βάση τα περιοδικά για κομπιούτερ. Έτσι, αφού ετοίμασα τους πίνακες για το «Αντί», πληροφορήθηκα ότι υπάρχει το συγκρότημα Μανούσου που με τρία κομπιουτερικά περιοδικά («Computer για όλους», PIXEL, INFORMATION) και ένα οικονομικό («Σύγχρονη Επιχείρηση») συγκέντρωσε 349 εκ. δρχ. διαφήμιση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Φορέας	Δαπάνη 1988 σε χιλ. δρχ.	ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ		Ποσοστό	Ποσοστό 89/88
		Ποσοστό	Δαπάνη 1988 σε χιλ. δρχ.		
ANTENNA	1.536.334	35,2	337.717	10,4%	355%
984 FM	875.261	20,0	1.416.190	43,4%	- 38%
SKY 100,4	572.513	13,1			
EPA-2	315.991	7,2	750.609	23,0%	- 58%
TOP FM	233.224	5,4	315.391	9,7%	- 36%
90,2 FM	222.801	5,1			
ΚΑΝΑΛΙ 1	197.523	4,5	119.057	3,6%	66%
ΔΙΑΥΛΟΣ 10	141.549	3,3	220.156	6,7%	- 36%
ΚΑΝΑΛΙ 15	126.949	2,9			
SUPER FM	106.657	2,5			
EPA-4	31.615	0,7	100.239	3,1%	- 68%
EPA-1	5.759	0,1	3.992	0,1%	44%
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	4.366.176	100,0%	3.263.351	100,0%	34%

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Φορέας	Δαπάνη 1988 σε χιλ. δρχ.	ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ		Ποσοστό	Ποσοστό 89/88
		Ποσοστό	Δαπάνη 1988 σε χιλ. δρχ.		
ET-1	14.407.840	62,5%	11.443.674	60,7%	26%
ET-2	7.254.096	31,5%	7.420.827	39,3%	- 2%
MEGA	1.335.921	5,8%			
ANTENNA	19.110	0,1%			
ET-3	17.984	0,1%			
	23.034.951	100,0%	18.864.501	100,0%	22%

Ραδιόφωνο

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο Πίνακας 7 για την εμπορική διαφήμιση στη ραδιοφωνία, μια που καλύπτει, ουσιαστικά, τον πρώτο χρόνο της ελεύθερης ραδιοφωνίας.

Το πρώτο που θα πρέπει να πούμε είναι ότι χρόνο με το χρόνο εξαφανίζεται η κρατική ραδιοφωνία ως μέσο που χρησιμοποιεί η εμπορική διαφήμιση. Το 100% συγκέντρωνε το 1987, το 26% το 1988 και το 8% το 1989.

Το δεύτερο που θα πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι με την ύπαρξη τόσων πολλών ραδιοσταθμών, η διαφήμιση έχει κατακερματισθεί και μόνο μερικοί μπορούν και στέκονται οικονομικά στα πόδια τους.

Εντυπωσιακή είναι η άνοδος του ANTENNA (Κυριακού) στην πρώτη θέση που κρατάει με εννιάμισι δις τα 35% της πίτας και την πρώτη θέση.

Η αναταραχή που προκλήθηκε στον «984» (Δημοτικός της Αθήνας) επέδρασε πολύ αρνητικά στις διαφημιστικές του εισπράξεις με συνέπεια να πέσει στη δεύτερη θέση, ενώ ήταν πρώτος.

Καλή είναι και η εμφάνιση του SKY (Αλαφούζος) που κατέχει το 13,1% της πίτας.

Η ERA2 έχει ακόμη το 7,2% της πίτας και γενικά όλοι οι υπόλοιποι σταθμοί δεν πρέπει να στέκουν, οικονομικά, πολύ καλά στα πόδια τους (TOP FM - Λαμπράκης, 90,2 FM - ΚΚΕ, κλπ.). Το «Ράδιο-Αθήνα» του Κουρή ούτε αναφέρεται. Πάντως, μετά τη μεγάλη αύξηση της διαφήμισης στο ραδιόφωνο το '88 οι διαφημιστές μοιάζει να κάνουν τώρα «κράτει».

Τηλεόραση

Η ιδιωτική τηλεόραση έκανε την εμφάνισή της μόνο στο τέλος της χρονιάς: Ο MEGA κάπου 40 ημέρες και ο ANTENNA μια βδομάδα.

Αποτέλεσμα: Η ET2 έχασε κάπου οχτώ μονάδες από την πίτα, ενώ η ET1 κέρδισε περίπου δύο και ο MEGA σχεδόν έξι.

Όλα αυτά δεν προδικάζουν τίποτα ακόμη. Αλλά αν δούμε την εξαφάνιση της κρατικής ραδιοφωνίας με την εμφάνιση της ιδιωτικής ραδιοφωνίας, θα πρέπει κι εδώ να περιμένουμε εξελίξεις — ίσως, βέβαια, όχι τόσο μεγάλες.

Ο χρόνος θα δείξει!

* * *

Και το 1990, σύμφωνα με τις πληροφορίες που υπάρχουν θα εξακολουθήσει να αυξάνεται η διαφήμιση με τους ίδιους σημαντικούς ρυθμούς, όπως και κατά τα τελευταία χρόνια.

Το γεγονός αυτό αποτελεί ένα πολύ σημαντικό έρεισμα που μπορεί να βοηθήσει τα μαζικά μέσα ενημέρωσης να κρατήσουν ή να δημιουργήσουν βάσεις οικονομικής ανεξαρτησίας, ώστε να σταματήσει ή να εξαφανιστεί η οποιαδήποτε εξάρτησή τους από το μέγιστο εχθρό της ελευθεροτυπίας — το κράτος.

ΕΚΚΛΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

καρσολη & δημητρίου 12

152 32 χαλανδρι

τηλεφ. 68.13.222

ΚΩΝΣΤ. ΑΓΓ. ΒΛΑΧΟΣ

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΑ
Εκδόσεις βιβλίων τέχνης
σε τιμές προσιτές

Βιβλία
Ελληνική & Ξενη
Λογοτεχνία
Εκδόσεις Τέχνης
Θέατρο-Κινηματογράφος
Χαροχτικά-Αφιέρωτες

ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΕΡΑΣ

Βυρώνος 3 - Πλάκα
Τηλ 3222324 - ΑΘΗΝΑ

Η ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΛΥΣΗ

Οι θέσεις του ΚΕ.Θ.Ε.Α. για το νομοσχέδιο περί ναρκωτικών

Η έλλειψη επιστημονικής τεκμηρίωσης, η λογική του βραχύχρονου πειραματισμού που οδήγησαν στην αδυναμία εφαρμογής πολλών από τα άρθρα του 1729 και κυρίως η κρατικιστική λογική ελέγχου που συνεπάγεται τη μη εδραίωση μιας σχέσης εμπιστοσύνης με τις ευαισθητοποιημένες ομάδες και τους αρμόδιους φορείς θεωρούνται οι κυριότεροι λόγοι αποτυχίας του.

Σήμερα το υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας οδηγείται εκ των πραγμάτων σε κατάθεση νέου Σχεδίου Νόμου. Και ενώ θα περίμενε κανείς τουλάχιστον την αποφυγή αποδεδειγμένων λαθών του παρελθόντος το Νομοσχέδιο υπό τη σημερινή του μορφή μοιάζει και πάλι να υπερσκελίζει τα πραγματικά αίτια του πολυσύνθετου προβλήματος, και να επιδιώκει την επίλυσή του μέσα από μια γραφειοκρατική αντιμετώπιση του με τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου.

Το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) ο μοναδικός ίσως οργανισμός στην Ελλάδα με πολύχρονη πείρα στην καταπολέμηση της εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες αμφισβητεί τη λειτουργικότητα ενός υπερ-οργανισμού «ειδικών», του ιδρυματισμού της εξάρτησης και επισημαίνει τους κινδύνους αφομοίωσης ανεξάρτητων φορέων όπως το ΚΕΘΕΑ από τη γραφειοκρατία.

Χαρακτηριστικά δηλώνει ότι: «Μέσα από έναν φορέα, εξάρτημα του υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, όπως τον θέλει το νομοσχέδιο αυτό, δεν μπορεί παρά να αναπαράγεται συνεχώς η κρατούσα ιδεολογία και άποψη για τη ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις, πράγμα που αποκλείει την οποιαδήποτε δυνατότητα δημιουργίας συγκεκριμένης ιδεολογικής πρότασης προς τον τοξικομανή».

Οι αντιθέσεις του ΚΕΘΕΑ θα μπορούσαν να συνοψισθούν στα εξής σημεία:

α. Η ιατρικοποίηση του προβλήματος της εξάρτησης, οδηγεί αναπόφευκτα στην παραγνώριση των πραγματικών του αιτιών που θα έπρεπε ν' αναζητηθούν στις κοινωνικές δομές και τα ψυχολογικά διέξοδα, στην ποιότητα των οικογενειακών και διανθρώπινων σχέσεων, στην ποιότητα ζωής, στην υποβάθμιση και καταστροφή του φυσικού μας περιβάλλοντος, με λίγα λόγια το ίδιο το αναπτυξιακό μας μοντέλλο. Εκτός αυτού η σύνθεση του προσωπικού του Ο.ΚΑ.ΝΑ. που ορίζεται μέσα από το άρθρο 6 παρ. 1, με το διαχωρισμό σε επιστημονικό, παραϊατρικό, διοικητικό προσωπικό δίνει ξεκάθαρα το στίγμα ενός ιατρικοποιημένου φορέα ενώ είναι χαρακτηριστική η α-

Δύο χρόνια μετά την εφαρμογή του Νόμου 1729/87 για τα ναρκωτικά, μοναδική μέθοδος αντιμετώπισης του χρήστη ναρκωτικών ουσιών στην Ελλάδα συνεχίζει να παραμένει η καταστολή, ενώ ταυτόχρονα το πρόβλημα της εξάρτησης εμφανίζεται μέρα με την ημέρα ολοένα και πιο έντονο.

Η πορεία του ΚΕΘΕΑ

Η πορεία της Θεραπευτικής Κοινότητας «Ιθάκη» ξεκίνησε ουσιαστικά το 1983 μέσα στα πλαίσια της πειραματικής λειτουργίας ενός «Ειδικού Θεραπευτικού Προγράμματος για εξαρτημένα από φαρμακευτικές ουσίες άτομα». Τέσσερα χρόνια αργότερα θεσμοθετείται με το Νόμο 1729/87 ως Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με την επίσημη πλέον ονομασία «Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων» (ΚΕΘΕΑ) στο οποίο και εντάσσονται όλες οι μονάδες του προγράμματος «ΙΘΑΚΗ».

Σήμερα στα πλαίσια του ΚΕΘΕΑ εντάσσονται μεταξύ άλλων εκτός από τη Θεραπευτική Κοινότητα «ΙΘΑΚΗ» (εκατό θέσεις) δυο Κέντρα Ενημέρωσης: Αθήνας, Θεσσαλονίκης, το Κέντρο Σωματικής Αποτοξίνωσης, δύο κλειστές θεραπευτικές Κοινότητες «ΕΞΟΔΟΣ» (στη Λάρισα) και «ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ» (εκατόν είκοσι θέσεις), μια ανοιχτή θεραπευτική Κοινότητα «Στροφή» (ημερήσιας καθημερινής παρακολούθηση χωρίς διαμονή) στην Αθήνα (σαράντα μέλη) και μια κινητή Μονάδα Ενημέρωσης «Πήγασος» (διώροφο λεωφορείο) με πρόγραμμα πρόληψης και ενημέρωσης σε πόλεις και σχολεία της επαρχίας και της Αττικής.

πουσία πρώην τοξικομανών στη δομή του.

β. Ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας του οργανισμού θέτει σε κίνδυνο όχι μόνο την αποτελεσματικότητα της πρόληψης αλλά και την ανεξαρτησία των ιδίων των φορέων.

1. Η δημιουργία ομάδων αυτοβοήθειας σε κάθε δήμο που θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής θεωρείται απαραίτητη για

την επίτευξη κάθε σοβαρής προσπάθειας όχι μόνο για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών ουσιών αλλά και του ίδιου του προβλήματος της εξάρτησης.

Ο ρόλος του κράτους θα συνοψίζεται στην παροχή υλικής βοήθειας και τεχνολογίας για την υλοποίηση των προγραμμάτων.

Η συνεργασία του ΚΕΘΕΑ με την Τ.Α. στη δημιουργία τέτοιων προγραμμάτων θα μπορούσε ίσως να αποτελέσει τη βάση για μια διαφορετική κατανόηση και επίλυση του προβλήματος που θα στηρίζεται στην ενεργητική συμμετοχή του ίδιου του ενδιαφερόμενου μέσα στο οικείο περιβάλλον του.

2. Είναι αδιευκρίνιστο αν η εποπτεία που αναφέρεται στο άρθρο 1 παρ. 3δ του σχεδίου Νόμου περιλαμβάνει τις θεραπευτικές μονάδες που πρόκειται να ιδρύσει ο υπό σύσταση Οργανισμός ή αφορά τις θεραπευτικές μονάδες που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα.

Όσον αφορά το ΚΕΘΕΑ η αυτονομία και η ανεξαρτησία του φορέα απέναντι στο κράτος ήταν και είναι οι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους στηρίχτηκε η λειτουργία του.

Ενδεικτικά αναφέρεται η από 17.11.86 επιστολή προς τον τότε υπουργό Υγείας κ. Γεννηματά, όπου: «Η αυτοδυναμία και ανεξαρτησία του φορέα απέναντι στην πολιτεία δεν είναι σχήματα λόγου αλλά αντίθετα θα προδιαγράψουν τη δυνατότητα του φορέα να παρέχει πραγματική θεραπεία και να μην αναπαράγει «θεραπείες» που παρέχονταν μέχρι σήμερα από τα κρατικά ψυχιατρεία και άλλα ιδρύματα».

Για το ΚΕΘΕΑ η θεραπεία αποτελεί περισσότερο μια ιδεολογική και φιλοσοφική πρόταση για μια άλλη στάση απέναντι στη ζωή και τα προβλήματά της, παρά την τεχνοκρατική εφαρμογή κάποιων θεραπευτικών τεχνικών. Κατά συνέπεια ο φορέας θεραπευτικών προγραμμάτων που απευθύνεται σε άτομα εξαρτημένα, πρέπει να διαθέτει απόλυτη αυτοδυναμία, αυτονομία και ανεξαρτησία απέναντι στις κρατικές υπηρεσίες, καθώς επίσης τη δυνατότητα να παράγει δικές του ιδεολογικές και φιλοσοφικές θέσεις, τις οποίες ακριβώς προτείνει στον τοξικομανή σαν διέξοδο στα αδιέξοδά του.

Διότι στόχος του ΚΕΘΕΑ δεν είναι μια ασαφής και αόριστη θεραπεία περιθωριοποιημένων μειοψηφιών, αλλά η ουσιαστική «προσφορά μέσα από τα προγράμματα εναλλακτικών λύσεων κοινωνικής συμβίωσης» που θα αποτρέψουν και τη δημιουργία τους.

της Λήδας Καζαντζάκη

Το ζήτημα της περιθωριοποίησης των τσιγγάνων τείνει να εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα σε τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα. Κύριος λόγος ο τρόπος αντιμετώπισής του από την πολιτεία και το κοινωνικό σύνολο που προσιδιάζει με την αντιμετώπιση του προβλήματος... των σκουπιδιών. Όλοι θέλουν να απαλλαγούν από αυτό. Έτσι, αναγκαστικά οι τσιγγάνοι αναγορεύονται από τους «άλλους» και μετατρέπονται από τις ίδιες τις συνθήκες διαβίωσης, σε «γύφτους» που στριμώχνονται σε ήδη υποβαθμισμένες περιοχές. Το «ΑΝΤΙ» βρέθηκε πριν από λίγες μέρες στον κατ' εξοχήν Δήμο των Τσιγγάνων, στο Δήμο Α. Λιοσίων. Αφορμή η ανακίνηση του ζητήματος εγκατάστασής τους μέσα από την αντιπαράθεση Τ.Α. και τσιγγάνων για την αξιοποίηση του αυθαίρετου καταυλισμού της κοινότητας Ζεφυρίου σε χώρο πρασίνου.

Μας περικυκλώνουν πριν ακόμα προλάβουμε να σβήσουμε τη μηχανή του αυτοκινήτου. Περιεργαζόμενα με κοφτές ματιές τα πρόσωπα των «Ξένων». Ντυμένα με ρούχα που από μακριά «μύριζαν δεύτερο χέρι», μερικά ακόμη ξυπόλητα στα τέλη Νοεμβρίου.

Γκέτο μέσα στο γκέτο

Η πρώτη κίνηση προσέγγισης, το άπλωμα του χεριού, του εθισμένου στη ζητιανιά, για «κανά κατσαρόλικο». Διαγράφοντας έτσι ασυνείδητα την αναγνωρίσιμη από τον καθένα μας εικόνα. Τα κοινώς αποκαλούμενα «γυφτάκια».

Περιχαρακωμένα με τον αυθορμητισμό που προσδίδει η άγνοια των κοινωνικών ταμπού και η ανάγκη.

Οι συνθήκες διαβίωσης στον αυθαίρετο καταυλισμό των τσιγγάνων, στη Κοινότητα Ζεφυρίου των Άνω Λιοσίων, αγίζουν τα όρια της εξαθλίωσης.

Γύρω στις 60 παράγκες, πρόχειρα «χτισμένες» πάνω σε ένα ύψωμα —κρατικής ιδιοκτησίας— που τις διαχωρίζει από την υπόλοιπη κοινότητα, ανάμεσα σε σκουπίδια και μπάζα, χωρίς εγκαταστάσεις υγιεινής και αποχέτευσης.

Καταφύγιο ενός —το πολύ δυο δωματίων όπου αναγκαστικά συμβιώνουν γύρω στα έξι άτομα.

Οι κάτοικοι φέρουν επίσημα την ωραιοποιημένη ονομασία «σκηνίτες».

Για να τους ανακαλύψουμε χρειάστηκε να ρωτήσουμε τουλάχιστον δέκα άτομα.

Την πιο «διευκρινιστική» απάντηση έδωσε μια τσιγγανοπούλα μπροστά από το κατώφλι του σπιτιού της. «Από εκεί μένουν οι γύφτοι, από εδώ οι τσιγγάνοι», φανερώνοντας ακόμα μία πτυχή του προβλήματος.

Ο χαρακτηρισμός «γυφτιά», αφορά πολύ περισσότερο την ποιοτική διαφοροποίηση.

Στον καταυλισμό είναι οι ίδιες οι συνθήκες διαβίωσης, που καλλιεργούν το έδαφος για την περιθωριοποίηση.

Η μειονότητα του Ζεφυρίου δεν φέρει τίποτα το «γραφικό». Η πολιτισμική της ταυτότητα διασώζεται σε μερικές φωτογραφίες που κοσμούν την παράγκα και τη γλώσσα που ακόμα χρησιμοποιούν μεταξύ τους. Εδώ δεν θα ανακαλύψει κανείς μουσικούς ή άλλους καλλιτέχνες. Προέχει η επιβίωση. Μέσα από δουλειές περιστασιακές όπως η συγκομιδή της πατάτας και η ζητιανιά.

Ακόμα και κάτω από τη στέγη αυτών των αθλιών υπόστεγων που έχουν χτισθεί αυθαίρετα και αποτελούν για το Δήμο και την Κοινότητα απλά μια εστία μόλυνσης και άλλο ένα λόγο υποβάθμισης της περιοχής. Όπως και τα σκουπίδια που είναι αναγκασμένοι να φιλοξενούν.

Στη θέση του καταυλισμού θέλουν να δημιουργήσουν χώρο πρασίνου απαραί-

τητο για μια περιοχή τόσο υποβαθμισμένη οικολογικά όπως αυτή των Άνω Λιοσίων.

Ο συνωστισμός των τσιγγάνων στην περιοχή δεν είναι τυχαίος. Δίπλα στη Χωματερή και το κάμπινγκ των τσιγγάνων προστέθηκε και ο καταυλισμός.

Όπως δεν είναι τυχαίο ότι δεν βλέπουμε ποτέ τσαντήρια στην Κηφισιά ή το Ψυχικό.

Η ένταξη στην κοινωνία

Οι «σκηνίτες» πρέπει να φύγουν. Αυτό είναι γεγονός αναντίρρητο. Για την αναβάθμιση της περιοχής, όπως δηλώνουν οι εκπρόσωποι της Τ.Α., αλλά και της ίδιας τους της ζωής, όπως παραδέχονται οι ίδιοι οι τσιγγάνοι.

Η αρχική δυσπιστία τους απέναντι στους «Ξένους», καταλύεται γρήγορα μπροστά στην έντονη επιθυμία για γνωστοποίηση των προβλημάτων τους στον «έξω κόσμο».

Η έλλειψη μόνιμης στέγης, αναπόσπαστο χαρακτηριστικό της νομαδικής ζωής των τσιγγάνων, απορρίπτει πολύ γρήγορα τη ρομαντική της επίστρωση και εμφανίζονται ως «αναγκαίο κακό».

«Αν η πολιτεία μας έδινε γη, θα είχα ένα μόνιμο σπίτι και δεν θα τριγύριζα».

Η άποψη αυτή μοιάζει να κυριαρχεί στους λίγους άνδρες του κατακλυσμού που συναντήσαμε μια και η πλειοψηφία τους εργάζεται αυτόν τον καιρό στα πορτοκάλια. Αργότερα θα επιβεβαιωθεί και στη συζήτηση με την Τ.Α. και τους εκπροσώπους των πιο προνομιούχων της φυλής τους.

«Τις βλέπεις αυτές τις πολυκατοικίες απέναντι; Εγώ έφτυσα αίμα για να χτισθούν» προσθέτει ένας πατέρας τεσσάρων παιδιών. Επάγγελμα; «Ό,τι βρεθεί».

«Τώρα μένουν εκεί εργάτες. Τι καλύτερο έχουν από μένα; Σαν το σκυλί τριγυρίζω για να βγάλω το ψωμί μου. Ας μας δώσουν τουλάχιστον δάνειο με τόκους».

«Στον οικονομισμό μιας ανταγωνιστικής κοινωνίας δεν έχει θέση ό,τι δεν μπορεί να αξιοποιηθεί στην αγορά, ό,τι από μόνο του παραπέμπει πέρα από τους πρακτικούς σκοπούς της καθημερινής ζωής και δυνητικά την υπερβαίνει».

(Λεωτέρης Αναγνώστου, «Εισαγωγή στη θεωρία της Ημιμόρφωσης του Theodor W. Adorno»).

Η ένταξη μέσα στο κοινωνικά σύνολο, σύμφωνα με τα πρότυπα της καθεστικής τάξης (σπίτι, δουλειά και φυσικά μόρφωση) αποτελεί την κινητήριο δύναμη των «σκηνιτών» σε όλες τους τις ενέργειες ανεξάρτητα από την επιτυχία τους, ανεξάρτητα ακόμα και από το αν θα τους φέρει μακριά από τις ρίζες τους.

Οι όποιες τυχόν αντιστάσεις φαίνεται να έχουν από καιρό καταρριφθεί μέσα στον αγώνα για επιβίωση.

ΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΟΜΕ

«Θέλουν να μας διώξουν από δω κι εμείς θέλουμε να φύγουμε» μας λέει η Βαρβάρα Δημοπούλου μητέρα 4 παιδιών. «Αλλά να πάμε πού; Τις προάλλες ψάχναμε για σπίτι. Γιατί κι εγώ θέλω σαν νοικοκυρά να έχω μια δικιά μου κουζίνα και τουαλέτα και μπάνιο. Βρήκαμε ένα δωάρι για 32.000 το μήνα. Και ήμασταν έτοιμοι να το πιάσουμε όταν ο ιδιοκτήτης άκουσε για τα παιδιά και μας έδωσε».

Η δυνατότητα ενημέρωσης προϋποθέτει μια στοιχειώδη παιδεία, που εξοπλίζει το σύγχρονο άνθρωπο με λόγο και κρίση.

ποι της Τ.Α. είτε επιχειρήσαν την περιχαρακώσή τους πίσω από νομοθετικές απαγορευτικές διατάξεις (Ν. 1337 περί αυθαιρέτων, Υγειονομική Διάταξη 243/11.5.83 περί της απαγόρευσης της ανεξέλεγκτης εγκατάστασης νομάδων) παραβλέποντας τις επίσης αναγραφείσες υποχρεώσεις της πολιτείας, είτε πρότειναν λύσεις προσωρινές όπως ο Δήμαρχος Άνω Λιοσίων για τη μεταφορά των τσιγγάνων σε οργανωμένα κάμπινγκ, μέχρι να βρεθεί μονιμότερη λύση.

Αντίθετα οι τρεις εκπρόσωποι των τσιγγάνων από τον Σύλλογο των «Σα-

Με το άλλοθι της γυφτιάς η πολιτεία μεταχειρίστηκε μίαν ολόκληρη φυλή όπως τα σκουπίδια της. Με κύριο κίνητρο την απαλλαγή από αυτά και την απομάκρυνσή τους με αυτοκίνητα του Δήμου (όπως το '83 στο κάμπινγκ Άνω Λιοσίων) σε περιοχές ήδη βεβαρημένες.

Με το άλλοθι της γυφτιάς, οι ίδιοι οι τσιγγάνοι ωθούμενοι από τις περιστάσεις, άφησαν την παράδοσή τους να μαραζώσει και στράφηκαν προς την «εύκολη λύση» της ζητιανιάς.

Χωρίς την πράγματι σθεναρή αντίσταση του νομάρχη Δυτικής Αττικής οι σκηνίτες θα πετάγονται πάλι σε κάποιο άλλο σκουπιδότοπο, μέσα στο καταχείμωνο, για να προκαλέσουν νέες αντιδράσεις και να μεταφερθούν αλλού βυθιζόμενοι ολοένα και περισσότερο μέσα στο βούρκο του αναλφαβητισμού και της επερχόμενης εγκληματικότητας.

Για να τους θυμούνται μόνο σε περιόδους ψηφοθηρίας όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ένας «προνομιούχος» τσιγγάνος.

Μέχρι πού ο κόμπος να φθάσει στο χτένι και το πρόβλημα να ξεχυθεί σε όλες τις τραγικές του συνέπειες. Συνέπειες που μόνο η συσπείρωση και ο συντονισμός όλων των κοινωνικών φορέων για τη σοβαρή αντιμετώπιση του προβλήματος μπορεί να αποτρέψει.

Με τη δημιουργία οργανωμένων κάμπινγκ ανά την ελληνική επικράτεια —και όχι μόνο στα Λιόσια— για τους περιφερόμενους και την παροχή χαμηλότοκων δανείων για τη στέγαση όσων θέλουν να αποκτήσουν μόνιμη κατοικία.

Με την εξάλειψη της «γυφτιάς» μέσα από την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και τη διάσωση της ιδιαιτερότητας του «τσιγγάνικου στοιχείου» και του δικού του πολιτισμικού προσώπου. □

Οι τσιγγάνες της περιοχής σκορπουν άκριτα παιδιά που είναι αναγκασμένες να στείλουν στη ζητιανιά, γιατί δεν υπάρχουν τα μέσα για να επιβιώσουν τόσα «στόματα». Έτσι ο φαύλος κύκλος κλείνει και αναπαράγεται αενάως από την ίδια την κινητήρια δύναμή του.

«Γράψε πως κι εγώ θέλω να στείλω τα παιδιά μου στο σχολείο. Αλλά πώς να πάνε με τέτοια ρούχα και πώς να περάσουν μέσα από τους τουρκόγυφτους (σ.σ. η ομιλούσα μας είπε ότι προέρχεται από τη φυλή των Ρουμανόβλαχων) που τα χτυπάνε;».

Η αντιπαράθεση Τ.Α. και τσιγγάνων

Στη συγκέντρωση που έγινε με πρωτοβουλία του νομάρχη Δυτικής Αττικής κ. Μιλτιάδη Παπαθανασίου με στόχο τη συζήτηση του θέματος, της απομάκρυνσης των «σκηνιτών» από το Ζεφύρι και την αξιοποίηση του χώρου, έγινε έκδηλη η όξυνση στην οποία έχει οδηγηθεί η σχέση μεταξύ Τ.Α. και τσιγγάνων. Οι εκπρόσω-

ράντα Μαρτύρων» ενετόπισαν το θέμα στο «πού θα πάμε» και ζήτησαν απογραφή των τσιγγάνων κατά περιοχές.

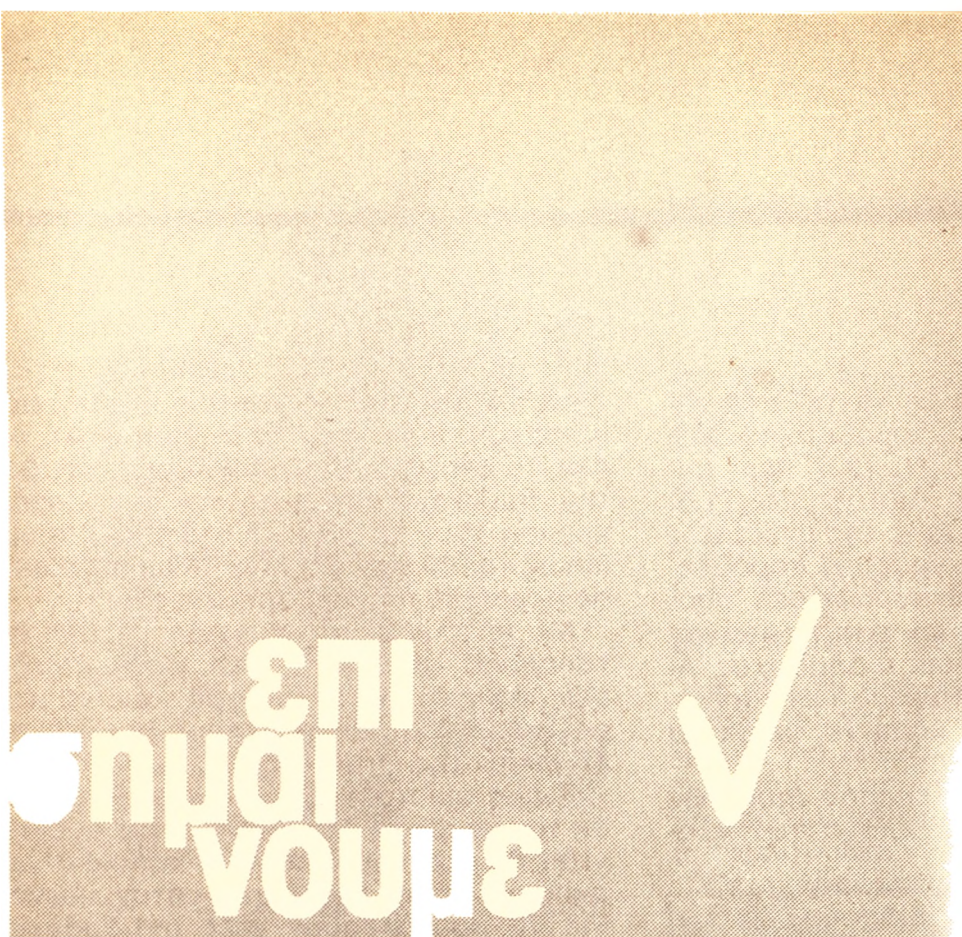
Ακόμα και αν αυτοί οι δυο λόγοι στοιχειοθετούνται πάνω σε διαφορετικά κίνητρα, αποσκοπούν στον ίδιο στόχο: την εξαφάνιση της «γυφτιάς».

Μόνο που οι τσιγγάνοι επιδιώκουν παράλληλα την ισότιμη ένταξή τους στο κοινωνικό σύνολο, «Θέλουμε κι εμείς να βγάλουμε κάποτε ένα γιατρό ή έναν δικηγόρο. Και για να το πετύχουμε αυτό, απαιτούμε τουλάχιστον μια στέγη».

Και η ένταξη αυτή μπορεί να γίνει μόνο όταν δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την καλλιέργεια του δικού τους αυτόνομου λόγου. Ενδεικτικό στοιχείο της έλλειψής του, η εκπροσώπηση των τσιγγάνων από ένα Σύλλογο που νομικά αυτές τις μέρες μόλις πρόκειται να κατοχυρωθεί και των «σκηνιτών» από ένα πρόσωπο αμφιλεγόμενο, και γι' αυτούς ευάλωτο στις επιθέσεις και των δυο πλευρών τον Νικολαΐδη, αποσπασμένο υπάλληλο του υπουργείου Παιδείας.

ΝΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Αθήνα 1990: Ζητείται ποιότης

3,3 χιλιάδες τόνοι σκουπιδιών προστίθενται καθημερινά —σύμφωνα με τα στοιχεία του Ενιαίου Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Αττικής— στους δυσώδεις σωρούς των αποβλήτων της πρωτεύουσας. Οι αναθυμιάσεις τους αναμειγμένες με τους ρύπους των καυσαερίων δημιουργούν όχι μόνο υπαρκτούς κινδύνους για την υγεία των Αθηναίων, αλλά και μίαν ατμόσφαιρα δύσκολα ανεκτή.

Παρ' όλα αυτά ο ρυθμός της ζωής της πρωτεύουσας δεν μοιάζει να έχει διαταραχθεί από τη νέα κατάσταση. Ο πληθυσμός της συμβιώνει επί μία εβδομάδα τώρα δίπλα στα σκουπίδια ακριβώς όπως συνεχίζει να αναπνέει κάτω από το φωτοχημικό νέφος —αδιαμαρτύρητα— εκτός και αν τα σκουπίδια έχουν καταλάβει τη θέση παρκαρίσματος του ΙΧ.

Το δικαίωμα για ζωή φαίνεται να μην έχει θέση πλέον στον κατάλογο των διεκδικήσεων των Αθηναίων. Καμία διαδήλωση δεν οργανώθηκε ως τις μέρες αυτές —ούτε ακόμα και από το κόμμα των Οικολόγων— με στόχο την

καταγγελία της ανευθυνότητας γύρω από το θέμα των σκουπιδιών.

Κυβερνώντες και κυβερνώμενοι συνέχισαν να εξαπατούν αλλήλους αντιδικώντας για πολιτικά ημίμετρα που αμφότεροι χαρακτηρίζουν «ασπιρίνες». «Ασπιρίνες» που «καταπραΰνουν» προς στιγμήν, αλλά δεν θεραπεύουν.

Οι διαπραγματεύσεις για το ζήτημα των απορριμμάτων περιστρέφονται αποκλειστικά γύρω από την απομάκρυνσή τους από τους δρόμους και τα πεζοδρόμια της πόλης στις υπερπλήρεις από καιρό χωματερές.

Κανείς δεν μιλά για περιορισμό των σκουπιδιών, για ενημέρωση των κατοίκων και εναλλακτικές λύσεις επεξεργασίας τους, όπως κανείς δεν μιλά για αυτοκίνητα σύγχρονης καθαρής τεχνολογίας, βελτίωση των δημοσίων μέσων συγκοινωνίας και της ποιότητας των καυσίμων.

Στο όνομα της «ευημερίας», η πολιτική ηγεσία δεν τολμά να απαγορεύσει τη χρήση του ΙΧ για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός εικοσιτετράωρου, ούτε να λάβει μέτρα ριζικά —παραμονές προεκλογικής περιόδου— για τον περιορισμό των ρύπων ή των σκουπιδιών. Επαφίει τις ελπίδες της στο βοριαδάκι, τις κλιματολογικές μεταβολές και στις μετέπειτα κυβερνήσεις.

Στο όνομα της «ευημερίας» πολλοί λίγοι από τους νεόφυλους Αθηναίους αντιστάθηκαν στον πείρασμό, να τοποθετήσουν τη διάφανη πλαστική σακουλίτσα τους —σύμβολο «υψηλού» βιοτικού επιπέδου— έξω από την πόρτα του σπιτιού τους, με εμφανή τα απόβλητά τους.

Άλλωστε, αυτή δεν ήταν η «ευημερία» των προεκλογικών εξαγγελιών των δύο ισχυροτέρων κομμάτων; Φτηνά ΙΧ και περισσότερες διέξοδοι προς το φτηνό κατανάλωσιμό;

Στο όνομα αυτής της «ευημερίας» δεν διαπαιδαγωγήθηκαν οι νεώτερες γενιές, διακυβεύοντας την ποιότητα του βιοτικού τους επιπέδου, την ποιότητα της ίδιας τους της ζωής;

Με το επιχείρημα ότι «δεν μπορούμε να τα έχουμε όλα μαζί»;

Αφιέρωμα στη δεκαετία του '70

«Μέσα από τη ζωγραφική και γλυπτική (του Κωστή Τριανταφύλλου) απορρέει μια παράξενη εκρηκτική δύναμη που άπαξ κι ελευθερωθεί δεν δέχεται πλέον κανένα όριο στους κόλπους του φανταστικού πεδίου μας», έγραψε

στον κατάλογο με τίτλο *Κωστής Τριανταφύλλου: 1986-1988/Ζωγραφική-Γλυπτική* ο τεχνοκριτικός Pierre Restany. Ουσιαστικά, ο Restany σκιαγραφεί, με αυτή του τη φράση, μια κατάσταση πνεύματος του Κωστή που μπορεί κανείς να διακρίνει και στα μαυρόασπρα σχέδια του της δεκαετίας του '70. Μια επιλογή από αυτά παρουσιάζεται από τις 31 Ιανουαρίου και μέχρι τις 17 Φεβρουαρίου στο Γαλλικό Ινστιτούτο και δίνει μια ενδεικτική εικόνα της πορείας του, από τον παραστατικό στον αφηρημένο εξπρεσιονισμό, από τη συγκεκριμένη στη χειρονομιακή και ελεύθερη γραμμή, από το εμφανές θεματικό μήνυμα στην επικαλυμμένη, εκ πρώτης όψεως,

εννοιολογία, και από την ευδιάκριτη αφήγηση της εικόνας στην σταδιακή αποποίηση της.

Ο Κωστής απελευθερώνει τη σκέψη του, κι ελευθερώνοντας αυτήν ελευθερώνει τη ματιέρα και τη γραφή του. Περνάει επιπλέον από τη στενή σαρκαστική κοινωνική κριτική —την καθημερινή και προσιτή απ' όλους— σε μια κριτική που θίγει και ειρωνεύεται το σύστημα της τέχνης και που προϋποθέτει όχι μόνο στοχασμό και προβληματισμούς αλλά παιδεία και γνώσεις.

Τα πρώτα του μαυρόασπρα έργα που χρονολογούνται από το 1969 ως το 1974 και που πολλά από αυτά συμπεριλή-

φθησαν στο βιβλίο του *Ονειροδρόμιο* που εκδόθηκε από τις εκδόσεις Καστανιώτη το 1977, φέρουν μια ενιαία τεχνοτροπική προσέγγιση: λεπτή μαύρη γραμμή, προσοχή στη λεπτομέρεια, σουρεαλιστική παράλογη αντιπαράθεση αντικειμένων, και εξπρεσιονιστική περιγραφή της ανθρώπινης φιγούρας που ενίοτε εμφανίζεται ακόμα και ως γκροτέσκ τερατοειδής μορφή. Τα θέματα που επικαλείται ο Κωστής συσχετίζονται με την καταπίεση, κάθε μορφής, και με τη σπαρακτική κραυγή του ασυμβίβαστου επαναστάτη που προσπαθεί να σπάσει, γεμάτος απόγνωση, τους παραδοσιακούς και καθιερωμένους από την αστική μάζα, κλοιούς.

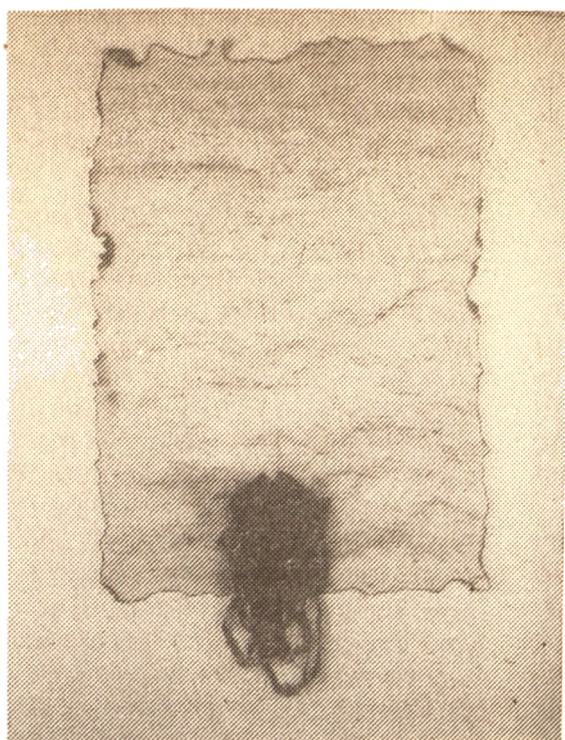
Είναι η επανάσταση της γυναίκας που παλεύει, με δύναμη και πάθος, για ισότητα, ή του απλού πολίτη που πνίγεται εσώκλειστος σε μια ασφυκτική, πυκνοκτισμένη και πυκνοκατοικημένη, πλημμυρισμένη από το νέφος και τα καυσαέρια, απρόσωπη και άψυχη, δίχως αισθητική, πόλη. Ή είναι πάλι η ανύψωση της κατακραυγής ενός ιδεολόγου και περιθωριακού δημιουργού απέναντι στην απληστία και την κενότητα που γεννάει συχνά το χρήμα, ή ακόμα, απέναντι στο ακαδημαϊκά σνομπιστικό ύφος που το φορά σαν μάσκα μια κάποια τάξη αμόρφωτης και απέδευτης, υποτιθέμενης, ιντελιγκέντσας, καθιερωμένης και δυνατής στο ευρύ κοινό όμως.

Πριν ακόμα ολοκληρωθούν τα σχέδια του *Ονειροδρόμου*, συγκεκριμένα το 1973, ο Κωστής πραγματοποιεί παράλληλα κομμάτια που υποδηλώνουν με σαφήνεια τα πρώτα του βήματα προς την αφαίρεση. Διατηρεί σε αυτά τα έργα τα ανθρώπινα μπουστά μα καταργεί τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά και με άγριες γραμμές, σαν χαρακίς, γεμίζει τα εσωτερικά των υπαρξιακά πληγωμένων και βασανισμένων μορφών του.

Στα μέσα της δεκαετίας έρχεται η τελική ρήξη με την παράσταση, με το έργο «No more concrete art» όπου το συγκεκριμένο ανθρώπινο πρόσωπο, περιβαλλόμενο από ένα κατάμαυρο περίγυρο, βίαια ζωγραφισμένο, μοιάζει από την πίεση και από το εσωτερικό του δράμα να εκρήγνυται. Είναι το τέλος του εικονικού σχεδίου, η άρνηση και το σβύσιμο της φιγούρας, η αρχή μιας τέχνης που αποκρυπτογραφείται μόνο με τη φαντασία του θεατή και με ασαφείς, από την πλευρά του καλλιτέχνη, αλλά επεξηγηματικές, παρ' όλα αυτά, νύξεις.

Εμφανίζονται τώρα περισσότερες αναφορές στην ίδια την ιστορία της τέχνης, στην *conceptual art*, στα *drippings* του Jackson Pollock, στην χειρονομία και τη μορφολογία της *art informel*, και, τέλος, στη σχέση της φορμαλιστικής εικόνας με τη γραφή.

Ελεύθερες και αφηρημένες, παχιές πινελιές, μονοκονδυλιές, στρόβυλοι, παραλληλόγραμμα, καμπύλες, ευθείες γραμμές, ή φόρμες απροσδιορίστου σχήματος, αποδίδουν την εσωτερική αισθηση του Κωστή αντί να περιγράφουν την εξωτερική περιβαλλοντολογική εικόνα.

Κωστής
Τριανταφύλλου,
«Σιωπή»:
Το ποίημα βρίσκεται
πάνω στην ταινία
1976.

Όπως ο ίδιος έγραψε στις προσωπικές του σημειώσεις: «Αυτόματη γραφή, προέκταση της ψυχής μου και της σκέψης μου, εκρηκτική στιγμή, πάθος».

Τρία έργα σηματοδοτούν το τέλος της δεκαετίας του '70 και προδίδουν όχι μόνο τις εικαστικές αναζητήσεις του Κωστή, αλλά, επιπλέον, τη στάση του απέναντι σε όλο το διεθνές προσκήνιο της τέχνης.

Το «3=1», 1978, είναι η μαρτυρία της προσωπικής του πορείας, το χέρι απεικονισμένο σε τρεις διαφορετικές στάσεις που στηρίζει τις εκάστοτε σχεδιαστικές ενασχολήσεις του: την εννοιολογία, τη ματιέρα, και τη συγκεκριμενοποίηση της εικόνας.

Το «Best Before», 1978, είναι μια ένδειξη της αντίληψής του της ιστορίας της αφαίρεσης, από τον κονστρουκτιβισμό του Kasimir Malevich, στα «ατυχήματα» του Jackson Pollock, στην πεντακάθαρη γεωμετρία, ως τη μη-ζωγραφική.

Τέλος, το «NEO-NEO», 1979, είναι η κριτική του σύγχρονου συστήματος, όπως σωστότατα το εντόπισε και η Suzi Gablik στο βιβλίο της «Has modernism failed?» (New York, Thames & Judson: 1984). Είναι τα κοινά συμφέροντα ορισμένων γκαλεριστών, τεχνοκριτών, καλλιτεχνών, και εκδοτών που διαμορφώνουν την αγορά της τέχνης και την επιβάλλουν, στη συνέχεια, στο ανυποψίαστο κοινό, σαν πρωτοπορία. Είναι οι κατάλληλες διασυνδέσεις που παρέχουν τις παγκόσμιες ευκαιρίες και η εύκολη λύση: το επίθετο «νέο» που από μόνο του θα έπρεπε, λογικά, να υποδηλώνει την επανάληψη του παλιού. Και στέκει το σχέδιο του Κωστή σαν άρνηση ε-

νός επίπλαστου και φτιαχτού συστήματος —που καθορίζει μεν την αγορά αλλά απαρνείται την έρευνα και τις καινοτομικές ιδέες— και σαν ερώτημα βαθύτατο: προς τι, τότε, η τέχνη;

Μπία Παπαδοπούλου

Άμυνα στη μαζική ενημέρωση

Γράφω αυτό το σημείωμα με τη συνειδηση του μη ειδικού στα μαζικά μέσα και την ξιπασία εκείνου που δεν παραιτείται από το να αντιστέκεται στη δικτατορία που μας επιβάλλεται καθημερινά από τους λογής-λογής αρμόδιους και ειδικούς σ' όλα εκείνα που μας αφορούν και μας καθορίζουν.

Ο μύθος της ελευθερίας μας είναι κατ' αρχήν άρρηκτα δεμένος με την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, την πληροφόρηση, τη διαφώτιση, τη διαφάνεια. Από τον Προμηθέα ως τη χριστιανική ανάσταση, από τις αστικές επαναστάσεις του 17ου αιώνα ως τις μαρξιστικές και τα απελευθερωτικά κινήματα του 20ού αιώνα η ανάσταση, η υπέρβαση, η σωτηρία, η εξέγερση των λαών έρχονται σαν συνώνυμες του φωτός που μεταλαμπαδεύουν

οι εκάστοτε φίλοι των λαών. Τελικά η αλήθεια θριαμβεύει και τα σκοτάδια διαλύονται.

Αλλά κρατώντας αυτή την αλληγορία θα έπρεπε να αναρωτηθούμε πως θα ήταν η ζωή μας άραγε σε μια διαρκή ημέρα, όταν το φως αμείλικτο δεν λέει να φύγει από τα μάτια μας, εξανεμίζει την κάθε απόχρωση και ερημώνει το τοπίο. Το φαινόμενο το αντιμετώπισαν για πρώτη φορά οι εξερευνητές των πόλων, τους θερινούς μήνες. Την καταλυτική επίδραση άλλωστε της ανελέητης φωτοχυσίας στον ανθρώπινο εγκέφαλο εκμεταλλεύτηκαν εκείνοι που επινόησαν τα λευκά κελιά της Σοσιαλδημοκρατικής Γερμανίας. Το ατέλειωτο φως που τελικά αποξενώνει τον άνθρωπο από τον εαυτό του.

Αυτό που ζούμε τις τελευταίες δεκαετίες, και που επιταχύνεται με ρυθμούς ανεξλέγκτους, είναι ακριβώς ένας βασανισμός ανάλογος με εκείνο της ατέλειωτης ημέρας των λευκών κελιών. Το σφυροκόπημα πληροφόρησης που δεχόμαστε πανταχόθεν από εφημερίδες, τηλεόραση, επιγραφές, κυκλοφορία, φορτωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, τουρισμός, συναστροφές κ.ά., έχει την ίδια ακυρωτική επίδραση πάνω στον ανθρώπινο εγκέφαλο με μόνη ίσως διαφορά ότι το πείραμα τώρα επιβάλλεται μαζικά σε όλη την κοινωνία. Οι επιπτώσεις του φαινομένου είναι ακόμη ανεξερεύνητες κι ίσως στο μέλλον μάθουμε ότι οι καταστροφικές συνέπειες στον πολιτισμό μας ήταν μεγαλύτερες από εκείνες της μόλυνσης του περιβάλλοντος.

Τα εργαλεία της επικοινωνίας, δηλαδή ο λόγος, η εικόνα, ο ήχος, που υπηρέτησαν τον άνθρωπο και την κοινωνία του γίνονται πια ο δυνάστης του, επιφέροντας την απέραντη σύγχυση. Η αλματώδης εξέλιξη των μέσων πληροφόρησης που έδωσε ξαφνικά τεράστιες δυνατότητες σε εκείνους που εκπέμπουν κάποιο μήνυμα δεν συνοδεύτηκε από καμιά εξέλιξη και ωριμότητα εκείνων που το δέχονται. Ο υποκειμενικός παράγοντας που ήρθε να επεξεργαστεί τα πολυπληθή και πολύμορφα σήματα συνέχισε να παράγεται μέσα στο ίδιο εκπαιδευτικό σύστημα με τις ίδιες κοινωνικές και πολιτικές αξίες. Αποτέλεσμα αυτού του χάσματος ήταν η παθητικοποίηση της κοινωνίας ως καταναλωτικού κοινού βιομηχανικών και πολιτικών παραγώγων. Ήταν η υπονόμηση της διαλεκτι-

κής σύνδεσης του υποκειμένου με την είδηση δηλαδή σε τελευταία ανάλυση της ίδιας της συν-είδησης.

Η πληροφορία δεν είναι μόνο φορέας διάδοσης της αλήθειας, και της ενημέρωσης αλλά συχνά φτάνει να γίνει φορέας των ίδιων των αναγκών της ζωής με τη μορφή μαζικών κωδικών ένδυσης, κατανάλωσης, συμπεριφοράς, ηθικών αξιών, αγωνιστικών κατευθύνσεων, τεχνικών κοινωνικών αντιστάσεων και ευαισθησιών. Η σημασία που έχει πια ο έλεγχος και η διανομή της πολλαπλασιάστηκε. Ένα πλήθος ισορροπιών της οικονομικής και της κοινωνικής ζωής στον πλανήτη ανατράπηκε και συνεχίζει να ανατρέπεται μπροστά στα μάτια μας. Δημιουργήθηκαν οι τράπεζες πληροφοριών και μεγάλοι πολιτικοί αγώνες έχουν συχνά επίκεντρο τον έλεγχο σημαντικών κέντρων πληροφόρησης.

Ωστόσο, η αμηχανία μας μπροστά στα γεγονότα με τίποτα δεν θα δικαιολογούσε υστερικές αντιδράσεις. Κανείς δεν αρνείται την αναγκαιότητα της ενημέρωσης και την αξία των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων. Κανείς όμως δεν μπορεί να περιμένει ότι ο καπιταλισμός θα προστατέψει τους λαούς από τις συνέπειες της άναρχης ανάπτυξής του. Είναι λοιπόν η κοινωνία και ο πολίτης που θα επινοήσει τις άμυνες και τις μεθοδεύσεις εκείνες που θα τον προστατέψουν από τις επιπτώσεις της υπερπληροφόρησης που αναφέραμε. Πρέπει να κατανοήσουμε βαθμιαία τι συμβαίνει γύρω μας, να επεξεργαστούμε τις αντιστάσεις και να ξεκαθαρίσουμε τις απαιτήσεις μας, που θα έχουμε από την πολιτεία και τους φορείς.

Αρχικά θα αναφέρω ενδεικτικά κάποιες προτάσεις για τα σχολεία που θα αποτελέσουν ίσως ένα πρώτο βήμα για την οργάνωση αυτής της άναρχης ενημέρωσης.

Το πρώτο είναι μια άποψη για το σχολείο. Το σχολείο πρέπει να αλλάξει ριζικά. Το νέο σχολείο πρέπει να οργανωθεί αξιοποιώντας ακριβώς αυτή την τεχνολογία. Πριν απ' όλα τα προγράμματα της εκπαιδευτικής τηλεόρασης που ποτέ δεν συνδυάστηκαν με το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας και μάλιστα σε μια εποχή όπου ένα μεγάλο πλήθος γνώσεων από την βιολογία, υγιεινή, ιστορία, ανθρωπολογία, γεωγραφία, χημεία κλπ. μπορούν να αποκτηθούν με πιο ξεκούραστο τρόπο

και δίνοντας στον δάσκαλο τη δυνατότητα να προχωρήσει σε βαθύτερα και ουσιαστικότερα σημεία. Είναι αναγκαίο όλοι οι μαθητές να πάρουν κάποια μαθήματα τεχνολογίας, ώστε να εξοικειωθούν με ένα πλήθος μηχανές που μας περιβάλλουν, και οπωσδήποτε κάποιο μάθημα πληροφορικής που θα τους εισαγάγει στο νόημα της αξιολόγησης και της αξιοπιστίας. Επιπλέον τα μαθήματα χρήσης υπολογιστών, που θα πρέπει να γενικευτούν.

Ένα άλλο θέμα που πρέπει να αντιμετωπίσει το σχολείο είναι η ενημέρωση μαθητών και γονέων για τις συνέπειες της τηλεόρασης στη διαμόρφωση, την ψυχολογία και την απόδοση των μαθητών. Οι σχετικές μελέτες είναι πολλές από τη δεκαετία του '70 αλλά το πρόβλημα σήμερα είναι ακόμη σοβαρότερο. Η εμφάνιση του video-clip και η λειτουργία του πανευρωπαϊκού δικτύου τηλεόρασης οδήγησαν τους νέους, λόγω της ανάγκης τους για μουσική, σε μεγαλύτερη εξάρτηση, ακόμη πιο πολύ από τα μονότονα επαναλαμβανόμενα προγράμματα του MTV. Η εικόνα συνδυασμένη αριστοτεχνικά με τη μουσική αποτελεί μια εύκολη ευχαρίστηση που μαγνητίζει το μάτι σε ώρες χαλάρωσης. Τα πληθωρικά αυτά ερεθίσματα, που ουσιαστικά περιορίζουν τη φαντασία, συνεχίζουν να διατρέχουν τα μνημονικά κύτταρα στον ύπνο και το παιχνίδι και δεν αφήνουν περιθώρια στον εγκέφαλο να αφομοιώσει και να κατακτήσει το υλικό της βασικής εκπαίδευσης.

Τα παραπάνω θέματα θέλουν ακόμη περισσότερη ανάλυση. Τα αναφέρω ενδεικτικά, όπως ενδεικτικά αναφέρω κάποιες άμυνες γενικού χαρακτήρα λίγο πολύ γνωστές, τώρα που προς στιγμή δεν φαίνεται να υπάρχει ένα κίνημα ενάντια στην υπερπληροφόρηση.

Καταλήγουμε λοιπόν σε ένα σύνολο συνταγών που θυ-

μίζει τις προτάσεις των εκλαϊκευτών Αμερικάνων ψυχολόγων συστήνοντας μια μέθοδο αποεξάρτησης μέσω ενδιαμέσων ελαφρυτέρων εξαρτήσεων.

— Πληροφορούμαι συνήθως τις ειδήσεις από το ραδιόφωνο ή τις σύντομες ειδήσεις της τηλεόρασης των 6 και των 12.

— Κάνω επιλογή για τον μικρότερο αριθμό εκπομπών που τις θεωρώ καλές. Το συκοφαντημένο video εδώ ίσως να βοηθάει, (προσωπικά δεν ξέρω γιατί δεν έχω).

— Πηγαίνω την τηλεόρασή μου σε ένα δωμάτιο που να μην είναι πολύ ζεστό, ώστε για τόπος χαλάρωσης να μην βολεύει πολύ τα παιδιά.

— Αποφεύγω τις εφημερίδες με πηχάιους τρομοκρατικούς τίτλους.

— Προτιμώ τους εβδομαδιαίους σχολιαστές γιατί σκέφτονται περισσότερο τα άρθρα τους.

— Προσανατολίζομαι προς έντυπα προβληματισμού και γνώμης. Είναι προτιμότερες οι εβδομαδιαίες εφημερίδες παρά οι καθημερινές. Ακόμη περισσότερο τα δεκαπενθήμερα, μηνιαία και εξειδικευμένα περιοδικά.

— Διαβάζω βιβλία, χαίρομαι μια βόλτα στα βιβλιοπωλεία.

— Αποφεύγω πολυδιαφημισμένα προϊόντα.

— Πηγαίνω με τα παιδιά μου κινηματογράφο, θέατρο ή αλλού για να τους παρέχεται ένας εναλλακτικός τρόπος θεάματος έξω από την τηλεόραση.

— Επιδιώκω τη φυγή στην υπαίθρο, τα βουνά, τη θάλασσα.

Εκείνο όμως που θα ήθελα να υπογραμμίσω με αυτό το σημείωμα είναι η ανάγκη για μια μεγάλη συζήτηση που θα πρέπει να αρχίσει. Σήμερα ένα μεγάλο μέρος του πολιτικού αγώνα, στην Ελλάδα και αλλού παρουσιάζεται εμπρός μας μέσα από μια στημένη συμπαιγνία των μεγιστάνων του κεφαλαίου που τείνουν να ελέγξουν ολοκληρωτικά ό-

λους τους χώρους πλατιάς επιρροής (βλέπε, εκτός των μέσων ενημέρωσης, αθλητικούς συλλόγους κ.ά.).

Είναι αναγκαίος λοιπόν ο προσανατολισμός του αριστερού κινήματος σε αυτή την κατεύθυνση. Ένα κίνημα άμυνας και επέμβασης αποτελεί αναγκαιότητα. Μετά από ένα τέτοιο κίνημα πιστεύω ότι θα ξαναβρούμε την ελληνική κοινωνία που την κουκούλωσε η αμηχανία της μετακοσκότιας ομίχλης.

Τάκης Σπύρου

«Ο καιρός των Τσιγγάνων»: Μια ταινία που αντιστέκεται

Ο Γιουγκοσλάβος σκηνοθέτης Εμίρ Κουστουρίτσα, γνωστός στη χώρα μας ήδη από το «*Θυμάσαι την Ντόλλυ Μπελ*», γνωστός στην Ευρώπη από το «*Ο μπαμπάς λείπει σε ταξίδι για δουλειές*» δυστροπεί συνειδητά στα θέματα που ευνοεί η βιομηχανία. Οργισμένος Βαλκάνιος, επωφελείται από την πολιτική των συμπαραγωγών που έχουν εφαρμόσει τελευταία οι ευρωπαϊκές τηλεοράσεις για να κάνει την καινούργια ταινία του (με τον ίδιο τρόπο παράγονται και οι ταινίες του Θόδωρου Αγγελόπουλου).

Ο «*καιρός των Τσιγγάνων*» ασχολείται με τις συνήθειες μιας συνοικίας τσιγγάνων στη γιουγκοσλαβική Λιουμπλιάνα. Ο Κουστουρίτσα χρησιμοποιεί τσιγγάνους, μη επαγγελματίες ηθοποιούς. Τα φυσικά ντεκόρ κι η πρώτη εντύπωση του θεατή είναι ότι πρόκειται για ένα ντοκιμαντέρ όπου, έξυπνα, ο σκηνοθέτης το διεκπεραιώνει μυθοπλαστικά. Γρήγορα, ωστόσο, η ταινία γί-

Υπενθυμίζουμε στους αναγνώστες του ΑΝΤΙ το ρεπορτάζ της Ελένης Παπάζογλου για τα γυρίσματα του «*Καιρού των Τσιγγάνων*» του Ε. Κουστουρίτσα, που είχε δημοσιευθεί στο τχ. 375, 3-6-88.

ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΝ

Με ένα τρομοκρατικό «Α» (= Ακατάλληλον) πρόβαλε η ΕΤ-2 πριν λίγες νύχτες την ταινία του Φασμπίντερ «*Η τρίτη γενιά*».

Νομίζουμε ότι δεν το έκανε για να προφυλάξει τα χρηστά ήθη των ανηλίκων τηλεθεατών από την γοητεία που θα

ασκούσε πάνω τους ο δύσπεπτος λόγος του Γερμανού σκηνοθέτη για την τρομοκρατία. Αλλά, αντίθετα, για να προσελκύσει κανέναν ξεχασμένο τηλεθεατή, που πιθανόν θα έμενε στο κανάλι με την προσδοκία της... τσόντας.

Σημεία των καιρών;

Σκηνή από τον «Καιρό των Τσιγγάνων» του Ε. Κουστουρίτσα.

νεται κάτι πολύ παραπάνω: Πρώτα, ένα σκληρό δράμα όπου οι εικόνες παραπέμπουν και προσομοιάζουν με τις εικόνες του ιταλικού νεορεαλισμού. Στη συνέχεια, όμως, η ματιά του σκηνοθέτη «ανοίγεται» στη μαγεία, όταν της αποκαλύπτονται οι πτυχές της ζωής ενός λαού, που αρνείται την ενσωμάτωση στον καταναλωτισμό και συνεχίζει να συντηρεί ένα τελείως διαφορετικό μοντέλο κοινωνικής ζωής. Ένα μοντέλο που στηρίζεται στην ευθύτητα, στην «μπέσα», στην τιμή, ένα μοντέλο που παράλληλα με τους σκληρούς όρους της επιβίωσης συντηρεί —αντίδοτο— φαντασιακά στοιχεία όπως η θρησκευτική τελετή, η μαγεία, η συμφιλίωση με το θάνατο, στοιχεία που εκφράζονται μέσω σκληρών παραμυθιών, μέσω της συντήρησης των παραδόσεων, μέσω της πίστης σε οiwονούς και σε σύμβολα. Κι η ταινία γίνεται έτσι μια ακριβή συλλογή εικόνων, που αποτυπώνουν ανθρώπινες συγκρούσεις, επινοήσεις, τελετές, όνειρα, την οδύνη του έρωτα —μια μαρτυρία πάθους για τη ζωή.

Η ταινία αφηγείται την ιστορία του Περχάν, που α-

ναγκάζεται ν' ακολουθήσει στην Ιταλία έναν τσιγγάνο - πατρώνο, να «δουλέψει» (ζητιανιά -κλοπές) γι' αυτόν, να γυρίσει πετυχημένος στην πατρίδα του όπου θα γνωρίσει την οδύνη του έρωτα, τις συνέπειες των ψεμάτων που του 'χουν πει, τον πόνο εξαιτίας του θανάτου των αγαπημένων ανθρώπων. Γύρω από τον Περχάν, αρθρώνονται πολλές μικρές τσιγγάνικες ιστορίες: η ιστορία του τρελού της οικογένειας, που δεν είναι ωστόσο απόβλητος, η ιστορία της νεκρής μητέρας που διατηρείται ολοζώντανη η μνήμη της, η εικονογράφηση της διονυσιακής γιορτής του Αη-Γιαννιού, η παρακολούθηση των μεθόδων προπορισμού χρημάτων από μέρους ενός τρομερού τσιγγάνου - σωματέμπορου (πορνεία, κλοπές, ζητιανιά, απάτες) το αυτοκαταστροφικό παιχνίδι της εκδίκησης...

Η θαυμαστική σκόπευση των προσώπων, με μια ογκώδη ηλικιωμένη τσιγγάνα —μια mater-familiae— να κυριαρχεί καθοδηγώντας, ανεχόμενη, παρηγορώντας και το φακό να συμμετέχει ουσιαστικά σ' ό,τι δείχνεται στην οθό-

νη είναι τα δυο βασικά προσόντα της ταινίας του Κουστουρίτσα. Μ' αυτό τον τρόπο καταφέρνει και να μην ενδώσει στη φολκλορίστικη γραφικότητα του θέματός του και να μην παραμείνει στο στεγνό ντοκυμανταρίστικο στίλ. Αντίθετα, η πρότασή του, ανιχνεύει τη σύγχρονη δυνατότητα του Ευρωπαίου σκηνοθέτη για μια νεορεαλιστική γραφή, που θα θέτει ξανά το πρόβλημα της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας, της ιδιαιτερότητας στην έκφραση, αλλά και την επιθυμία συνάντησης των ιδιαιτεροτήτων λαών και φυλών, σε μια ενωμένη Ευρώπη, σε μια σχέση ελεύθερης ανταλλαγής κι όχι ενσωμάτωσης των ιδιαιτεροτήτων σε μια εσπεράντο κουλτούρα υποταγής.

Μια ταινία που αντιστέκεται.

Ηλίας Κανέλλης

● Το Σοβιετικό Κρατικό Τσίρκο και Βαριετέ της Μόσχας σε συνεργασία με το ΥΠ.ΠΟ. δίδει κάθε Τετάρτη, Πέμπτη και Παρασκευή από τις 7 μέχρι τις 10 το βράδυ και κάθε Κυριακή (πρωί 11-14 και βράδυ 7-10) παραστάσεις σε θερμαινόμενη σκηνή στη λεωφόρο Συγγρού (απέναντι από το Πάντειο Πανεπιστήμιο).

● Έκθεση του Γιάννη Στεφανάκη παρουσιάζεται μέχρι τις 27 Ιανουαρίου στην γκαλερί 3 (Φωκυλίδου 3) πρόκειται για μια ενδιαφέρουσα σειρά ανάγλυφων έργων, φτιαγμένων από υλικά καθημερινά όπως, ασβέστη, χώμα, ξύλο που χρησιμοποιούνται έντεχνα για να παρουσιάσουν με ένα πολυμήχανο τρόπο την οικολογική καταστροφή.

● Έκθεση του Juan Munoz παρουσιάζει από τις 19 Ιανουαρίου η γκαλερί Bernier (Μαρασλή 51, τηλ. 72.35.657). Ο Munoz χρησιμοποιεί στην τέχνη μια γλώσσα συμβολική που υπερβαίνει το «οφθαλμοφανές». Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 19 Φεβρουαρίου και είναι ανοικτή καθημερινά από τις 10.30 μέχρι τις 7 μ.μ. και μέχρι τις 2 μ.μ. το Σάββατο εκτός Κυριακής και Δευτέρας.

● Έκθεση χαρακτηριστικών ξένων περιηγητών με παραστάσεις από ελληνικές ενδυμασίες και έθιμα των Ελλήνων του 19ου αι. εγκαινιάζεται τη Δευτέρα 22 Ιανουαρίου (8 μ.μ.) στην Ελληνοαμερικανική Ένωση (Μασσαλίας 22, τηλ. 36.29.886). Το υλικό προέρχεται από το τμήμα Χαρακτικών και Σχεδίων του Μουσείου Μπενάκη.

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

ΑΝΑΣΙΜΑΝΔΡΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ
CHARLES
KAMIS

ΠΡΟΚΛΑΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΕΙΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
Ε. Μ. ΠΑΝΤΕΙΟΥ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ
Ε. Μ. ΠΑΝΤΕΙΟΥ

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΑ
ΑΠΟΦΑΣΜΑΤΑ
G.S. KIRK

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεινοκράτους 131
Αθήνα 115 21 τηλ. 72 49 300

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ Ή Η ΠΡΟΚΛΗ

▼ **Ε**να μάθημα που προκαλεί και τις πιο βίαιες αντιδράσεις, θετικές ή αρνητικές, στημένο μέσα στην πιο αποπνικτική περίοδο της πρόσφατης πολιτικής ιστορίας στην Ελλάδα, που να απευθύνεται σε εφησυχασμένους σπουδαστές της αρχιτεκτονικής; Ένα μάθημα που παίρνει ένα «καυτό» σημερινό θέμα, όπως το νέο μουσείο της Ακρόπολης, και του δίνει την πρέπουσα πολεοδομική διάσταση; Ένα μάθημα, τέλος, βασισμένο στη συμμετοχή «εξωτερικών συνεργατών», που είτε συμβάλλουν με καίριες ομιλίες είτε προσφέρουν την κριτική τους σε παρουσιάσεις σχεδίων, ή ακόμα, τις απόψεις τους σε αυτοσχεδιαστικούς διαλόγους; Ναι, με αυτές και μερικές άλλες, κάπως ασυνήθιστες, διαδικασίες οργανώθηκε ένα τέτοιο μάθημα στη χρονιά 1988-89 στο Πολυτεχνείο¹, που αξίζει μια σύντομη ανασκόπηση.

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά. Το διήμερο που οργάνωσε ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων στο Πολυτεχνείο, την άνοιξη του '88, με θέμα το πρόγραμμα του διαγωνισμού για το νέο μουσείο της Ακρόπολης, στάθηκε το έναυσμα για μια αντι-πρόταση με τους όρους του αστικού σχεδιασμού (urban design). Πόσο ενδιαφέρον θα ήταν, αλήθεια, να αντιμετωπίσουν οι σπουδαστές ένα τόσο πολύπλοκο θέμα, όχι από τη σκοπιά του «οικοπέδου» αλλά ξεκινώντας από την αναγνώριση του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, σταδιακά να προσεγγίσουν την ένταξη του νέου μουσείου στον ιστό της πόλης. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να έχουν διπλό κέρδος: να αποκτήσουν άμεση γνώση (άρα και επίγνωση της ιστορίας) του κέντρου της πόλης που περιβάλλει την Ακρόπολη και να απεμπλακούν από τη μονοσήμαντη έννοια του κτιρίου - μουσείου που «φοριέται» σε δεδομένο «κενό» (οικόπεδο) του αστικού ιστού.

Η έκταση του μαθήματος (δύο εξάμηνα) αρκούσε για τη διεκπεραίωση μιας αρκετά πλατιάς θεώρησης του θέματος, από τον τρόπο «ανάλυσης» του ιστορικού κέντρου Αθηνών ως τα ιδιαίτερα προβλήματα προσθήκης ενός επιβλητικού κτιριακού όγκου (περίπου 13000 τετρ. μ.) στο ήδη «κορεσμένο» κέντρο της πόλης.

Παράλληλα με την εκπόνηση της άσκησης, οι σπουδαστές θα έπρεπε να συμμετέχουν σε οργανωμένες εισηγήσεις - παρουσιάσεις θεμάτων σχετικών με ιστορικά κέντρα και την οργάνωση μουσείων, τις οποίες θα αναλάμβαναν οι

υπεύθυνοι του μαθήματος σε συνδυασμό με «προσκαλεσμένους» ομιλητές. Εννοείται πως οι ομιλίες αυτές θα άφηναν ικανά περιθώρια (περίπου μιας ώρας) για συζήτηση μέσα στην τάξη, όπου οι σπουδαστές θα είχαν την ευκαιρία να δοκιμάσουν πιθανές προεκτάσεις προς το θέμα της άσκησης και να λύσουν όσα επίκαιρα προβλήματα τους απασχολούσαν.

Πρακτικά τώρα, δόθηκαν έξι διαλέξεις από εξωτερικούς ομιλητές², έγιναν τέσσερις ενδιάμεσες παραδόσεις³ και οι σπουδαστές εξετάστηκαν με γραπτό «διαγώνισμα κρίσης» στο τέλος κάθε εξαμήνου⁴. Εκτός από αυτές τις τυπικές υποχρεώσεις, ζητήθηκε από τους σπουδαστές να παραδώσουν γραπτή κριτική του μαθήματος, ανώνυμα, στο τέλος του κάθε εξαμήνου. Οι κριτικές αυτές δατυλογραφήθηκαν και μοιράστηκαν στην τάξη.

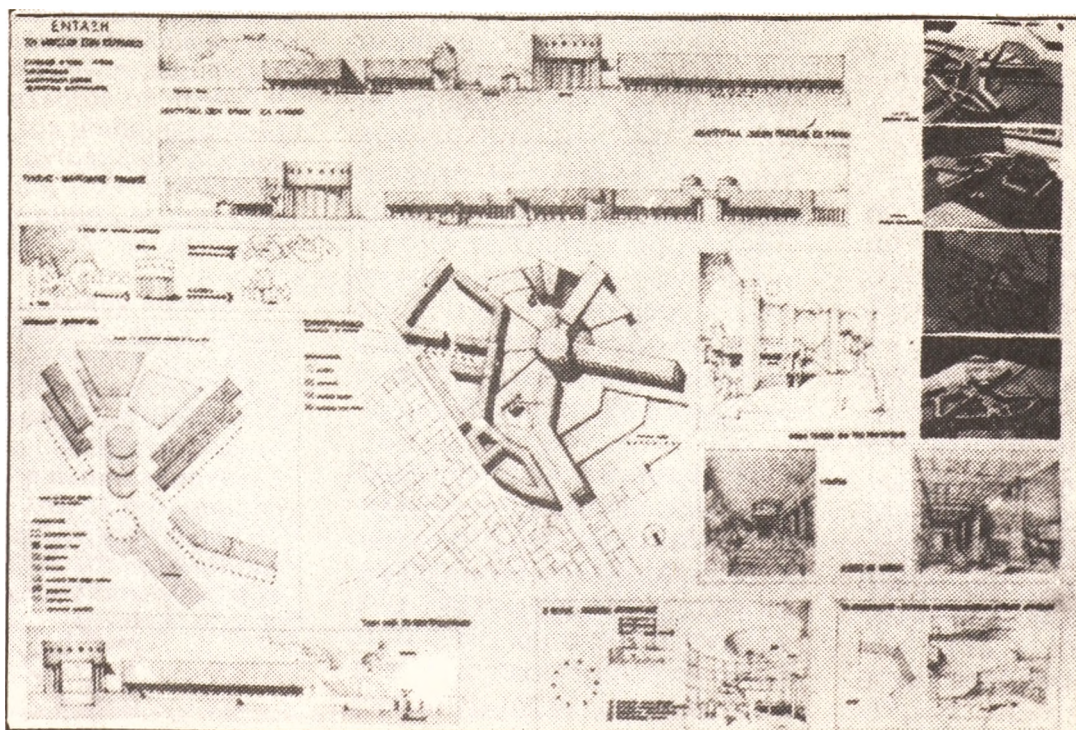
Πώς λειτούργησε το παραπάνω σχήμα; Θα πρέπει πρώτα να ομολογήσουμε ότι ο ρυθμός εκπόνησης της άσκησης επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το γενικό ποιοτικό επίπεδο της τάξης: με την πρώτη μάλιστα παράδοση θεμάτων, φάνηκαν ουσιαστικές γνωστικές και τεχνικές ελλείψεις, οι οποίες χρειάστηκε να καλυφθούν με πρόσθετη δουλειά⁵. Μια δεύτερη δυσκολία ήταν ο συντονισμός με τους ξένους ομιλητές: το πρόγραμμα συχνά ανατράπηκε χάρις σε διάφορες «συγκυρίες».

Βέβαια, αυτό δεν ήταν απόλυτο αρνητικό. Για παράδειγμα, η ματαιώση ομιλίας του Κ. Μωραΐτη κατέληξε σε μια πολύ ενδιαφέρουσα αντιπαράθεση στην τάξη με τον Γ. Σημαιοφορίδη, που είχε έρθει για να ακούσει την ομιλία. Αλλά και

γενικότερα, το μάθημα κέρδισε από την «τυχαία» παρέμβαση διάφορων φίλων, που ήρθαν τελείως απρόσκλητοι, όπως πάλι ο Κ. Μωραΐτης — που πρόθυμα συμμετείχε, για αρκετές ώρες, στην κριτική μιας παρουσίασης της δουλειάς σπουδαστών — ο Γ. Σημαιοφορίδης (που αναφέρθηκε παραπάνω), οι Γ. Τζιρτζιλάκης και Τ. Κουμπής — που παρακολούθησαν την τελική παρουσίαση των σπουδαστικών προτάσεων τον Ιούνιο '89 — ή τον (τότε) σπουδαστή Μ. Πόλη, που ανυποψίαστος «εισέβαλε» στην τάξη, διακόπτοντας έναν καβγά που είχε ξεσπάσει.

Αυτός ο αυτοσχεδιαστικός χαρακτήρας βοηθούσε, όπως φάνηκε, στη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος συμμετοχής των σπουδαστών στις συζητήσεις, μια και τους είχε πολλές φορές τονιστεί ότι η επιτυχία του μαθήματος εξαρτιόταν από εκείνους τους ίδιους. Βέβαια, χάρις σε βαθειά ριζωμένες συνήθειες, ένα μικρό ποσοστό των σπουδαστών συνήθως μονοπωλούσε τη συζήτηση πράγμα που έδινε συχνά λαβή σε σπουδαστικές καταγγελίες για «διακρίσεις» από τους υπεύθυνους του μαθήματος⁶.

Ένα τρίτο θετικό στοιχείο ήταν η παράλληλη εξέλιξη του θέματος του νέου μουσείου της Ακρόπολης στον «έξω κόσμο» με τα όσα διαλαμβάνονταν μέσα στην τάξη. Σχεδόν κάθε βδομάδα, υπήρχε κάποια είδηση ή δήλωση στον Τύπο, που έπρεπε να σχολιαστεί στο μάθημα, και να γίνουν οι σχετικές εκτιμήσεις για την πορεία του θέματος. Η κρίσιμη απόφαση μάλιστα του ΥΠΠΟ για τα τρία οικοπέδα του διαγωνισμού⁷, συνέπεσε με την παραμονή του τελικού διαγωνίσματος στο πρώτο εξάμηνο, το Φεβρουάριο '89.

Περιοχή Κεραμεικού. Σπουδαστές: Σ. Γούσης, Π. Μαντζιάρης, Ν. Ράμμος.

Αυτό αναστάτωσε αισθητά μεγάλο μέρος της τάξης: «και τώρα τι κάνουμε εμείς;» ήταν η πιο συνηθισμένη αντίδραση την επομένη ημέρα.

Αντίστοιχη κρίση συνειδήσης δημιουργήθηκε όταν ένας από τους ομιλητές, ο Κ. Φινές, υποστήριξε πως δεν πρέπει να χτιστεί ένα τέτοιο μουσείο μια και δεν είμαστε ακόμα σε θέση να εξασφαλίσουμε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τη σωστή του οργάνωση και λειτουργία. Οπότε πάλι, ένα μέρος της τάξης, διερωτήθηκε φωναχτά: «Τότε, εμείς τι κάνουμε εδώ;».

Μέσα από τέτοιου είδους αντιδράσεις —εδώ αναφέρθηκαν μόνο ενδεικτικά παραδείγματα— είχε γίνει φανερό, πριν καν τελειώσει το πρώτο εξάμηνο, ότι το σύνολο σχεδόν της τάξης είχε πάρει «στα σοβαρά» το πρόβλημα του νέου μουσείου και ότι αισθανόταν ότι πρέπει να πάρει υπεύθυνη στάση απέναντί του, ακόμα και αν στην πραγματικότητα η ως τότε στάση των δημόσιων φορέων και ορισμένων «ειδικών» έδειχνε συχνά επιπόλαιη ή αντιφατική.

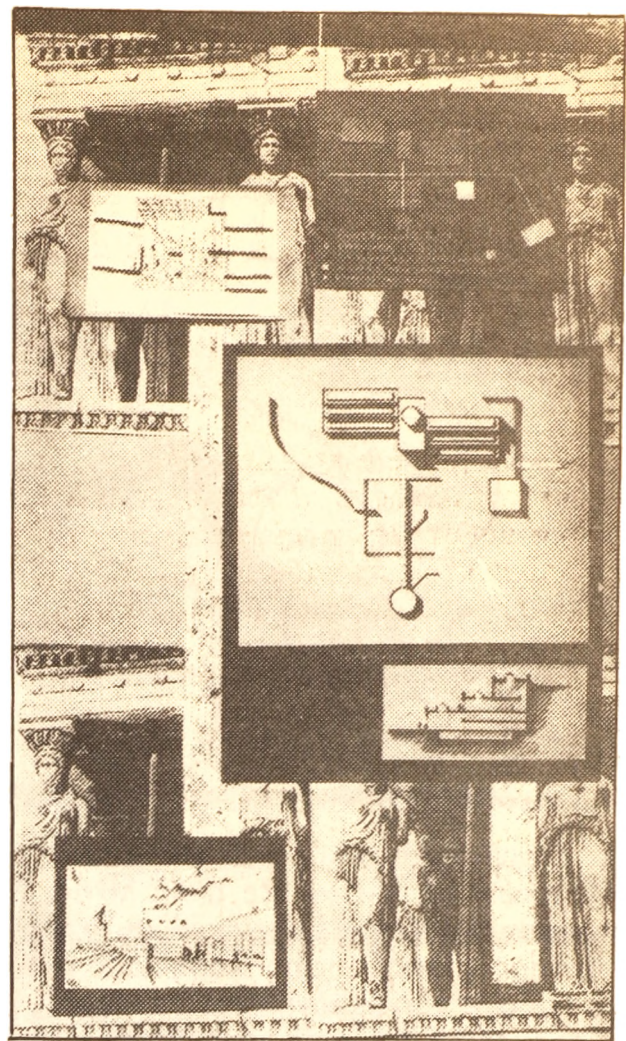
Με την πρωτοβουλία μάλιστα ορισμένων ομάδων, που είχαν ως κοινό σημείο την επιλογή του Κεραμεικού για το μουσείο⁸, δημοσιεύτηκε σχετικό άρθρο στο *Βήμα*⁹ και ταυτόχρονα επιδιώχτηκε η συνάντηση με την οργανωτική επιτροπή του διαγωνισμού. Σε αυτές τις δραστηριότητες δεν αναμίχθηκαν καθόλου οι διδάσκοντες, αν και τους είχε ζητηθεί από τους σπουδαστές. Το ότι η παρέμβαση των σπουδαστών δεν έφερε κανένα πρακτικό αποτέλεσμα δεν είχε και τόση σημασία: κάτι τέτοιο άλλωστε δεν προβλεπόταν από τον τρόπο λειτουργίας

των θεσμών στην Ελλάδα. Η προσπάθεια όμως τους τόνωσε την πεποίθηση ότι όλο το βάρος έπεφτε πάνω στις δικές τους πλάτες.

Και από εδώ αρχίζει μια διαδικασία απρόβλεπτη, ως προς την έκταση και τις επιπτώσεις της, σύμφωνα με την οποία οι πιο ενεργοποιημένες ομάδες σπουδαστών απορρίπτουν το συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας που τους προσφέρεται, διεκδικώντας κάτι διαφορετικό. Αμφισβητούν την «κατεύθυνση» του μαθήματος, που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο παρουσίασης (πρωτοτυπία, τεχνική τελειώματος, άμεση μεταδοτικότητα του «μηνύματος»), καταγγέλλοντάς την ως «επιφανειακή».

Αποκρούουν την αντιμετώπιση των διαφόρων «προβλημάτων» μέσω του *laissez faire* ως έλλειψη ηθικής (και υπεύθυνης) στάσης, απαιτούν συγκροτημένες κατευθύνσεις πάνω σε όλα τα σχετικά ζητήματα, με τη μορφή προδιαγραφών —με άλλα λόγια, αντιδρούν, στις κάπως ασυνήθιστες *ελευθερίες* που τους είχαν εκχωρηθεί. Με ανάλογο τρόπο οχυρώνονται πίσω από την «ιερότητα» του συμβόλου της Ακρόπολης και τη σπουδαιότητα ενός μοναδικού κτίσματος (του νέου μουσείου), που θα πρέπει να είναι αντάξιο του περιεχομένου του.

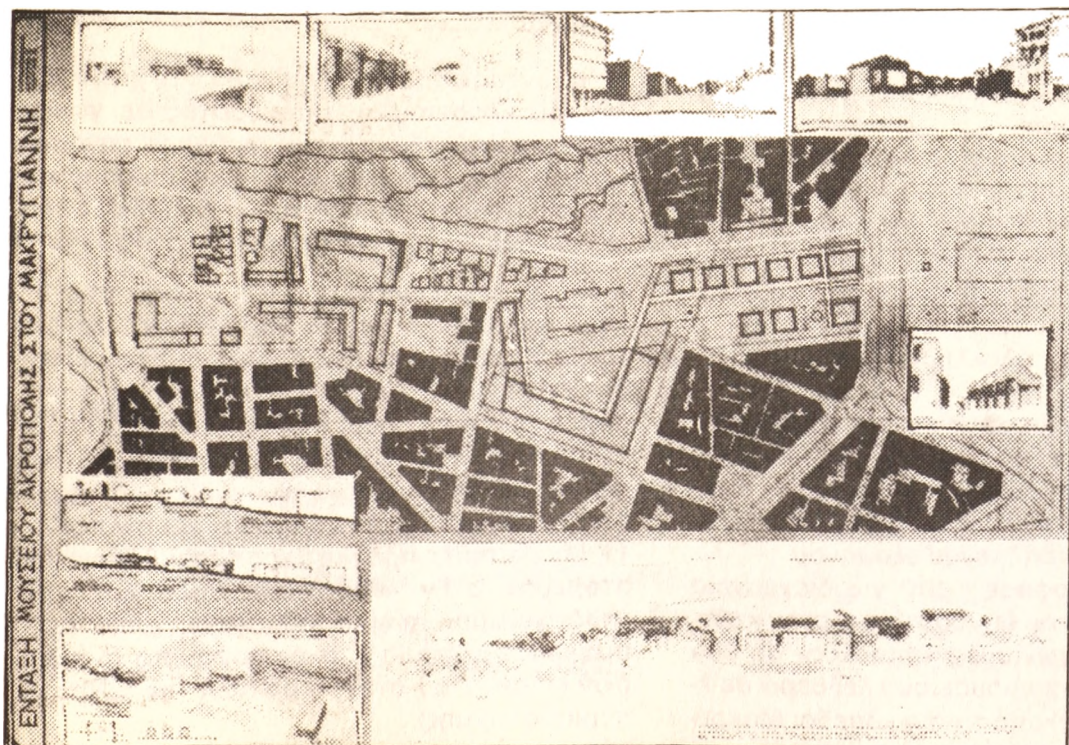
Η ρήξη, ύστερα από ορισμένες προειδοποιητικές συγκρούσεις, κορυφώνεται στη διάρκεια της τελικής (μαραθώνιας) παρουσίασης των προτάσεων, όπου προς στιγμήν η διαδικασία κρίσης διακόπτεται με έντονες λεκτικές αψιμαχίες. Η συνέχεια θα δοθεί στο τελικό διαγωνισμα¹⁰ και κυρίως στην ανώνυμη κριτική που παραδόθηκε αμέσως μετά στους δι-

Περιοχή Κοίλης στο Φιλοπαππού. Σπουδαστριες: Φ. Μπελούλη, Π. Φιλίππου.

δάσκοντες. Για ορισμένους σπουδαστές μάλιστα, ούτε αυτό ήταν αρκετό: θα ζητήσουν σε συνέχεια να γίνει ιδιαίτερη συζήτηση, στην οποία συμμετέχουν περίπου 10-15 σπουδαστές. Αυτή ήταν και η «κατά μέτωπο» κριτική ενάντια στο μάθημα. Μια φράση σπουδάστριάς που ακούστηκε στη συζήτηση αυτή αξίζει ίσως να καταγραφεί εδώ: «Ήμουν πάντα στο σκοτάδι, πότε πότε αισθανόμουν κάτι σαν λάμψη και καταλάβαινα τι συνέβαινε στο μάθημα...».

Οι γραπτές κριτικές στο τέλος, όπως ήταν φυσικό, ήταν διχασμένες. Από τη μια μεριά, στιγματίζουν τη «μεταχείριση» της τάξης από τον υπεύθυνο («Είσαστε περήφανος για τον τίτλο του καινούριου Δόκτορος Μαρπούζε. Ο Φριτς Λαγκ είναι δυστυχισμένος που δεν σας συνάντησε ποτέ...». «Απ' έξω εμφάνιση κι από μέσα;», «Τα πειράματά σας μάλλον απέτυχαν...», «Έχω την εντύπωση ότι δεν σας ενδιαφέρει να προκαλέσετε το ενδιαφέρον των σπουδαστών σας. Όποιος ψυλλιαστεί κάτι καλό προκόβει. Οι άλλοι μένουν με τους ψύλλους». «Σας συμβουλεύουμε να πάτε να δείτε το Έπιτέλους

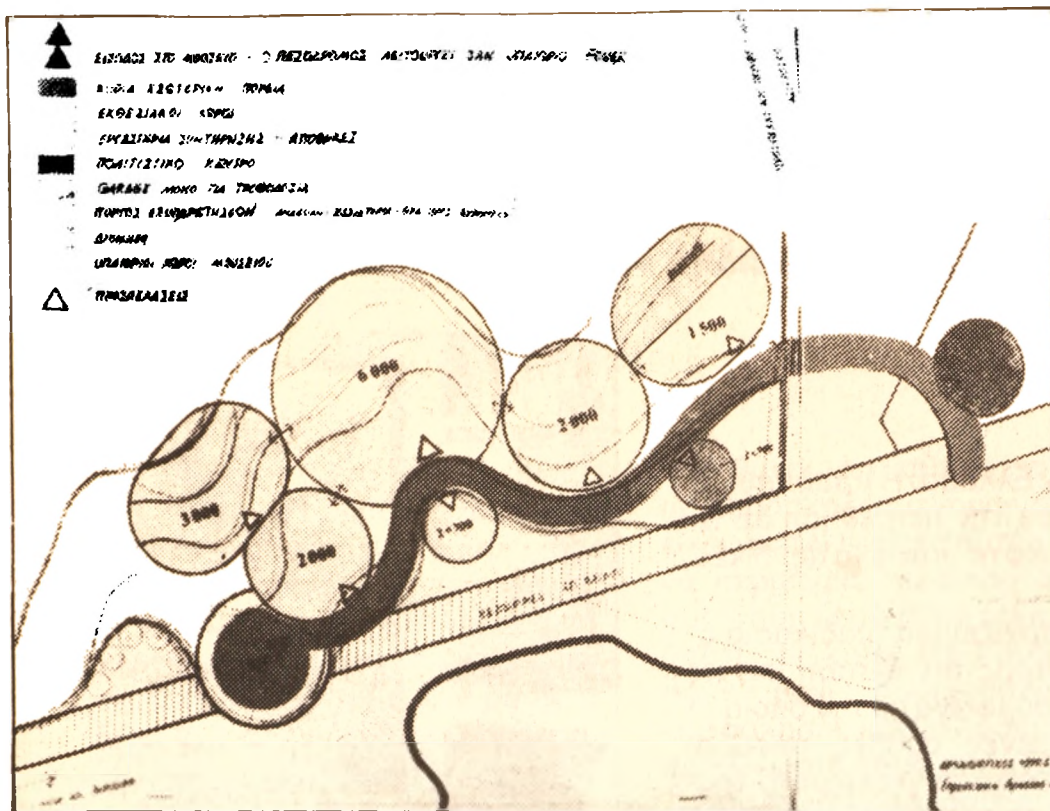

Περιοχή Μακρυγιάννη. Σπουδαστές: Δ. Αρπακούμκιν, Ε. Κατσούφη, Σ. Μπούτης.

ΤΟΥΡΚΙΚΑ

Πενταετής εμπειρία στη διδασκαλία της τουρκικής σε Έλληνες. Έναρξη μαθημάτων στα τέλη Σεπτεμβρίου από πεπειραμένους δασκάλους της ανεξάρτητης Ελληνοτουρκικής Ένωσης. Διδασκαλία σε γκρουπ και ιδιαίτερα μαθήματα.

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
Σολωμού 25α, 5ος όροφος
τηλ.: 36.25.821 και 36.01.551

Περιοχή
οδού Αποστόλου
Παύλου.
Σπουδαστές:
Σ. Αντωνιάδης,
Π. Τσιώνη.

λίγη σοβαρότητα κύριε Σέρλοκ Χολμς". Μαντέψτε το γιατί»). Με άλλα λόγια, η έμφαση που δόθηκε στον καθεαυτό τρόπο παρουσίασης της πρότασης από τους σπουδαστές, η εμμονή στην άποψη ότι η διδασκόντες δεν παίρνουν «θέση» αλλά καθοδηγούν τους σπουδαστές στο ξεκαθάρισμα και προβολή των δικών τους απόψεων, και τέλος, η φανερή προσπάθεια αποδέσμευσης από την υπερβολική ιδεολογική φόρτιση του θέματος του μουσείου¹¹ αμφισβητήθηκαν από αρκετούς. Κάποιος μάλιστα έφτασε να δηλώσει οριακά: «Δεν θέλω να σας ακούσω, γιατί μπορεί να με πείσετε»!

Από την άλλη, εκθειάζονταν το «κέντρισμα του ενδιαφέροντος», «το μάθημα όλο χιούμορ», που «ξεπέρασε κάθε προσδοκία» και που ήταν «περισσότερο "μαγιά" για σκέψη παρά ένα "μάθημα πολεοδομίας"». Στα θετικά συνυπολογίστηκε «η δημοκρατικότητα γνώμης και έκφρασης», η κατανόηση ότι «δεν υπάρχουν συνταγές και πως αυτό που έχει σημασία είναι να ψάχνει ο καθένας να βρει τη δική του αλήθεια βαθειά μέσα του...». Εκτός α-

πό τις ενθουσιαστικές κρίσεις, υπήρξαν ορισμένες πιο νηφάλιες που διέβλεψαν το μακροπρόθεσμο κέρδος από ένα τέτοιο μάθημα: «Τελικά νομίζω ότι στο μέλλον θα καταλάβουμε (όλοι) πόσα μας πρόσφερε».

Η γλυκόπικρη γεύση που άφησε η κριτική των σπουδαστών, αν συνδυαστεί με τις πλούσιες εμπειρίες που αποκόμισαν οι διδάσκοντες, μπορεί να οδηγήσει σε μερικά χρήσιμα συμπεράσματα. Πρώτο, ότι είναι απόλυτα λαθεμένη η άποψη ότι φταίνε οι σπουδαστές (η πρώτη ύλη) για τα «χάλια» της ανώτατης εκπαίδευσης. Οι συχνές αιτιάσεις από τους «επαίοντες» (είναι τσιπέληδες, δεν πατάνε στα μαθήματα κτλ.) είναι συνέπεια «άλλων συνθηκών», για να το πούμε κάπως κομπάζα, που δεν σχετίζονται, τουλάχιστον άμεσα, με την «ποιότητα» των σπουδαστών. Αν βρεθεί κάτι να κεντρίσει το ενδιαφέρον τους, όχι μόνο θα πέσουν «μεταμύτρα» στη δουλειά αλλά θα το χαρούν και από πάνω.

Δεύτερο, ότι οι πιο οξυδερκείς ή ευαίσθητοι σπουδαστές συχνά αφομοιώνονται στη γενικότερη ατμόσφαιρα παραίτη-

σης που επικρατεί, ορισμένες φορές (δεν είναι και τόσο περίεργο), μέσα στις σχολές και απογοητεύονται σε τέτοιο βαθμό, ώστε παύουν να «πιστεύουν» στην αρχιτεκτονική όπως είναι και προτιμούν να την υπεραμυνθούν στη «μεταφυσική» της υπόστασης. Η μετάθεση προς μια άνευ όρων προάσπιση των «εθνικών συμβόλων», που αποπνέει έντονο συντηρητισμό, δίνει το νέο στίγμα των σπουδαστών σήμερα. Ο φόβος του άγνωστου ίσως είναι το κυριότερο χαρακτηριστικό μεγάλου μέρους αυτής της κοινωνικής ομάδας, που έχει μάθει να θέλγεται από συμβατικούς βερμπαλισμούς αλλά στην πράξη προτιμά τη θέα από την πολυθρόνα, φορώντας τις παντούφλες της.

Τρίτο, και άμεσα συσχετισμένο με τα παραπάνω, ότι υπάρχει μεγάλη σύγχυση —πάλι προσπαθούμε να είμαστε διακριτικοί— για το ρόλο του διδάσκοντα απέναντι στο σπουδαστή, με αποτέλεσμα να θεωρείται απαραίτητη η μεθοδευμένη καθοδήγηση «από το χεράκι» του υποθετικά άβουλου σπουδαστή (ποιος όμως τον έχει κάνει «άβουλο»);).

Το ενδιαφέρον είναι πόσο εύκολα γίνεται αποδεκτή μια τέτοια «κηδεμονία», ώστε να προτιμούν μερικοί σπουδαστές τη «μασημένη τροφή», την κονσέρβα που ακόμα και οι ίδιοι ξέρουν πως δε λέει τίποτα, μήπως και παρακινδυνέψουν μια πιθανώς λάθος κατεύθυνση στη δουλειά τους.

Τα παραπάνω «συμπτώματα», ίσως περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, θα πρέπει να μας βάλουν σε σκέψη, και όχι μόνο όσους σήμερα σχετίζονται με τη διδασκαλία και την άσκηση της αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα. Με αυτή την ελπίδα άλλωστε έγινε και ο παραπάνω «απολογισμός».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Με υπεύθυνους τον γράφοντα και τον Θ. Πάντζαρη, και με την ευγενική προσφορά του χρόνου του από τον Π. Τουρνικιώτη.
2. Οι εξωτερικοί ομιλητές ήταν οι εξής: Ε. Σπαθάρη (25.11.88), Λ. Μάρθα (9.12.88), Κ. Φινές (7.4.89), Π. Τουρνικιώτης (12.5.89), Α. Γοσποδίνη (19.5.89) και Μ. Κορρές (2.6.89).
3. Αναγκαστικά, στο πρώτο εξάμηνο δεν έγιναν ενδιάμεσες αναρτήσεις σχεδίων στην τάξη, επειδή τα σχέδια συνδυάζονταν με γραπτές εκθέσεις, στις οποίες δόθηκε ισότιμο βάρος. Στο δεύτερο εξάμηνο πάλι, όλες οι παραδόσεις πήραν τη μορφή ανάρτησης σχεδίων με κριτική δημόσια. Κάθε παράδοση βαθμολογήθηκε χωριστά, ώστε να φαίνεται η πρόοδος της κάθε ομάδας. Η έμφαση που δόθηκε στην παρουσίαση σταδιακά απελευθέρωσε πολλές «κρυφές» δυνάμεις στους σπουδαστές, που ανταγωνίζονταν για την εξεύρεση πρωτότυπων τρόπων σχεδίασης ή παράστασης σε τρεις διαστάσεις της λύσης τους. Μικρή επιλογή αυτών των σχεδίων συνοδεύει αυτό το κείμενο.
4. Λόγω του σχετικά μεγάλου αριθμού σπουδα-

στών στο φροντιστήριο (54), σχηματίστηκαν ομάδες ως 3 σπουδαστών για την εκπόνηση της άσκησης. Το τελικό διαγώνισμα κάθε εξαμήνου, εμφιασμένα σε θέματα κρίσης, ήταν η μοναδική ατομική εξέταση.

5. Την περασμένη χρονιά, οι καταλήψεις του Πολυτεχνείου σήμαιναν την ελλειπή κάλυψη της ύλης της πολεοδομίας (με απόφαση του Τμήματος, το εξάμηνο εκείνο δε «χάθηκε»). Μια δεύτερη απεργία, αυτή τη φορά από το διδακτικό προσωπικό του ΕΜΠ (Φεβρ. - Μάρτ. '89), απείλησε εξίσου την ολοκλήρωση του μαθήματος.

6. Τέτοιες καταγγελίες έγιναν στη γραπτή κριτική του πρώτου εξαμήνου που παραδόθηκε στους διδασκόντες, και έγινε αντικείμενο ανοιχτής συζήτησης στην τάξη, μαζί με άλλα θέματα, στην αρχή του επόμενου εξαμήνου.

7. Βλ. σχετική απόφαση ΥΠΠΟ για διενέργεια του διαγωνισμού που δημοσιεύτηκε στον καθημερινό Τύπο: διαγωνισμός «σπαστός» σε δυο στάδια, χωροθέτηση μουσείου ελεύθερα σε ένα (ή περισσότερα) από τρία οικοπέδα: Μακρυ-

γιάννη, κέντρου «Διόνυσος» και Κοίλη (Φιλοπάππου).

8. Έχοντας απόλυτη ελευθερία στη χωροθέτηση του μουσείου, οι σπουδαστές σε γενικές γραμμές επέλεξαν θέσεις με άμεση συνάφεια με τους αρχαιολογικούς χώρους (Κεραμεικός, Αγορά, Πνύκα, Φιλοπάππου, Δημόσιο Σήμα), την Πλάκα και το εργοστάσιο ΦΙΞ στη Συγγρού.

9. Βλ. Σ. Μπακογιαννοπούλου, «Φοιτητές θέλουν τον Κεραμεικό», το Βήμα 2.4.1989, σ. 57.

10. Το θέμα του τελικού διαγωνισμού, επιτηδες επιλεγμένο ώστε να σχετίζεται με την ύπαρξη του νέου μουσείου Ακρόπολης, μετέφερε τους σπουδαστές στο άμεσο μέλλον (1995) και τους έθετε ενώπιον των τυπικών διλημμάτων της σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ.

11. Με επιτηδες προκλητικές παρεμβάσεις που στόχευαν στην «εφύπνιση» αλλά και στην «πρόσγείωση» των σπουδαστών στην πεζή πραγματικότητα (π.χ. στην παρουσία 15 χιλιάδων επισκεπτών στην Ακρόπολη την ημέρα σε περίοδο αιχμής).

Νέα Οικολογία

ΠΟΥ ΒΑΔΙΖΕΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ;

Διαβάστε το ειδικό τεύχος του Ιανουαρίου αφιερωμένο στο παρόν και το μέλλον του πλανήτη.

Περιεχόμενα: η εποχή των ρήξεων και το αίτημα της καθολικότητας, του **Μιχάλη Μοδινού**. Γαία, η ζωή σε ισορροπία, του **Πάτρικ Ρήθερς**. Συνέντευξη με τον **Κόνραντ Λόρεντζ**. Ο απειλούμενος πλανήτης, του **Γιώργου Πολίτη**. Θα σωθούν τα δάση της γης; του **Κίμωνα Χατζημπίρου**. Η βιολογική ποικιλότητα, του **Μαρτίνου Γκαίτλιχ**. Η πληθυσμιακή έκρηξη, του **Έντουαρντ Γκόλτσμιθ**. Πληθυσμός, περιβάλλον και φυσικοί πόροι τον 21ο αιώνα, του **Jacques They**. Η κρίση της γεωργίας, του **Ρενέ Ντυμόν**. Ο επερχόμενος λιμός του **Λέστερ Μπράουν**. Το μέλλον της αστικοποίησης, των **Λέστερ Μπράουν** και **Jodi Jacobson**. Από το άστυ στην οικουμενόπολη, του **Γιώργου Τσεκούρα**. Τοξικά στο περιβάλλον, του **Δημήτρη Παπαϊωάννου**. Προς μια οικονομία χαμηλής ενέργειας, του **Ηλία Ευθυμιόπουλου**. Η κάθοδος στη γη, του **Δήμου Τσαντίλη**. Οικοανάπτυξη σε Βορρά και Νότο του **Ίγκνασι Σαχς**.

Βιβλία του Όσκαρ Ουάιλντ

Η βεντάλια της λαίδης Ουϊντερμυρ

Ένας ιδανικός σύζυγος

Μια γυναίκα χωρίς σημασία

Deprofundis

Αγία Εταίρα, Σαλώμη

Το έγκλημα του Άρθουρ Σαβίλ

Στοχασμοί

Το πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέι

Φλωρεντινή Τραγωδία

Η δούκισσα της Πάδουας

Τι σημασία έχει να είναι κανείς σοβαρός

και για τον Όσκαρ Ουάιλντ

«ΣΤΟΥ ΓΚΟΒΟΣΤΗ»

Ζωοδόχου Πηγής 21 - τηλ.: 3615433

Χ. Πήρσον

Η ζωή
του
Όσκαρ Ουάιλντ

Χάρλαντ Κρέτσμαρ:

«Οι νεοέλληνες με ε

Με μια πρώτη ματιά καταλαβαίνεις τη διαβολιά του: Το σπίθισμα της αεικίνητης ματιάς του, το αιωρούμενο διπλωματικό του χαμόγελο, η επιμήκυνσις του προσώπου του από μια ελαφρώς καμπυλωμένη γενειάδα, όλα δείχνουν να συνιστούν κάτι το εωσφορικό και δαιμόνιο που ωστόσο δεν επιβεβαιώνουν και την πρόθεση να ...σε βλάψουν!

Αυτή η περιγραφή σε στατική εικόνα γιατί όταν αρχίζει και σκισσάρει όλα διαφοροποιούνται προς το διαβολικότερο: Το αιωρούμενο χαμόγελο γίνεται πιο πλατύ· είναι η ικανοποίηση για το καινούριο θύμα (που ήδη έχει καθίσει αντίκρου του) γι' αυτό και οι πρώτες γραμμές ριχνονται πολύ αεράτα. Εκεί δε προς το τέλος, που ολοκληρώνεται το σχέδιο, γελάνε και τα μουστάκια του. Είναι ο θρίαμβος της κυριαρχίας του που τον επιτυγχάνει μάλιστα μόνο σε τρία λεπτά.

Ο ίδιος, από την πλευρά του, υποκρίνεται τον αθώο. Ισχυρίζεται πως αν χαμογελάει στην αρχή το κάνει για να εξοικειωθεί με τον σκισσαριζόμενο. Όσο για το άλλο χαμόγελο, κατά την παράδοση του πορτραίτου, είναι η «επικλίση μιας συγκαταβατικής συναίνεσης».

Όμως αυτές οι εξηγήσεις πολύ αργότερα. Για την ώρα, τον κ. Κρέτσμαρ (αυτό είναι το επίθετό του) τον ξέρω μόνο εξ' όψεως και με την ευκαιρία της έκθεσης της Ανατολικής Γερμανίας που έγινε, πριν μερικούς μήνες, στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων. Σε ώρες που έχει τεθεί σε λειτουργία το ταλέντο του τον χαζεύω μαζί με άλλους καμιά δεκαπενταριά που είμαστε διαχωρισμένοι σε τρεις σχηματισμούς:

- Στον ένα στέκονται —σε διάταξη ουράς— εκείνοι που περιμένουν να σκισσαριστούν.
- Στον άλλο, είναι οι εντελώς αποχαζμένοι που δεν μετακινούνται ούτε χιλιοστό.
- Και στον τρίτο αυτοί που κινούνται περιέργως και κυκλοτερώς φερμάροντας έτσι τον καλλιτέχνη από όλες τις πλευρές.

Ανήκω στην κατηγορία των πρώτων και περιμένω κάπου μισή ώρα για να σκισσαριστεί η προηγούμενη δεκάδα και να πάρω σειρά. Για να πω σωστή την αλήθεια η καούρα μου δεν είναι τόσο το σκίτσο όσο για να πλησιάσω περισσότερο τον δημιουργό. Έχω την αίσθηση πως πέτυχα σπουδαίο λαγό και όλη η αγώνια μου είναι μήπως σηκωθεί ξαφνικά και μου φύγει. Τελικά η τύχη με ευνόησε γενναϊόδωρα. Όχι μόνο γιατί συνδέθηκα φιλικά μαζί του αλλά γιατί είχε και την καλοσύνη να μου χαρίσει μερικά σκίτσα του.

Αλλά ποιος, ακριβώς, είναι ο Χάρλαντ Κρέτσμαρ; Από ό,τι είδα σε ένα πρόχειρο βιογραφικό του γεννήθηκε στο Βερολίνο το 1931. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή

Χαρακτικής και Τέχνης του Βιβλίου στη Λειψία κι από το 1955 δουλεύει σαν ανεξάρτητος γελοιογράφος. Έχει κάνει αμέτρητα σατιρικά πολιτικά σκίτσα και άλλα τόσα γελοιογραφικά πορτραίτα διασημών προσωπικοτήτων του Πνεύματος και της Τέχνης — η κατ' εξοχήν ειδικότητά του.

Ακόμη παρατηρεί κανείς, στα διάφορα λευκώματά του, πως η σατιρική του διάθεση είναι ανοιχτή προς όλους τους στόχους, αρκεί να του κεντρίσσει το ενδιαφέρον. Κοσμογυρισμένος εξάλλου έχει οξυνθεί έτσι η παρατηρητικότητα του που ήδη σε μια από τις εκδόσεις του έχει απεικονίσει όλες τις καίριες εκείνες εκδηλώσεις που παρατηρούνται αλλά και χαρακτηρίζουν τη ζωή των Λονδρέζων, των Παριζιάνων, των Μοσχοβιτών, όπως και άλλων κατοίκων μεγαλουπόλεων που έτυχε να γνωρίσει από κοντά. Κι επειδή ο χρόνος της παραμονής του στην Ελλάδα ήταν αρκετά μεγαλύτερος, σε σχέση με κείνον που είχε τη δυνατότητα σε άλλες χώρες, σίγουρα θ' απεικονιστούμε κι εμείς —ως Έλληνες— σ' ένα από τα προσεχή λευκώματά του.

Ενδιαφέροντα όλα αυτά σκεφτήκαμε, να του αποσπάσουμε από τώρα μερικές εντυπώσεις —μαζί με κάποια σκίτσα— και ιδού αυτά που μας είπε:

— Από την πρώτη μέρα που βρέθηκα στην Αθήνα μου άρεσε ο αυτοσχεδιασμός σας. Όπως παρατήρησα και τις άλλες μέρες όλοι σας αυτοσχεδιάζετε. Για παράδειγμα: Ο έμπορος —καταστηματάρχης που τοποθετεί κάθε πρωί το εμπόρευσμά του στο πεζοδρόμιο. Το εκθέτει με τέτοιο τρόπο ώστε να παρακινηθή στα σίγουρα το ενδιαφέρον του διερχομένου και να τον πιάσει πελάτη. Με την ανάλογη ψυχολογία τους και οι λαχειοπώλες. Γενικά, όλοι αυτοί οι άνθρωποι που περιφέρονται στους δρόμους και πουλάνε διάφορα πράγματα αυτοσχεδιάζουν. Έχω δε την εντύπωση πως αυτός ο τρόπος είναι πολύ αποδοτικός και ίσως θα πρέπει κι εμείς οι Γερμανοί ν' αρχίσουμε... ν' αυτοσχεδιάσουμε!

— Ξέρω πως αστειεύεσθε, του λέω γελώντας για να μην υποχρεωθώ να του εξηγήσω ότι πίσω από μερικά τέτοια φαινόμενα λειτουργούν και κάποιοι άλλοι παράγοντες, οι λεγόμενοι «αεριτζήδες» ή «παπατζήδες», που η παρατηρητικότητα των διερχομένων ξένων —όσο οξεία κι αν είναι— δεν μπορεί να τους υποπτευθεί και πολύ περισσότερο να τους επισημάνει.

Και ο Κρέτσμαρ, σα να υποψιάστηκε αυτόν το συλλογισμό μου έκλεισε την παράθεση των «αυτοσχεδιασμών» και πέρασε σε άλλες εντυπώσεις:

— Θα ήθελα να σας πω και μερικά πράγματα για τη συμπεριφορά των Ελλήνων όταν έρχονται να τους σκισσάρω.

— Ενδιαφέρον...

ΠΝΕΟΥΝ...»

του Γιώργου Καραμάνου

Ο Χάρλαντ Κρέτσμαρ δεξιά, με το συνεργάτη μας Γιώργο Καραμάνο.

— Ξέρετε, ήταν μια πολύ δροσερή εμπειρία για μένα. Γιατί, ειλικρινά, όταν ερχόμουν στην Ελλάδα η κύρια ανησυχία μου ήταν μήπως δεν εκτιμηθούν σωστά τα γελοιογραφικά σκίτσα μου και με παρεξηγήσουν. Μήπως ήθελαν να τους σχεδιάσω όπως είναι κι αυτό δεν θα μου άρεσε. Με τους Εγγλέζους, που είναι έξοχοι καλλιεργητές του χιούμορ, δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα, αλλά για τους Έλληνες δεν ήξερα τίποτα κι όταν διαπίστωσα πως με κατανοούσαν με παραξένεψε.

— Μα κι εγώ παραξενεύομαι τώρα. Απ' ό,τι ξέρω οι συμπατριώτες μου αρέσκονται στη διακωμώδηση των άλλων και ποτέ του εαυτού τους!

— Λαμβάνω βέβαια και κάποια μέτρα. Ή μάλλον σκισάρω με διπλωματικό τρόπο. Βλέπω τους ανθρώπους που έρχονται και με την πρώτη ματιά καταλαβαίνω κατά πόσο μπορώ να υπερβάλλω ή όχι. Είναι δε και περιπτώσεις που, για να ενθαρρύνω την κατάσταση, δείχνω πρώτα ένα δικό μου πορτρέτο κι άμα βλέπω τον άλλον να χαλαρώνει τότε ενθαρρύνομαι κι εγώ. Γενικά, όλο αυτό το τελετουργικό —εγώ με το μπλοκ και το μαρκαδόρο στα χέρια μου, ο άλλος αντίκριμ μου να ποζάρει και γύρω γύρω οι περιεργοί έχει μεγάλη πλάκα. Τα δε παιδιά να παρακολουθούν με πολύ πολύ προσοχή την κάθε γραμμή που βάζω στο χαρτί. Τους φαίνεται σαν κινηματογραφική ταινία έτσι που διαγράφονται ένα ένα τα χαρακτηριστικά και ξαφνικά να ολοκληρώνεται το πρόσωπο.

— Ασφαλώς θ' αντιμετωπίζετε και διάφορα κωμικά απρόοπτα.

— Πολλά. Θα σας πω δύο που συνέβησαν χθες: Ήτανε μια κοπέλα που, όπως την ψυχολόγησα, ήθελε να σκισαριστεί

αλλά ντρεπότανε να καθίσει στην καρέκλα και να ποζάρει. Θες από τον κόσμο γύρω μας θες από μένα τον ίδιο, μια φορά δεν το αποτολμούσε και τότε συμβιβάστηκα μαζί της ως εξής: Της έδωσα το... δικό μου πορτρέτο!

— Και το δέχτηκε;

— Νομίζω πως έμεινε ευχαριστημένη. Τώρα όσο για το άλλο περιστατικό φαίνεται πολύ απλό και ασήμαντο αλλά είναι αρκετά χαρακτηριστικό της ψυχολογίας. Πρόκειται για το κάμωμα ενός νεαρού που παριστάνοντας τον θαρρετό κάθισε με πολύ αέρα στην καρέκλα. Αλλά —κι εδώ είναι το αστείο— ξέρετε πως ποζάρισε; Ακριβώς όπως και ο προηγούμενος. Εκείνος είχε στηρίξει το πηγούνι του στο δεξί χέρι και ο νεαρός νομίζοντας πως η στάση αυτή ήταν... επιβεβλημένη —από κάποιον κανονισμό— τη μιμήθηκε με ακρίβεια ώστε να μην εκθέσει τη σοβαρότητά του!

— Έξω, όταν σκισάρετε, αντιμετωπίζετε δυσκολίες;

— Μόνο μια γενική περιέργεια. Όλοι όσοι θα με προσέξουν σταματούν την πορεία τους και με περιεργάζονται. Είναι ένα φαινόμενο που δεν το συνάντησα πουθενά αλλού.

— Σας ενοχλεί;

— Το αντίθετο: Διασκεδάζω! Σκισάρισα έναν σταφυλοπώλη σας, στην οδό «Σωκράτους» —βάζοντας σαν πελάτη τον ίδιο το... Σωκράτη— και δεν ξέρετε πόσο το φχαριστήθηκε ο άνθρωπος. Μαζί με τη χαρά του μου έδωσε και μερικά σταφύλια.

Καιρός όμως να περάσουμε σε μια γενικότερη ερώτηση, λέω του Κρέτσμαρ:

— Εσείς, πως το εννοείτε το χιούμορ;

— Νομίζω πως υπάρχουν δυο τρόποι για να γελάσεις. Ο ένας είναι από χαρά: Χαιρεσαι το περιβάλλον, ο ήλιος είναι λαμπερός, οι δουλειές σου πάνε καλά, είσαι όλο ευτυχία. Το γέλιο αυτό είναι η επιβεβαίωση ότι νιώθεις καλά.

Ο δεύτερος τρόπος προέρχεται ύστερα από σκέψη. Όπως λέει και ο μεγάλος

μας ο Μπρεχτ: «Η ευχαρίστηση της σκέψης». Μεταξύ αυτών των δύο τρόπων δεν υπάρχει ωστόσο αυστηρός διαχωρισμός. Ή μάλλον αλληλομπλέκονται. Πάντως, εμένα προσωπικά μου αρέσει ο δεύτερος τρόπος, η αντιμετώπιση της πραγματικότητας με κάποια κριτική. Και προσπαθώ να βρω την πρόοδο μέσω αυτής της κριτικής. Ταυτόχρονα δε, με το μέσον της σάτιρας και του χιούμορ εκφράζω και τις κριτικές μου απόψεις.

— Να ξανοιχτούμε τώρα περισσότερο: Το χιούμορ, σε παγκόσμια κλίμακα, πώς το βλέπετε;

— Υπάρχουν μεγάλα ταλέντα αλλά αυτό το παρατηρώ μόνο σε ηλικιωμένα άτομα. Στους νέους δεν το βλέπω. Ανάμεσα δε σε κείνους που θαυμάζω ξεχωρίζω τον εβραϊκής καταγωγής Ερhaftim Kishon που, κυριολεκτικά, τον κυνηγάνε οι εκδότες να εξασφαλίσουν τη δουλειά του. Πέρα από την αξία του χιούμορ του είναι και πολύ εμπορικός. Τελικά, θα μπορούσα να ξεχωρίσω και μερικούς άλλους αλλά όχι πολλούς. Τα σπουδαία ταλέντα είναι μεμονωμένα.

— Για τους δικούς μας γελοιογράφους τι γνωρίζετε;

— Σχεδόν τίποτα. Ακόμη κι ανάμεσα στους ειδικούς υπάρχει τελεία άγνοια. Κι αυτό γιατί σε πολλές εκθέσεις, είτε παγκόσμιες, είτε ευρωπαϊκές, δεν βλέπουμε Έλληνες.

Βρίσκω σαν ευκαιρία να του χαρίσω τη δίτομη ανθολογία μου «Ένας Αιώνας Ελληνικό Χιούμορ» και την άλλη μέρα τον είδα με αλλαγμένη όψη. Είχε ενθουσιαστεί με τους Φωκίωνα Δημητριάδη, Μίνω Αργυράκη και Κώστα Μητρόπουλο.

— Αλλά κι αυτοί, μου λέει γελώντας ο Κρέτσμαρ, είναι από τους... παλιούς!

— Α, δεν έχετε δικίο! προσπαθώ να του ενημερώσω. Έχουμε μερικούς καινούργιους που κάνουνε αληθινή θραύση!

— Αλήθεια; Αυτό είναι πολύ ωραίο! Και μακάρι να βρεθεί ένας τρόπος να γνωρίσουμε καλύτερα μεταξύ μας ώστε να μην... αδικείται και κανένας! Εγώ, ξέρω μόνο τον Βαγγέλη Παυλίδη. Γνωριστήκαμε στο Γκάμπροβο της Βουλγαρίας και στη συνέχεια μου έστειλε έναν τόμο με σκίτσα του. Νομίζω πως κάνει καλή δουλειά. Ιδιαίτερα χαίρομαι τη δεξιότητά του στη λεπτομέρεια.

Κάπου εδώ πάει να τελειώσει η κουβέντα μας αλλά προτού χωριστούμε ο Κρέτσμαρ θέλει να μου προσθέσει ακόμη δυο λόγια. Έχει εντυπωσιαστεί από το μάρμαρο, που το χρησιμοποιούμε παντού, καθώς κι από τις πολλές πικροδάφνες. Όμως η πιο σημαντική εμπειρία του είναι το κρασί μας!

— Είχα διαβάσει και ακούσει πολλά για τη ρετσίνα σας αλλά και πάλι μου ήταν μια αποκάλυψη. Ιδίως αυτή η πιπεράτη γεύση της μ' ενθουσιάζει. Τη δοκίμασα από το πρώτο βράδυ και από τότε δεν έπαψα να πίνω. Μοιάζει κι αυτή λίγο με το... χιούμορ. Εκτός που σου κεντρίζει τη διάθεση υποχρεώνει και το μυαλό σου σε περισσότερες στροφές. Εγώ, τουλάχιστον, όταν γελοιογραφώ έτσι περίπου αισθάνομαι!

ΕΝΑ ΜΟΝΤΕΛΟ ΓΙΑ

Οι πίνακες στο Τμήμα Αρχιτεκτόνων του Α.Π.Θ.

«...Δεν γνωρίζω αν με κάποια νέα τροπολογία του Νόμου κάθε προσωπική σκέψη για τα πανεπιστημιακά έχει βγει ήδη στην παρανομία, πάντως θα το έβρισκα περίεργο να μην σκεφτόταν και να μην προβληματιζόταν κανείς, σε επίπεδο Τμήματος ή Πανεπιστημίου, αν η κατάσταση έμοιαζε έστω και λίγο με την περιγραφόμενη...».

Π. Τζώνος: Ένα μοντέλο για μελέτη, ΑΝΤΙ 12/1/90.

«...Αφού, λοιπόν όλοι οι πιθανολογούμενοι συντάκτες των κειμένων απέρριψαν κατηγορηματικά ως αντιδεοντολογική τη χρήση οιασδήποτε μορφής προγραφών στις κρίσεις του προσωπικού και ενώ η προσεκτική ανάλυση των κειμένων οδηγεί συστηματικά σε άλλες κατευθύνσεις, γιατί επεκράτησε η ερμηνεία των προγραφών;»

Α. Φ. Λαγόπουλος: Κρίση και κρίσεις στο Πανεπιστήμιο, εφημερίδα ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 12/1/90.

Τα διάφορα «γκράφιτι» που λερώ-
νουν τους τοίχους γενικώς, και τους
πανεπιστημιακούς τοίχους κατ' εξο-
χήν, τείνουν να δικαιώνονται όταν, ανά-
μεσα σε φληναφήματα κι ανορθογρα-
φίες, ξεπηδά κάποιο οξυδερκές, ευρημα-
τικό και χαριέστατο. Χωρίς να φτάνει στο
ύψος εκείνου του απαράμιλλου: «Ο Θεός
πέθανε, ο Μαρξ πέθανε, κι εγώ τώρα τε-
λευταία δεν νιώθω πολύ καλά», εμφανί-
σθηκε πριν από ένα μήνα σε τοίχο της
Πολυτεχνικής Θεσσαλονίκης η φράση:
«Όσπου ξαφνικά κάποιος κερατάκος
πήγε και τα κάρφωσε όλα». Συνοψίζεται,
πιστεύω στην τοιχογραφική αυτή ρήση,
όλο το ζήτημα που απασχολεί το Τμήμα
Αρχιτεκτόνων από το προ των διακοπών
δεκαήμερο.

Δικαιούται ο καθένας, πανεπιστημια-
κός ή μη, να πιστεύει ό,τι θέλει για τα
πράγματα που αφορούν στο Πανεπιστή-
μιο: Για την ποιότητα των σπουδών, για
την επάρκεια των διδασκόντων, για την
πληρότητα του Ν.1268/82, για την αρτιό-
τητα των βαθμολογικών κριτηρίων κ.ο.κ.
Δεν βλέπω, όμως, πώς είναι δυνατόν σε
οποιοδήποτε, λέκτορα ή πρύτανη, συν-
ταξιοδοτηθέντα ακαδημαϊκό ή ασύντα-
κτο αρθρογράφο, να καταρτίζει από το
1989 πίνακες όπου να «προβλέπεται», ο-
νομαστικά και με κάθε λεπτομέρεια, ποια
από τα μέλη του προσωπικού ενός Τμή-
ματος θα έχουν γίνει πρωτοβάθμιοι ή α-
ναπληρωτές καθηγητές, με τι επιτροπές
κρίσεων και τι κατά προσέγγισιν ψηφο-
φορίες ως το 1996! Αυτό ακριβώς έβγαλε
στη φόρα «κάποιος κερατάκος».

Προερχόμενη από διοικητικούς υπαλ-
λήλους ή βοηθούς, φερ' ειπείν, και γενι-
κά από ανθρώπους που δεν πρόκειται να
κρίνουν κανέναν μέσα στα επόμενα χρό-
νια, μια τέτοια συστηματική «πρόβλεψη»
θα μπορούσε να χαρακτηριστεί: άστοχη
μελλοντολογία, ανόητος τζόγος, αφελής
εικοτολογία κλπ. Προερχόμενη από αν-
θρώπους που, μέσα σε αυτά τα χρόνια,
θα έχουν να διαχειρισθούν όλες τις σχε-
τικές κρίσεις, η ίδια «πρόβλεψη», δεν α-

παιτεί την παραμικρή καχυποψία ή κακή
προαίρεση για να χαρακτηριστεί «προ-
γρήνη».

Εκεί εστιάζεται όλο το ζήτημα, κι εκεί
οφείλεται η αναστάτωση και η αγανάκτη-
ση, τόσο εκείνων που είδαν να παραμέ-
νουν στις σημερινές τους θέσεις ως το
1996 όσο κι εκείνων που είδαν να προβι-
άζονται· προτού, είτε οι μεν είτε οι δε,
καταθέσουν εργασίες προς κρίσιν, ή και
προτού καν προβούν σε αιτήσεις για την
έναρξη της σχετικής διαδικασίας. Εκεί ο-
φείλονται, εν τέλει, και οι όποιες «πολυ-
τικές διεργασίες» ή η «ενδομηχανική ο-
ξύτητα» που επικρίνουν στην αρθρογρα-
φία τους οι κ. Λαγόπουλος, Τζώνος.

Αν όλο ό,τι είχε κυκλοφορήσει ήταν ο-
ρισμένες φήμες περί σχεδίου προγρα-
φών, αν ό,τι είχε ταχυδρομήσει ο ανώνυ-
μος «κερατάκος» προς όλα τα μέλη του
Τμήματος ήταν κάποια χαρτιά με αριθ-
μούς μόνο τότε, ασφαλώς, αρκετές δι-
καιολογίες θα μπορούσαν να ευσταθούν·
σαν αυτές που δια μακρών αναπτύσσουν
στα άρθρα τους, οι παραπάνω καθηγη-
τές του τμήματος, αλλά και σαν αυτές
που ακούστηκαν στη Γενική Συνέλευση
από τους κ. Α. Κωτσιόπουλο και Μ. Τζε-
κάκη. Πως, δηλαδή, «αναπόσπαστο μέ-
ρος μιας υπεύθυνης διοίκησης είναι η
θεώρηση των μελλοντικών εξελίξεων
κάθε φύσης»· πως οι ψηφοφορίες στις
Γενικές Συνελεύσεις δεν μπορεί να γί-
νονται με την ψυχολογική πίεση να μην
εκφραστεί αρνητική γνώμη για κρινόμε-
νους συναδέλφους· και πως, καταφανώς,
οι πανεπιστημιακοί δεν είναι δυνατόν να
προβιβάζονται «δημοσιοϋπαλληλικά», α-
νερχόμενοι από βαθμίδος εις βαθμίδα α-
νά πενταετία.

Αλλά οι διδάσκοντες του Τμήματος
δεν αναστατώθηκαν από φήμες, ούτε α-
πό σχέδια περιοριστικών αριθμητικών α-
ναλογιών. Και η επιχειρηματολογία των
κ. Λαγόπουλου-Τζώνου (στη ΘΕΣΣΑΛΟΝΙ-
ΚΗ και το ΑΝΤΙ, αντίστοιχα) αναλώνεται,
στην καλύτερη περίπτωση, σε συνηγο-

ρίες κοινών τόπων· σαν να αντιμετώπιζε
μιαν ευτελή δυσφορία απέναντι στην ε-
ξαγγελία αυστηρότερων κριτηρίων, και
όχι κάτι τόσο συγκεκριμένο όσο το ποια
έξι ως εννέα ονόματα από τους πιθανούς
ή απίθανους υποψήφιους μέχρι το '96
προβιβάζονται στις δυο ανώτερες βαθμί-
δες.

Για να χρησιμοποιήσω μια απλου-
στευτική αναλογία: θα ήταν πολύ εύκολο
να αναπτύξει κανείς εμβριθείς και περι-
σπούδαστες θέσεις για να υποστηρίξει
πως οι πανεπιστημιακές εξετάσεις πρέ-
πει να γίνουν αυστηρότατες και, πλέον,
από τους 100 εισαγόμενους να παίρνουν
πτυχία μόνον οι 50. Και θα ήταν εξίσου
εύκολο, με διαφορετικούς γνώμονες, να
συνηγορήσει κάποιος άλλος υπέρ άλλων
ποσοστών. Αλλά το να καθήσουν οι βαθ-
μολογητές και να ξεχωρίσουν, από έναν
κατάλογο πρωτοετών, τα ονόματα των
φοιτητών που σε πέντε έξι χρόνια θα έ-
χουν αριστεύσει, θα έχουν πάρει πτυχίο
με «λίαν καλώς», «καλώς», ή δεν θα έ-
χουν πάρει διόλου πτυχίο, αυτό είναι α-
πολύτως ανεπίτρεπτο, κι ανίκανο να τύ-
χει της πιο χλιαρής, έστω, συνηγορίας.

Τα σχετικά άρθρα των κ. Λαγόπουλου
και Τζώνου απέχουν πολύ από το να απο-
τελούν μια χλιαρή συνηγορία, η οποία,
σαν τέτοια ίσως δεν θα άξιζε απαντήσε-
ως. Εγείρουν, αντίθετα, αξιώσεις εμπει-
στατωμένης τομής στα πανεπιστημιακά,
και περιέχουν αρκετές κορωμένες κα-
κεντρήσεις. Συγκεκριμένα:

1) Μεταθέτουν το ζήτημα, στην καλύτε-
ρη περίπτωση όπως είπα, από τις δεδο-
μένες «προ-κρίσεις» (αν όχι «προγρα-
φές») σε μια γενική «υποχρέωση των υ-
ψηλόβαθμων πανεπιστημιακών (...) για
την εκτίμηση της συνολικής πορείας του
προσωπικού και των αναγκών του Τμή-
ματός τους», είτε σε «εναλλακτικές μελ-
λοντικές πιθανές εικόνες διάρθρωσης
του διδακτικού προσωπικού».

2) Αθρώνουν τελείως τα περιώνυμα χαρ-
τιά με τους πίνακες προαγομένων και ε-
ξαγνίζουν τις προθέσεις των συντακτών
τους, καταχρώμενοι του όρου «πολυση-
μία», με αφορμή ότι τρία ονόματα εμφανί-
ζονται ως μεταθέσιμα ανάμεσα στις ανώ-
τερες βαθμίδες, και του όρου «άσκηση ε-
πί χάρτου για την συνειδητοποίηση τυ-
χόν προβλημάτων», επειδή στο πρό-
γραμμα σπουδών εμφανίζονται (πράγμα-
τι) δυσλειτουργίες κι ανισοκατανομές
των φοιτητικών ακροατηρίων.

3) Δέχονται έναν μόνο συντάκτη αυτών
των χαρτιών («ο ανώνυμος υφαρπαστής
των προσωπικών κειμένων», είτε «μη ε-
πωνύμων σημειώσεων μέλους του Τμή-
ματος»), ενώ είναι φανεροί πάνω σε αυτά
περισσότεροι του ενός γραφικοί χαρα-
κτήρες· κι ενώ, παρεμπιπτόντως, στα
δυο άρθρα που τα υποστηρίζουν διατη-
ρείται κατάδηλη μια προσυνεννόηση των
αρθρογράφων σε όλη τη δομή των επιση-
μάνσεων και σε πολλές από τις φραστι-
κές τους διατυπώσεις.

ΡΙΣΕΙΣ

του Πέτρου Μαρτινίδη

4) Εκχυδαίζουν την υποστήριξη λεκτοροποίησης συναδέλφων με υπερδεκαετή υπηρεσία «βοηθού», για να στηλιτεύσουν εύκολα κατόπιν ένα ανύπαρκτο αίτημα —της ανόδου στην πρώτη καθηγητική βαθμίδα ως στοιχειώδους επαγγελματικής αποκατάστασης— χαρακτηρίζοντας το «κορπορατίστικο» και «καταστροφικό».

5) Επιδιώκουν να διασπάσουν και να διαβαθμίσουν την αυθόρμητη γενική αγανάκτηση, μιλώντας για πλαίσιο «σταλινικού μανιχαϊσμού» και «πολωτικές ερμηνείες» ενεργοποιούμενες από ακτιβιστικές ομάδες «που κινούνται στο περιθώριο της πολιτικής ζωής της χώρας τουλάχιστον με την έννοια ότι δεν εκπροσωπούνται στην παρούσα κυβέρνηση» (Λαγόπουλος)· είτε, σχεδόν αυτολεξεί, για συνεχιζόμενη αντιπαράθεση μιας κάποτε πλειοψηφούσης ομάδας «έντονα συνδικαλιστικά δραστηριοποιημένης και ενταγμένης σε παρατάξεις» που δεν ανήκουν «σε κανέναν από τους πολιτικούς χώρους που συγκροτούν τη σημερινή οικουμενική κυβέρνηση» (Τζώνος).

Εάν αυτές οι τελευταίες αναφορές δεν περιέχουν στοιχεία προγραφής, με την πιο άμεμπτη κυριολεξία, τότε ο όρος δεν πρέπει να χρησιμοποιείται παρά μόνο για τον Λεύκιο Κορνήλιο Σύλλα τον Ευτυχή και, το πολύ-πολύ, για τον Χίτλερ. Με τα άρθρα τους, οι κ. Λαγόπουλος, Τζώνος εκτίθενται πολύ περισσότερο απ' όσο θα τους εξέθετε μια δεδηλωμένη συμμετοχή τους στη σύνταξη των πινάκων τους οποίους υπερασπίζονται. Όπως και στο ανέκδοτο με τον αυλικό που, θωπεύοντας απρόσεκτα τα οπίσθια του βασιλέως, εξηγείται λέγοντας: «Με συγχωρείτε Μεγαλειότατε, νόμιζα ότι ήταν της Μεγαλειοτάτης!», οι δικαιολογίες, μερικές φορές, αποδεικνύονται χειρότερες από την πράξη.

Από τα δύο, λοιπόν, πράγματα το ένα: 'Η οι πίνακες με τα ακριβή ονόματα προαγομένων και μη προαγομένων, και με τις πιθανές επιτροπές και ψηφοφορίες, καταρτίσθηκαν στο πλαίσιο των γενικών καθηκόντων της πανεπιστημιακής διοίκησης· αλλά, τότε, γιατί συνεχίζει να κρύβεται ο συντάκτης (συντάκτες) τους; Και, κυρίως, γιατί χρειάζεται κάθε υποψήφιος να υποβάλλει αναλυτικό βιογραφικό με πλήρη φάκελο των εργασιών του πριν από την κρίση του; 'Η η κάθε κρίση οφείλει να διαθέτει τη φερεγγυότητα και την αυτονομία της, και τα μόνα ονόματα πρωτοβάθμιων, αναπληρωτών κλπ. καθηγητών που μπορεί να καταγραφούν για το 1996 είναι αυτά που θα έχουν προκύψει το '96, μετά τις οσοδήποτε νόμιμες κρίσεις για τις εκβάσεις τους. Η κάθε κρίση, ενδεχομένως, δικαιούται να σκοντάψει σε αυστηρότητες είτε να διευκολυνθεί από μεγαθυμίες, να αφορά σε «χαρισματικούς» ανθρώπους ή «χαριστικά» μέτρα· αλλά όχι να σκοντάψει σε

κλειστούς ιδεώδεις αριθμούς είτε να διευκολυνθεί από προσυμπληρωμένους καταλόγους. Και, σε αυτή την τελευταία περίπτωση, δεν χρειάζεται να διακατέχεται κάποιος από «ευτράπεζες» ιδεολογικές αντιθέσεις προς υψηλόβαθμους που ανήκουν «στον αριστερό πολιτικό χώρο» (Λαγόπουλος), είτε «στον ονομαζόμενο προοδευτικό χώρο» (Τζώνος), για να παραμένει αγανακτισμένος με τους πίνακες που κυκλοφόρησαν και τα προσχήματα που τους υποστηρίζουν.

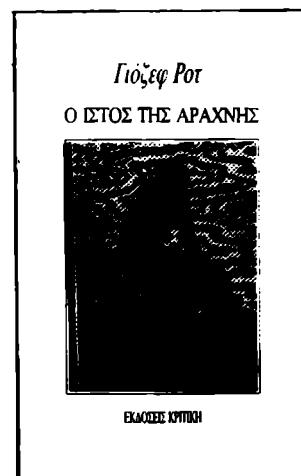
Το «τόσο συζητημένο γενικότερο ζήτημα του ελληνικού πανεπιστημίου» δεν χάνει, σίγουρα, από το να επανατίθεται σε ειδικές μονογραφικές επεξεργασίες. Κι αξίζει, πράγματι, να αναζητήσει κανείς πώς, λόγου χάριν, επάρκεια προσωπικού κι εξαιρετικές αναλογίες διδασκόντων / φοιτητών δεν εξασφαλίζουν άριστους σπουδές· πώς αλληπάλληλες, ως τώρα, μεταρρυθμίσεις λύνουν κάποια προβλήματα δημιουργώντας καινούρια· ή πώς διάφορες «γραμμές» μπορεί να συνδέουν «κάθετα» τις βαθμίδες των διδασκόντων ευνοώντας κατάλληλες «ατμόσφαιρες» για την προώθηση της επιστημονικής έρευνας και γνώσης. Αρκεί όλα αυτά τα επί μέρους ζητήματα να επανατίθενται ως ζητήματα προς διερεύνηση, και όχι ως προφάσεις εν αμαρτίαις.

Σαν τέτοιες (προφάσεις) δεν έχουν παρά μια, κυρίως, συμβολή στην κατανόηση των πανεπιστημιακών προβλημάτων: Δείχνουν ότι το πιο σταθερό μοντέλο για τη διαιώνιση της κρίσης στο πανεπιστήμιο είναι η αποκλειστική αφοσίωση, ή η υστερική προσήλωση, των υψηλόβαθμων στον προγραμματισμό εξέλιξης του υπόλοιπου προσωπικού. Δείχνουν, επίσης, πως η ανωτερότητα, όπως και η προοδευτικότητα, του κριτή δεν τεκμηριώνεται από συστηματικές προσαρμογές κάθε ετυμηγορίας του σε ένα μακροχρόνιο πρόγραμμα συναφών ετυμηγοριών και από τις προτιμήσεις του στη Βουλή, αλλά από την ευβουλία με την οποία αντιμετωπίζει κάθε διαφορετική από τις δικές του άποψη. Και δείχνουν, παράλληλα, το πόσο πενιχρή ανταμοιβή για το πολύωρο βράχνιασμα στην τάξη και τις ατέλειωτες προσπάθειες της έρευνας μπορεί να αποβεί η προαγωγή στις υψηλές βαθμίδες. Πενιχρή, αν τόσοι μόχθος διδασκαλίας, διαβασμάτων και συγγραφής, καταβάλλεται χωρίς άλλη αίσθηση ικανοποίησης. χαρά ή ευωχία, αλλά μόνο και μόνο για να φθάσει κανείς στη ρυθμιστική (!) επιλογή άλλων υψηλόβαθμων· μετατρέποντας τη θήρευση καταυγαστικών λέξεων στην επιστήμη σε κυνήγι αμυδροφωτων θέσεων στη διοίκηση, και την πιο ζωντανή ουσία της γνώσης —τη διανοητική φιλαλληλία προς συνερευνητές— σε μίαν αρτηριοσκληρωμένη ουσία —σε ex- ουσία.

Θεσσαλονίκη 16/1/90

* Ο Π. Μαρτινίδης είναι Επίκουρος καθηγητής στο τμήμα Αρχιτεκτόνων Α.Π.Θ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

Ίταλο Καλβίνο
Η μέρα ενός εκλογικού αντιπροσώπου

Τόμας Μαν
Τρεις νουβέλες

Τόμας Μαν
Τα αλλαγμένα κεφάλια

Άνταλμπερτ Στίφτερ
Η φοβερή τροπή των πραγμάτων

Πούσκιν, Γκόγκολ κ.α.
Ρώσικες ιστορίες μυστηρίου

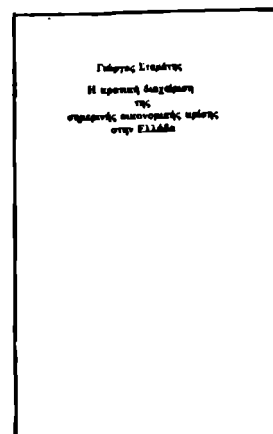
Ρικάρτο Μπακέλι
Ο διάβολος στο Ποντελούνγκο

Ονορέ ντε Μπαλζάκ
Μια σκοτεινή υπόθεση

Γιάκομπ Βάσερμαν
Το χρυσάφι της Καχαμάλα

Χέρμαν Μπροχ
Τσερλίνε

Μπέρτολτ Μπρεχτ
Οι δουλειές του κυρίου Ιουλίου Καίσαρος

Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.
Πατούσα 3 106 77 Αθήνα

ΒΙΒΛΙΟ

Ο Λεωνίδας Λουλούδης γράφει για το βιβλίο του Ν. Μαραβέγια «Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα: Επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα».
Έκδοση: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1989

Η μελέτη του Ν. Μαραβέγια, που εκδόθηκε πρόσφατα, εμφανίζεται σε μια χρονική συγκυρία που η ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ δεν φαίνεται να αποτελεί πλέον ζήτημα ουσιαστικής πολιτικής αντιπαράθεσης. Το γεγονός αυτό έχει θετικά και αρνητικά στοιχεία: Θετικά γιατί μπορούν να τεθούν τα προβλήμα-

τα της ένταξης με νηφαλιότητα, χωρίς πολιτικές φορτίσεις και να συζητηθούν ψύχραιμα και ουσιαστικά. Αρνητικά από την άλλη πλευρά γιατί κάθε ζήτημα που δεν προκαλεί πλέον πολιτικές διαμάχες φαίνεται ότι δυστυχώς στη χώρα μας χάνει και το επιστημονικό του ενδιαφέρον.

Πράγματι ο δημόσιος διάλογος στο επίπεδο της πολιτικής έχει μετατεθεί από τα προβλήματα της ένταξης, στα προβλήματα προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στην ενιαία εσωτερική αγορά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας του 1993. Όμως, για να υπάρξει ουσιαστική συζήτηση για το ζήτημα αυτό πρέπει πρώτα να έχουν αναλυθεί οι επιπτώσεις της ένταξης στην ελληνική οικονομία.

Η μελέτη του Ν. Μαραβέγια επιχειρεί να θέσει τα προβλήματα της ένταξης σε ένα κρίσιμο τομέα της ελληνικής οικονομίας όπως είναι ο αγροτικός τομέας, με τρόπο όσο το δυνατόν περισσότερο αναλυτικό, εξετάζοντας κάθε ένα βασικό αγροτικό προϊόν ξεχωριστά πριν προχωρήσει σε γενικότερες εκτιμήσεις όσον αφορά τις παραγωγικές δομές και τα αγροτικά εισοδήματα.

Ο σαφής προσδιορισμός του αντικειμένου της μελέτης και η μέθοδος που ακολουθεί ο συγγραφέας, τον οδηγεί σε συμπεράσματα που θεμελιώνονται όχι απλά στη σύγκριση της πραγματικότητας μετά την ένταξη σε σχέση με μια υποθετική πραγματικότητα (ANTI-MONDE) μη ένταξης, όπως είναι η συνήθης προσέγγιση στα οικονομικά της ολοκλήρωσης, αλλά στην ανάλυση του θεσμικού πλαισίου και των χρηματοδοτικών μηχανισμών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, σε σύγκριση με την προηγούμενη εθνική αγροτική πολιτική. Με τον τρόπο αυτό, οι αλλαγές στα βασικά μεγέθη του ελληνικού αγροτικού τομέα, όπως η παραγωγή, η αποδοτικότητα, το εισόδημα, συσχετίζονται με τις αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο και τις κατευθύνσεις της χρηματοδότησης, προκειμένου να εκτιμηθεί κατά πόσο επέδρασε η εφαρμογή της ΚΑΠ ή άλλοι παράγοντες.

Έτσι, στο πρώτο μέρος της μελέτης αναλύονται οι εξελίξεις στην παραγωγή και την αναδιάρθρωσή της σε σχέση με την κοινή πολιτική τιμών-εγγυήσεων, όπου αναλύεται κάθε προϊόν ξεχωριστά.

(Το τμήμα που αφορά τις ε-

ξελίξεις στα φρούτα - λαχανικά και τη σταφίδα γράφτηκε από τον Σ. Βαλντέν).

Το δεύτερο μέρος της μελέτης καταπιάνεται με τις επιδράσεις της κοινής πολιτικής αγροτικών διαρθρώσεων πάνω στη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό ελληνικού αγροτικού τομέα, ενώ, τέλος, στο τρίτο μέρος γίνεται προσπάθεια να προσδιορισθούν οι επιδράσεις στο αγροτικό εισόδημα ως αποτέλεσμα των παραγωγικών επιδόσεων (προστιθέμενη αξία) και των επιδοτήσεων.

Οι παραγωγικές επιδοτήσεις προκύπτουν από το ύψος της τελικής αξίας της αγροτικής παραγωγής, όπου ενσωματώνονται οι επιδράσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής τιμών και διαρθρώσεων και από το ύψος της αξίας των ενδιάμεσων καταναλώσεων όπου οι θεσμικές ρυθμίσεις (π.χ. απαγόρευση επιδοτήσεων στις ζωοτροφές κλπ.) έχουν ιδιαίτερη σημασία.

Η μελέτη του κ. Μαραβέγια καταλήγει σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα σχετικά με τις επιδράσεις της ένταξης στα μεγέθη του αγροτικού τομέα, όπου τονίζεται το γεγονός ότι η σχετική εισοδηματική βελτίωση μιας μερίδας αγροτών

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
Ε Π Ι Θ Ε Ω Ρ Η Σ Η

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ Κ. ΛΩΡΑΝ ΦΑΜΠΙΟΥΣ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ — ΝΑΪΑ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ: ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΩΣ ΧΕΙΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ — ΣΙΜΟΥ ΜΗΝΑΪΔΗ: Ο ΕΠΙΚΑΙΡΟΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ — ΝΙΝΑΣ ΣΑΚΚΑ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ: ΟΙ «ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΙ» ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΝΕΔΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ: Η ΑΝΑΠΟΜΠΗ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΘΑΝΑΣΗ ΞΗΡΟΥ: ΤΑ ΙΔΙΟΧΕΙΡΑ ΕΛΥΚΑ ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΑΛΑΜΑΛΙΚΗ: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗΣ ΤΟΥ «ΣΥΝ ΕΝΑ»

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ - ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
Οι σύγχρονες βουλές της Γαλλίας: Έγγραφο - Έκδοση - Ιδρυμα - Πρωτοκολλία

REVUE PARLEMENTAIRE - PARLIAMENTARY REVIEW
SOMMAIRE EN FRANÇAIS
SUMMARY IN ENGLISH
No 2/1989

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΣΤΑΔΙΟΥ 4 Τ.Κ. 10564 — ΑΘΗΝΑ

Για όσους θέλουν έγκυρη ενημέρωση

Προσωπικά στοιχεία:
Επώνυμο :
Όνομα :
Διεύθυνση : Οδός : Αρ. :
Τ.Κ. :
Πόλη :
Τηλέφωνο :
Ημερομηνία :
Υπογραφή :

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
☐ Απλή : 3.500 δρχ.
☐ Φοιτητική : 2.500 δρχ.
☐ Οργανισμοί, ΝΠΔΔ, Τράπεζες : 10.000

Τρόπος πληρωμής:
☐ Εσωκλείεται τραπεζική επιταγή
☐ Ταχυδρομική επιταγή

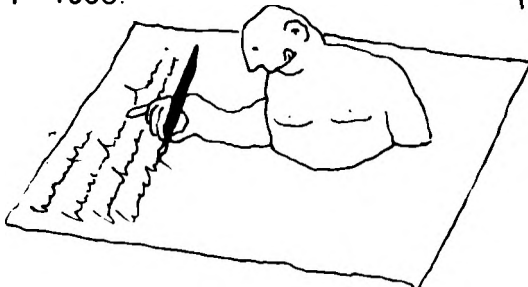
ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
☐ Οργανισμοί, Ιδρύματα : 50 £
☐ Απλή : 40 £
☐ Φοιτητική : 30 £

* Σημειώστε με σταυρό την κατηγορία που θέλετε.

που παράγουν προϊόντα όπως καπνός, βαμβάκι ελαιόλαδο κλπ. συνοδεύεται από μια ουσιαστική υποβάθμιση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας. Η υποβάθμιση αυτή φαίνεται καθαρά στις εξωτερικές ανταλλαγές αγροτικών προϊόντων όπου το ισοζύγιο από θετικό υπέρ της Ελλάδας πριν από την ένταξη μεταβάλλεται σε αρνητικό όλο και περισσότερο μετά την ένταξη, και οφείλεται στην επενδυτική αδράνεια τόσο του Κράτους (όπου η σχετική συμβολή της ΕΟΚ είναι μικρή και ελάχιστα αξιοποιημένη), όσο και των αγροτών για μια σειρά λόγους αλλά και από την εξάντληση των παραγωγικών δυνατοτήτων του μοντέλου μεταπολεμικής ανάπτυξης της ελληνικής γεωργίας.

Έτσι, υποστηρίζει ο συγγραφέας, η σχετική εισοδηματική βελτίωση των αγροτών, δεν προκύπτει από τις παραγωγικές επιδόσεις του αγροτικού τομέα αλλά από κάθε μορφής επιδοτήσεις και ενισχύσεις, κρατικές και κοινοτικές, των οποίων το μέλλον είναι εξαιρετικά αμφίβολο μέσα στα πλαίσια της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ (περιορισμοί ποσοτήτων και τιμών)

και των προοπτικών φιλελευθεροποίησης του εμπορίου αγροτικών προϊόντων, που φαίνεται να επέρχεται μαζί με την εσωτερική ανορά του 1993.

Ο Αιμίλιος Ζαχαρόπουλος γράφει για το βιβλίο του Γιάννη Λυμπερόπουλου «Τελευταίο Δεκαπενθήμερο», εκδ. «Δωδώνη», Αθήνα 1989

Διαβάζοντας το τελευταίο βιβλίο του κ. Γ.Λ. «Τελευταίο Δεκαπενθήμερο», θυμήθηκα τη φράση του Σεφέρη «Το ύφος είναι ο άνθρωπος. Το μη ύφος είναι απάνθρωπο».

Στην τριλογία του ίδιου συγγραφέα «Νεοελληνική Πολιτιστική Μαρτυρία» μέσα στην οποία περιλαμβάνονταν και το μοναδικό κι ανεπανάληπτο «Παζαρίου Ανατομή», ένα πρώτο στοιχείο που με είχε τότε κατακτήσει, έξω από την προσφορά του στο νεοελληνικό λόγο, ήταν και το προ-

σωπικό ύφος του συγγραφέα. Αυτό ύστερα από τόσα χρόνια, στο νέο βιβλίο, γίνεται πιο έντονο. Μπορεί ο συγγραφέας να άλλαξε αντικείμενο, ξανοιγόμενος με το καράβι του σε καινούριες θάλασσες, το ύφος του όμως και ο προσωπικός χαρακτήρας της γραφής του κ. Γ.Λ. παραμένουν ζωντανά μέσα και στο καινούριο του βιβλίο.

Η ιστορία αυτού του περιεργού βιομήχανου, με τους ιδιότυπους αυτοβασανισμούς, τις καλές προθέσεις, την εμπλοκή του στις επεκτατικές διαθέσεις της πολυεθνικής μετόχου, είναι βέβαια μια πρωτότυπη ιστορία για τη νεοελληνική λογοτεχνία και ενδιαφέρουσα. Όμως, η αμεσότητα της γραφής, η διείσδυση στην ανθρώπινη ψυχολογία, η διεύρυνση του πεζού λόγου μέσα στα όρια της ποίησης και του ονείρου, η ισορροπία ανάμεσα στα υλικά του λόγου, αυτός ο «διχασμός» της ανθρώπινης ψυχής, που διαρκώς τεντώνεται αλλά δεν σπάει, δείχνουν πως το καινούριο βιβλίο του κ. Γ.Λ. είναι μια κατάκτηση.

Για τον πρώην αριστερό ήρωα του βιβλίου, που έγινε βιομήχανος, δεν είναι μόνο που οι παλιοί του σύντροφοι

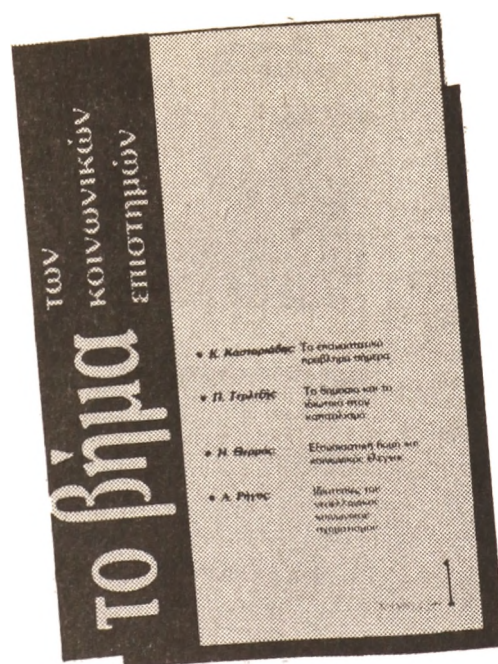
θεωρώντας τον ύποπτο, τον απομονώνουν αλλά και οι νέοι του συνάδελφοι τον υποψιάζονται, και οι μέτοχοι της επιχείρησής του βρίσκονται διαρκώς με το χέρι στη σκανδάλη.

Στις μεγάλες επιχειρήσεις «μετράς» όταν έχεις επιτυχίες («όταν η ομάδα σου βάζει γκολ»). Γίνεσαι όμως αποδιοπομπαίος όταν σου έρθουν ανάποδα τα πράγματα. Δεν έχει σημασία αν τα πράγματα έρχονται ανάποδα, γιατί κάποιος σου τη φέρνουν πίσω, πλατα, συνωμοτώντας με «δικούς σου ανθρώπους» και μη λογαριάζοντας ότι το ξεπούλημα μιας επιχείρησης στον υπερεθνικό μέτοχο, τελικά καταλήγει να γίνει μπούμε-ραγκ.

Ένας τέτοιος αγώνας μοιάζει να γίνεται για το βιομήχανο, σκέτος δονκιχοτισμός. Γιομάτος απογοητεύσεις, αβεβαιότητα, ψυχικό μετεωρισμό, που με τόση αμεσότητα, στιλπνή γραφή, ελλειπτική τεχνική δίνονται από τον συγγραφέα. Κι όλο το βιβλίο θα κινδύνευε να πέσει σε μια σκληρή αφήγηση, αν ισορροπιστική διέξοδος του ήρωα δεν θα ήταν το όνειρο, με τη φιλική μαγεία, την εσωτερική μουσική, το ανέβασμα των

Συνεργασίες - Συνδρομές (1000 δρχ.):
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ, ΜΠΙΣΚΙΝΗ 1
15772 Ζωγράφου. Τηλ.: 7798139

Κυκλοφόρησε από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ το 1ο τεύχος της τριμηνιαίας επιστημονικής επιθεώρησης «Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών» με άρθρα των Κ. Καστοριάδη, του Π. Τερλεξή, του Ηλ. Θερμού και του Αλ. Ρήγου, ενώ εμπεριέχονται και άλλες εργασίες, βιβλιοκριτικές, ανακοινώσεις και συνέδρια που αναφέρονται πάντα στις Κοινωνικές Επιστήμες.

Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Νικηταρά 2,
Αθήνα, τηλ. 36 22 496 - 36 09 150

συναισθηματικών τόνων. Αν δεν μεσολαβούσε η κοινωνική-ερωτική ζωή του ήρωα, που άλλοτε με φλας-μπακ, άλλοτε σαν διακοπή της ροής της αφήγησης παρεμβαίνει για ν' αλλάξει ατμόσφαιρα, να αναδείξει κρυμμένες πτυχές της καθημερινότητας, να πλουτίσει το βιβλίο με έναν κόσμο που κινείται γύρω μας ερεθίζοντας τη ζωή «κλισέ».

Το βιβλίο επιχειρεί μια βαθειά τομή, σε υψηλούς τόνους. Η γλώσσα του καθαρή, καλλιεργημένη. Έντονο το προσωπικό ύφος του συγγραφέα, και η βαθειά γνώση του θέματος. Η αφηγηματική τεχνική, σύγχρονη. □

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΛΟΥΓΙ ΑΡΑΓΚΟΝ

Οι κομμουνιστές (Τόμος Ι)
Εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1989

Το μυθιστόρημα του Αραγκόν, «Οι κομμουνιστές» αναφέρεται σε πέντε εποχές και θα εκδοθεί σε πέντε τόμους. Ο πρώτος τόμος αναφέρεται στην εποχή Φλεβάρη-Σεπτέμβρη 1939.

«Οι Κομμουνιστές», τόσο

στην εποχή τους, όσο και σήμερα αποτέλεσαν αφορμή για τις πιο διαφορετικές κριτικές. Βιβλίο αναφοράς για την Αριστερά, βιβλίο «περιστασιακό» για άλλους, γνήσιος Αραγκόν για τους μεν, παρηκμασμένος για τους δε. Μόνο και μόνο αυτό το ίδιο το γεγονός των αντεγκλήσεων, δείχνει τη σημασία αυτού του μεγάλου έργου. Στόχος ήταν να αναδείξει τη γένεση του αντιστασιακού κινήματος, την πολιτική της εποχής, αλλά και να μιλήσει για την προσωπική μοίρα των αγωνιστών. Για την πορεία τους, από το «ναι» ως τη θυσία.

Η έκδοση της «Σύγχρονης Εποχής» είναι η τελική γραφή του βιβλίου, όπως ξαναγράφηκε από τον Αραγκόν. Τη μετάφραση έκαναν η Τίτικα Δημητρούλια και ο Δημήτρης Παπακωνσταντίνου. Την επιμέλεια ο Μιχ. Φραγκομιχελάκης και το εξώφυλλο η Εύα Μελά.

ΕΝΤΟΥΑΡΝΤ ΜΠΕΛΛΑΜΥ

Κοιτώντας το Παρελθόν
Εκδ. Μέδουσα, Αθήνα 1989

Ένας νεαρός Βοστωνέζος μεταφέρεται μυστηριωδώς από τον 19ο αιώνα στον 21ο. Α-

πό έναν εμπόλεμο κόσμο σε ένα κόσμο ειρήνης και ευτυχίας. Μεταφρασμένο σε περισσότερες από είκοσι γλώσσες και ένα από τα πιο διαβασμένα μυθιστορήματα του καιρού του το «Κοιτώντας το παρελθόν» είναι κάτι παραπάνω από μια θαυμάσια οπτική για μια μελλοντική κοινωνία. Ένα σχέδιο για την ιδανική κοινωνία του μέλλοντος, ένας οδηγός που ερέθισε τα «μεγαλύτερα μυαλά» του αιώνα μας και που δημιούργησε στην εποχή του ένα ολόκληρο πολιτικο-κοινωνικό κίνημα στην Αμερική, τους Μπελλαμιστές.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γ. ΔΙΑΜΠΟΝΣ
Με κατηγορούν
Αθήνα 1989

ΚΩΣΤΑΣ ΘΡΑΚΙΩΤΗΣ
Η οργή των αγαλμάτων
Εκδ. «Ρήσος», Αθήνα 1989

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑ
ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
Ο μοναχικός δρόμος
Αθήνα 1987

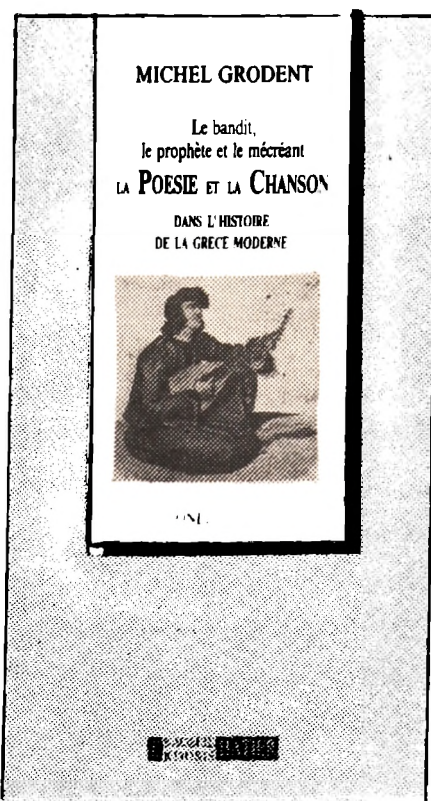
ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΟΛΥΖΟΣ
Ορυχείο θανάτου
Εκδ. Νέας Πορείας, Θεσσαλονίκη 1989

ΘΩΜΑΣ ΜΑΡΑΣ
Αυτόχειρες και ονειροπόλοι
Αθήνα 1989

KAREN HAMAKER - ZONGAG
Ψυχολογία και Αστρολογία
Η ανθρώπινη ψυχή και ο
αστρολογικός συμβολισμός
Μετ. Θεόδωρος Σιαφαρίκας
Εκδ. Ιάμβλιχος, Αθήνα 1989

«ΣΥΜΒΟΛΕΣ» ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΑΣ

● Το βιβλιοπωλείο «Kauffmann» και οι εκδόσεις Hatier, ξεκίνησαν μια νέα εκδοτική δραστηριότητα στην Ελλάδα: τη σειρά *Confluences* (Συμβολές) που σκοπό έχει να φέρει σε επαφή το Γάλλο αναγνώστη με τη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνική πραγματικότητα. Έδη στη σειρά αυτή, κυκλοφόρησαν τρία βιβλία: «Η Ιστορία της σύγχρονης ελληνικής λογοτεχνίας» του Mario Vitti (κλασικό πλέον, κείμενο), «Ο κλέφτης, ο προφήτης και ο ασεβής. Η ποίηση και το τραγούδι μέσα στην ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας» του Michel Grodent (βιβλίο για τη στενή σχέση της ποίησης και της ελληνικής ιστορίας, αλλά και για τη βαθιά επίδραση της ελληνικής ποίησης στο τραγούδι) και «Στιγμιαίες απεικονίσεις», μια συλλογή με αντιπροσωπευτικά διηγήματα των Χειμωνά,

Δούκα, Δ. Χατζή, Χάκκα, Χουλιαρά, Γ. Ιωάννου, Καζατζή, Κουμανταρέα, Μηλιώνη, Πεντζίκη, Ραυτόπουλου, Τσιαμπούση, Βαλτινού και Ζατέλη. Στη φωτογραφία, το εξώφυλλο του βιβλίου του Michel Grodent.

ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ

ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γαβριηλίδης
Ερατώ
Κάλβος
Οδυσσέας
Στοχαστής
και

Εκδόσεις Γλάρος
ΑΠΟ 1η ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
Χίλιοι τίτλοι βιβλίων

στην

ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 68 • 106 80 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 3609.197

δια λογος

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΩΡΑ

● Την ανάγκη για την έναρξη διαλόγου στην Αριστερά και τις απορίες του για «μοντέλα», εκφράζει ο αναγνώστης μας Γ. Ζωγράφος:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,
Στην προσπάθειά μου να φανταστώ το πώς μπορεί να εννοείς τη ριζική ανανέωση που έντονα ζητήσες τελευταία από τα κόμματα της Αριστεράς, μετά τα μεγάλα γεγονότα της Ανατολικής Ευρώπης, ήρθαν στο νου μου διάφορα πράγματα σχετικά με το περιεχόμενο της έννοιας «ανανέωση» σε ετούτη την κρίσιμη ώρα.

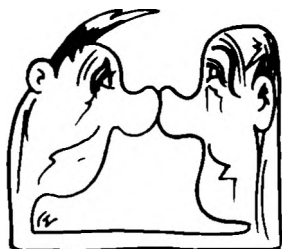
Μπορεί λ.χ. να ζητάει κανείς ανανέωση της πολιτικής πράξης μέσα στη δεδομένη ιδεολογία του Μαρξισμού - Λενινισμού, είτε να ζητάει αντικατάσταση της τελευταίας με άλλη σοσιαλιστική ιδεολογία. Σε εκείνο το «όλα παίζονται» του Γκορμπασώφ μπορεί να περιλαμβάνεται και η ενθάρρυνση της αναζήτησης εξω-μαρξιστικού μοντέλου (ή και πολλών μοντέλων) ως πιο κατάλληλων για τη διαστημική και μετα-βιομηχανική εποχή. Άλλη εκδοχή της ανανέωσης είναι εκείνη που σημαίνει απόρριψη μόνο του λενινισμού, ενώ κάποια άλλη εννοεί μόνο κάθαρση του τελευταίου από τα σταλινικά και νεοσταλινικά επιχρίσματα.

Κάποιοι άλλοι μπορεί να εννοήσουν την ανανέωση μόνον ως κάθαρση του Μαρξισμού από τις νοοτροπίες και μεθόδους που είχαν παρατηρήσει σε οπαδούς τους οι ίδιοι οι Μαρξ-Ένγκελς, όσο ζούσαν, και είχαν μάλιστα αντιδράσει έντονα όπως ωραία τα έχει περιγράψει ο Κ. Παπαϊωάννου στα βιβλία του. Εννοείται ότι μπορεί να υπάρχουν κι άλλες εκδοχές ως προς το τι σημαίνει αυτή η ανανέωση κι αυτές μπορεί να είναι περισσότερο πειστικές και πιο πραγματοποιήσιμες.

Επειδή νομίζω ότι η σύσταση προς τα αριστερά κόμματα για ανανέωση δεν μπορεί να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα αν αυτά δεν βοηθηθούν από

το πνευματικό κεφάλαιο του τόπου μας, προτείνω να αναλάβει το ΑΝΤΙ την πρωτοβουλία της διεξαγωγής ενός ελληνικού αριστερού διαλόγου. Αυτός ο τελευταίος θα έριχνε φως σε όλα τα παραπάνω με κριτήρια που δεν πρέπει να είναι μόνο δυτικοευρωπαϊκά, ή ρωσικά, αλλά και του δικού μας πνευματικού πολιτισμού και της Ανατολικής Μεσογείου γενικότερα. Ας φαντασθούμε λ.χ. ότι ακολουθούμε μια σοσιαλιστική λύση γαλλικής έμπνευσης η οποία φυσικά θα στηρίζεται στη διαφορετική κοινωνικοοικονομική και πολιτική ιστορία της Γαλλίας, όσο και στα καθολικά, καρτεσιανά και κλασικιστικά θεμέλια του πνεύματος των Γάλλων.

Ο αναγνώστης σου
Γιάννης Ζωγράφος

ΑΝΤ-ΑΛΛΑΓΕΣ

● Από το δημοσιογράφο Ν. Βουλέλη πήραμε το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό «Αντί»,
Πολύ πειράχτηκε ο Αντήνωρ (με επιστολή του στο τελευταίο τεύχος σου) γιατί υπάρχουν ακόμα μερικοί στον ελληνικό Τύπο που λένε πάντα την αλήθεια για το Συνασπισμό. Είχε συνηθίσει, φαίνεται, τόσους μήνες να τον χαϊδεύουν όλοι σχεδόν, όσο τον χρειαζόνταν δηλαδή, και τώρα που δυσκολεύουν τα πράγματα σπεύδει να τον υπερασπιστεί.

Ατύχησε όμως, και ατύχησε διπλά! Πρώτον, γιατί ισχυρίζεται ότι καθυβρίζω τον Συνασπισμό, ενώ εγώ κάνω απλώς κριτική, αυστηρή ίσως αλλά στα πλαίσια της πολιτικής, όπως π.χ. όταν τονίζω ότι τον χαρακτηρίζει «σύγχυση και ιδεοπολιτική γύμνια» και το αποδεικνώνω μάλιστα, επικαλούμενος ανάμεσα σε άλλα, φράση του Λ. Κύρκου που θεωρεί το σταλινισμό «εκδοχή του σοσιαλισμού» (!). Και δεύτερον, γιατί εκείνος, παρα-

συρμένος ίσως, από την άνευ όρων προσήλωσή του σε πρόσωπα, με βρίζει τελείως αδικαιολόγητα, αποδίδοντάς μου «a priori κακότητα», μόνο και μόνο γιατί «τόλμησα» να επικρίνω τον Λ. Κύρκο γιατί μίλησε λαθεμένα για «νέου τύπου σοσιαλιστική εξαλλαγή». Αντί όμως να ψάχνει τα λεξικά ο Αντήνωρ για να με κατατροπώσει, και να εξηγήσει τι «εννοούσε» ο Λ. Κύρκος (ένας πολιτικός που δεν κάνει συνεχείς ιδεολογικοπολιτικές «τούμπες» δεν χρειάζεται τις εξηγήσεις των δημοσιογράφων), θα ήταν αρκετό να έβλεπε ότι ο ίδιος ο Λ. Κύρκος τρεις μόλις μέρες μετά το άρθρο μου, διόρθωνε στην ΕΤ-2 τη λαθεμένη φράση του, μιλώντας αυτή τη φορά για «καρκινωματογή εξαλλαγή»! Άλλωστε μόνο με αυτή την έννοια είναι «οικειωμένοι» όσοι διαβάζουν, αγαπητέ Αντήνωρ, γιατί όσο κι αν ψάξει κανείς στα «πολιτικά κείμενα» δεν θα βρει τον όρο διαφορετικά...

Λυπάμαι ειλικρινά γιατί ο Αντήνωρ, που διαψεύδεται

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ - ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ

1. ΓΟΥΑΙΗΝ ΝΤΥΕΡ - Οι περιοχές των σφαλμάτων σας
2. ΓΟΥΑΙΗΝ ΝΤΥΕΡ - Να κινείς τα δικά σου νήματα
3. ΛΕΟ ΜΠΟΥΣΚΑΛΙΑ - Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις
4. ΛΕΟ ΜΠΟΥΣΚΑΛΙΑ - Λεωφορείο 9 για τον παράδεισο
5. ΛΕΟ ΜΠΟΥΣΚΑΛΙΑ - Η αγάπη
6. ΛΕΟ ΜΠΟΥΣΚΑΛΙΑ - Ο δρόμος του ταύρου
7. ΜΠΗΤΣΕΡ - Πέρα από την επιτυχία και την αποτυχία
8. ΕΡΙΧ ΦΡΟΜ - Πειθαρχία και ελευθερία
9. ΜΑΛΤΖ - Ψυχοκυβερνητική και απελευθέρωση
10. ΜΑΛΤΖ - Ψυχοκυβερνητική και ολοκλήρωση
11. ΜΑΛΤΖ - Ψυχοκυβερνητική για νέους

ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ - ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ

1. Μ. ΤΖΕΗΜΣ - Γεννήθηκες για να κερδίσεις
2. ΑΝΤΟΝΥ ΣΤΟΡ - Ανθρώπινη επιθετικότητα
3. Μ. ΒΑΡΔΙΝΟΓΙΑΝΝΗ - Ψυχανάλυση του Ομήρου
4. Ζ. ΡΟΣΝΕΡ - Όλα όσα πρέπει να ξέρετε για την ψυχανάλυση
5. ΝΤ. ΚΛΑΡΚ - Τι είπε πραγματικά ο Φρόυντ
6. Φ. ΦΟΡΝΤΑΜ - Τι είπε πραγματικά ο Γιούνγκ
7. Μ. ΚΑΡΤΙΕ - Τι είπε πραγματικά ο Ράιχ

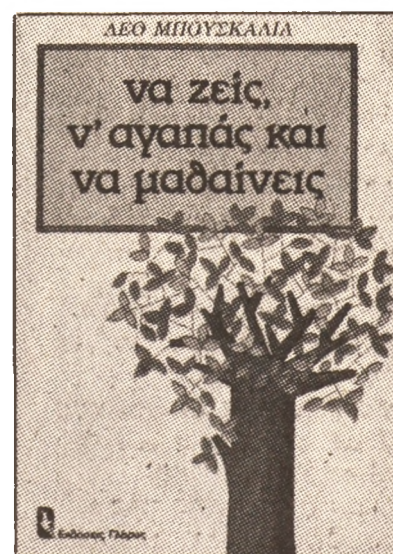
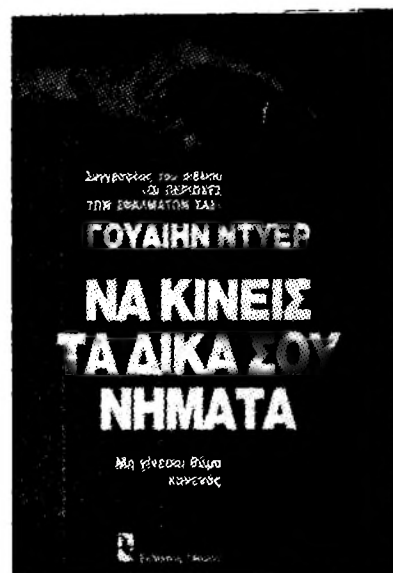
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

1. Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ - Το τέλειο κράτος - Η νύχτα των ερπετών
2. Α. ΓΕΩΡΓΙΟΥ - Οι μυθικοί κώδικες
3. ΦΙΛΙΠ ΑΡΙΕΣ - Δοκίμια για το θάνατο στη Δύση

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΚΟΙΝΟΠΡΑΚΤΙΚΗ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 68 - 106 80 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 350 9197

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 - 106 77 ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ.: 361 8457

τόσο οικτρά από τα πραγμα-
τα, δεν μπορεί να καταλάβει
ότι η αυστηρή κριτική μου α-
πό τη θέση της ανανεωτικής
αριστεράς, σε όσα επιεικώς
χαρακτήρισα «σύγχυση και ι-
δεοπολιτική γύμνια» δεν είναι
καθύβριση. Άλλωστε τι καλύ-
τερη μαρτυρία: τέσσερις μό-
λις σελίδες μετά την υπογρα-
φή του, στο ANTI τονίζεται ότι
κάποιες άλλες δηλώσεις του
Λ. Κύρκου «δεν απέχουν πο-
λύ από εκφράσεις άκρατου
οппορτουнизμού»!

Αλλά επειδή στην επιστολή
του ο Αντήνωρ αναφέρεται
τρεις φορές στην «Επικαιρό-
τητα» η οποία φιλοξενεί τα
άρθρα μου, θα ήθελα να του
θυμήσω απλώς μίαν άλλη
πτυχή της ιδεολογικοπολιτι-
κής γύμνιας — τουλάχιστον —
των ιδίων προσώπων: Μήπως
γνωρίζει ποια ήταν η θέση
της ΕΑΡ και του Λ. Κύρκου α-
πέναντι στην αισχρή λογοκρι-
σία που είχε επιβάλει ο Γ.
Γιάνναρος στην «Αυγή» και ε-
ξαιτίας της έπαψα να γράφω
σε αυτήν ύστερα από 12 ολό-
κληρα χρόνια;

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Νικόλας Βουλέλης

• Την επιστολή του
δημοσιογράφου Ν. Βουλέλη
θέσαμε υπόψη του συνεργάτη
μας Αντήνωρ, ο οποίος
παρατηρεί:

1. Το πού τελειώνει η «αυ-
στηρή κριτική» και πού αρχί-
ζει η καθύβριση του Συνασπι-
σμού απόκειται στους ανα-
γνώστες του «ANTI» να κρί-
νουν. Ειδική γνώμη επ' αυτού,
άλλωστε έχουν οι αναγνώ-
στες της «Επικαιρότητας» και
οι ακροατές του ραδιοσταθ-
μού «984», των οποίων ο Ν.
Βουλέλης είναι τακτικός συ-
νεργάτης.

2. Με τον γραμματέα της
ΕΑΡ και του Συνασπισμού
μπορεί να συμφωνείς ή να
διαφωνείς. Αλλά δεν υπάρχει
Έλληνας δημοσιογράφος,
νομίζω (εκτός από τον Ν. Βου-
λέλη και τα εκτοπλάσματα
του αυριανισμού) που να υπαι-
νίσσεται ότι ο Λ. Κύρκος είναι
«σταλινικός» ή ότι ο σοσιαλι-
σμός που ευαγγελίζεται ο Λ.
Κύρκος είναι «σοσιαλισμός»
σταλινικού τύπου.

3. Ακριβώς επειδή ο Ν. Βου-
λέλης δούλεψε επί 12 χρόνια
στην «Αυγή», θα πρέπει να
ντρέπεται όταν μιλά για «λο-
γοκρισία» στην εφημερίδα αυ-
τή — εφημερίδα διαλόγου, με
γνωστή την προσφορά της
στον εκδημοκρατισμό και την
ανανέωση του αριστερού κι-
νήματος.

Αντήνωρ

ΕΠΙΚΑΙΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

• Από τον αναγνώστη μας Κώ-
στα Κρεμμυδά λάβαμε την ακό-
λουθη, εύστοχη, επιστολή:

«Όλοι οι πέπλοι σκίστηκαν.
Πάσα φενάκη άπεπτη. Επάνω
στην καμένη γη, πήζει ο πολ-
τός και κρυσταλλούται ο αντι-
παλος μιας μάχης. Το δόρυ
μπηγμένο κατάσαρκα στο χώ-
μα, σημειώνει το τέλος μιας
πλήρους εποχής... Ουαί, ουαί,
στους ηττημένους»¹.

Ως που λοιπόν θα την αντέ-
ξουμε την πρόκληση και τη
χλεύη; Ειπώθηκαν πολλά και
γράφηκαν. Τόνος η λάσπη
και το όνιδος της οχταετίας,
τόσο ώστε να γίνει η χώρα
μας σαν την πόλη των Λα-
σπανθρώπων του Τριβιζά². Ε-
κεί όπου τα πάντα χτίζονται
με λάσπη, οι άνθρωποι πίνουν
λασπόνερα, τρώνε λασπόπι-
τες, κι αν κατά λάθος κανένα
σεντόνι ή τραπεζομάντηλο
μένει καθαρό, οι Λασπάνθρω-
ποι το πάνε αμέσως στο βρω-
μιστήριο για να το ξαναλα-
σπώσουν.

Πέτρα στην πέτρα δεν άφη-
σαν υπουργοί, βουλευτές, νο-
μάρχες, δήμαρχοι, κοινοτάρ-
χες, ιερείς, συνδικαλιστές,
διοικητές οργανισμών, δικα-
στές, στρατιωτικοί, συνοικια-
κοί σύμβουλοι, τοπικοί και ε-
θνικοί παράγοντες και παρα-
γοντίσκοι. Ποιος θα μιλήσει
για τον ανθρώπινο εξευτελι-
σμό, την αναξιοκρατία, τη διά-
λυση της δημόσιας διοίκη-
σης, τις παράνομες προσλή-
ψεις, την αδιαφάνεια, τις προ-
μήθειες, τη γραφειοκρατία,
τον εξανδραποδισμό των υ-
παλλήλων, τη χλεύη κάθε
προσπάθειας, την επικράτη-
ση διαδρομιστικών αντιλήψε-
ων και πολιτικής;

Αναρωτήθηκε κανείς για τη
στελέχωση των υπουργείων,
των Οργανισμών, των Τραπε-
ζών, για την αξιοπιστία και ι-
κανότητα των συμμετεχόν-
των, για τις χυδαίες παραβιά-
σεις κάθε έννοιας ισότητας
και δίκαιης αντιμετώπισης
των πολιτών; Για την αντίλη-
ψη και νοοτροπία που εξέθρε-
ψε το σύνολο του πασοκικού
παρακράτους.

Είναι τόσο θαυμαστή η ικα-
νότητα του ηγεμόνα στη δια-
μόρφωση όλης αυτής της τε-
ρατογένεσης που αναρωτιέ-
σαι καμιά φορά αν όλοι εκεί-
νοι που τον πλαισιώνουν απο-
τελούν δημιούργημά του ή έ-
τυχε και συνεβρέθηκαν κά-

που ενδιαμέσως. Κι αν τότε
τους έσμιγαν τα κοινά συμφέ-
ροντα κι η εξουσία, τι είναι αυ-
τό που τους ενώνει σήμερα.
Στο «ρομάντσο του Φωβέλ» ο
γαΐδαρος στέφεται Βασιλιάς.
Ευγενής και κληρικοί δηλώ-
νουν ευχαρίστως υποταγή σε
έναν γαΐδαρο μόνο και μόνο
για να μην χάσουν τα προνό-
μιά τους. Πόσο επίκαιρη και ά-
μεση στις μέρες μας είναι η ι-
στορία του Φωβέλ. Μόνο που
στη θέση του φόβου για την
απώλεια των προνομίων το-
ποθετείται ο πόθος της ανά-
κτισής τους.

Κι εδώ αναζητείται η Αρι-
στερά κι η συνδρομή της. Μια
Αριστερά που κατασκευοφαν-
τήθηκε, εξευτελίστηκε και
χρησιμοποιήθηκε με τον πιο
ανούσιο τρόπο. Διασπασμένη
κι αμήχανη χρειάστηκε οκτώ
χρόνια για να αρθρώσει το
λόγο της. Για να υπάρξει έ-
ναντι των Τσοχατζοπουλαίων
έναν Φλωράκης, έναντι Κου-
τσογιωργαίων, Ασημακόπου-
λων και λοιπών ένας Κουβέ-
λης, ένας Ρουπακιώτης, ένας
Κωνσταντόπουλος, και τόσοι
άλλοι που στις σημερινές ώ-
ρες τα πήγαν καλά.

Δεν είναι σίγουρα η Αριστε-
ρά στις καλύτερες — από απο-
ψη οργάνωσης και μαζικότη-
τας — στιγμές της. Πολλά τα
λάθη που έγιναν, οι ευθύνες
κι οι παραλήψεις. Δεν είναι η
ώρα για επισημάνσεις κι ανα-
ζητήσεις του είδους.

Είναι όμως ανάγκη και πρέ-
πει να ειπωθεί πως πολλοί πα-
ρακολουθούν με αγωνία την
προσπάθεια που γίνεται. Συμ-
μετέχουν και στηρίζουν, έστω
και εξ αποστάσεως... Η Αρι-
στερά τα πάει καλά και πρέ-
πει να κρατήσει μέχρι τέλους.
Αυτή τη φορά πρέπει επιτέ-
λους να διαμορφώσουμε τις
άλλες συνθήκες και τους άλ-
λους όρους. Και σε όλους αυ-
τούς του Πασοκογενούς, Πα-
σοκοτραφούς, και Πασοκίζον-
τες, όψιμους τε και παλαιούς,
αντί απάντησης στις τόσες α-
σχήμες ίσως θα πρέπει να
θυμίσουμε την «Επικαιρική
Ποίηση»³ του Τίτου Πατρίκου:
Δεν ξέχασα ποτέ τη σπου-
δαιότητα της επικαιρικής ποι-
ησης ούτε της εύληπτης γρα-
φής. Να λοιπόν ένας στίχος,
σημερινός, ευκολονόητος και
πανελλήνιος: «Τι λέτε ρε μα-
λάκες!».

Κώστας Κρεμμύδας
Υπάλληλος Εθνικής
Τράπεζας

Σημ. 1: Α. Εμπειρικού

2: Ευγένειου Τριβιζά, ο χιονάν-
θρωπος και το κορίτσι, εκδ. Κέ-
δρος, 1983

3: Τίτου Πατρίκιου, Αντίκρυ
στους καθρέφτες, εκδ. Στιγμή,
1988.

αντι

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

• Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα

• Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ

• Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ

• Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

• Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300

• Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Θέση Μαρίζα Μαντρίγκο
Παλλήνη Αττικής
Τηλ. 66.65.081-66.68.424

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέ-
φονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 1.650 δρχ. -
Ετήσια 3.300
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 10.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 2.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 20
ετήσια: δολ. 40
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 23
ετήσια: δολ. 45

• Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 150
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 250

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, δισκωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδη, Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.

Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Ωραίο βιβλίο!

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΗΤΕ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ. 7249300

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχαικό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

ο καθαρός ήχος